

FONTES IURIS

Az Igazságügyi Minisztérium szakmai folyóirata | 3. évfolyam, 4. szám

„Magára az igazságra pedig nem annyira természet, mint ismeret útján jutunk,
még pedig azon ismeret útján, melyet nekünk a törvény- és jogtudomány szolgáltat.”

WERBŐCZY ISTVÁN

152/2014. (VI. 6.) Korm. rendelet
a Kormány tagjainak
feladat- és hatásköréről

„82. § (1) A miniszter az igazságügyért való felelőssége keretében felel a Kormány igazságügy-politikájának kialakításáért és az alkotmányos szervekkel együttműködve annak végrehajtásáért.”

Magyarország
Alaptörvénye
R) cikk

„(1) Az Alaptörvény
Magyarország
jogrendszerének alapja.”

Fontes Iuris – az Igazságügyi Minisztérium szakmai folyóirata

Megjelenik negyedévente

Kiadja: Igazságügyi Minisztérium, H-1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 2–4., tel: +36 (1) 795-1000.

Felelős kiadó: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Köves Béla ügyvezető

Főszerkesztő: Dr. Trócsányi László

Főszerkesztő-helyettes: Dr. Molnár Zoltán

Felelős szerkesztő: Dr. Salgó László Péter, peter.laszlo.salgo@im.gov.hu

Olvasószerkesztő: Dr. Pintér Katalin

Szerkesztők: Dr. Bodzási Balázs, Dr. F. Tóth Gábor, Dr. Hajas Barnabás, Dr. Dobrotka-Mayer Annamária, Dr. Nemessányi Zoltán, Dr. Raisz Anikó, Dr. Scholz Evelin

ISSN 2416-2159 (Print)

ISSN 2786-4057 (Online)

Tartalom

Bevezető

Miniszteri beköszöntő	3
-----------------------------	---

Interjú

Interjú Molnár Zoltánnal, az Igazságügyi Minisztérium közigazgatási államtitkárával	6
---	---

Kiemelt téma

<i>Bibó Zoltán–D. Szűcs Gergely</i> Az igazságügyi Minisztérium jogalkotási feladatai az országgyűlési képviselők választásával kapcsolatban	9
---	---

Tanulmányok

Közjog

<i>Bibó Zoltán–D. Szűcs Gergely</i> Az új választási eljárási törvénnyel kapcsolatos alkotmánybírói döntések	10
---	----

Büntetőjog

<i>Busch Balázs</i> A technikai fejlődés nyújtotta lehetőségek az új büntetőeljárási kódexben	17
--	----

Magánjog

<i>Turcsán Katalin</i> A felszámolási szabályok módosításának jogpolitikai céljai	23
--	----

<i>Megyeri Nóra</i> A fogyasztói szerződésekre irányadó szabályok változásai 2017-ben	29
--	----

<i>Horváth Bence Dániel</i> A váltójog aktuális kérdései az új váltótörvény tükrében	35
---	----

<i>Bodzási Balázs–Tanács Péter</i> Az új választottbírói törvény	43
---	----

Európai és nemzetközi jog

<i>Papp Nikolett</i> A vállalkozásokhoz és a vállalkozások társulásaihoz intézett, a belső piaccal és a kapcsolódó területekkel összefüggő információkérésre vonatkozó feltételek és az eljárás megállapításáról szóló rendelettervezetről	48
---	----

<i>Szakály Zsuzsa</i> Múlt és jövő értékei az Európai Unió tagállamaiban az alkotmány preambulumban, különös tekintettel a Nemzeti Hitvallásra	56
---	----

Jogértelmezés	64
----------------------------	----

Konferencia-összefoglaló	68
---------------------------------------	----

Hírek, események

Közéleti események	70
--------------------------	----

Kihirdetett törvények és az Igazságügyi Minisztérium tevékenységét közvetlenül érintő fontosabb egyéb jogszabályok	75
--	----

Miniszteri beköszöntő

A minap a szegedi hitközségen tartottak konferenciát *Emancipáció: Integráció vagy asszimiláció?* címmel. Az apropót az ún. emancipációs törvény, az az izraeliták polgári és politikai jogok tekintetében való egyenjogúságát megeremtő 1867. évi XVII. törvénycikk elfogadásának százötvenedik évfordulója volt. Magam is az előadók között lehettem, és az előző századfordulón élt zsidó jogtudósok közül néhányak az alakját igyekeztem feleleveníteni mint olyanokét, akik a magyar jogfejlődéshez és jogtudományhoz kiemelkedő módon járultak hozzá. Miközben előadásomra készültem, újra kézbe vettem fiatalkorom egyik olvasmányélményét, Márkus Dezső *Magyar jogi lexikon* c. hatkötetes munkáját. Ebben bukantam a jog alábbi definíciójára, amely – úgy vélem – ma is megállja a helyét, és vezérfonálként szolgálhat mindazoknak, akik a kodifikációban részt vesznek: „A jognak célja csak egy lehet: az államon belül a társadalom egyes tagjai közt a rendnek, az egymással megélhetés feltételeinek, a békességnek megteremtése és megóvása; eszköze csak egy lehet: az igazságosság; külső megnyilatkozásának pedig szintén csak egyféle alakja lehet: a világos, kételyt alig támasztó, könnyen hozzáférhető jogszabály.”¹ E gondolatot szeretném ajándékként átnyújtani az Olvasónak ráadásaként a *Fontes Iuris* 2017. évi negyedik, utolsó száma mellé.

Ez a szám is a már bevált rovatokkal jelentkezik. A minisztérium vezetői közül ezúttal Molnár Zoltán közigazgatási államtitkár adott interjút a lapnak, most első ízben. Minisztériumunk apparátusának szakmai irányítójaként mindenre rálátása van, és szinte mindent részletesen is ismer. Így meglátásai az Olvasó különös érdeklődésére tarthatnak számot. Igaza van mindabban, amit a döntéselőkészítés és a döntéshozatal, a szakmai és a politikai szint egymáshoz való viszonyáról ír: a szakmának a politikai célokat kell szolgálnia, de nem mint vakon engedelmeskedő szolga, hanem mint bizonyos autonómiával, szellemi önállósággal és ethosszal rendelkező partner. Sok mindent kiemelhetnék abból, amit az önálló igazságügyi tárcahoz fűzött remények beigazolódásáról, vagy közös sikereinkről, a ciklus elején elfogadott igazságügyi politikában megjelölt célok túlnyomó többségének megvalósulásáról ír. Ezen a fórumon is szeretném megköszönni Molnár államtitkár úr munkáját minden téren, de különösen azt, hogy a kodifikációról, a jogszabály-előkészítésről közösen vallott

„vladári” elképzeléseink érvényesítésében múlthatlan érdemeket szerzett.

Kiemelt – és meglehetősen időszerű - témánk ez alkalommal az Igazságügyi Minisztériumnak az országgyűlési képviselők választásával kapcsolatos jogalkotási feladatai. E címmel jegyez rövid, tájékoztató cikket Bibó Zoltán és D. Szűcs Gergely. A választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény ugyanis felhatalmazást ad az igazságügyi miniszternek, hogy rendeletben állapítson meg bizonyos, a választás lefolytatásával kapcsolatos technikai szabályokat, amelyek egyebek között a választási irodák hatáskörébe tartozó egyes feladatok végrehajtására, a választási eljárásban használandó nyomtatványokra, a választási eljárás határidőire és határnapjaira, a választási eredmény országosan összesített adatainak körére, a választási költségek normatíva elszámolási rendjére, a választásokról tudósító sajtómunkatársak munkavégzésének akkreditációjára, feladatok ellátására stb. vonatkoznak.

A közjogot is a már előbb említett szerzőpáros képviseli *Az új választási eljárási törvénnyel kapcsolatos alkotmánybírósági döntések* c. tanulmányával. A bemutatott alkotmánybírósági ítéletek nehéz dilemmákat oldottak meg, és ezzel orientálhatják a 2018. évi országgyűlési választások szereplőit és még a közvéleményt is. A választási kampány túlfutott légkörében, a jelöltek versengésének körülményei között vajon mi minősül tényközlésnek, és mi csupán a politikai ellenfélről alkotott értéktételeknek? Mikor kell a véleménynyilvánítás szabadságának az emberi méltóság védelmének szempontjai előtt meghajolnia? Hol végződik a társadalmi célú, és hol kezdődik a politikai célú reklám? – hogy csak néhányat említsek az izgalmas témák közül.

A büntetőjog témájában ezúttal Busch Balázs jelentkezik *A technikai fejlődés nyújtotta lehetőségek az új büntetőeljárás kódexben* c., rendkívül időszerű problémákat feszegető írásával. Az új büntetőeljárás kódex megalkotásának az egyik oka éppen az volt, hogy az igazságszolgáltatásnak ezt a nagy, és a társadalom állapotára és közérzetére igen nagy hatással lévő ágát a XXI. század követelményeivel és lehetőségeivel összhangba hozzuk. A hatékonyság és a garanciális szempontok optimális egyensúlyára törekedve kellett mindezt megtenni. A képlet persze ennél jóval bonyolultabb: emberiességi, különösen áldozatvédelmi megfontolásokat is fokozottabb mértékben alkalmaz a jogalkotó akkor, amikor például kötelezővé

¹ MÁRKUS DEZSŐ (szerk.): *Magyar jogi lexikon*, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1898. 10. p.

teszi az eljárási cselekmények kép-, illetve hangfelvétel útján történő rögzítését a tizennegyedik életévét be nem töltött különleges bánásmódot igénylő személy részvételével tartott valamennyi eljárási cselekménynél. Régi, az igazságszolgáltatás iránti népi bizalmatlanságot kifejező közhely, hogy a „bűnözők mindig egy lépéssel előrébb járnak”. Ha lehet is ebben némi igazság, annyi bizonyos, hogy a büntetőeljárás most nagy lépést tesz előre, amikor olyan újszerű helyzetekre készíti fel az igazságszolgáltatást, mint pl. a „kriptoalutaként” jelentkező bűnügyi vagyvon elvonása. Aki kíváncsi, hogy ez mit jelent, olvassa el a remek tanulmányt.

A magánjog szerzeágazó világáról ad hírt Turcsán Katalin, aki a felszámolási szabályok módosításának jogpolitikai céljairól értekezik. A csőd eljárás és a felszámolási eljárás módosításáról szóló 2017. évi XLIX. törvénynek a zálogjogosult hitelezőkre, valamint a fiduciárius hitelbiztosítékokkal rendelkező hitelezőkre vonatkozó legfontosabb módosításait Bodzasi Balázs az előző lapszámban már ismertette. A jelen tanulmány azt részletezi, hogy milyen egyéb jogpolitikai célok megvalósítását tűzte ki a törvénycsomag, valamint az azóta megalkotott kapcsolódó jogszabályok: a felszámolási eljárások eredményesebbé tétele az adós vagyonának minél teljesebb körű összegyűjtésével; az adós vagyont csökkentő jogellenes ügyletek megelőzése, szankcionálása, a fedezetelvonó ügyletek bíróság előtti megtámadásának eredményesebbé tétele; a hitelezők érdekeinek védelme az adós, az adós tulajdonosai és volt vezetői csalárd intézkedéseivel, gazdálkodási hanyagságaival szemben; a felszámolási eljárások átláthatóbbá, ellenőrzhetőbbé tétele; a bírák felesleges munkaterhének csökkentése, ezzel párhuzamosan azonban egyes elbírálási határidők lerövidítése (főként a másodfokú eljárásokban); az adós kötelezése arra, hogy a piacról történő kivezetésével és a jogviszonyainak megszüntetésével összefüggő legszükségesebb alapvető kiadásokat ő előlegezze; az eljárásokat lassító és költségesebbé tevő adminisztratív terhek csökkentése; a felszámoló, vagyonfelügyelők tevékenységének részletesebb szabályozása, állami felügyeletükkel, hatósági ellenőrzésükkel összefüggő módosítások. Talán nem kell ecsetelnem, e célok megvalósulása nem csak az igazságszolgáltatás, hanem az üzleti élet szereplői iránti bizalmat is növelheti majd.

Megyeri Nóra a fogyasztói szerződésekre irányadó jogszabályok változásairól ír. Ezen a területen az uniós jognak való megfelelés jelenti a nagy kihívást. A fogyasztóvédelem azon jogterületek egyike, ahol az EU jogalkotásának úttörő szerepe és tekintélye általánosan elismert. Úgy is mondhatnánk, a fogyasztóvédelem az egységes piac egyik fő célkitűzése, létének egyik indoka. „A fogyasztók jogainak védelme az uniós jogharmonizáció egyik alapvető kiindulópontja, amelynek következtében a vonatkozó joganyag – a belső piac egységének biztosítása érdekében – a változó piaci igények és a gyakorlatban megmutatkozó értelmezési nehézségek okán folyamatos korszerűsítésre szorul. Ennek megfelelően az uniós kezdeményezések és döntések hatása a belső jogi normák változásán is nyomon követhető” – írja a szerző, mielőtt összefoglalná ennek idej eredményeit.

Horváth Bence A váltójog aktuális kérdései az új váltótörvény tükrében címmel írott tanulmányával gazdagítja

lapunkat. A jogtörténetet szeretők figyelmébe különösen ajánlom. A váltó, a váltópercek, a többszörösen származtatott, „összecsomagolt” kötvények, a *bitcoin* és egyéb virtuális értékpapírok és pénzügyi eszközök világában ez a téma első pillantásra üdítően archaikusnak hat. A hosszú és izgalmas történeti bevezető olvasásakor az embernek egy-egy Goldoni-komédia vagy Jókai-regény jut eszébe. A szerző ugyanakkor azt mutatja be, hogy ennek a joganyagnak a XXI. században is helye van jogrendszerünkben, de korszerűsítése elengedhetetlen volt.

Bodzasi Balázs ezúttal is – Tanács Péter szerzőtársával – publikál a lapban. Cikkük az új választottbírósági törvényről szól. Az 1994-es választottbírósági törvény az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL) által 1985-ben elfogadott mintatörvény felépítését, szabályozási rendszerét követi. Feltétlen érdeme volt, hogy megteremtette a korszerű választottbíráskodás jogi kereteit Magyarországon. Azóta megváltozott a világ és ezen belül a jogszabályi környezet is: pl. új eljárási kódexek születtek. Mindez felvetette egy új választottbírósági törvény megalkotásának a szükségességét. Az elmúlt két évtized nemzetközi szabályozási tendenciáit is figyelembe kellett venni. Ennek megfelelően az Országgyűlés 2017. május 30-án elfogadta a választottbíráskodásról szóló 2017. évi LX. törvényt. Az új törvény figyelembe veszi az UNCITRAL által elfogadott modell törvény 2006-os módosításait. Érdekesség, hogy a testületnek jelenleg magyar elnöke van Martonyi János személyében. Az új törvény orvosolja a régi törvény alkalmazása során felmerült szabályozási hiányokat, valamint megújítja a magyarországi állandó választottbíráskodás szervezeti kereteit. A szerző bemutatja az új választottbírósági törvény néhány új intézményét, választ adva az ezekkel szemben megfogalmazott félelmekre és aggodalmakra.

Az uniós és nemzetközi jog sem hiányozhat. Papp Nikolett a vállalkozásokhoz és a vállalkozások társulásaihoz intézett, a belső piaccal és a kapcsolódó területekkel összefüggő információkérésre vonatkozó feltételek és az eljárás megállapításáról szóló rendelettervezetről ír. Az uniós jogalkotó arra a kihívásra keresi a választ, miszerint a belső piacban rejlő lehetőségek részben továbbra is kihasználatlanok, nem kis részben azért, mert a Bizottság nehezen fér hozzá a vállalati szintű információkhoz: keveset tud azokról a piaci szereplőkről, amelyek az uniós belső piaci jognak legfőbb címzettjei, alanyai közé tartoznak. A problémát a Bizottság a címbe szereplő rendelettervezettel véli orvosolni, amelynek szövege azonban a szerző szerint számos aggályt vet fel, egyebet között a szubsidiaritás és arányosság elveinek való megfelelés terén. A cikk ezeket vizsgálja.

Szakály Zsuzsa *Múlt és jövő értékei az Európai Unió tagállamaiban az alkotmány preambulumban, különös tekintettel a Nemzeti Hitvallásra* címmel írt tanulmányt egy olyan témában, amely véleményem szerint különösen időszerű, és minden elméleti jellege ellenére – vagy épp e miatt – hűsbavágó jelentőségű az EU és tagállamai jövőjére nézve. A szerző megállapítja, hogy az alkotmányok preambuluma – köztük az általa különös részletességgel vizsgált Nemzeti Hitvallás – olyan dokumentumok, amelyek gyakran egyszerre sűrítik magukba

az alkotmányozó felfogását nemzete múltjáról és jövőjéről. Szerzőnk azonban nem csak ezt vizsgálja, hanem kitér a preambulumok esetleges normatív erejének problematikájára is, és izgalmas következtetésre jut.

Beszámolunk két közelmúltbeli konferenciáról is: a Nemzeti Kiválósági Jogászösztöndíjasok Szakmai Napja című rendezvénynek az Igazságügyi Minisztérium, a magyar közigazgatási bírászkodás 120 évéről szóló tanácskozásnak a Nemzeti Köszolgálati Egyetem adott helyt. Ez utóbbira jelent meg Boér Elek 1907-ben kiadott Közigazgatási bírászkodás című

munkájának reprint kiadása. Egy nagy magyar jogtudós gondolatával indítottam e köszöntőt. Hadd zárjam cikkemet Boér Elek néhány sorával: „Az egyénnek joga van arra, hogy az állam vele mint szabad emberrel bánjék... s az egyénnek állampolgárrá minősítése nem szívja fel teljesen a benne levő embert”².

Kívánok a *Fontes Iuris* minden kedves Olvasójának szép karácsonyi ünnepeket és boldog új esztendőt!

Trócsányi László

2 BÓÉR Elek: *Közigazgatási bírászkodás. Tanulmány a közigazgatási jog köréből*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1907. 36. p

Interjú Molnár Zoltánnal, az Igazságügyi Minisztérium közigazgatási államtitkárával

„Sikerült az igazságügyi tárcát a kormányzati munka fontos, megkerülhetetlen tényezőjévé tenni.”

A közigazgatás szakmai és politikai vezetésének elhatárolhatósága az összehasonlító politológia és közigazgatás-tudomány gyakran vitatott kérdései közé tartozik. A közigazgatási államtitkár legfőbb feladata, hogy a szakmai követelményeknek és a jogszabályoknak megfelelően vezesse a minisztérium hivatali apparátusát, kinevezésében legfőbb szempont a szakmai rátermettség. Hogyan látja, mennyiben lehetséges, mennyiben szükséges manapság a szakmai és a parlamenti munkát, a közigazgatási és politikai vezetést elválasztani a minisztériumon belül?

A közigazgatási államtitkári pozíció egyértelműen szakmai beosztás. A munkám során is a szakmai elvárások érvényesítése a feladatom. Ugyanakkor a döntések – kellő szakmai munkát követően – a politikai döntéshozó fórumokon születnek meg, illetőleg a szakmai munka irányát alapvetően a politikai irányok, elvek, elvárások határozzák meg. A feladat az, hogy a politikai elképzelések a lehető legmagasabb szakmai követelmények figyelembevételével kerüljenek megvalósításra, illetőleg a tárca szakmai elképzelései helyességéről, azok támogathatóságáról meggyőzzük a politikai döntéshozó fórumokat. Tehát merev elhatárolás szerintem a gyakorlatban nem létezik, a szakmai és a politikai szempontok optimális egyensúlyát kell megteremteni azzal, hogy a mi elsődleges felelősségünk a lehető legmagasabb szakmai színvonal biztosítása.

A szakmai és a parlamenti munkát pedig még ennyire sem választanám szét, hiszen a törvényjavaslatokkal kapcsolatos minisztériumi kodifikátori munka igazából akkor ér véget, ha a javaslatot az országgyűlés elfogadta.

Már közigazgatási államtitkári kinevezése előtt, korábban is dolgozott az Igazságügyi Minisztérium falai között, akkor, a rendszerváltás környékén mit tapasztalt meg?

Nekem 1987 nyarán az egyetem után az első munkahelyem volt az Igazságügyi Minisztérium, ahol a Törvény-előkészítő Főosztályon kezdtem el dolgozni. Külön szerencsésnek mondhatom magam, hogy a rendszerváltás az igazságügyi tárcánál ért, részt vehettem a rendszerváltáshoz köthető jogszabály előkészítési munkában, és olyan szakemberektől tanulhattam a kodifikátori szakmát, akikre akkor

is felnéztem, és most is hálával gondolok rájuk. Azért nehéz neveket kiemelni, mert nem akarok senkit sem megsérteni, akit esetleg kihagyok. Ugyanakkor mégsem tudom megállni, hogy ne idézzem fel azt, hogy büszke vagyok arra, hogy Kulcsár Kálmán minisztersége alatt Kilényi Géza professzorral, Sárközy Tamás professzorral is dolgozhattam, és többek között olyan emberektől leshettem el a kodifikáció szakmai fogásait (melyek közül számos még ma is érvényes), mint Vida István, Moldoványi György, vagy Haitzsch Gyula.

Olyan fiatal jogászgenerációval dolgozhattam naponta együtt, akik később sikeres jogász pályát futottak, futnak be, és meghatározó szerepet játszottak, játszanak a hazai jogász szakmában. Egyszóval rendkívül szerencsésnek tartom magam, hogy ezt a megismételhetetlen történelmi időszakot, a rendszerváltás közjogi alapjainak lerakását az Igazságügyi Minisztériumban élhettem meg.

2014 óta újra önálló az Igazságügyi Minisztérium, hogyan sikerült felépíteni az önálló tárcát? Mennyiben valósult meg Miniszter úr elképzelése, miszerint az Igazságügyi Minisztériumnak önállóan, de természetesen kellő nyitottsággal, a sokat emlegetett szakmai dialógussal kell megoldania a rábízott feladatokat?

Amikor Trócsányi László professzor úr felkért arra, hogy a vezetésével ismételten megalakuló Igazságügyi Minisztérium

közigazgatási államtitkára legyek, túl azon, hogy megtisztelve éreztem magam, nem mondtam azonnal igent, hanem gondolkodási időt kértem (a hezitálásom miatti nemtetszését tréfásan azóta is felemlgeti...).

Nem állt szándékomban ugyanis a magánszféra világában eltöltött éveket követően visszatérni a közigazgatásba, ugyanakkor a felkérő személye és az a feladat, hogy egy önálló, igazságügyi tárca felépítésében és működésében vehetek részt túl nagy szakmai csábítás volt, hogy annak ellen tudjak állni.

A kérdésre válaszolva úgy gondolom, hogy az új tárca felépítése sikeresen lezajlott, és az elmúlt évek működése egyértelműen igazolta az önálló igazságügyi tárca létjogosultságát a kormányzati struktúrában. A szakmai dialógus, amelyen a tárca vezetése a közigazgatáson kívüli szakmai területek (hivatásrendek, a tudomány, a jogászok oktatás stb.) bevonásával történő jogszabály-előkészítést és a folyamatos – adott esetben operatív – szakmai együttműködést értette, szerintem a napi munka része lett. Ennek eredményeként reményeim szerint a jogászok által nagyobb konszenzus övezheti a tárca által előkészített jogszabályokat.

Vladár Gábor nagyra értékelt egykori igazságügyi miniszterünk örök érvényű megállapítása: „Attól, hogy valamiben paragrafusok vannak, még nem biztos, hogy megérdemli a jogszabály nevet, mint ahogy a költeményt sem az teszi, hogy hosszabb és rövidebb sorokat írunk egymás alá.” A jogszabályok minőségét többek között a megfelelő szakmai előkészítés tudja biztosítani. Hány szűrőn megy át egy előterjesztés, jogszabálytervezet mire a Kormány, illetve az Országgyűlés elé kerül?

Nyilván igaza van Vladárnak. Vegyünk a folyamat vázlatos ismertetéshez példának egy olyan törvényt, amely nem önálló képviselői indítványként, hanem Kormány – adott esetben az igazságügyi miniszter – előterjesztésében kerül benyújtásra az Országgyűléshez:

Amennyiben nagyobb, az adott jogterületet átfogóan szabályozni kívánó törvényjavaslatról van szó (ilyenek például a tárca által előkészített eljárásjogi kódexek), akkor első lépésben szabályozási koncepció készül el, ahol a legfontosabb döntési pontokat, irányokat határozzuk meg, és fogadjuk el végső soron a Kormánnyal. Ezt követően történik meg a tényleges kodifikáció. Ezekben a fázisokban – nyilván a szabályozandó terület sajátosságaihoz mérten, arra figyelemmel – kerülnek bevonásra a munkába minisztériumon kívüli szereplők (a hivatásrendek, a tudomány, egyéb szakmai szervezetek stb.). Fontos elvként jelent meg az, hogy – a korábbi gyakorlattal szemben – minden érdemi kodifikációs tevékenység a minisztériumban, a minisztérium felügyeletével, annak szakmai irányításával zajlik, és az ennek során meghozandó szakmai döntések is a minisztériumban születnek meg.

A tervezet utána közigazgatási egyeztetésre kerül – akár több fázisban is – a tárca honlapján való közzététellel lehetőség nyílik arra is, hogy az ún. társadalmi vita keretében más is véleményt tudjon alkotni a normaszövegről. A kormányzati döntéshozatali fórumok jelenleg három szintet alkotnak. A közigazgatási államtitkári értekezlet tárgyalja

meg először a tervezetet. Ezt követően következnek – a témától függően – a Stratégiai, illetőleg a Gazdasági Kabinetek ülései, ahol az esetlegesen továbbra is fennmaradó vitás kérdésekről dönthetnek a miniszterek. Az igazságügyi miniszter mindkét kabinetnek tagja. Végső soron pedig a Kormány hozza meg a döntést, majd pedig a parlamenti vita következik.

Ebben a hosszú folyamatban nyilván számos alkalommal változhat a szabályozási tartalom, kellő fórumrendszer áll rendelkezésére a döntés előkészítésben részt vevő, avagy érdekelt szervezeteknek, hogy érvényesítsék szakmai álláspontjukat, illetőleg, hogy a viták eredményeképpen kellő szakmai és politikai megfontolást követően kerüljön kialakításra a megfelelő jogszabályi tartalom.

Elméletileg ez a rendszer kellően garantálja azt, hogy minőségi jogalkotási termékek szülessenek. Azonban hazudnánk magunknak akkor, ha azt állítanánk, hogy csak olyan jogszabályok születnek, amely minden szakmai kívánalomnak megfelelnek. Azt gondolom, hogy javult a színvonal, de még mindig rengeteg tennivalónk van annak érdekében, hogy emeljük a jogalkotás színvonalát. Ebben különös felelőssége van az Igazságügyi Minisztériumnak, ennek megfelelően kulcsszerepünk van és kell, hogy legyen a jogalkotás folyamatában. Az alkotmányossági, belső jogi koherenciára ügyelő, az uniós jognak való megfelelést vizsgáló, és a kodifikáció szakmai ismérveit érvényesítő igazságügyi minisztériumi szerep kiemelt fontosságú a folyamatokban. A fenti szempontok megfelelő színvonalú és hatékonyságú érvényesítése a tárca alapvető feladata. E területen kézzel fogható az eredményünk, de jócskán van még tennivalónk, hogy elérjük az általunk ideálisnak tartott állapotot. Nem is vagyok ezzel elégedett, ugyanakkor ez a kihívás folyamatos szakmai ösztönzést jelent az e területen dolgozó munkatársaknak.

Mennyire vonzó mostanság a közigazgatási pálya, különös tekintettel a kodifikátori munkára? Mekkora a fluktuáció?

A közigazgatási pálya egészének vonzerejéről nem tudok nyilatkozni. Ha azt kellene megfogalmaznom, hogy miért érdemes az Igazságügyi Minisztériumban, kifejezetten kodifikátorként dolgozni, akkor azt tudom mondani, hogy itt olyan tudást lehet megszerezni, amelyet jelenleg széles körben sehol sem oktatnak. Megítélésem szerint részese lenni egy olyan alkotó munkának, amelynek eredményeképpen megszületik egy jogi norma, a jogászok munkájának egy olyan válfaja, amely semmihez sem hasonlítható. Sajnos a javadalmazás semmiképpen nem piacképes, így gyakorta távozik tőlünk egy-egy tehetséges kolléga, hogy az itt megszerzett tudását, tapasztalatát a magánszférában kamatoztassa érzékelhetően magasabb fizetésért. Ugyanakkor azt is megállapíthatom, hogy ennek ellenére a fluktuáció az elviselhetőség mértékén belül mozog a tárcánál, amiben reményeim szerint közrejátszik a tárcánál kialakult jó munkamorál, és az, hogy az itt dolgozó tehetséges kollégák tudnak és akarnak is együtt dolgozni egy-egy szakmai kihívás teljesítése érdekében. Elhivatottságra mindenképpen szükség van az itt dolgozóknak, akik remélem, hogy büszkéek arra, hogy az Igazságügyi Minisztériumban dolgozhatnak.

Mit gondol, kiből lesz jó kormánytisztviselő? Milyen jó tanácsa lenne a most pályakezdő kormánytisztviselők számára?

Generális ismérveket nem szeretnék megfogalmazni, talán azért is, mert nem érzem magam rá hivatottak. Tanácsokkal pedig végképp nem szeretném ellátni a pályakezdő kollégákat, lévén nem szeretnék belefulladni a közhelyekbe.

Bibó István: „A magyar közigazgatásról” című könyvében írja: „Az igazi probléma tehát minden közigazgatás megítélésében a hatalom, a hivatal és az élet egymáshoz való viszonya: egymástól való függése vagy függetlensége, egymásnak való alávetettsége vagy kölcsönössége, egymástól való áthatottsága vagy izoláltsága...”

A közigazgatásban dolgozóknak a fentiek egyensúlyba hozatala jelenthet nagy kihívást, ha ez sikerül, akkor lehet szerintem igazán eredményes.

Mikor voltak olyan helyzetek, amikor azt gondolta, most érdemes pezsgőt bontani, ünnepelni? Melyek azok az elmúlt időszakban elért eredmények, amelyekre büszke?

Olyan helyzet nem volt, lévén nem szeretem a pezsgőt. De, komolyra fordítva a szót, engem önmagában már az büszkeséggel tölt el, hogy az Igazságügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára lehetek. Büszke vagyok arra, hogy számos olyan kollégával dolgozhatok együtt, akiktől folyamatosan rengeteget tanulok. Büszke vagyok arra, hogy az az igazságügyi szakpolitika, amelyet az igazságügyi miniszter előterjesztésére a Kormány még a ciklus elején elfogadott, teljesült. Olyan törvényeket sikerült előkészítenünk,

és elfogadtatnunk, amelyek a tárca reményei szerint pozitív irányú változásokat hoznak a jogrendszerbe (gondolok itt a nagy eljárási kódexeinkre, az új általános közigazgatási rendtartásra, az új ügyvédi törvényre, a nemzetközi magánjogi kódexre stb.). Azt gondolom, hogy sikerült az igazságügyi tárcát a kormányzati munka fontos, megkerülhetetlen tényezőjévé tenni.

Nyilván voltak olyan események, helyzetek, feladatok, amelyeket nem, vagy nem az elvárt módon sikerült megoldani, néhány esetben nem sikerült érvényt szerezni a szakmai koncepcióknak, de ez a munka velejárója, ezzel együtt kell élni. De mindenképpen a pozitív élményeim vannak túlsúlyban.

Ha jól tudom, Államtitkár Úr nagy futballrajongó. Mi a hasonlóság egy futballmérkőzés és a közigazgatási államtitkári értekezlet között?

Igen, valóban szeretem a futballt, beleértve azt a játékot is, amit kis hazánkban ilyen névvel illetnek. Ha már szóba került, akkor le kell szögeznem, hogy gyermekkorom óta Fradiszurkoló vagyok.

A közigazgatási államtitkári értekezlet nehezen hasonlítható a futballmérkőzéshez. De belemenne a gondolat-kísérletbe: itt mindenki egy kapura játszik, nincs bíró, így nem is születhetnek téves bírói ítéletek. Ha nem eredményes a játék, azért a játékosok felelnek, és igyekszünk azt elkerülni, hogy öngólt lőjünk. És természetesen nem keresünk annyit, mint a hazai focisták...

Az interjút készítette dr. Dobrotka-Mayer Annamária
Budapest, 2017. december 8.

Bibó Zoltán*–D. Szűcs Gergely**

Az Igazságügyi Minisztérium jogalkotási feladatai az országgyűlési képviselők választásával kapcsolatban

A választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény (a továbbiakban: Ve.) 346. §-a felhatalmazást ad az igazságügyi miniszternek, hogy rendeletben állapítsa meg

- a) a választási irodák hatáskörébe tartozó feladatok végrehajtásának részletes szabályait,
- b) a választási eljárásban használandó nyomtatványokat,
- c) a választási eljárás határidőit és határnapjait,
- d) a választási eredmény országosan összesített adatainak körét,
- e) a választási költségek normatíváit, tételeit, elszámolási és belső ellenőrzési rendjét,
- f) a Nemzeti Választási Bizottság kivételével a választási bizottságok tagjait megillető tiszteletdíj és a választási irodák tagjait megillető díjazás összegét,
- g) a médiatartalom-szolgáltató képviseletében eljáró személye minőségének igazolására használható okiratokat,
- h) a bírság megfizetésének részletes szabályait,
- i) azon településeket és külképviseleteket, ahol a magyarországi lakcímmel nem rendelkező választópolgár – kérelmére – átveheti a szavazási levélcsomagot,
- j) a fővárosi és megyei kormányhivatal választásokkal összefüggő informatikai feladatai ellátásának részletes szabályait,
- k) a Nemzeti Választási Bizottság választott tagjai – a Nemzeti Választási Bizottság működése kapcsán felmerülő – indokolt és igazolt költségeinek körét és a megtérítésre vonatkozó szabályokat.

A Ve. 346. § a), b) és d) pontjában foglalt felhatalmazás alapján a jelenleg hatályban lévő az országgyűlési képviselők és az Európai Parlament tagjainak választásán a választási irodák hatáskörébe tartozó feladatok végrehajtásának részletes szabályairól, a választási eljárásban használandó nyomtatványokról, valamint a választási eredmény országosan összesített adatai körének megállapításáról szóló 28/2013. (XI. 15.) KIM rendelet helyett szükséges új rendelet megalkotása. Továbbá a Ve. 346. § a), e), f) és j) pontjában foglalt felhatalmazás alapján kiadott, az országgyűlési képviselők választása, valamint az Európai Parlament tagjainak választása költségeinek

normatíváiról, tételeiről, elszámolási és belső ellenőrzési rendjéről, valamint egyes választási tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról 38/2013. (XII. 30.) KIM rendelet újraalkotása is időszerű.

A köztársasági elnök országgyűlési képviselők választásának időpontját kitűző döntését követően, a Ve. 346. § c) pontjában foglalt felhatalmazás alapján meg kell alkotni országgyűlési képviselő-választás eljárási határidőinek és határnapjainak megállapításáról szóló rendeletet. Az Alaptörvény 2. cikk (3) bekezdése értelmében az országgyűlési képviselők általános választását az előző Országgyűlés megválasztását követő negyedik év április vagy május hónapjában kell megtartani. A Ve. alapján a választást úgy kell kitűzni, hogy a magyarországi szavazás napja a kitűzés napját követő hetvenedik és kilencvenedik nap közé essen. A szavazást vasárnap kell megtartani. A szavazás napja nem eshet a munka törvénykönyve szerinti munkaszüneti napra, továbbá húsvét- vagy pünkösdvásárnapra. (Ve. 6. §)

A VÁLASZTÁS EREDMÉNYÉNEK MEGÁLLAPÍTÁSÁTÓL AZ ORSZÁGGYŰLÉS ALAKULÓ ÜLÉSÉIG

A Ve. 294. § (2) bekezdése szerint az országgyűlési egyéni választókerületi választási bizottság a szavazóköri jegyzőkönyvek alapján, legkésőbb a szavazást követő hatodik napon megállapítja a választás egyéni választókerületi eredményét.

A választás országos listás eredményét a Nemzeti Választási Bizottság az országos listás szavazás eredményéről kiállított szavazóköri jegyzőkönyvek, a levélben szavazás eredményét megállapító jegyzőkönyv, valamint a választás egyéni választókerületi eredményéről kiállított jegyzőkönyvek alapján, legkésőbb a szavazást követő tizenkilencedik napon állapítja meg. A Nemzeti Választási Bizottság a választás eredményének jogerőssé válását követően a Magyar Közlönyben közzéteszi a választás eredményéről készült közleményét.

Az alakuló ülést a köztársasági elnök a választást követő harminc napon belüli időpontra hívja össze az Alaptörvény 3. cikk (1) bekezdése alapján

* Bibó Zoltán: Igazságügyi Minisztérium, közigazgatási tanácsadó.

** D. Szűcs Gergely: Igazságügyi Minisztérium, szakmai tanácsadó.

Bibó Zoltán*–D. Szűcs Gergely**

Az új választási eljárási törvénnyel kapcsolatos alkotmánybírószági döntések

1. BEVEZETÉS

Az új választási eljárási törvényt az Országgyűlés a 2013. április 8-ai ülésnapján fogadta el, és az május 3-án lépett hatályba. Hatálybalépése után e törvény alapján bonyolították le 2014-ben az országgyűlési képviselők, az Európai Parlament tagjai, illetve a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választását. Az Alkotmánybíróság számos döntésében foglalkozott e törvény egyes rendelkezéseivel, melyek közül a következőket látjuk szükségesnek kiemelni.

2. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA A VÁLASZTÁSI ELJÁRÁSBAN

A) KÉSZ-ÜGY [5/2015. (II. 25.) AB HATÁROZAT]

Az Alkotmánybíróság e határozatában megállapította, hogy a Kúria egy végzése¹ alaptörvény-ellenes, mert sérti az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésében foglalt véleménynyilvánítás szabadságához való jogot, ezért azt megsemmisítette.

Az ügy előzményéhez tartozik, hogy a Magyar Munkáspárt, mint jelölő szervezet a Veszprém megyei 01. számú Országgyűlési Egyéni Választókerületi Választási Bizottsághoz kifogást nyújtott be, mely szerint egy kampánybeszéd során („Fidesznek van tizenegy jelöltje, tizenegy különböző mezben”) az egyik jelölt megsértette a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény (a továbbiakban: Ve.) 2. § (1) bekezdés a) és e) pontjában foglalt a választás tisztaságának megóvása, valamint a jóhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás választási eljárási alapelveket. Az OEVB a kifogást elutasította. A fellebbezés során eljáró Nemzeti Választási Bizottság (a továbbiakban: NVB) a kifogásnak helyt adott, és megállapította, hogy az indítványozó a kérelmező által kifogásolt beszéddel megsértette a Ve. hivatkozott rendelkezéseit. Az NVB álláspontja szerint² az indítványozó kijelentése a véleménynyilvánítás körébe tartozó megnyilvánuláson túl olyan ténymegállapítást tartalmaz, amely tényszerűen és többszörösen eltér a valóságtól. Egyrészt a jelölttől elvárható, hogy tudja,

a mellette induló további tizenegy jelölt nem mindegyike, illetve azok közül csak egy a FIDESZ-Magyar Polgári Szövetség és a Kereszténydemokrata Néppárt közös jelöltje. Másrészt a jelöltek olyan feltüntetése, hogy ők Fideszes csapatot alkotnak, valótlan közlésnek számít. A Kúria az NVB határozatát helybenhagyta, úgy ítélte meg, hogy nem vonható a véleménynyilvánítás körébe az a kijelentés, hogy a Fidesznek van tizenegy jelöltje, tizenegy különböző mezben, mert álláspontja szerint ez egyértelmű tényállítást tartalmaz, és nem értéköteletnek minősül.

Az Alkotmánybíróság utalt korábbi döntésére³, mely szerint a választási kampány a közügyek szabad vitatásának egyik, a választójog szabályai körébe vont megnyilvánulása: e nélkül a választópolgárok nem, vagy csak komoly nehézségek árán tudnák eldönteni, hogy kire szavazzanak, ezért a közügyek szabad megvitatásához fontos társadalmi érdek fűződik. Az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy választási kampányban tipikusan a közszereplők egymás közti kontextusában kell értelmezni és megítélni a véleménynyilvánítási szabadságot, illetve annak korlátait. Ez mindenekelőtt annyit jelent, hogy az egymással versengő jelöltek igyekeznek előnyt szerezni, s ennek elérése érdekében nyíltan és akár kendőzetlenül is megnyilvánulhatnak. Társadalmi érdek, hogy a kampányban nemcsak a közügyeket, hanem az egyes jelöltek alkalmasságát és a jelölő/támogató szervezet programját is megvitassák. Ez alkalmanként kemény verbális csatározásokat is jelenthet, de ez része a kampány során megvalósuló véleménynyilvánítási szabadságnak. Ha jogvitára kerül sor, a bíróságnak az Alaptörvény 28. cikkében foglaltak szerint kell eljárnia, vagyis úgy, hogy a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezzék. A testület álláspontja szerint ezen ügyben a Kúria nem vette figyelembe, hogy az indítványozó véleményként fejtette ki mondandóját. A határozat kiemelte, hogy az is fontos szempont, hogy azok a közszereplők, akik nyíltan vállalhatnak közéleti-politikai szerepet, meg is tudják magukat védeni az alaptalan megnyilvánulásokkal szemben a nyilvánosság előtt. Erre minden lehetőség adott például egy választási kampány során az országgyűlési képviselőjelölteknek. A véleménynyilvánítás szabadsága tehát fokozottan érvényesül olyan értékítéletekkel kapcsolatban, amelyek a közügyekre vonatkozó vélemények ütközésében kapnak hangot, még akkor is, ha esetleg túlzóak és felfokozottak, netán képi (elvont) formában jelennek meg.

* Bibó Zoltán: Igazságügyi Minisztérium, közigazgatási tanácsadó.

** D. Szűcs Gergely: Igazságügyi Minisztérium, szakmai tanácsadó.

1 Kvk.I.37.191/2015/3. számú.

2 17/2015. NVB határozat.

3 7/2014. (III. 7.) AB határozat.

B) PAD-ÜGY [9/2015. (IV. 23.) AB HATÁROZAT]

Az Alkotmánybíróság e határozatában megállapította, hogy a Kúria végzése⁴ alaptörvény-ellenes, mivel az sérti az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésében foglalt véleménynyilvánítás szabadságához való jogot, ezért azt megsemmisítette.

Az ügy előzménye, hogy egy magánszemély kifogást nyújtott be a Veszprém Megye 03. számú Országgyűlési Egyéni Választókerületi Választási Bizottsághoz (a továbbiakban: OEVB), mely szerint a Fidesz Ajkai Szervezete nem jóhiszeműen és nem rendeltetésszerűen gyakorolta jogait akkor, amikor a közösségi oldalán megosztott videóban szereplő közlésekkel („A cég vezetői között ott ült Pad Ferenc”; „Pad Ferenc dolga az lett volna, hogy megakadályozza a katasztrófát, de ő semmit sem tett”) valótlan tényeket híresztelt, továbbá a kifogást tevő becsületén túl a választók jogos érdekét is sérti, mert ezek a közlések alkalmasak arra, hogy a közvéleményt, a választókat negatívan befolyásolják. Az indítványozó álláspontja szerint Pad Ferenc és az ún. vörösiszap-katasztrófa néven ismert esemény közötti összefüggéseket mutatta be, tekintettel arra, hogy Pad a 2015. április 12-re kiírt országgyűlési időközi választás egyik jelöltje, egyben a MAL Zrt. felügyelő bizottságának tagja volt a katasztrófa bekövetkezésekor.

Az OEVB a kifogást elutasította. Fellebbezés folytán eljáró NVB az OEVB határozatát helybenhagyta⁵. Határozatában megállapította, hogy a kifogásolt kijelentések az időközi választással összefüggésben tett megszólalások, a jelölt alkalmaságáról szóló megnyilvánulások, ezáltal a közügyek szabad vitatásával állnak összefüggésben. Ebből kifolyólag ezek a közlések a véleménynyilvánítás szabadsága nyújtotta, magasabb szintű védelmet élveznek. Ezzel szemben a bírósági felülvizsgálat során a Kúria döntésében azt állapította meg, hogy a közzétett videó hamis tényállításokat tartalmaz, illetve, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága nem adhat teret valótlan tényállításokon alapuló, más személy súlyos bűncselekményre való megvádolásához; majd ezek alapján azt a következtetést vonta le, hogy az egyik jelölő szerv indítványozó által képviselt városi szervezete a Ve.-ben alapvetően deklarált jóhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás elvét megsértette, és eltiltotta a további jogsértéstől.

Az Alkotmánybíróság azt vizsgálta meg, hogy a közzétett videó és az abban foglalt közlés a közügyek szabad vitatásának körébe esik-e. Ezzel kapcsolatban azt állapította meg, hogy a választási kampány során közzétett videó és annak közlései egyértelműen a véleménynyilvánítás szabadságának fokozott védelmét élvező közügyek szabad vitatásának fogalmi körébe tartoznak. A Kúria a döntése meghozatalakor tehát nem volt tekintettel arra, hogy a jelölő szerv indítványozó által képviselt városi szervezete politikai véleményként tette közzé a videót egy választási kampány során. Álláspontja szerint a közzétett videó értékítéletet közvetített, amely nem az ellenérdekelte jelölt büntetőjogi felelősségre vonására irányult.

C) DEHUMANIZÁCIÓ**ÉS A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁSI SZABADSÁGA****[3122/2014. (IV. 24.) AB HATÁROZAT]**

Az Alkotmánybíróság e határozatában a Kúria egy végzése⁶ ellen benyújtott alkotmányjogi panaszt elutasította.

Az Alkotmánybíróság elé kerülő ügyben a kérelmező jelölt politikai reklámfilmjének közlését – melyben „egy katonai egyenruhába bújt majomnak öltözött ember szerepel, aki korábbi magyar miniszterelnökök hangjára tátog” – a média-szolgáltató megtagadta. A Budapest 03. számú Országgyűlési Egyéni Választókerületi Választási Bizottság 35/2014. sz. határozatával az emiatt benyújtott kifogást elutasította, az NVB határozatával⁷ az indítványozó fellebbezését elutasította, az NVB döntését pedig a Kúria végzésével helybenhagyta. A kúriai végzés indokolása szerint a Ve. nem tiltja az ún. negatív kampányt, „az ilyen irányú kampánytevékenységnek azonban gátat szabnak a Ve. alapelvei”. A Ve. 2. § (1) bekezdés e) pontja szerint a választási eljárás szabályainak alkalmazása során érvényre kell juttatni a jóhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás alapelvét, ami azt jelenti, hogy a jogintézményekkel célhoz és tartalomhoz kötötten élhetnek annak címzettjei. Ennek megfelelően a véleménynyilvánítás szabadsága az emberi méltósághoz való joggal összeegyeztetve gyakorolható. A Kúria álláspontja szerint „az állattal való azonosítás mindenkor dehumanizálja az érintett személyt, és ez az adott esetben alkalmas lehet az emberi méltóság megsértésére”.

Az Alkotmánybíróság elutasító végzésében felhívta korábbi határozatát is, mely kimondta, hogy „[a] szabad véleménynyilvánításhoz való jog kitüntetett helyet foglal el az Alaptörvény alapjogi rendjében. A véleményszabadságnak ez a kitüntetett szerepe kettős igazolással bír: mind az egyén, mind pedig a közösség szempontjából különösen becses jogról van szó. A szabad szólás lehetősége egyrészt nélkülözhetetlen az egyéni autonómia kiteljesítéséhez, [...] [m]ásrészt a szólásszabadság a demokratikus, plurális társadalom és közvélemény fundamentuma. A társadalmi, politikai viták szabadsága és sokszínűsége nélkül nincs demokratikus közvélemény, nincs demokratikus jogállam”.⁸ Az idézett határozatában ugyanakkor az Alkotmánybíróság azt is hangsúlyozta, hogy „[a]z emberi méltóság alkotmányos helyéből egyenesen következik, hogy az még a kitüntetett szereppel bíró véleményszabadságnak is korlátja lehet. Az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése szövegszerűen is egyértelművé tette ezt. Nem vitás tehát, hogy a szólásszabadságnak az emberi méltósággal szemben adott esetben meg kell hajolnia. Az alapjogok korlátozásának az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében foglalt általános szabályából következően ugyanakkor az alkotmányossági kérdés ez esetben is mindig az, hogy pontosan mely esetben kell a szólásszabadságnak engednie, azaz annak az emberi méltóság védelmét szolgáló korlátozása mely esetben minősül szükségesnek és arányosnak”.⁹

Az Alkotmánybíróságnak az indítvány alapján azt kellett megvizsgálania, hogy a Kúria döntése alaptörvény-ellenes módon korlátozta-e a panaszos véleménynyilvánítási szabadságát.

6 Kvk.I.37.441/2014/2. számú.

7 908/2014. NVB határozat.

8 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [39].

9 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [43].

4 Kvk.II.37.345/2015/3. számú végzés.

5 67/2015 NVB határozat.

E körben az volt a vizsgálat tárgya, hogy a közzétenni kívánt kampányfilmben két konkurens jelölt hangján megszólaló majomfigura szerepeltetése a véleménynyilvánítási szabadság védelmét élvez-e. Az Alkotmánybíróság végzésében osztotta az NVB és a Kúria álláspontját, miszerint a jelöltek állatokkal való azonosítása dehumanizálja az érintett személyeket, mivel így a megjelenített állathoz kötődő esetleges negatív tulajdonságok közvetlenül a kampányfilmben kritizált személyekhez kötődnek. Bár az Alaptörvény által védett véleménynyilvánítás köre a közhatalmat gyakorló személyekkel, valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatos vélemények esetében tágabb, mint más személyeknél, az emberi méltóságuknak az ő esetükben is van egy olyan lényegi, érinthetetlen magja, melyet az esetleges kritikát megfogalmazó személyek is kötelesek tiszteletben tartani. Az Alkotmánybíróság úgy vélte, hogy a tárgyalt ügyben az érintetteknek állatokként történő, megalázó módon megvalósított ábrázolása ezt a lényegi tartalmat – és ezzel az Alaptörvény II. cikkét és a IX. cikk (4) bekezdését – sértette meg. Az Alkotmánybíróság ezért összességében úgy ítélte meg, hogy a Kúria döntése alkotmányos módon – más alapjog védelme érdekében – korlátozta az indítványozó véleménynyilvánítási szabadságát.

3. MÉDIATARTALOM-SZERKESZTÉS SZABADSÁGA A KAMPÁNYIDŐSZAKBAN

A) SZERKESZTŐI SZABADSÁG

A KAMPÁNYIDŐSZAKBAN

[3096/2014. (IV. 11.) AB HATÁROZAT]

Az Alkotmánybíróság e határozatában a Kúria egy végzése¹⁰ ellen benyújtott alkotmányjogi panaszt elutasította.

Az Alkotmánybíróság elé kerülő ügyben a Kúria az NVB határozata¹¹ ellen megindult eljárásban az NVB határozatát megváltoztatta és megállapította, hogy a Zuglói Lapok című kiadvány egyik írása¹² megsértette a választási eljárás jöhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlásra vonatkozó alapelvét. A felülvizsgálati kérelemnek a politikai hirdetésre és a politikai hirdetésnek meghatározott sajtótermékben való közzétételére vonatkozóan a Kúria megállapította, hogy a felülvizsgálati kérelemmel érintett cikk, és a bizonyítékként megjelölt további írások megjelenítése nem feleltethető meg sem a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény 203. § 55. pontjában meghatározott politikai reklámnak, sem az 59. pont szerinti reklámnak. További speciális, a Ve. 146. § b) pontja által támasztott követelmény, hogy a sajtótermékben megjelenő közlés „politikai hirdetés” jellege csak akkor állapítható meg, ha azt rendelésre, ellenérték fejében közlik. Erre vonatkozó bizonyítékot a magán-személy, majd a kérelmezők nem jelöltek meg, a Kúria pedig

hivatalból nem folytathat bizonyítást. A bizonyítás hiányában a Kúria nem látta igazoltnak sem a hirdetési, sem a politikai hirdetési jelleget. Megállapította, hogy politikai hirdetés hiányában nem sérülhetett a sajtótermékek közzétételére vonatkozó Ve. 148. § (1)–(4) bekezdése sem. Ugyanakkor utalt arra, hogy a Ve. 2. § (1) bekezdés c) pontja szerint a választási eljárás szabályainak alkalmazása során érvényre kell juttatni a jelölő szervezetek közötti esélyegyenlőség elvét. A Ve. esélyegyenlőségi elvének alkalmazhatósága kapcsán a Kúria megállapította, hogy a helyi önkormányzatok kiadványaiban a települések prominens személyeinek többszöri megjelenítése általános jelleggel nem kifogásolható. Mivel azonban az önkormányzat sajtóterméke a helyi közhatalmat jeleníti meg, választási időszakban megkérdőjelezi az egyenlő esélyek elvének érvényesülését az a tény, vagy akár csacs látszat, ha választási kampányban semleges pozícióját feladva az egyik jelölő szervezet vagy jelölt mellett tűnik fel. Ilyen esetekben politikai hirdetés hiányában is alkalmas lehet az adott lapszám arra, hogy helyi szinten megbontsa a jelölő szervezetek és a jelöltek közötti esélyegyenlőségét. A Kúria megállapította, hogy az egyik cikk kifejezetten lehetőséget adott a jelöltnek a megjelenésre, véleményének közlésére. A konkrét, duális cikk kapcsán a Ve. 2. § (1) bekezdés c) pontja szerinti alapvető sérelem tehát nem állapítható meg. A Kúria megállapította azt is, hogy a Ve. 2. § (1) bekezdés e) pontja szerint a választási eljárás szabályainak alkalmazása során érvényre kell juttatni a jöhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás elvét. A Kúria megállapította, hogy a kifogás és a fellebbezés bizonyítékként már csatolták az egyik jelölő szervezet helyi szervezetének hírlevelét és az érintett képviselőjelölt választási szórólapját (a továbbiakban együtt: Kiadványok). A Kúria megállapította, hogy a Kiadványok és a 2014 márciusában megjelent lapszám „A szocialista képviselő kilencven alkalommal nem Zuglót támogatta” cikke között ugyan nincs szó szerinti azonosság, azonban a célzott tartalmi egyezés megállapítható. A Kúria értékelése szerint „*választási időszakban bármely párt, bármely jelölt kampányanyagában foglaltak megismétlése az önkormányzat mint helyi közhatalom által fenntartott sajtótermékben formálisan ugyan önálló cikket eredményez, mondanivalójával azonban sérti a rendeltetésszerű joggyakorlás követelményét.*”

Az Alkotmánybíróság elutasító végzésében kiemelte, hogy a sajtószabadság a demokratikus és alkotmányos politikai rendszerek egyik legfontosabb intézménye, garanciája és eszköze. A sajtószabadság szabadságának a korlátozása meg kell, hogy feleljen az alapvető jogok korlátozásával szemben támasztható annak a követelménynek, hogy az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban legyen egymással. Az Alkotmánybíróság végzésben ismertetett korábbi gyakorlata szerint a sajtószabadság korlátozásának alkotmányossági mércéi eltérnek az egyes tömegkommunikációs eszközök tekintetében.¹³ A médiaszolgáltatók (televíziók, rádiók) esetében az Alkotmánybíróság más sajtószervekhez képest a szerkesztői szabadság szélesebb körű korlátozását tartotta elfogadhatónak. Az írott sajtó esetében az Alkotmánybíróság kezdettől fogva a lapalapítás korlátlan szabadságát tekintette mérvadónak, és e körben a sajtó befolyásoló ereje és hatásmechanizmusa sem válhatott korlátozást

10 Kvk.I.37.394/2014/2. számú.

11 880/2014. NVB határozat.

12 A Zuglói Lapok 2014. március 13-i számának 3. oldalán megjelent „A szocialista képviselő kilencven alkalommal nem Zuglót támogatta” című írás.

13 Összefoglalóan lásd 165/2011. (XII. 20.) AB határozat.

igazoló indokká. Ennek értelmében a sajtótermékek nem szankcionálhatók az általuk nyújtott tájékoztatás jellege, minősége miatt. Bizonyos körben kivételt jelenthetnek azonban ezalól a közhatalmi szerv által fenntartott, közpénzből működtetett sajtótermékek. A Kúria döntéséből az következik, hogy a közpénzből fenntartott önkormányzati lapok szerkesztési gyakorlatát választási kampányidőszakban a Ve. követelményei korlátozhatják. Az Alkotmánybíróságnak az indítvány alapján azt kellett vizsgálnia, hogy ez az elvi megállapítás az adott esetben mennyire összeegyeztethető a véleményszabadsággal, a szerkesztői szabadsággal a választójog tükrében.

Ennek körében a végzés kimondja, hogy szabad és demokratikus választások nem képzelhetők el anélkül, hogy a sajtó ne a megfelelő tájékoztatáshoz kapcsolódó alkotmányos felelőssége szerint járna el. Ez mindenekelőtt és leginkább a szerkesztés szabadságának elismerését, a tartalmi beavatkozás tilalmának tiszteletben tartását igényli az állam részéről. Meghatározott körben azonban alkotmányosan indokolhatóvá és szükségessé válhat a tájékoztatást érintő egyes követelmények előírása. A médiaszolgáltatók tevékenysége mellett ebbe a körbe vonható a közpénzből fenntartott sajtótermékek működése is. A Kúria döntésében érvényesített követelmények ezt a célt szolgálják. Az Alkotmánybíróság utalt arra is, hogy ez az értelmezés összhangban áll az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 1999-ben elfogadott ajánlással, amely iránymutatást adott a választási kampány sajtóbeli megjelenítésével kapcsolatban [*Recommendation No. R (99) 15 of the Committee of Ministers to Member States on Measures Concerning Media Coverage of Election Campaigns*]. Továbbá megfelel a Velencei Bizottság a választási kérdésekben követendő jó gyakorlatok kódexe [*Code of Good Practice in Electoral Matters: Guidelines and Explanatory Report – Adopted by the Venice Commission at its 52nd session (Venice, 18–19 October 2002), CDL-AD (2002) 23 rev*] 2.3. pontjában foglaltaknak. Az Alkotmánybíróság ezért megállapította, hogy bár az önkormányzatoknak a választási kampány ideje alatt is megvannak az általános feladatai, ebben az időszakban a választójog gyakorlásának a különös szabályai kerülnek előtérbe, ezért alkotmányjogi szempontból nem kifogásolható alappal, ha választás idején a széles értelemben vett „állam” (ideértve az önkormányzatokat is) kezén lévő sajtó szerkesztésével szemben a bíróság más követelményeket támaszt az általa megállapított konkrét tényállás összes jellemzőjétől függően, mint máskor.

B) A TÁRSADALMI CÉLÚ ÉS A POLITIKAI REKLÁM HATÁRMEZSGYÉJÉN [19/2016. (X. 28.) AB HATÁROZAT]

Az Alkotmánybíróság e határozatában a Kúria egy végzését¹⁴ megsemmisítette, mivel az az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdése vonatkozásában alaptörvény-ellenes.

Az alkotmányjogi panasz előzményeként, a 2016. október 2-án megtartott országos népszavazást megelőzően az indítványozó műsorszolgáltató egy 22 másodperces műsor-

számot adott közre, mely a kormány megbízásából a népszavazáson való részvételre buzdított. Egy magánszemély kérelmező kifogást nyújtott be az NVB-hez. Álláspontja szerint a műsorszám politikai reklámnak volt tekinthető, amelyet ezért a Kormány 50 perces időkerete terhére lehetett volna csupán közzétenni. Az NVB határozatában¹⁵ a kifogást elutasította. Határozata indokolásában célja szerint megkülönböztette a társadalmi célú reklámot a politikai reklámtól azzal az érveléssel, hogy az előbbi közérdekűsége kizárja valamely párt, politikai mozgalom vagy a kormány, illetve ezek céljának, tevékenységének népszerűsítését, támogatására való ösztönzését. Az NVB a konkrét tényállás alapján arra a következtetésre jutott, hogy a vitatott médiatartalom nem a választói akarat befolyásolását célozta, hanem az Alaptörvény XXIII. cikk (7) bekezdése szerinti alapjog gyakorlását szorgalmazta, így nem hordozott politikai üzenetet. A műsorszám közérdekű üzenetnek minősült, amely közvetlenül azt a célt szolgálta, hogy a népszavazás intézménye töltsen be funkcióját, az adott kérdésben megvalósulhasson a közvetlen demokrácia. A magánszemély kérelmező felülvizsgálati kérelme alapján eljáró Kúria végzésében az NVB határozatát megváltoztatta. A Kúria végzése indokolásában kifejtette, hogy hivatalos tudomása van arról, hogy a kampánynak nem csak a feltett kérdés mikénti megválaszolása, hanem a részvétel vagy a távolmaradás is részét képezte, a választópolgári döntést tehát a kampányban részt vevők részéről többirányú befolyás érte. A népszavazási kampányban a politikai diskurzus részét képezte a részvételre és a népszavazástól való távolmaradásra ösztönző kampánytartalom. Ebben a kontextusban a Kormány megbízásából készült, a részvételre ösztönző reklám nem függetleníthető a népszavazás szervezőjének céljától. Ezáltal a közlésben megjelent a Kormány támogatására való ösztönzés, ami azonban a politikai reklám ismérve. A Kúria mindezek alapján a közzétett műsorszámot politikai reklámnak minősítette. A Kúria végzése ellen a műsorszolgáltató fordult alkotmányjogi panasszal az Alkotmánybírósághoz.

Az Alkotmánybíróság határozatában azt vizsgálta, hogy a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságát megsértette-e a Kúria döntése azáltal, hogy az a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvényben (a továbbiakban: Mttv.) és a Ve.-ben előírt szabályok betartásán túl egy társadalmi célú reklám közzélése előtt azt is elvárta az indítványozó műsorszolgáltatótól, hogy a népszavazási kampány aktuális állásának tartalmát és irányát is figyelembe vegye, és az alapján döntsön egy közérdekű célt tartalmazó műsorszám társadalmi célú reklámként való közreadásáról. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Alaptörvény a politikai reklám fogalmát nem határozza meg szövegszerűen. Ugyanakkor egyrészt egyértelműen a demokratikus közvélemény kialakulásához köti azt, a véleményszabadság alapjogába ágyazva, másrészt közvetlenül összekapcsolja a választással, ezen belül a jelölő szervezetekkel, harmadrészt összekapcsolja a politikai reklám fogalmát a választási kampányidőszakkal. Abból, hogy az Alaptörvény a politikai reklám fogalmát a kampányidőszakhoz és a jelölő szervezetekhez köti, az következik, hogy a politikai reklám

14 Kvk.I.37.934/2016/2. számú.

15 111/2016. NVB határozat.

az Alaptörvény e rendelkezései értelmében az a közlés, amely a jelölő szervezetek jelöltjeit, népszavazáskor a kérdés mikénti eldöntését támogatja. Ezt az értelmezést támasztja alá az esélyegyenlőségre utaló szövegrész is az Alaptörvény e rendelkezésében. Ezek alapján a politikai reklám fogalmi eleme a jelölő szervezetek és jelöltek érdekében, a képviselővé válásért való közlés, a közvélemény befolyásolása a választáson induló jelöltek, népszavazáskor pedig a feltett kérdést illetően. A társadalmi célú reklám és a politikai reklám között tehát az a leglényegibb különbség, hogy míg a társadalmi célú reklám közérdekű cél elérése érdekében kíván hatást gyakorolni a médiaszolgáltatás nézőjére, a politikai reklám célja a párt, mozgalom vagy a kormány népszerűsítése, illetve a támogatására való ösztönzés. Az Alkotmánybíróság szerint a vizsgált műsorszám semmilyen formában nem utal a népszavazáson eldöntendő kérdés mikénti megválaszolására és nem irányul a népszavazás során megnyilvánuló választói akarat befolyásolására. A műsorszám a népszavazáshoz való jog gyakorlására, a választópolgári részvételre biztat, amivel a döntés legitimitását mint közérdekű célt kívánja elősegíteni.

Összefoglalva az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panasz alapján azt vizsgálta, hogy a Kúria döntése összhangban áll-e az Alaptörvény IX. cikkének (1) bekezdésével. A Kúria a támadott végzése szerint egy társadalmi célú reklám közzététele során nem elegendő önmagában a közérdekű cél meglétének vizsgálata, a népszavazási kampány aktuális tartalmát és irányát is vizsgálnia kell a műsorszolgáltatónak, ami alapján a társadalmi célú reklámnak szánt műsorszám politikai reklámnak minősülhet. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint minden közérdekű céllal szemben megfogalmazhatóak ellenérvek és ellenvélemények. Egy társadalmi célú reklám közzététele előtti vizsgálat során nem várható el a műsorszolgáltatótól az Mttv. előírásain túl olyan többlettartalom vizsgálata, ami alapján egy kampány pillanatnyi állásából következtetve esetlegesen valamilyen mögöttes politikai tartalom állapítható meg. Ez ugyanis könnyen eredményezheti azt is, hogy egy közérdekű céllal ellentétes politikai vélemény megakadályozza a közérdekű cél elérését szolgáló társadalmi célú reklám közzététele. A politikai reklám fogalmát, ha az a tételes jogban megjelenik, az Alaptörvényvel összhangban kell értelmezni. Az a körülmény, hogy a részvételre ösztönzés a népszavazás érvényességét szolgálja, nem ad alapot arra az értelmezésre, hogy az Alaptörvény értelmében a közlés a kérdésnek a Kormány – mint kezdeményező – által kívánt módon való megválaszolására irányulna. A Kúria végzésével az Mttv. által előírt szabályoknál lényegesen szélesebb körű vizsgálatot igénylő, és objektív módon be nem határolható többletkötelezettséget telepített a műsorszolgáltatóra. A Kúria döntése alkalmas arra, hogy – mintegy öncenzúraként – a műsorszolgáltatót visszatartsa társadalmi célú reklámok közzétételétől. A Kúria a végzésében foglalt jogértelmezésével ennek következtében megsértette a műsorszolgáltatónak a médiatartalom-szerkesztésre vonatkozó, az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésében biztosított szabadságát.¹⁶

4. MÉRLEGEN A LEVÉLBE SZAVAZÁS [3086/2016. (IV. 26.) AB HATÁROZAT]

Az ügyben az indítványozó álláspontja szerint a Ve. azzal, hogy számára, mint magyarországi lakcímmel rendelkező, de a választás napján, külföldön tartózkodó választópolgár számára csak a külképviseleti szavazás lehetőségét biztosítja, és elzárja a magyarországi lakcímmel nem rendelkező, de hozzá hasonlóan a választás napján külföldön tartózkodó választópolgárok számára lehetőségként biztosított levélben szavazástól, az Alaptörvény XXIII. cikkében biztosított jogát sérti, továbbá álláspontja szerint a Ve. ellentétes az Alaptörvény XV. cikkében biztosított jogegyenlőséggel is, mivel a választójog gyakorolhatósága szempontjából nem kezeli egyenlőként a más, vele összehasonlítható helyzetben lévő személyekkel.

Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt elutasító határozat indoklásában rögzítette, hogy a Ve. a külföldön tartózkodó választójogosultak szavazáshoz való jogát a külképviseleti szavazás jogának megőrzésével, illetve ezen túlmenően a levélben történő szavazás jogának megteremtésével garantálja. A kifogásolt szabályozás ugyanakkor nem érinti, ezért nem is korlátozza az aktív választójog részét képező szavazati jogot. Az alapjog gyakorlását, a szavazás módját meghatározó technikai (eljárás) szabály nem zárja el a szavazástól a szavazás napján külföldön tartózkodó magyarországi lakcímmel rendelkező választópolgárt: választása szerint szavazhat a külképviseleten, vagy hazatérhet és leadhatja a szavazatát az állandó lakóhelye szerinti szavazókörben.

Kifejtette a testület, hogy a levélben szavazás, mint a szavazás módjára vonatkozó eljárási (technikai) szabály szempontjából a külföldön tartózkodó, magyarországi lakcímmel rendelkező, valamint a szintén külföldön tartózkodó, a központi névjegyzékbe felvett, de magyarországi lakcímmel nem rendelkező választópolgárok homogén csoportot alkotnak. Ebben az esetben a megkülönböztetés hátrányt okoz a magyarországi lakcímmel rendelkező, a szavazás napján külföldön tartózkodó választópolgárok számára, figyelemmel arra, hogy anyagi áldozatvállalást kell hozniuk a választójog gyakorlása érdekében akkor, amikor – választásuk szerint – a külképviseletre vagy Magyarországra utaznak a szavazásra. A megkülönböztetésnek azonban van olyan objektív, az Alaptörvényben rögzített szemponton nyugvó tárgyilagossá mérlegelés szerinti észszerű indoka, ami összefüggésbe hozható a kifogásolt szabályozás által érintett személyi kör releváns tulajdonságaival, és alkotmányosan indokolja azt.

A határozat utal arra, hogy a szavazás napján külföldön tartózkodó, állandó lakóhellyel rendelkező választópolgárok aktív választójogának részét képező szavazati joga teljes, azt ebből következően nem érinti és nem is korlátozza a kifogásolt eljárási szabályban megjelenő különbség. A szavazás módjára vonatkozó eljárási (technikai) szabályban jelentkező különbség ugyanazon az objektív szemponton (állandó lakóhely) nyugszik, amelyet az Alaptörvény XXIII. cikkének (4) bekezdése az alapjog lényegi tartalmának az alkotmányos korlátozásánál is elismer, és amelyet a szavazás napján külföldön tartózkodó állandó (magyarországi) lakóhellyel nem rendelkező választópolgárok szavazati jogánál az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCIII. törvény 12. § (3) bekezdése érvényesít.

¹⁶ Az Alkotmánybíróság ugyanezen érvelés mentén semmisítette meg a Kúria Kvk.IV.37.935/2016/4. számú végzését a 20/2016. (X. 28) AB határozatban.

Az állandó lakóhellyel rendelkező választópolgár esetében a kapcsolat közvetlenebb és erősebb, ami az életvitelszerű huzamosabb tartózkodásból következik (ezt fejezi ki az állandó lakóhely létesítése és fenntartása). Az állandó lakóhely a közügyekben való részvétel tekintetében is egy intenzívebb kapcsolatot jelent az állammal annak választójogi rendszerével, illetve az erre vonatkozó szabályozással.

A levélszavazás biztosítása a szavazás napján külföldön tartózkodó, de állandó lakcímmel nem rendelkező választópolgárok számára látszólag egy kedvezményt jelentő (az alapjog gyakorlását előmozdító) eljárási (technikai) szabály, de ezt nem lehet a szabályozási környezetből kiragadva kizárólag önmagában vizsgálni; ehhez az alapjog lényegi tartalmának a korlátozása (teljességének a hiánya) társul, amivel a homogén csoportba tartozó állandó lakóhellyel rendelkező választópolgárnak nem kell számolni.

5. A VE. 2. § (4) BEKEZDÉSÉNEK MEGSEMISÍTÉSE [26/2014. (VII. 23.) AB HATÁROZAT]

Az indítványozók a Ve. 2. § (4) bekezdése alaptörvényellenességének megállapítását és a jogszabályhely hatálybalépésére visszamenőleges hatályú megsemmisítését is kérték mivel álláspontjuk szerint a rendelkezés ellentétes az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdésével, mert azzal, hogy a jelölt, illetve a lista nyilvántartásba vételéről hozott határozat jogerőssé válásáig teszi lehetővé a tájékoztatás kérését, indokolatlanul korlátozza a természetes személynek a rá vonatkozó személyes adatokról való tájékoztatás kéréséhez fűződő jogát. A Ve. 2. § (4) bekezdése akként rendelkezett, hogy a választási iroda az ajánlóíveken szereplő személyes adatok közül az érintett kérelmére csak azokról köteles tájékoztatást adni, amelyek ellenőrzését elvégezte, így az ilyen adatokról a jelölt, illetve lista nyilvántartásba vételéről hozott határozat jogerőssé válásáig kérhető tájékoztatás.

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Ve. 2. § (4) bekezdésének második mondata alaptörvény-ellenes, ezért azt megsemmisítette. Az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése rendelkezik arról, hogy az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. Rögzítette, hogy a Ve. 2. § (4) bekezdés második mondatával kapcsolatban a törvény indokolása nem tartalmazta, hogy a személyes adatokhoz való alapjog korlátozásának mi az indoka. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint sem más alapjog érvényesülése, sem valamely alkotmányos érték védelme nem indokolja, hogy az érintett kérelmére csak a jelölt, illetve a lista nyilvántartásba vételéről hozott határozat jogerőssé válásáig lehessen tájékoztatást kérni. Mindaddig, amíg a választási iroda nem semmisíti meg az ajánlóíveket, az érintetteket – az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdése alapján – megilleti a tájékoztatáskérési jogosultság.

6. A VÁLASZTÁSI BIZOTTSÁG HATÁROZATAINAK KÖZLÉSÉVEL KAPCSOLATOS MULASZTÁS MEGÁLLAPÍTÁSA [6/2017. (III. 10.) AB HATÁROZAT]

Az Alkotmánybíróság e határozatában megállapította, hogy az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdését és a XXVIII. cikk (1) bekezdését sértő, mulasztásban megnyilvánuló alaptörvényellenes helyzet áll fenn annak következtében, hogy a törvényalkotó a Ve.-ben nem alkotta meg azokat a szabályokat, amelyek biztosítják, hogy a másodfokú választási bizottság és a felülvizsgálati bíróság közölje a határozatát mindazokkal, akikre a választási jogorvoslati eljárás során hozott határozat rendelkezést tartalmaz. Az Alkotmánybíróság felhívta az Országgyűlést, hogy jogalkotási feladatának 2017. június 30-ig tegyen eleget.¹⁷

A Ve. 233. § (1) bekezdése, valamint a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezéséről, valamint a népszavazási eljárásról szóló 2013. évi CCXXXVIII. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 79. § (3) bekezdése alapján a választási szerv határozatával kapcsolatos jogorvoslati eljárásban hozott bírói döntés elleni alkotmányjogi panasz a sérelmezett döntés közlésétől számított öt munkanapon belül nyújtható be az Alkotmánybírósághoz. Az Alkotmánybíróság egyik határozata¹⁸ előtti eljárása során rövid úton megkereste a Kúriát, hogy az indítványozóval – noha a Ve. 232. §-a alapján nem volt rá köteles – közölje-e döntését, részére történt-e kézbesítés. A Kúria tájékoztatása szerint az indítványozónak az Alkotmánybíróság megkeresésének napjáig (2016. október 21. napjáig) nem kézbesítették a végzést. Az Alkotmánybíróság ezen eljárása alatt észlelte a Ve.-nek a jogorvoslati eljárás során hozott határozatok közlésére vonatkozó szabályainak a hiányosságát, ezért elrendelte a Ve. 232. §-ának hivatalból eljárva és elkülönítve történő alkotmányossági vizsgálatát és elbírálását.

Az Alkotmánybíróság megvizsgálta, hogy sérülhet-e a tisztességes eljáráshoz való jog amiatt, hogy a jogalkotó nem szabályozta a választási eljárásban a másodfokú választási bizottságnak és a felülvizsgálati bíróságnak arra az esetre vonatkozó határozat-közlési kötelezettségét, amikor valakire – választópolgár, jelölt, jelölő szervezet, az ügyben érintett természetes és jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet – az adott határozat a választási jogorvoslati eljárás során első ízben jogot vagy kötelezettséget keletkeztet vagy származtat. A tisztességes eljáráshoz való jog a korábbi alkotmánybírósági gyakorlatban is alkotmányos védelemben részesült, annak ellenére, hogy szövegszerűen nem szerepelt az Alkotmányban. Az Alaptörvény hatálybalépése után pedig az Alkotmánybíróság a 7/2013. (III. 1.) AB határozatban megállapította, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt szabály értelmezésekor a tisztességes eljáráshoz fűződő alapvető joggal kapcsolatban kimunkált korábbi alkotmánybírósági gyakorlatát figyelembe veendőnek tekinti. Az Alkotmánybíróság ezért határozatában áttekintette a tisztességes eljáráshoz való joggal

¹⁷ Az Országgyűlés tavaszi ülésszaka alatt felmerült a Ve. módosításának lehetősége, a képviselőcsoportok azonban nem tudtak megegyezni annak tartalmáról, így végül nem került az Országgyűlés elé a megállapított mulasztást orvosló törvényjavaslat.

¹⁸ 20/2016. (X. 28.) AB határozat, ld. 3/b. pont.

kapcsolatos, az ügy szempontjából releváns gyakorlatát. Ennek keretében rámutatott arra, hogy alapjogot sértő, ha a jogalkotó alkotmányos indok nélkül az ismert érdekelttől megköveteli, hogy maguk kövessék a közigazgatási szereplők, különösen a hatóságok cselekményeit. Az alapjog alkotmányos indok nélküli (szükségtelen) korlátozása, ha ezen érdekelttek tekintetében a személyes tájékoztatás nem érvényesül, s ezáltal az érintettek jogainak gyakorlása, a jognyilatkozataik megtételére nyitva álló határidő teljesítése jelentősen (aránytalanul) elnehezül.¹⁹

Az Alkotmánybíróság ezt követően azt vizsgálta, hogy séri-e az érintettek tisztességes eljáráshoz való joga, ha a választási eljárásban a másodfokú választási bizottság és a felülvizsgálati bíróság nem közli a határozatát azzal, akire az adott határozat a választási jogorvoslati eljárás során első ízben jogot vagy kötelezettséget keletkeztet vagy származtat. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes hatósági eljáráshoz való jognak a választási és népszavazási eljárás során, a választási bizottságok eljárásában is érvényesülnie kell. A választási és népszavazási eljárások jogorvoslati eljárásában a bírósági felülvizsgálatot végző bíróságok eljárása során pedig értelemszerűen az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes bírósági eljáráshoz való jognak kell érvényesülnie. A határozat kiemeli, hogy a választási eljárás során a hatályos szabályozás következtében előfordulhat egyfelől, hogy valakivel az elsőfokú választási bizottsági határozatot nem közölték, miután az elsőfokú választási bizottság határozata nem tartalmazott rá vonatkozó rendelkezést, azonban a fellebbezés nyomán hozott másodfokú választási bizottsági határozat következtében – a másodfokú választási bizottságnak az elsőfokú választási bizottságtól eltérő álláspontja miatt –, a jogorvoslati eljárás során első ízben érintetté válik. Másfelől az is előfordulhat, hogy valakivel sem az elsőfokú, sem a másodfokú választási bizottsági határozatot nem közölték, miután a választási bizottságok határozatai nem tartalmaznak rá vonatkozó rendelkezést, azonban a felülvizsgálat nyomán hozott bírósági határozat következtében – a bíróságnak a választási bizottságtól eltérő álláspontja miatt –, a jogorvoslati eljárás során első ízben érintetté válik. Az érintettek tehát a másodfokú választási bizottság, illetve a felülvizsgálati

bíróság közlése hiányában a fellebbezés, illetve felülvizsgálat során hozott határozatban foglalt jogot nem tudják gyakorolni, és az előírt kötelezettségét sem tudják teljesíteni, hacsak nem követik figyelemmel az illetékes választási bizottság, illetve felülvizsgálati bíróság eljárását. Az Alkotmánybíróság nem találta alkotmányos indokát annak, hogy a másodfokú választási bizottságnak a fellebbezés folytán hozott határozatát, valamint a bíróságnak a felülvizsgálat során hozott határozatát miért ne kellene közölni azzal is, akire a határozat jogot vagy kötelezettséget keletkeztet vagy származtat, pusztán azért, mert a választási jogorvoslati eljárás korábbi szakaszában, illetve szakaszaiban hozott döntést, illetve döntéseket vele nem kellett közölni. A választási bizottság, illetve a felülvizsgálati bíróság határozatával keletkeztetett vagy származtatott jog vagy kötelezettség gyakorlása vagy teljesítése, továbbá a jogorvoslati lehetőség igénybe vételének határideje a közlést előíró rendelkezések hiányában nem lehet annyira bizonytalan, hogy az igénybevételre jogosultakat ténylegesen megfosssa attól, hogy éljenek ezzel a jogukkal, ez ugyanis ellentétes az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésében és XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes eljárás követelményével. Az érintettek személyes tájékoztatásának elmaradása a jogaik gyakorlására okot adó körülményekről és a cselekményük megtételére nyitva álló határidőről kifejezetten megnehezíti helyzetüket, mégpedig úgy, hogy ez semmilyen alkotmányos joggal vagy értékkel nem hozható összefüggésbe. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdéséből és a XXVIII. cikk (1) bekezdéséből az következik, hogy a másodfokú választási bizottságnak a fellebbezés folytán hozott határozatát, valamint a bíróságnak a felülvizsgálat során hozott határozatát közölnie kell azzal is, akire a határozat jogot vagy kötelezettséget keletkeztet vagy származtat, annak ellenére, hogy a választási jogorvoslati eljárás korábbi szakaszában, illetve szakaszaiban hozott döntést, illetve döntéseket vele nem kellett közölni. A Ve. hatályos szövegéből azonban hiányzik az erre vonatkozó szabályozás, a fenti esetekben való határozatközlés kizárólag a másodfokú választási bizottság és a felülvizsgálati bíróság belátásán múlik.

19 17/2015. (VI. 5.) AB határozat, Indokolás [103]–[104], [108]–[109].

Busch Balázs*

A technikai fejlődés nyújtotta lehetőségek az új büntetőeljárás kódexben

1. BEVEZETÉS

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: hatályos Be.) a papíralapú ügyintézésre és sok tekintetben múlt századi eszközökre épült, amelyeket a későbbi törvénymódosításokkal bevezetett technológiai újítások sem tudtak átfogóan megváltoztatni. Bár nem az eljárási törvény technikai elmaradottsága volt a büntetőeljárás reformjának fő indoka, a jogalkotó felismerte, hogy szükséges a kor nyújtotta technikai lehetőségeket kamatoztatni a büntetőeljárásban.

A Kormány az új büntetőeljárás kódex kodifikációja során a 2015. február 11. napján elfogadott előterjesztéssel kijelölte az új törvény megalkotásának irányelveit. Az Igazságügyi Minisztérium azt a feladatot kapta a Kormánytól, hogy egy hatékony, gyors, egyszerű, *korszerű* és *célszerű* büntetőeljárás koherens jogszabályi környezetét teremtsen meg. Szűk két és fél évvel ezután, 2017. június 13. napján az Országgyűlés 154 igen szavazattal elfogadta a büntetőeljárásról szóló T/13972. számú törvényjavaslatot, amely a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényként (a továbbiakban: új Be.) 2018. július 1. napjával lép hatályba.

Jelen tanulmány célja annak bemutatása, hogy az új Be. miként törekszik a Kormány által meghatározott irányelvek közül a korszerűség technikai elvárásának megfelelő eljárási szabályok bevezetésére.

Kiindulópontként rögzíthető, hogy az új technikai megoldások igénybevétele önmagában csupán a hatóságok kényelmét szolgálhatja, ha nem társul hozzá olyan eljárási cél, amelynek elérését ezen eszközök segítenék. Fontos ezért megvizsgálni, hogy a technikai fejlődés milyen önmagán kívüli álló eljárási célt szolgál. Az új Be. a modern technológiákat akként szabályozza, hogy igénybevételükkel hatékonyabbá, gyorsabbá és egyszerűbbé válik a következő büntetőeljárás céljainak elérése is:

1. az eljárási cselekmények *hitelességének* biztosítása,
2. az eljárásban részt vevő személyek *kímélete és védelme*,

3. az eljárást folytató hatóságok és részt vevő személyek *adminisztrációs terheinek* csökkentése és ezzel az eljárás gyorsítása, illetve a költségek csökkentése, valamint

4. a bűnüldözés *hatékonyságának* javítása.

Bár egyes technikai eszközök többféle büntetőeljárás célját is elősegítenek, annál a pontnál tárgyaljuk őket, amelyhez a legszorosabban kapcsolódnak.

2. TECHNIKAI ESZKÖZÖK AZ EGYES BÜNTETŐELJÁRÁSI CÉLOK SZOLGÁLATÁBAN

2.1. AZ ELJÁRÁSI CSELEKMÉNYEK HITELESSÉGÉNEK ÉS REPRODUKÁLHATÓSÁGÁNAK BIZTOSÍTÁSA

Erdei Árpád emelte ki egy tanulmányában, hogy a büntetőeljárástól valamely múltbeli eseményről szóló igazság megállapítását várjuk, függetlenül attól, hogy milyen rendszerű maga az eljárás és milyen a megcélzott igazság természete.¹ Az igazság kiderítése általános törekvése, legfőbb feladata² a büntetőeljárásoknak, függetlenül attól, hogy az igazság fogalma alatt az egyes büntetőeljárás rendszerek anyagi igazságot vagy eljárási igazságot értenek. Az igazsághoz való hozzáférés egyik alapvető biztosítéka a bírósági közvetlenség elve, amely azonban kivételt engedő főszabály, számos intézmény lehetővé teszi, hogy a bíróság más által felvett bizonyítás eredményére hagyatkozzon az igazság feltárása során. A bizonyítékokhoz való közvetett hozzáférés szükségszerű velejárója a legtöbb büntetőeljárás rendszernek. Mindazok az eljárási rendszerek, amelyekben a bírósági eljárást valamiféle előkészítő eljárás

1 ERDEI ÁRPÁD: Mi az igazság? – A büntető ítélet igazságtartalma. (szerk.: ERDEI ÁRPÁD), Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010. pp. 9–22., In. ELEK BALÁZS: *Az igazság és a jogerő összefüggései*. <http://www.uni-miskolc.hu/~wwwdeak/Collegium%20Doctorum%20Publikaciok/Elek%20Bal%20E1zs.pdf>, p. 1.

2 ANGYAL PÁL: *A magyar büntetőeljárás jog tankönyve Budapest, 1915.* 265. p.

* Busch Balázs: beosztott ügyész.

– nyomozás – előzi meg, szükségszerűen magukban hordozzák, hogy a bíróság az előkészítő eljárás eredményét és az abban beszerzett bizonyítási eszközöket értékelni fogja. Számos olyan helyzet adódik, amikor a bíróság már képtelen a korábban beszerzett bizonyítási eszközöket közvetlen bizonyítási cselekmények útján felülvizsgálni, mert például a bizonyítási eszköz elenyészik, a tanú eltűnik, meghal vagy csak nem hajlandó valamást tenni. Az ügyben eljáró bíróság ilyen esetekben a valóságot többszörös közvetítőkön keresztül ismerheti meg, mert egyfelől a bizonyítékforrás hitelt érdemlő volta, másrészt pedig a rögzítés hitelessége is befolyásolhatja a valóságghú tényállás megállapítását.

Nem szükséges a gyakorlat mélyreható ismerete ahhoz, hogy behatároljuk azokat az eljárásjogi intézményeket, amelyek a bizonyítási eszközök hiteles biztosítását szolgálják. Elegendő példaként arra gondolni, hogy a magyar eljárásjogban a Csemegi Kódex óta tilalmazott az olyan bizonyítási eszközök felhasználása, amelyeket a hitelességet érintő legsúlyosabb eljárási szabálysértésekkel szereztek be. De az eljárási szabályok megsértése nemcsak a bizonyítási eszközök felhasználhatóságával kapcsolatos általános szabály, hanem a perorvoslati eljárásban is általános hatályon kívül helyezési ok, amennyiben az eljárási szabályok megsértése lényeges kihatással volt a büntetőeljárás főkérdésekre.³ Kiemelkedő jelentősége van tehát a büntetőeljárásban annak, hogy a bizonyítási eszközök rögzítése megfelelően adja vissza az eljárási cselekményen történeteket.

2.1.1. A HATÁLYOS BE.

HITELESSÉGET ERŐSÍTŐ MEGOLDÁSAI

A hatályos Be. az eljárás korai szakaszában két fő intézménnyel kezeli azt a helyzetet, amikor az eljárás korai szakaszában is szükséges az általánosnál magasabb fokú hitelességet biztosítani a bizonyítási eszközöknek.

Egyrészt lehetőséget biztosít arra, hogy a nyomozást végző szerveknél magasabb fokú hitelesítésre képes *nyomozási bíró folytassa le a bizonyítást*, amennyiben előre látható, hogy a bizonyítási eszköz a tárgyaláson nem állna rendelkezésre.⁴ Ezzel a hatályos Be. bár a szabad bizonyítás talaján áll, de nagyobb súlyt tulajdonít a nyomozási bíró által felvett bizonyításnak. A nyomozási bíró ugyanakkor nem feltétlenül ismeri a nyomozás irányát, és nem kötelezhető nyomozási taktika érvényesítésére. Annál is inkább, mert az Alkotmánybíróság megsemmisítette azt a korábbi rendelkezést, miszerint a nyomozási bíró köteles volt figyelemmel lenni a nyomozást végző szervek nyomozástaktikai szempontjaira.⁵ A nyomozási bíró

a jelenlegi rendszerben tehát úgy végezheti el a bizonyítási cselekményt, hogy az eljárás adott szakában nem ismeri teljes körűen, hogy a bizonyítás mire irányul. A helytelen nyomozástaktika alkalmazása pedig esetenként veszélyeztetheti a bizonyítás eredményét.

A hatályos Be. alapján a hitelesség és főként a rekonstruálhatóság magasabb fokának biztosítása történhet *az eljárási cselekményről készített kép- és hangfelvétel útján*, amely a szabályozás jelenlegi rendszerében egyes személyekhez, illetve eljárási cselekményekhez kötött. A jelenlegi szabályozás képes lehet a legfontosabb bizonyítási cselekmények reprodukálhatóságának biztosítására, de semmiképpen sem nevezhető átfogó megoldásnak. A hatályos Be. az eljárást folytató szervek mérlegelésétől függően elsősorban lehetőségként szabályozza a szemle,⁶ a bizonyítási kísérlet és a felismerésre bemutatás,⁷ a nyomozási cselekmények⁸ és a bírósági eljárás részeinek vagy egészének⁹ kép, illetve hangfelvétel eszközével történő rögzítését. Kötelező a rögzítés a tizennegyedik életévét be nem töltött tanú kihallgatása esetén.¹⁰ Mind a nyomozás során, mind a bírósági eljárásban a rögzítés indítványra is történhet, ennek egyik feltétele azonban, hogy az indítványozó az indítvánnyal egyidejűleg a költséget is előlegezze.

Az eszköz igénybevitelével kapcsolatos jelentős probléma, hogy *nincs egységes szabályozás* arra nézve, hogy az indítványozó milyen költségek előlegezésére kötelezhető. További hátráltató ok a büntetőeljárásban részt vevő szervek *hiányos eszközállománya*, amely a szabályozási hiányosságokkal társulva a modern eszközök igénybevitelét esetlegessé teszi.

2.1.2. A BIZONYÍTÁSI ESZKÖZÖK

HITELESSÉGET ERŐSÍTŐ MEGOLDÁSOK ÉS TECHNIKAI ESZKÖZÖK AZ ÚJ BE.-BEN

Az új Be. a hatályos Be. két megoldása közül az egyiket megszünteti, a másikat pedig széleskörűen teszi alkalmazhatóvá. Az új Be. a bizonyítási eszközök hitelességét nem a nyomozó hatóságtól független személyen keresztül, a *nyomozási bíró* igénybevitelével kívánja biztosítani, hanem a szabályozás egységesítése mellett a technikai eszközökkel történő rögzítés széles körű igénybevitelére.

Megmarad az a jelenlegi rendezőelv, hogy a *felvételek* készítése alapjaiban a hatóságok mérlegeléséhez kötött. A kötelezően rögzítendő eljárási cselekmények köre zártkörű felsorolás, de az új Be. felhatalmazást ad, hogy a nyomozás szakára nézve jogszabály további eseteket határozzon meg.

Az új Be.-ben *kötelezővé* válik az eljárási cselekmények kép-, illetve hangfelvétel útján történő rögzítése a tizennegyedik életévét be nem töltött különleges bánásmódot igénylő személy részvételével tartott valamennyi eljárási cselekmény,¹¹ illetve a tizennyolcadik életévét be nem töltött, a nemi élet szabadsága vagy nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettjét

3 Hatályos Be. 375. § (1) bekezdés.

4 Ennek alapjaként a hatályos Be. több okot határoz meg. Egyrészt a tizennegyedik életévét be nem töltött tanú a tárgyaláson nem hallgatható ki, ezért a 207. § (4) bekezdése lehetővé teszi a tanú nyomozási bíró általi kihallgatását. A 207. § (5) bekezdése lehetővé teszi további olyan bizonyítás felvételét, amelyből származó bizonyítási eszköz várhatóan a bírósági eljárásban nem állna rendelkezésre. Ilyen esetben lehetőség van a zárt-célú távközlő hálózat útján történő kihallgatásra is. A 87. § nevesíti továbbá, hogy az életét közvetlenül veszélyeztető állapotban levő tanú, továbbá az a tanú, akiről megalapozottan feltételezhető, hogy a tárgyaláson nem jelenhet meg, a nyomozás során is kihallgatható a bíróság által

5 166/2011. (XII. 20.) AB határozat.

6 Hatályos Be. 119. § (3) bekezdés.

7 Hatályos Be. 123. § (5) bekezdés.

8 Hatályos Be. 167. § (1) bekezdés.

9 Hatályos Be. 252. § (2) bekezdés.

10 Hatályos Be. 167. § (1) bekezdés.

11 Új Be. 88. § (1) bekezdés d) pontja.

érintő minden eljárási cselekmény¹² esetében. Továbbra is kötelező marad a nyomozás során a felvétel készítése, amennyiben azt a terhelt vagy a védő a költségek előlegezése mellett indítványozza.¹³ A bírósági eljárás során a felvétel készítésének elrendelésére a felsoroltak mellett az ügyészség vagy a sértett indítványára is sor kerülhet.¹⁴ Fontos újítás, hogy ez utóbbi eljárási szakaszban a kép- és hangfelvétel a jegyzőkönyv helyébe lép, és arról csupán kivonatot kell készíteni.¹⁵

Az új Be. felvételeket érintő újításai összefoglalhatók azzal, hogy létrejöttek a széles körű rögzítés törvényi alapjai, amelyekre építve megfelelő költségvetési források biztosításával és a kötelező esetek körének *további jogszabályi bővítésével* olyan gyakorlat kialakulása várható, amelyben az eljárási cselekmények hitelessége az eljárás későbbi szakaszában csak elenyésző esetben lesz megkérdőjelezhető. Mindez nemcsak a valóságghú tényállás megállapítását célzó jogalkalmazói törekvéseket támogatja, hanem segíti a büntetőeljárásban részt vevő szervek törvényes működését is, hiszen a felvételeken nem az eljáró hivatalos személy szubjektumán keresztül rögzül az eljárási cselekmény, hanem a közvetítést objektív elektronikai eszköz végzi el.

2.2. A RÉSZTVEVŐK KÍMÉLETÉT ÉS VÉDELMEÉT SZOLGÁLÓ TECHNIKAI ESZKÖZÖK

A büntetőeljárás során sokszor nehéz elkerülni, hogy a sértett másodsor is áldozattá váljon, amikor az eljárás során újra és újra át kell élnie, amit legszívesebben kitörölne az emlékezetéből. A *másodlagos viktimizáció* hatással van arra, hogy – különösen meghatározott bűncselekmények esetében – magasabb látenciával kell számolni. A hatékony bűnüldözés érdekében is elengedhetetlen ezért a sértettek megnyerése és a bűnüldözésben való aktív közreműködés ösztönzése.¹⁶ A hatékony bűnüldözés érdekében is kímélni kell tehát a sértetteket azokban az esetekben, ha az őket érő fenyegetés hiányában a külön tanúvédelmi eszközrendszer igénybevételére nem lenne alap.

A másodlagos viktimizáció kiküszöbölésére alkalmas lehet minden olyan eszköz, amely a sértettet valamelyest eltávolítja a büntetőeljárási cselekményektől, és biztosítja, hogy a terhelti nyomásgyakorlás távoli veszélye is elkerülhető legyen.

2.2.1. AZ ÚJ BE. ELŐZMÉNYEI

A sértettnek az eljárástól és a terhelttől való fizikai eltávolítására és ezáltal a félelemérzet minimalizálására jelenleg is több eszköz áll rendelkezésre, a hatályos Be. a hatálybalépése óta igénybe veszi ezek közül a *távmeghallgatás eszközt*. A távközlési módszerekkel történő kihallgatás magyar jog-

rendszerbe történő bevezetése és általános alkalmazhatósága ezt megelőzően is felmerült, a Legfőbb Ügyészség már 1991-ben ebben a témában konferenciát szervezett.¹⁷ A büntetőeljárási szabályok közé azonban a távmeghallgatás csak a 2002. évi I. törvénnyel lépett. A módosítás lehetővé tette, hogy elsősorban a bírósági szakban, de a nyomozási bíró előtt történő bizonyításfelvétel során is sor kerülhessen a tanú vagy a gyanúsított technikai közvetítéssel – *zártcélú távközlő hálózat útján* – zajló kihallgatására. E téren is előre lépést hozott az uniós áldozatvédelmi irányelv átültetését elvégző 2015. évi CLI. törvénnyel végrehajtott módosítás, amely lehetővé tette a különleges bánásmódot igénylő tanú zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatását a nyomozás során.¹⁸

Mindezek mellett a hatályos Be. a távmeghallgatásra továbbra is *csak korlátozott lehetőséget* biztosít, nem áll rendelkezésre valamennyi büntetőeljárásban részt vevő személy vonatkozásában, és az eszköz igénybevétele a bírósági infrastruktúrához kötött. A *bírósági infrastruktúra* azonban a tapasztalatok szerint nehézkes és költséges.¹⁹ A bíróságok nem rendelkeznek állandó kiépített felszereléssel, az eszközökhöz a hozzáférést az Országos Bírósági Hivatal Informatikai Főosztálya biztosítja. Az eljárási cselekmények végrehajtására vonatkozó bírósági szabályzat szerint²⁰ a felvétel iránti igényt célszerűen az eljárási cselekmény kitűzésének időpontját megelőzően, lehetőleg 30 nappal korábban írásban kell jelezni a Hivatalnak. Az igény alapján a Hivatal elkészíti a várható költségtervet, majd tájékoztatja a kérelmező bíróságot az eljárási cselekmény teljesíthetőségéről, illetve költségéről. A rendszer összeszerelése és kipróbálása 2–3 munkaórát vesz igénybe. A technika Budapesten belüli felhasználásának összköltsége 40–50 000 Ft-ra rúg. A magas üzemeltetési költségek a jelentős adminisztrációs terhekkel és a korlátozott hozzáféréssel együtt a gyakorlatban azt eredményezik, hogy a bíróságok rendkívül ritkán veszik igénybe ezt a lehetőséget, 2003. és 2014. között *mindössze 15 esetben* került sor a technika igénybevételére.²¹

2.2.2. AZ ÚJ BE.

Az új Be. ugyan nem vezet be a korábbiakban nem ismert intézményt, de a meglévő intézmények újraszabályozásával szélesre tárja a kaput a résztvevők kíméletét és védelmét szolgáló technikai eszközök igénybevétele előtt.

Az új Be. kiszélesíti a telekommunikációs eszközhasználat útján lefolytatható eljárási cselekmények körét. A technikai eszköz igénybevételére ennek megfelelően az eljárás *bármely szakaszában*, a büntetőeljárásban részt vevő *bármely személy* vonatkozásában és *bármely eljárási cselekmény* egész tartalmára nézve lehetőség lesz.

12 Új Be. 89. § (4) bekezdés d) pontja.

13 Új Be. 358. § (4) bekezdés.

14 Új Be. 444. § (3) bekezdés.

15 Új Be. 444. § (6) bekezdés.

16 Ezt a gondolatmenetet vezeti le részletesebben Törös Judit A másodlagos vagy halmozott viktimizáció című írása – *Belügyi szemle* (1995–2006), 2000. (48. évf.) 4–5. sz. pp. 158–173.

17 DR. KERTÉSZ Imre–DR. BÓCZ Endre: Letartóztatási meghallgatás zártcélú televíziós rendszer segítségével. *Rendészeti Szemle*, 1991/9. sz. 14. p.

18 Hatályos Be. 62/C. §.

19 ANTAL Dániel: Videokonferencia a magyar büntetőeljárásban. *Magyar Jog*, 2014. 11. pp. 652–657.

20 1/2006. OIT szabályzat 5. § (1) bekezdés.

21 ANTAL Dániel: *id. mű* 657. p.

Figyelemreméltó újítás, hogy telekommunikációs eszköz használata esetén a két helyszín között az összeköttetést egyidejű kép- és hangfelvétel mellett *önmagában a folyamatos hangfelvétel*²² is biztosíthatja, garanciális okokból azonban a hangfelvétel csak korlátozott körben, kizárólag tanú kihallgatása, tolmács jelenlétének biztosítása, illetve a nyomozás során a szakértő meghallgatása és a terhelt kihallgatása érdekében alkalmazható.²³

Fontos hangsúlyozni, hogy az új rendszer a kép- és hangfelvétellel képes kiváltani a *jelenléti jogosultságot, illetve kötelezettséget* bármilyen eljárási cselekmény tekintetében, így elképzelhető, hogy akár szembesítés, bizonyítási kísérlet, szemle vagy felismerésre bemutatás keretében is telekommunikációs eszközzel lenne biztosítva a jelenlétét.

Az új Be. alapvetően a *hatóságok diszkrecionális jogkörében* szabályozza a telekommunikációs eszköz igénybevételenek lehetőségét, egyes esetekben főszabályként előírja az eszköz igénybevételét, de minden esetben lehetőséget biztosít arra, hogy megfelelő indok esetén a közvetlenség elve érdekében e törvényi előírástól el lehessen térni. Az új Be. a hatóságok diszkrecionális jogkörét csak a legszükségesebb esetekben korlátozza: negatív irányban, vagyis meghatározott feltételekhez – hozzájáruláshoz – köti az *eszköz alkalmazását*, és pozitív irányban, vagyis csak meghatározott feltételek esetén lehet *eltekinteni az eszköz igénybevételeitől*.

Ha a technikai feltételek fennállnak, *főszabályként kötelező* a telekommunikációs eszköz igénybevétele: az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság eljárásában a különleges bánásmódot igénylő sértett, a fogva levő, a személyi védelem alatt álló vagy a Védelmi Programban részt vevő tanú, illetve terhelt esetén a technikai eszköz igénybevételét akkor mellőzheti, ha a védelmi vagy kíméleti cél más módon is elérhető, illetve eljárási érdekből a személyes megjelenés nélkülözhetetlen.²⁴ A bíróság eljárásában ezen eseteken felül a letartóztatás tárgyában tartott ülésen csak különösen indokolt esetben mellőzhető a telekommunikációs eszköz használata.²⁵

Garanciális okból a terhelt előzetes *hozzájárulásának hiányában kizárt* a telekommunikációs eszközhasználat, mert biztosítani kell a lehetőséget a személyes védekezésre a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés *elrendelése* tárgyában tartott ülésen, valamint a bizonyításfelvételtől szóló és az ügy érdemi eldöntésére is alkalmas előkészítő ülésen.²⁶ Mindezek mellett a vádemelést követően az eszköz igénybevétele utólagos jóváhagyáshoz kötött. A vádlott kérheti, hogy a tárgyalás személyes jelenlétében történjék, és ezt a kérelmét a bíróság csak akkor utasíthatja el, ha a személyes jelenlét biztosítása a törvény erejénél fogva kizárt, vagy ha bármely személy védelme más módon nem biztosítható.²⁷

Az új Be. a fentiek mellett az eljárás számos pontján törekszik orientálni a büntetőeljárást lefolytató szerveket az eszköz speciális igénybevételeire.

– A *különleges bánásmód* körébe tartozó kíméleti intézkedések között szerepel a telekommunikációs eszköz útján biztosított jelenlét.²⁸ Védelmi célból ezt az új Be. azzal egészíti ki, hogy az egyedi tulajdonságok technikai eszközzel történő torzított közvetítésére is van lehetőség.²⁹

– A telekommunikációs eszköz a *különösen védett tanú* védelmét is szolgálja. Az eszköz igénybevétele ugyanakkor csak abban az esetben van lehetőség, ha a különösen védett tanú személyének titokban tartása így is biztosítható. Ilyen esetben kötelező lesz a közvetítés torzítása.³⁰

– A *nemi bűncselekmény tizennyolcadik életévét be nem töltött sértettje* a törvény erejénél fogva különleges bánásmódot igénylő személynek minősül. Az ilyen személyek kímélete érdekében írja elő a törvény,³¹ hogy amennyiben telekommunikációs eszköz útján vesznek részt az eljárási cselekményen, a sértett kizárólag az eljáró bírót, ügyészt vagy a nyomozó hatóság tagját láthatja.

Az új Be. fentiekben összefoglalt szabályai megteremtik a távmeghallgatás általánossá válásának szabályozási alapjait. Ahogy azt a hatályos szabályozás alapján is tapasztalhattuk, a szabályozás hiába tartalmaz előremutató elemeket, ha a rendszerhez nem társul megfelelő infrastruktúra. Jó jel, hogy az új Be. előzetes hatásvizsgálatát és annak pontosítását előíró 1503/2017. (VIII. 11.) Korm. határozat alapján végzett felmérés szerint valamennyi – összesen 1224 – bírósági tárgyalóterem felszerelése megtörténhet, továbbá a rendőrségen 401, az ügyészségen 33, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetében pedig 22 meghallgatópont kialakítására kerülhet sor.

2.3. ADMINISZTRÁCIÓT KÖNNYÍTŐ TECHNIKAI MEGOLDÁSOK

2.3.1. AZ E-ÜGYINTÉZÉS

Jelentős adminisztrációs tehertől szabadítja meg a hatóságot és a résztvevőket az új Be. azzal, hogy a kapcsolattartás terén is nagy hangsúlyt fektet az informatikai ügyintézési lehetőségek kihasználására. Ezen eljárási szabályok azonban nem az új Be. által önállóan bevezetett szemléletváltást tükrözik, hanem az egyébként is hatályba lépő *E-ügyintézési törvény*³² szabályait kiegészítő rendelkezéseket tartalmaznak, ezért ezeket csak röviden foglaljuk össze.

Az új Be. rendszere arra épül, hogy az E-ügyintézési törvény alapján *elektronikus kapcsolattartásra kötelezett* személy a büntetőeljárásban is csak elektronikus úton tarthat kapcsolatot, a további személyek azonban csak önkéntes vállalásuk alapján kötelesek ilyen formában kapcsolatot tartani. Fontos előrelépés, hogy a büntetőeljárásban részt vevő szervek más elektronikus ügyintézési biztositó szervvel, továbbá a Kormány által kijelölt közfeladatot ellátó szervvel – vagyis a köz-

22 Az új Be. 120. §-hoz fűzött miniszteri indokolás azt is kifejezésre juttatja, hogy ez akár telefonos összeköttetés útján is biztosítható.

23 Új Be. 120. §.

24 Új Be. 122. § (1) és (2) bekezdés.

25 Új Be. 122. § (3) bekezdés.

26 Új Be. 122. § (5) bekezdés.

27 Új Be. 122. § (6) bekezdés.

28 Új Be. 85. § (1) bekezdés k) pontja.

29 Új Be. 86. § (2) bekezdés a) pontja.

30 Új Be. 92. § (3) bekezdés.

31 Új Be. 89. § (4) bekezdés.

32 Az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény.

igazgatási szervekkel és más hatóságokkal – főszabály szerint elektronikus úton tartanak kapcsolatot.

Bár nem minősül elektronikus kapcsolattartásnak, de szintén papíralapú ügyiratkezeléshez köthető terhektől szabadítja meg a büntetőeljárást az *elektronikus formátumban rendelkezésre álló ügyirat továbbításának lehetősége*.³³ Eszerint a büntetőeljárásban részt vevő személy, valamint a bírósági eljárásban az ügyészség indítványozhatja, hogy az elektronikus formában rendelkezésre álló ügyiratot az elektronikus levelezési címére továbbítsák, ilyen esetekben az ügyiratért nem kell illetéket fizetni.

2.3.2. A HIRDETMÉNY AZ INTERNETEN

Az új Be. az adminisztrációs tehercsökkentés jegyében az önkormányzati hirdetőtábla helyett a kézbesítést elrendelő bíróság, ügyészség és nyomozó hatóság *elektronikus tájékoztatását szolgáló honlapján*, valamint a Kormány által meghatározott közzétételi felületen történő közzétételt vezeti be, és az önkormányzatok közreműködését csupán az ismeretlen helyen tartózkodó terhelt esetében tartja meg.³⁴

2.4. A BŰNÜLDÖZÉS HATÉKONYSÁGÁT JAVÍTÓ TECHNIKAI MEGOLDÁSOK

Az új Be. főként új bizonyítási szabályok, valamint a bűnügyi vagyon követése és elvonása terén törekszik technikai eszközökkel is a bűnüldözés hatékonyságának javítására.

2.4.1. AZ ELEKTRONIKUS ADAT

A modernizáció irányába tett jelentős lépés, hogy az új Be. a tárgyi bizonyítási eszköz és okirat fogalmától elkülönítve, *önálló bizonyítási eszközként nevesíti*³⁵ és *definiálja*³⁶ az *elektronikus adatot*.

A hatályos Be. e kérdéssel csak érintőlegesen foglalkozott, hiányzott az elektronikus adat átfogó meghatározása, és nem volt egyértelmű az sem, hogy az adat megszerzése érdekében az adathordozó lefoglalása mely esetekben igazolható, és mikor, milyen eljárásrendben kerülhet sor az adat lefoglalására.

Az új eljárási törvényben a bizonyítási eszköz nevesítése nemcsak a dogmatikai tisztaságot szolgálja, hanem megfelelő alapot teremtett a bizonyítási eszköz *hatósági megszerzéséhez, és kezeléséhez* szükséges önálló eljárási szabályok kialakítására.³⁷ Ennek során a fokozatosság előírása mellett az új Be. meghatározza az elektronikus adat lefoglalásának végre-

hajtási módjait is. A lefoglalás végrehajtható másolat készítésével, áthelyezéssel, az információs rendszer vagy adathordozó teljes tartalmáról történő másolat készítésével, korlátozott esetkörben az információs rendszer vagy az adathordozó lefoglalásával, illetve jogszabályban meghatározott más módon. Speciális, a fizetésre használt elektronikus adatra vonatkozó lefoglalási szabály, hogy a kényszerintézkedés végrehajtható bármilyen olyan művelettel, amely az érintettnek a vagyoni érték feletti rendelkezési lehetőségét megakadályozza.

2.4.2. TECHNIKAI FEJLŐDÉS A LEPLEZETT ESZKÖZÖK TERÉN

Az új Be. azáltal, hogy a bűnüldözési célú titkos információgyűjtést a büntetőeljárás keretei közé emelte, és a Hatodik Részben leplezett eszközökként a korábbi titkos adatszerzéssel egységesen újraszabályozta, jelentősen hatékonyabb rendszert kínál a bűnözés új formáival – különösen az informatikai bűnözéssel – szemben. A Kilencedik Részben szereplő előkészítő eljárás ezen eszközök nyomozást megelőző alkalmazására nyújt lehetőséget. Előkészítő eljárás csak a bűncselekmény gyanújának megállapításáig folytatható, de a beszerzett adatok az ekkor induló nyomozásba mindenféle utólagos jóváhagyás nélkül átvihetők, mert a garanciális korlát az előkészítő eljárás folyamatába, nem pedig a végpontjába épített. Ennek alapján az előkészítő eljárásból a nyomozásba való átmenet zökkenőmentes és az adatok elvesztésének veszélye minimális lesz.³⁸ A titkos felderítés tehát hatékonyabban szolgálja majd a későbbi bizonyíthatóságot.

Az új alapok az eljárás hatékonyságát elsősorban a megfelelő szabályozási környezettel szolgálják, de emellett tetten érhető egyes eljárási szabályokban a technológiai fejlődés figyelembevételére is. Ilyen például a *lehallgatás esetén az érintett eszköz megjelölése*. Míg a hatályos Be. a telefonlehallgatás esetén a kapcsolási szám megjelölését írja elő, az új Be. már ehelyett az eszköz, illetve az információs rendszer azonosítását jelöli meg.³⁹ Technológiásan rugalmas felhatalmazás szabályozza majd a lehallgatást olyan eszközök esetén is, amelyek a kommunikációt nem a hagyományos kapcsolási számok között közvetítik.

2.4.3. A KRIPTOVALUTAKÉNT JELENTKEZŐ BŰNÜGYI VAGYON ELVONÁSA

A hatályos büntetőeljárási jogszabályi környezet nincs felkészülve az olyan *decentralizált elektronikus fizetőeszközökre*, amelyek nem tekinthetők dolognak, jognak vagy követelésnek, mégis ún. kriptovalutaként vagyoni értéket képviselnek, és ekként elkobzás, vagyonekobzás tárgyai vagy akár bizonyítási eszközök lehetnek. Decentralizált virtuális fizetőeszközök esetén azok fogalmi besorolása mellett az alapvető problémát az jelenti, hogy a jogviszonyból hiányzik egy olyan személy,

33 Új Be. 159. §.

34 Új Be. 135. §.

35 Új Be. a 165. § f) pontja.

36 Új Be. 205. § (1) bekezdés szerint elektronikus adat a tények, információk vagy fogalmak minden olyan formában való megjelenése, amely információs rendszer általi feldolgozásra alkalmas, ideértve azon programot is, amely valamely funkciónak az információs rendszer által való végrehajtását biztosítja.

37 Új Be. 315. §.

38 Az átmenetre vonatkozó szabályokat az új Be. 345. § (1) bekezdése tartalmazza.

39 Új Be. 236. § (2) bekezdés f) pontja.

aki a fizetőeszközöket kiállítja, vagy az egyenleget vezeti, ezért a zár alá vétel végrehajtására vagy a fizetőeszköz elvonására rajta keresztül nincs lehetőség.

Az új Be. kereteket teremti arra, hogy az ilyen eszközök tényleges *lefoglalására* sor kerüljön. Már a hatályos Be. is lehetővé tette az elektronikus adat lefoglalását, de a kényszerintézkedés végrehajtásának törvényi alapjai nélkül erre nem került sor. Az új Be. megjeleníti az elektronikus adatok lefoglalásának *módszerét*, és ezzel támpontot szolgáltat a gyakorlat számára ahhoz, hogy a lefoglalást miként tudja hatékonyan végrehajtani. Fizetésre használt elektronikus adat esetén ez végső soron az új Be. 315. § (2) bekezdése szerint bármilyen művelettel végrehajtható, ami a vagyoni érték feletti rendelkezési lehetőséget megakadályozza.⁴⁰

Az új Be. megteremti a decentralizált virtuális fizetőeszközök büntetőeljárás során történő biztosításának feltételeit, de nem szólhat a jogerős ügydöntő határozattal elrendelt intézkedések végrehajtásáról. Ez utóbbi körben a szükséges alapokat a bírósági végrehajtásról szóló törvényben az *új Be. saláta*⁴¹ kívánja megteremteni azzal, hogy a végrehajtási eljárás során a fizetésre használt elektronikus adatra előírja a büntetőeljárás során lefoglalt dolog előzetes értékesítésének szabályai szerinti biztosítást és értékesítést.

2.4.4. A FIZETÉSI MŰVELETEK MEGFIGYELÉSE

A hatályos Be. alapján nem volt lehetőség arra, hogy a pénzügyi szolgáltató a hatóság felhívására megfigyelés alatt

tartson egy fizetési számlát és továbbítsa az arra vonatkozó fizetési műveleteket. Ha erre szükség volt, a hatóságoknak ismételt megkereséssel kellett bekérniük a keletkező adatokat. Az új Be. XXXVII. fejezet 1. alcímében szabályozott fizetési műveletek megfigyelésének intézménye⁴² e helyzetet orvosolja. Ezen intézmény keretei között a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv a pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységet végző szervezetet arra kötelezheti majd, hogy valós időben, meghatározott időszakban rögzítsen, őrizzen meg és továbbítson fizetési műveletekkel kapcsolatos adatokat.

3. ZÁRÓ GONDOLATOK

Az ismertetett szabályok alapján látható, hogy az új Be. bár kevés alapjaiban új technikai eszközöket vesz igénybe, de jelentős előrelépést tesz a kor nyújtotta technikai lehetőségek büntetőeljárásba való integrációja terén. Az új Be. ennek megfelelően nevezhető technológiai értelemben is modernnek, de nevezhető egyúttal konzervatívnak is, mert a technikai eszközök hagyományos büntetőeljárás céljait szolgálnak, a hitelességet, a résztvevők kíméletét, a terhek csökkentését és a hatékony bűnüldözést.

Mindezen célok érvényesítése terén azért is várható jobb büntetőeljárás, mert az új lehetőségekhez való gyakorlati hozzáférhetőséget megfelelő költségvetési források biztosítják majd, így várhatóan a jogalkalmazó szervek igényeinek megfelelően sor kerül az eszközállomány fejlesztésére, és az ügyek jelentős hányadában a technikai eszközök igénybevétele által a büntetőeljárásokban az elvárásoknak megfelelő modernizációs fordulat következhet be.

40 A vagyoni érték legmegnyugtatóbb biztosítását Szathmáry Zoltán egyfajta kikényszerített tranzakcióként képzelel el, mert önmagában az „átutaláshoz” szükséges titkos kulcsokat tartalmazó wallet.dat fájl lefoglalása nem feltétlenül vezet eredményre. SZATHMÁRY ZOLTÁN: Az elektronikus pénz és a bitcoin biztosítása a büntetőeljárásban, *Magyar Jog*, 2015/11. pp. 639–647.

41 A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló T/18316. számú törvényjavaslat 47. §.

42 Új Be. 216. § (1) bekezdés.

Turcsán Katalin*

A felszámolási szabályok módosításának jogpolitikai céljai

1. A CSŐDELJÁRÁSRÓL ÉS A FELSZÁMOLÁSI ELJÁRÁSRÓL SZÓLÓ 1991. ÉVI XLIX. TÖRVÉNY 2017. ÉVI XLIX. TÖRVÉNNYEL BEIKTATOTT MÓDOSÍTÁSAI

A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (Cstv.), valamint az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi XLIX. törvénynek a zálogjogosult a hitelezőkre, valamint a fiduciárius hitelbiztosítékokkal rendelkező hitelezőkre vonatkozó legfontosabb módosításait dr. Bodzasi Balázs, az IM igazságügyi és magánjogi jogalkotásért felelős helyettes államtitkára e szakmai folyóirat 2017. évfolyam III. számában közzétett tanulmányában már ismertette.

A jelen tanulmányban pedig annak részletezésére kerül sor, hogy milyen egyéb jogpolitikai célok megvalósítását tűzte ki a törvénycsomag, valamint az azóta megalkotásra került kapcsolódó jogszabályok.

Ezek a célkitűzések a következők voltak:

- a felszámolási eljárások eredményesebbé tétele az adós vagyonának minél teljesebb teljes körű összegyűjtésével,
- az adós vagyonát csökkentő jogellenes ügyletek megelőzése, szankcionálása, a fedezetelvonó ügyletek bíróság előtti megtámadásának eredményesebbé tétele,
- a hitelezők érdekeinek védelme az adós, az adós tulajdonosai és volt vezetői család intézkedéseivel, gazdálkodási hanyagságaival szemben,
- a felszámolási eljárások átláthatóbbá, ellenőrzöttebbé tétele,
- a bírák felesleges munkaterhének csökkentése, ezzel párhuzamosan azonban egyes elbírálási határidők lerövidítése (főként a másodfokú eljárásokban),
- az adós kötelezése arra, hogy a piacról történő kivételével és a jogviszonyainak megszüntetésével

összefüggő legszükségesebb alapvető kiadásokat ő előlegezze,

- az eljárásokat lassító és költségesebbé tevő adminisztratív terhek csökkentése,
- a fizetéseketelenségi szakértői szakma (felszámolók, vagyonfelügyelők) tevékenységének részletesebb szabályozása, állami felügyeletükkel hatósági ellenőrzésükkel összefüggő módosítások.

A fizetéseketelenségi eljárások célja az életképessé tehető vállalkozások számára fizetési kedvezmények biztosítása csőd-egyezség útján. Ha csődeljárás nem indul vagy az eredménytelen, a felszámolási eljárásban történik meg az adós piacról történő kivétel, jogviszonyainak lezárása, továbbá mindazok kifizetése, akik hitelezőként az eljárásban részt vesznek. A felszámolási eljárás legfőbb célja, hogy az adós vagyonából a hitelezői (állam, a közsféra szervezetei, magánhitelezők, ide értve a munkavállalókat is) minél nagyobb mértékben hozzájussanak a követelésükhöz. Ezen a téren jócskán van még tennivaló, a tárgybeli törvénycsomag a következőket tűzte ki célul:

- az eljárás elején lehetőség szerint teljes körűen össze kell gyűjteni és a felszámoló rendelkezésére kell bocsátani az adós teljes vagyonát,
- meg kell akadályozni, illetve szankcionálni kell a jogellenes, a fedezetelvonó vagy a hitelezők érdekeit sértő egyéb tevékenységet,
- eredményesebbé kell tenni azokat a pereket, amelyeket a család, vagy súlyosan hanyag módon eljáró volt vezetők, cégtulajdonosok ellen indítanak a megkárosított hitelezők, illetve a felszámolók.

A FELSZÁMOLÁSI VAGYON ÖSSZEGYŰJTÉSE

A Cstv. módosított 29–31. §-a részletesen előírja a felszámoló szervezet számára az adós vagyonának teljes körű összegyűjtését, továbbá a hatóságok és az egyéb szervek, illetve az adós volt vezetőjének együttműködési kötelezettségét.

A szabályok kiegészítése és pontosítása azért szükséges, mert a felszámolók az adós pénzügyi eszközeit, ingatlanjait, nem vagy csak aránytalan költségekkel és hosszú idő alatt

* Turcsán Katalin: Igazságügyi Minisztérium Gazdasági Kodifikációs Főosztályának fősztályvezető-helyettese.

tudták összegyűjteni. A törvénymódosítás előtt sok esetben nem történt meg a felszámolás tényének feljegyzése az ingatlan-nyilvántartásba, mert a bírósági értesítéseket az ingatlan-nyilvántartási szabályok értelmében nem lehetett a bejegyzésre alkalmas bírósági megkeresésnek tekinteni. A módosítás megteremtette a jogszabályok közötti összhangot, és így a felszámolás elrendelését követően rövid időn belül az ingatlan-nyilvántartás a tulajdonos felszámolására vonatkozó információt már tartalmazni fogja. Ennek azért van jelentősége, mert az adós volt vezetői nem tudják a felszámolási eljárás alól elvonni és elidegeníteni az ingatlant, és a harmadik személyek sem hivatkozhatnak arra, hogy nem volt tudomásuk a felszámolási eljárásról.

A Cstv. módosítás az adós volt vezetőinek a felszámoló számára történő irat- és vagyónátadási kötelezettségét pontosította, kiegészítette. Az adós volt vezetőjének az adós pénzügyi eszközeit kezelő pénzügyi szervezeteket, továbbá a biztosítékkal rendelkező hitelezőit külön is értesítenie kell a felszámolás elrendeléséről.

A felszámolás alatt álló vállalkozásnál sok esetben nincs készpénz, így a felszámoló kénytelen megelőlegezni a hatósági nyilvántartásokból történő adatszolgáltatás illetékét, illetve díját, amelynek következtében (ha ezt a saját ráfordításaként elszámolja) hitelezőjévé is válik az adósnak, ami összeférhetlenségi helyzetet eredményez. Az adós vagyonának a felszámolási eljárásban történő eredményes és teljes körű felkutatása közérdek és hitelezővédelmi érdek, ezért a felszámoló – mint bírósági eljárásban a bíróság által kirendelt fizetéseképtelenségi szakértő – megkeresésére ingyenesen kötelesek a megkeresett szervek a rendelkezésükre álló adatokat szolgáltatni.

A módosítás az adatszolgáltatás határidejét is megszabja, annak érdekében, hogy a felszámolás alatt álló vállalkozás vagyona vonatkozó információk az eljárás lefolytatásához minél hamarabb rendelkezésre álljanak. A földhivatali TAKARNET rendszerből az adós ingatlanainak helyrajzi számára vonatkozó adatot ingyenesen kapja meg a felszámoló.

Azoknak a pénzügyi szervezetek a listáját és elérhetőségét, akik belföldön működnek, a pénzügyi szervezetek felügyeletét ellátó hatóság eljuttatja a bíróságok részére annak érdekében, hogy elősegítse a felszámolókat vagyonszámolási feladatát.

A Bankszövetséggel és a befektetési szolgáltatók szakmai szervezetével történt egyeztetés eredményeképpen a pénzügyi szervezetek megkeresésére vonatkozóan egy szakmai protokoll és megkeresésminta került kialakításra, a gördülékeny és gyors adatszolgáltatás érdekében. Mindezzel összefüggésben a Cstv. kiegészítésére is sor kerül majd: A T/18311. számon benyújtott törvényjavaslat értelmében a pénzügyi szervezeteknek (pénzforgalmi szolgáltató és értékpapír számlát vezető befektetési szolgáltató) nem kell a felszámoló megkeresését megvárniuk, hanem a vállalkozás felszámolásának elrendelését követően nekik maguknak kell az adós náluk vezetett számláiról öt évre visszamenőleg adatot küldeniük. A tájékoztatást közvetlenül a kijelölt felszámolóbiztosnak küldik meg az említett pénzügyi

szervezetek, az elektronikus ügyintézési törvény¹ szerinti biztonságos elektronikus kapcsolattartás szabályainak megfelelő módon, díjmentesen. Ha ezt a módosítást az Országgyűlés elfogadja, az adós számlaforgalmi adatai alapján nagyobb eséllyel lehet bizonyítani az esetleges fedezetelvonó vagy jogellenes pénzügyi tranzakciókat, tekintettel arra, hogy a felszámoló jogosult megismerni az adós korábbi pénzügyi tranzakcióit és a számlaforgalmi egyéb adatait.

Figyelmet érdemel továbbá a Cstv. 33. §-ának a 2017. évi CXLIV. törvénnyel² beiktatott, és 2018. január 1-jén hatályba lépő módosítása. A módosítás értelmében, ha az adós vagyona tartozó vagyontárgy ismeretlen helyen van, és az adós volt vezetője a vagyontárgy fellelhetőségi helyéről nyilatkozni nem tud, vagy a felszámolóval való együttműködési kötelezettségét nem teljesíti, a bíróság a – vagyontárgy fellelhetőségi helyének megállapítása érdekében – elrendeli annak körözését. A tárgykörozés foganatosítására a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról szóló 2013. évi LXXXVIII. törvény eljárási rendelkezései szerint kerül majd sor, az említett törvény is kiegészítésre került ezzel összefüggésben.

A HITELEZŐK ÉRDEKEIT SÉRTŐ INTÉZKEDÉSEK SZANKCIONÁLÁSA

A VOLT VEZETŐK KÁRTÉRÍTÉSI KÖTELEZETTSÉGE

A Cstv. 33/A. §-ának és ezzel összefüggésben a cégeljárás törvény kényszertörési szabályainak módosításában³ az adós volt vezetőjének a hitelezők veszteségeiért történő helytállásával összefüggésben indított perek szabályai újragondolásra kerültek, tekintettel arra, hogy a korábbi szabályozás ellentmondásos volt, amit a joggyakorlat jogértelmezéssel nem tudott feloldani, ezért ezek a perek sok esetben sikertelenek voltak. A módosítás a kúriai joggyakorlat elemző csoport és a szakmai szervezetek javaslatait is figyelembe vette. A módosításnak meg kellett teremtenie az összhangot a Polgári Törvénykönyvvel és a környezetvédelmi törvénnyel is, hiszen ezek a törvények is szabályozzák a vezető tisztségviselők polgári jogi (deliktualis) anyagi jogi felelősségét a jogutód nélküli megszűnés esetére⁴. Korábban nem volt egyértelmű az említett

1 Az elektronikus ügyintézés és bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény 58. §-a.

2 2017. évi CXLIV. törvény a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, egyes büntető tárgyú törvények, valamint az európai uniós és a nemzetközi bűnügyi együttműködést szabályozó törvények módosításáról.

3 A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény módosított 118/B. §-a.

4 Kapcsolódó Ptk. szabály a gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének felelősségére:

3:118. § [A vezető tisztségviselő harmadik személyekkel szembeni felelőssége]

Ha a gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, a hitelezők kielégítenél követelésük erejéig kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető tisztségviselőjével szemben a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint, ha a vezető tisztségviselő a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket

anyagi jogi szabályok és a Cstv. egymás közötti viszonya, ez most rendezésre került.

A Cstv. 33/A. §-ának módosítása megtartja a kétlépcsős perindítást. Az első perindítás tárgya a volt vezető tisztségviselő felelősségének megállapítása a vállalkozás vagyonának csökkenéséért és ezzel összefüggésben a hitelezői érdekek sérelméért (megállapítási kereset), majd a pernyertesség esetén marasztalási keresetet lehet indítani a károsult hitelezők vagyoni igényének kompenzálására.

Mindenekelőtt pontosításra került, hogy az adós volt vezetője ellen indítható megállapítási keresetnek pontosan mi a tárgya. A megállapítási keresetben azt kell tisztázni, hogy az adós volt vezetője a jogi személy fizetési képességét fenyegető helyzetének bekövetkezését követően figyelembe vette-e a hitelezők összességének érdekeit, azaz azt, hogy az adós elleni hitelezői követelések fedezete ne csökkenjen. Ha nem vette figyelembe, ennek a ténynek akkor van jelentősége, ha ennek eredményeképpen az adós jogi személy vagyona csökkent, vagy ha a más olyan körülményt idézett elő, hogy a hitelezők teljes mértékben történő kifizetése megghiúsulhat. A környezeti kárveszély okozásával, illetve a kármentesítés elmulasztásával kapcsolatban a környezetvédelmi jogszabályokra történik utalás, ezek határozzák meg ugyanis azokat a részletes kötelezettségeket, amelyek megszegése megalapozhatja a hitelezők felé fennálló polgári jogi felelősséget azon okból, hogy a kárelhárítási költségek és a kár bekövetkezése miatt a vagyoni értékének csökkenése a hitelezők követeléseinek kifizetését megghiúsítja a felszámolási eljárásban.

Pontosításra kerültek a megállapítási perben felhozható kimentési okok. Új szabály, hogy a vezető kimentheti magát annak bizonyításával, hogy a fizetési képességgel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően nem vállalt az adós pénzügyi helyzetéhez képest indokolatlan üzleti kockázatot. Mentésül továbbá abban az esetben is a volt vezető a kártérítési felelősség alól, ha bizonyítani tudja, hogy az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá az adós gazdálkodó szervezet legfőbb szerve intézkedéseinek kezdeményezése érdekében.

Ha az adós volt vezetője oly módon nehezítette meg a vele üzleti kapcsolatba kerülők számára az adós való pénzügyi helyzetének megismerését, hogy nem vagy nem megfelelően

tett eleget a számviteli kötelezettségeinek (könyvvezetés, számviteli beszámoló készítés, annak közzététele), vagy a felszámolás elrendelését követően nem teljesítette a teljes körű vagyonleltár készítési, illetve vagyon- és iratadási kötelezettségét a felszámoló részére, akkor a gyakorlatban szinte lehetetlen a vagyoncsökkenés tényét, illetve a vezető mulasztása és a vagyoncsökkenés közötti okozati összefüggést megállapítani. Az ilyen vezetői hanyagság és mulasztások esetén ezért a bizonyítási teher is megfordul, és a volt vezetőnek kell az őt terhelő felelősség alóli kimentése érdekében bizonyítania, hogy vezetői tisztségének időtartama alatt nem következett be fizetési képességgel fenyegető helyzet, vagy ha ilyen körülmény fennállt, a vezetési feladatai ellátása során a hitelezők érdekeit is figyelembe vette.

Annak érdekében, hogy minden érdekelt hitelező bekapcsolódhasson a folyamatban lévő megállapítási perekbe, a bíróság a keresetindításról értesíti a felszámolót, a felszámolónak pedig értesítenie kell a hitelezőket. Ugyanazon vezetői magatartás elbírálására nem célszerű külön-külön pereket indítani, ezért ha már jogerős ítéletet hoztak a megállapítási perben, vagy az elsőfokú eljárásban már berekesztették a tárgyalást, ugyanazon ténybeli alapon, ugyanazon vezető ellen már nem indítható megállapítási kereset.

Újdonság, hogy marasztalási pert csak a felszámolás lezárását követően lehet indítani, a felszámolás lezárását követő 90 napon belül. Ennek a szabálynak az az indoka, hogy a felszámolás lezárását követően derül ki, hogy melyik hitelező melyik követelése nem térült meg, és ennek volt-e okozati összefüggése az adós volt vezetőjének felszámolási vagyont csökkentő korábbi intézkedéseivel.

AZ ADÓS VÁLLALKOZÁS FEDEZETELVONÓ, ILLETVE A HITELEZŐKET MEGKÁROSÍTÓ JOGÜGYLETEINEK MEGTÁMADÁSA

A Cstv. 40. §-ában a hitelezők érdekeit sértő, fedezetelvonó ügyletek megtámadására vonatkozó határidő 90 nap helyett 120 nap lesz annak érdekében, hogy a felszámoló a keresetindításhoz szükséges bizonyítékokat össze tudja gyűjteni. A megtámadható szerződésekre vonatkozó időszak 2 év helyett 3 év lesz.

A VÁLLALKOZÁS TÖBBSÉGI TULAJDONOSAINAK HELYTÁLLÁSI KÖTELEZETTSÉGE A FELSZÁMOLÁSI ELJÁRÁS LEZÁRÁSÁT KÖVETŐEN, TEKINTETTEL A VÁLLALKOZÁSUKKAL ÖSSZEFÜGGŐ HÁTRÁNYOS ÜZLETPOLITIKÁJUKRA

A Cstv. 63. § (2) bekezdése pontosításra került, és a Polgári Törvénykönyv vonatkozó rendelkezéseivel is koherensebb lett. A módosítás értelmében a minősített többséget biztosító befolyás alatt álló, valamint az egyszemélyes gazdasági társaság, továbbá az egyéni cég felszámolása esetében a befolyással rendelkező, illetve az egyedüli tag (részvényes) korlátlan felelősséggel tartozik a társaság minden

nem vette figyelembe. Ez a rendelkezés végelszámolással történő megszűnés esetén nem alkalmazható.

Kapcsolódó szabály a környezetvédelmi törvényben a vezető tisztségviselő kártérítési felelősségére.

102. § (5) A gazdasági társaság és egyéni cég azon tagjai (részvényesei), valamint vezető tisztségviselői, akik olyan határozatot (intézkedést) hoztak, amelyről tudták, vagy az elvárható gondosság mellett tudhatták volna, hogy annak végrehajtásával a társaság környezetkárosodást okoz, a társaság megszűnése esetén korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a társaságot terhelő, a társaság által nem teljesített helyreállítási és kártérítési kötelezettségekért. Mentésül a felelősség alól a gazdasági társaság és egyéni cég azon tagja (részvényese), illetve vezető tisztségviselője, aki a határozat (intézkedés) meghozatalában nem vett részt, a határozat ellen szavazott, illetve az intézkedéssel szemben tiltakozott.

olyan kötelezettségéért, amelynek kielégítését a felszámolási eljárás során az adós vagyona nem fedezi, ha a hitelezőnek a felszámolási eljárás során, vagy annak jogerős lezárásáról hozott határozat közzétételét követő 90 napos jogvesztő határidőn belül benyújtott keresete alapján a bíróság a tagot (részvényt) – az adós társasággal összefüggő tartósan hátrányos üzletpolitikája miatt fennálló helytállási kötelezettségére tekintettel – a hitelező azon felszámolási eljárásban nyilvántartásba vett követelésének megfizetésére kötelezi, amelynek kielégítésére a felszámolási eljárásban nincs fedezet. A felszámoló a keresetindítást megalapozó körülményekről és információkról köteles a hitelezői választmányt, a hitelezői képviselőt vagy a hozzá forduló hitelezőket tájékoztatni.”

A TÁRSASÁGI RÉSZESÉDÉS ROSSZHISZEMŰ ÁTRUHÁZÁSA MIATTI FELELŐSSÉG MEGÁLLAPÍTÁSA A FELSZÁMOLÁSI ELJÁRÁST KÖVETŐEN

A Cstv. 63/A. §-a pontosítást igényelt. A felszámoló keresetindítási lehetősége elhagyásra került, ugyanis a felszámoló keresetindítási jogának ezekben az esetekben azért nincs értelme, mert ennek a kereseti kérelemnek a tárgya már nem az adós vállalkozás vagyonának visszaszerzése, ehelyett a per a vállalkozás tagjának korlátlan felelősségének megállapítására irányul. A módosított rendelkezések szerint amennyiben az adósnak – a bíróság által jóváhagyott közbenső mérleg (egyszerűsített eljárás esetén pedig a bíróság által jóváhagyott vagyonfelosztási javaslat) szerint – a jegyzett tőkéjének 50%-át meghaladó mértékű tartozása van, a hitelező kereseti kérelmére a bíróság megállapítja, hogy a felszámolási eljárás megindítását megelőző három éven belül részesedését átruházó, többségi befolyással rendelkező volt tag (részvényes) korlátlanul felel az adós ki nem elégített kötelezettségeiért, kivéve, ha a részesedését átruházó volt tag bizonyítja, hogy az átruházás időpontjában az adós még fizetőképessé volt, és a fenyegető fizetéseképtelenség vagy a fizetéseképtelenség csak ezt követően következett be, vagy az adós ugyan fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben volt vagy már fizetéseképtelen volt, de a tag (részvényes) az átruházás során jóhiszeműen és a hitelezők érdekeinek figyelembevételével járt el. A felszámoló az e bekezdés szerinti felelősséget megalapozó, társasági részesedést átruházó jogügyletre vonatkozó, tudomására jutott információkról köteles a hitelezői választmányt, a hitelezői képviselőt és a nyilvántartásba vett hitelezőket tájékoztatni. A keresetet legkésőbb a felszámolási eljárás jogerős lezárását követő 90 napos jogvesztő határidőn belül lehet benyújtani.

A Cstv. 33/A., 40., 63. és 63/A. §-a szerinti perekben a hitelezőket tárgyi illetékfeljegyzési jog illeti meg, a felszámoló által indított perek illetékmentesek.⁵

5 Lásd illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 62. § (1) bekezdés.

AZ ADÓS KÖTELEZÉSE A PIACRÓL TÖRTÉNŐ KIVEZETÉSÉVEL ÉS A JOGVISZONYAINAK MEGSZÜNTETÉSÉVEL ÖSSZEFÜGGŐ ALAPVETŐ KIADÁSOK ELŐLEGEZÉSÉRE

A Cstv. 26. §-a már korábban is kimondta, hogy az adósnak – mihelyst elsőfokon elrendelik a felszámolást – tartalékolni kell képeznie a pénzeszközöiből a felszámolási eljárás legfontosabb készkiadásaira. A céltartalék alsó összeghatára túlságosan alacsony volt, ezért a módosítás értelmében a kötelező tartalékolás minimális összege 150 000 Ft-ra változik. A céltartalékolást úgy kell megképezni, hogy az várhatóan fedezze az adóst a felszámolás elrendelésével összefüggésben terhelő, valamint a felszámolást elrendelő végzésben megállapított költségeket, továbbá az adós tevékenységének lezárásával összefüggésben az iratok rendezésével, elhelyezésével és a vagyontárgyak megőrzésével összefüggő legszükségesebb előzetes ráfordításokat. A tartalékképzésnél figyelembe kell venni azt a bírósági döntést is, amely az adóst a felszámolás elrendeléséig felmerült költségekben marasztalja.

A tartalékolási kötelezettség teljesítéséért az adós legalább többségi befolyást biztosító részesedéssel rendelkező tagja – egyéni cég esetén a tag, külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe esetén a külföldi székhelyű vállalkozás – készfizető kezesként köteles helytállni.

AZ ELJÁRÁSOK GYORSÍTÁSA

A CSTV. 6. § (7) BEKEZDÉSÉBEN BŐVÍTÉSRE KERÜLT A BÍRÓSÁGI TITKÁR ÖNÁLLÓ JOGKÖRE

A bírák munkaterhének csökkentése és feladatainak a bonyolultabb jogkérdések elbírálására történő fókuszálása érdekében bírósági titkár önállóan is elrendelheti a felszámolást nemcsak azokban az eljárásokban, ahol a felszámolás elrendelése a cégbíróság értesítése alapján, hivatalból történik, hanem azokban az esetekben is, amikor a felszámolást maga az adós kezdeményezi, vagy pedig ha az adós a hitelező követelését maga is elismerte vagy legalábbis nem vitatta. Az egyszerűsített felszámolások közül azokban az esetekben, amikor felhívás ellenére sincs olyan adat, amely alapján az adósnak a hitelezők között felosztható vagyona lenne, és az adós vállalkozás vezetője nem tett eleget a Cstv. 31. §-a szerinti iratadási kötelezettségének, a felszámolást lezáró végzés meghozatalára bírósági titkár is jogosult. A bírósági titkár bíróságot kiszabó határozatot is hozhat önálló jogkörében.

BÍRÓSÁG SZÁMÁRA HATÁRIDŐ ELŐÍRÁSA A DÖNTÉS MEGHOZATALÁRA

Cstv. 27/A. § (7) bekezdése akként módosult, hogy a felszámoló felmentésére irányuló kérelem tárgyában 8 napon

belül kell dönten. A Cstv. 51. § új (4a) bekezdésében a felszámoló intézkedése vagy mulasztása ellen benyújtott kifogást elbíráló végzés ellen benyújtott fellebbezést 45 napon belül kell elbírálni. A Cstv. 60. § új (6a) bekezdése kimondja, hogy a felszámolási eljárást befejező végzés ellen benyújtott fellebbezést 90 napon belül kell elbírálni. Az egyszerűsített felszámolási eljárásban benyújtott kifogás elleni fellebbezést 30 napon belül kell elbírálni [Cstv. 63/B. § (2) bekezdés.]

**A FELSZÁMOLÓ SZERVEZET
JOGSZABÁLYOKKAL ELLENTÉTES
INTÉZKEDÉSEI,
ILLETVE MULASZTÁSA ESETÉN
IGÉNYBE VEHETŐ JOGI ESZKÖZÖK**

A kifogás elbírálásával összefüggésben (Cstv. 51. §) nem volt egységes a bírósági gyakorlat abban, hogy a jogszabálysértés megállapítása esetén kit kell a bíróságnak köteleznie és az eljárással összefüggő költségeket ki viseli. Az egyik álláspont szerint a felszámoló az adós törvényes képviselője, a másik álláspont szerint azonban olyan fizetésképtelenségi szakértő, akinek eljárásjogi kötelezettségeit és polgári anyagi jogi felelősségét is külön meghatározza a Cstv., ezért a kifogás tárgya a felszámoló jogellenes tevékenysége vagy feladatainak elmulasztása miatt a jogsérelem kiküszöbölése.

A módosítás e tekintetben egyértelmű jogi helyzetet teremtett: a kifogást a felszámolóval szemben kell benyújtani, és a bíróság is a felszámolót kötelezi a jogszabálynak megfelelő intézkedésre. Ha a kifogást a bíróság megalapozottnak találja, de a felszámoló nem járt el felrhatóan, a felszámoló kérelmére, a kifogást elbíráló határozatban a bíróság mentesíti őt azon költségek viselése alól, amely költségek a kifogást benyújtó félnél merültek fel. Ezekben az esetekben a kifogást benyújtó fél költségeit a felszámoló a felszámolási költségek között elszámolva fizetheti ki.

**A FIZETÉSKÉPTELENSÉGI SZAKÉRTŐI SZAKMA
(FELSZÁMOLÓK, VAGYONFELÜGYELŐK)
TEVÉKENYSÉGÉNEK SZABÁLYOZÁSA,
ÁLLAMI FELÜGYELETÜKKEL
HATÓSÁGI ELLENŐRZÉSÜKKEL
ÖSSZEFÜGGŐ MÓDOSÍTÁSOK**

Az új felszámolói névjegyzékbe felvételre nem került felszámoló szervezetek csőd eljárásban és felszámolási eljárásban új kijelölést nem kaphatnak, de a folyamatban lévő ügyeket végigvihetik. Számukra indokolatlan adminisztratív és pénzügyi teher, hogy felszámolói és vagyonfelügyelői szakképesítéssel, jogi és közgazdasági végzettséggel, valamint könyvvizsgáló képesítéssel rendelkezők mindegyikéből legalább 2-2 személyt kelljen folyamatosan foglalkoztatniuk. A Cstv. 27/A. §-ának módosítása ezért lehetővé teszi, hogy a fent említett képzettséggel, illetve szakképesítéssel rendelkező személyek közül 2-2 helyett 1-1 személy kötelező foglalkoztatására kerülhessen sor.

A Cstv. 27/A. § (7) bekezdés módosítása azokra az esetekre tekintettel szükséges, ha a másodfokú bíróság nem hagyja jóvá a jogszabálysértően tevékenykedő felszámoló felmentéséről szóló elsőfokú határozatot. A másodfokú bíróság döntéséig a felmentett felszámoló még a tisztségében marad, de csak a legszükségesebb, halaszthatatlan teendőket láthatja el, azaz pl. nem rendelkezhet az adós vagyonával. A felszámolót felmentő jogerős végzés ellen nincs helye felülvizsgálatnak. A törvénymódosítás a felmentett felszámoló részére a feladatátadás érdekében mérlegkésztési kötelezettséget ír elő (ún. átadó mérleg), és szabályozza, hogy azt milyen határidőn belül kell elkészítenie és kinek kell megküldenie. Ennek a kötelezettségnek a megszegése esetén a felmentett felszámolót a bíróság bírsággal sújtja.

A felszámolói névjegyzék adattartalma bővül. A névjegyzékben fel kell tüntetni a felszámoló szervezet által foglalkoztatott, felszámolóbiztosítói tevékenységre jogosult személyek névjegyzék-nyilvántartási számát, természetes személyazonosító adatait, lakcímadatait, a lakcímnnyilvántartásba bejelentett értesítési címét, ez utóbbit természetesen csak akkor, ha van ilyen adat bejelentve. A névjegyzékbe be kell jegyezni továbbá a kötelező szakmai továbbképzésre jogosultak esetében a továbbképzés teljesítését igazoló tanúsítvány számát is.

A felszámoló szervezettel szemben kiszabható bírságok mértéke a jogsértés jellegétől és súlyától függően, differenciáltan került megállapításra, ennek érdekében a törvénymódosítás a Cstv. 27/C. § (5) bekezdésében valorizálta a bírság mértékét. Indokolt volt továbbá a bírsággal fenyegetett mulasztások körét kiegészíteni azokkal az esetekkel, ha a felszámoló szervezet nem teljesíti a vagyoni biztosítéknyújtási kötelezettségét vagy megszegi az elektronikus értékesítési rendszer használatával összefüggő, jogszabályban meghatározott kötelezettségeit.

Egyértelműbbek lesznek az állami felszámolók hatósági ellenőrzésére és szakmai beszámoltatására vonatkozó szabályok.

A felszámolói névjegyzékbe vétel feltételül szabott vagyoni biztosíték meglétét a felszámolókat nyilvántartó hatóság ellenőrzi. Ennek érdekében módosításra került a hitelintézeti törvény, a biztosítási törvény és a befektetési szolgáltatókat szabályozó törvény annak érdekében, hogy a vagyoni biztosíték meglétét a hatóság ezeknél a szolgáltatóknál is ellenőrizhesse.

**A FELSZÁMOLÁSI ELJÁRÁSOK ÁTLÁTHATÓBBÁ,
ELLENŐRZÖTTEBBÉ TÉTELE**

A Cstv. 46. §-a kiegészül azzal az előírással, hogy a felszámoló a hitelezői igénybejelentéseket köteles írásban visszaigazolni a hitelezők számára. A módosítás a hitelezői érdekeket szolgálja és joggyakorlásukat segíti elő, tekintettel arra, hogy ha a felszámoló és a hitelező között nincs egyetértés a bejelentett hitelezői igény jogalapja vagy összege tárgyában, akkor erről a bíróság dönt, egy külön megfellebbezhető végzéssel.

A Cstv. 50. §-ában előírásra kerül, hogy a felszámolónak a közbenső mérleghez csatolnia kell a hitelezői követelések listáját is.

Szintén a hitelezői joggyakorlás elősegítése érdekében a felszámoló köteles a felszámolási közbenső mérleghez és a felszámolási zárómérleghez kapcsolódó szöveges jelentést is megküldeni a hitelezőknek (Cstv. 50. és 56. §-ának módosítása).

A felszámolási zárómérleg tartalma bővítésre kerül oly módon, hogy hitelezőnkénti bontásban kell feltüntetni a felszámolási eljárásban nyilvántartásba vett, de ki nem egyenlített tartozásokat.

A felszámolási költségek csökkentése és a felszámoló tevékenységének ellenőrzöttebbé tétele érdekében a felszámolóknak nyilvánosan versenyeztetnie kell azokat a külső szolgáltatókat, akiket az adós vagyonának, iratanyagának kezelésére, őrzésére, raktározására, valamint a vagyontárgyak értékbecslésére és más hasonló tevékenységre igénybe vesz. Ezek a vállalkozások nem lehetnek a felszámolóbiztos, illetve a felszámoló szervezet, illetve a hozzátartozói vagyoni érdekeltiségébe tartozó vállalkozások. Az említett külső szolgáltató kiválasztására és a vele kötendő szerződés tartalmának kialakítására vonatkozó szempontrendszert a felszámoló dokumentálni köteles, ez a hitelezők számára is megismerhető.

A törvénymódosítás a felszámolási értékesítési hirdetményeknél kötelező elemeként szabja meg a minimálárát⁶. A minimálár előzetes közzététele azért lényeges, mert az eredményes pályázati vagy árverési értékesítés egyik feltétele a minimálár elérése vagy azt meghaladó érvényes vételi ajánlat. A minimálár kötelező alkalmazásának célja a vagyontértékesítési bevételek optimalizálása.

A minimálárra az első és a megismételt értékesítéseknél irányadó szabályokat végrehajtási rendelet tartalmazza. A felszámolási eljárásban az adós vagyonának nyilvános értékesítésére vonatkozó rendelkezések módosításáról szóló 300/2017. (X. 17.) Korm. rendelet módosította a felszámolási eljárásban az adós vagyontárgyainak nyilvános értékesítését szabályozó 237/2009. (X. 20.) Korm. rendeletet és a felszámolási eljárásban az adós vagyontárgyainak elektronikus értékesítéséről szóló 17/2014. (II. 3.) Korm. rendeletet.

A rendeletmódosítás szerint az első értékesítési fordulóban (akár pályázat, akár árverés formájában hirdeti meg a vagyont a felszámoló) a becsértéket (ún. likvidációs értéket) mindenképpen el kell érnie a minimálárnak. Az eredménytelen első értékesítési forduló követően a következő értékesítési fordulóban a felszámoló a minimálárát a becsérték 70%-áig leszállíthatja, feltéve, ha azt a hitelezői választmány, hitelezői képviselő írásban nem ellenzi. Ha a felszámolási eljárásban hitelezői választmány vagy hitelezői képviselő választására nem került sor, akkor a felszámoló a minimálárát akkor csökkentheti, ha azt a felszámolási eljárásban nyilvántartásba vett hitelezők követelésarányosan számított többsége írásban nem ellenzi. Ha az értékesítésre

kerülő vagyonban van olyan vagyontárgy, amely zálogjoggal, végrehajtási joggal vagy bejegyzett fiduciárius hitelbiztosítékkal van megterhelve, akkor a minimálár csökkentésére akkor van lehetőség, ha az első ranghelyi jogosult nem ellenzi.

Ha a megismételt értékesítési eljárás is eredménytelen, és az értékesítésre kerülő vagyonban nincs olyan vagyontárgy, amit a zálogjogosult, a végrehajtási jog jogosultja vagy a fiduciárius hitelbiztosíték jogosultja – a Cstv.-ben foglaltak szerint, a becsérték elérése véltéért – megvásárolna, akkor az ezt követő megismételt értékesítési eljárásokban a becsérték (az előbb említett feltételekkel és hitelezői kifejezett vagy vélelmezett hozzájárulással), a becsérték 50%-áig csökkenthető. Ha még az 50%-os csökkentéssel sem talál vevőre a vagyontárgy, akkor készletek, félkész termékek, követelések és kis értékű (1 millió forintot nem meghaladó becsértékű) ingóságok esetében a becsérték 35%-áig csökkentheti a minimálárát a felszámoló. Ez utóbbi rendelkezés indoka, hogy a gyorsabb értékvesztésnek kitett és/vagy kis értékű vagyoni elemek értékesítésére is belátható időn belül sor kerüljön, és gyorsabban le lehessen zárni a felszámolási eljárást.

A becsérték ilyen mértékű csökkentésére csak akkor van lehetőség, ha időközben nem került sor olyan értékbecslésre, amely a becsértéket a korábbinál több mint 20%-kal kisebb összegben határozta meg, ellenkező esetben a minimálár lehetséges csökkentésének mértéke szűkebben került meghatározásra. Ez a szabály azért szükséges, hogy a becsérték csökkentésével ne lehessen a minimálár szabályait megkerülni.

Az újabb értékbecslés szükségességének okát a felszámolóknak az értékesítési hirdetményben fel kell tüntetnie. Az újabb értékbecslés készítését főként a piaci viszonyok előre nem látható hirtelen változása vagy a vagyontárgy tulajdonságaiban, értékesítési lehetőségeiben beállott rendkívüli és nagyobb mértékű eltérések indokolhatják.

A hitelezők tájékoztatása érdekében az értékesítési hirdetményben a felszámolóknak nyilatkoznia kell arról, hogy a becsérték megváltozása esetén a minimálár megállapítása során a hivatkozott jogszabályi feltételeket teljesítette.

2. ÖSSZEFOGLALÁS

A Cstv. 2017. évi XLIX. törvénnyel megalkotott módosítását több hónapos előzetes egyeztetés előzte meg a bíróságokkal, a felszámoló és vagyonfelügyelők érdekképviseleti szerveivel, az állami adóhatósággal és a pénzügyi szektor szakmai érdekképviseleti szervezeteivel. Az Igazságügyi Minisztérium, valamint a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium képviselői tanácskozási joggal részt vettek a kúriai joggyakorlat elemző csoportok munkájában is. A jogszabály-előkészítéssel megbízott munkatársak több alkalommal meghívást kaptak a bírák szakmai szervezeteinek rendezvényeire, ahol személyes konzultációkkal is meg lehetett vitatni a jogértelmezési nehézségeket. Az említett fórumokon javasoltak túlnyomó része a törvény-előkészítés során figyelembevételre került.

⁶ Cstv. 49/A. § (1) bekezdés és 49/B. § (1) bekezdés.

Megyeri Nóra*

A fogyasztói szerződésekre irányadó szabályok változásai 2017-ben

Visszatekintve a 2017. évi anyagi magánjogi jogalkotás egyes területeire, szembevetve a fogyasztói szerződéseket érintő uniós törekvéseken alapuló belső jogi kodifikáció jelentősége. A fogyasztók jogainak védelme az uniós jogharmonizáció egyik alapvető kiindulópontja, amelynek következtében a vonatkozó joganyag – a belső piac egységének biztosítása érdekében – a változó piaci igények és a gyakorlatban megmutatókozó értelmezési nehézségek okán folyamatos korszerűsítésre szorul. Ennek megfelelően az uniós kezdeményezések és döntések hatása a belső jogi normák változásán is nyomon követhető, amelyek ez évi eredményei a következőképpen fogalhatóak össze.

1. A FOGYASZTÓ ÉS A VÁLLALKOZÁS KÖZÖTTI SZERZŐDÉSEK RÉSZLETES SZABÁLYAIRÓL SZÓLÓ 45/2014. (II. 26.) KORM. RENDELET MÓDOSÍTÁSAI

A fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: 2011/83/EU irányelv) 2011. október 25. napja óta része az uniós joganyagoknak. A 2011/83/EU irányelv átültetését hazánkban a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.), valamint a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) végzi el.

A fogyasztóvédelmi joganyag átültetésének a minőségét az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) folyamatosan figyelemmel kíséri, és következtetéseit EU Pilot eljárásban kommunikálja a tagállamok felé. Az így feltárt hiányosságok

orvoslásaként lépett hatályba 2017. május 6-án a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet módosításáról szóló 107/2017. (IV. 28.) Korm. rendelet.

A 2011/83/EU irányelv megfelelő átültetését Magyarországot illetően a Bizottság 2015 júliusa óta vizsgálta EU Pilot eljárás keretében¹, melynek során kifogásokat fogalmazott meg az egyes fogalom-meghatározásokra, a távollevők között és az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetében a tájékoztatási követelményekre és a szerződések formai követelményeire, az elállási jogra, a teljesítésre és a telefonos kommunikációra vonatkozó irányelvi rendelkezéseknek az átültetését, valamint a magyar átültető rendelkezések hatályát illetően. A Bizottság által felvetett – adott esetben vélt – hiányosságok zömében jogértelmezéssel kezelhetőek lehettek volna, azonban egy esetleges kötelezettségszegési eljárás megelőzése érdekében a magyar jogalkotó a joghézagok elhárítására, a szabályozási ellentmondások kiküszöbölésére vállalt kötelezettséget.

A magánjogi gondolkodásra jellemző – jó értelemben vett – rugalmasságot a 2011/83/EU irányelvet átültető jogszabályok értelmezése kapcsán a Bizottság nem tanúsította, hanem legtöbbször az irányelv szó szerinti megjelenítésére tett javaslatot. Azonban egy uniós jogi aktus átültetése nem fogható fel az eredeti szöveg mechanikus visszatükrözéseként, a szabályozott jogintézményeket – ideális esetben – a belső jogi környezet dogmatikai és logikai rendszerében kell elhelyezni. A jogalkotás mozgásterét ugyanakkor meghatározza az is, hogy milyen szabályozási szinten korrigálható a felvetett probléma, van-e szándék és lehetőség a törvényi szint – esetünkben a Ptk. – módosítására, vagy alacsonyabb szinten kell az egyes rendelkezések értelmezési tartományán pontosítani.

A fogalmakat illetően a Bizottság sérelmezte, hogy a magyar jogszabályok nem ültették át megfelelően a jótállás meghatározását. A Bizottság álláspontja szerint a Ptk. 6:171. §-ának (1) bekezdése nem egyezik az önkéntes jótállás meghatározásával, mivel az csak a törvényben előírt

* Megyeri Nóra: Igazságügyi Minisztérium Civilisztikai és Igazságügyi Kodifikációs Főosztály, jogi szakreferens.

¹ 7671/15/JUST EU Pilot eljárás.

jótállással foglalkozik, és a 2011/83/EU irányelvtől eltérően kifejezetten nem tárgyalja az önkéntes jótállást. A bizottsági szolgálatok aggályait fejtejték ki amiatt, hogy az ilyen eltérő átültetés az egyéni ügyekben különböző értelmezésekhez vezethet. Bár a Ptk. rendelkezéseiből kitűnik, hogy a jótállás vállalása önkéntes is lehet, azonban a Bizottság aggályainak eloszlátása érdekében erre az önkéntességre a Korm. rendelet megfelelő értelmező rendelkezése a módosítás következtében hangsúlyosabban utal.

Alapvetően eltérő nézőpont képviselt a Bizottság a szolgáltatási szerződés fogalmának átültetésével kapcsolatban is, mivel álláspontja szerint a szolgáltatási szerződés meghatározását a magyar jog eredetileg eltérő megszövegezéssel ültette át, amelyből nem volt egyértelmű, hogy a teljesített szolgáltatásért árat kell fizetni. Bár a Ptk. 6:61. §-a általános jelleggel rögzíti a szolgáltatások visszterhességének a vélelmét, ez nem jelentett megnyugtató érvelést a Bizottság számára. A módosítás során – összhangban a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény fogalomhasználatával is – megtörtént a 2011/83/EU irányelvnek megfelelő definíció átvétele a Korm. rendeletben, amely egyidejűleg a termék adásvételére irányuló szerződés vonatkozásában is kimondta annak visszterhes jellegét.

A módosítás érintette a telefonos kapcsolattartás szabályait is. Így a Korm. rendelet egyrészt egyértelműen megfogalmazza azt az elvárás, amely alapján a telefonos ügyfélszolgálatnál a fogyasztó oldalán többletköltség az előfizetői szerződés szerinti hívásdíjhoz képest nem támasztható, másrészt pedig tilalmazza a telefonos ügyfélszolgálatok emelt díjas szolgáltatás útján történő biztosításának lehetőségét. Az utóbbi rendelkezés szükségessége annak okán merült fel, hogy az emelt díjas szolgáltatásért fizetendő díj is az előfizetői szerződés szerinti díj a hívó oldalán, így az első rendelkezés önmagában még nem biztosítaná azt, hogy telefonos ügyfélszolgálat működtetése esetén a kereskedő ne részesülhessen az őt hívó fogyasztótól beszedett díjbevételekből. A rendelkezés tehát – a 2011/83/EU irányelv 21. cikkének céljával összhangban – azt kívánja elérni, hogy a fogyasztónak csak a szükséges és indokolt költséget kelljen megfizetnie a szerződéskötést követő kapcsolattartással összefüggésben. A szabályozás a 2011/83/EU irányelv szerinti alapidj fogalmát mellőző megoldást tartalmaz, mivel ezt a kategóriát a hazai jogrendszer nem ismeri, az előfizetőknek nyújtott elektronikus hírközlési szolgáltatások szabadárak – ezáltal köztük jelentős eltérések mutatkoznak –, így az alapidj díjmértékként nem ragadható meg.²

² Az alapidj fogalmának értelmezésével az Európai Unió Bírósága 2017. március 2-án hozott C-568/15. számú ítéletében foglalkozott. Az ítéletben foglaltak szerint az alapidj fogalmát úgy kell értelmezni, hogy egy megkötött szerződésre vonatkozó, és egy eladó vagy szolgáltató által működtetett vevőszolgálati telefonvonalra irányuló hívás költsége nem haladhatja meg egy földrajzi vezetékes telefonvonalra vagy standard mobilvonalra irányuló hívás költségét. A Bíróság ítéletében azt is megállapította, hogy amennyiben a standard hívás költségére vonatkozó korlátot tiszteletben tartják, nem bír relevanciával az a körülmény, hogy az érintett eladó vagy szolgáltató e vevőszolgálati telefonvonalból hasznot húz-e, vagy sem. Fentiek alapján a magyar átültető rendelkezéseket az európai bírósági ítéletben foglaltakkal összhangban szükséges értelmezni.

E kérdéskörrel függött össze az a módosítás is, amelynek következtében a Korm. rendelet előírja a vállalkozás számára, hogy tájékoztassa a fogyasztót a szerződés megkötéséhez igénybe vett elektronikus hírközlési csatorna használatának díjáról, ha az eltér a fogyasztó előfizetői szerződése tekintetében irányadó elektronikus hírközlési szolgáltatások díjától. A bizottsági szolgálatok ugyanis rámutattak arra, hogy a 2011/83/EU irányelv 6. cikkével ellentétben a Korm. rendelet arra kötelezi a kereskedőt, hogy csak azon esetekben tájékoztassa a fogyasztót a szerződés megkötéséhez alkalmazott távollévők közötti kommunikációt lehetővé tévő eszköz használatának költségéről, ha e díj emelt díjnak minősül, nem pedig valamennyi olyan esetben, amikor a költséget az alapidjtól eltérően számolják ki, márpedig ez az egyéni ügyekben eltérő értelmezésekhez vezethet.

Szintén a fogyasztói szerződések közös szabályait érintő módosításként került be a Korm. rendeletbe az a többletösszegek fizetésére vonatkozó tilalmat pontosító szabály, amelynek törvényi alapját a Ptk. 6:79. §-a képezi. Ez utóbbi rendelkezés ugyanis nem mutatkozott elegendőnek a Bizottság számára ahhoz, hogy az alapértelmezett opciók (előre kitöltött mezők) alkalmazása ne minősüljön a fogyasztó által kifejezetten elfogadott szerződési feltételnek, ami a kifizetett összeg visszatérítésének kötelezettségét telepíti a kereskedőre.

Kormányrendeleti szinten kellett pontosítani a fogyasztói adásvétel teljesítési idejére vonatkozó azon előírást, amely a Ptk. 6:220. §-a alapján a Bizottság álláspontja szerint nem volt egyértelműen rendezve. Megfogalmazásuk szerint ugyanis nem volt egyértelmű, hogy azokban az esetekben, amikor a megállapodás szerinti időszakon belüli szállítás alapvető fontosságú, vagy a fogyasztó azt a szerződés megkötése előtt alapvető fontosságúnak nyilvánította, a fogyasztó a szerződést jogosult teljesítési póthatáridő nélkül felmondani. A Bizottság azt is hangsúlyozta, hogy a Ptk. nem tisztázza, hogy a szerződés felmondása esetén a kereskedő köteles visszatéríteni a szerződéssel összefüggésben kifizetett teljes összeget, ehelyett csak azt állapítja meg, hogy a már teljesített szolgáltatásokat ki kell fizetni, de nem teszi egyértelművé, hogy a teljes kifizetett összeget vissza kell téríteni. A módosítás során a Korm. rendelet kiegészült a kívánt fordulattal, illetve a visszatérítési kötelezettségre vonatkozó rendelkezéssel. A Korm. rendelet 8/B. §-ában elhelyezett, a fogyasztói szerződések közös szabályait érintő módosítás a Ptk.-hoz képest új elállási jogot nem keletkeztet, mindössze a Ptk. 6:220. §-ban foglaltak értelmezési tartományát pontosította az Irányelv szóhasználatának megfelelően. Így, ha a teljesítés időpontja alapvető fontosságú, akkor az a Ptk. 6:220. § (3) bekezdés *b*) pontja szerinti esetnek minősül.

Egyik kritikus pontja a módosításnak az ajánlati kötöttség terjedelmének a tisztázása volt, miután a Bizottság álláspontja szerint a Ptk. 6:65. § (2) bekezdése nem biztosítja, hogy a távollévők között vagy üzlethelységen kívül kötött szerződéstől való elállás esetén a fogyasztók ne legyenek

kötelesek megkötni az ilyen szerződést, ha ajánlatot tettek. Bár a Ptk. ajánlati kötöttségre vonatkozó szabályaiból ez következik [6:64. § (1) bekezdés], a Bizottság kifejezett kérésére a Korm. rendeletet oly módon módosult, mely által egyértelművé vált, hogy a fogyasztó által tett ajánlat esetén az ajánlat visszavonása a szerződés megkötésére kiterjedő ajánlati kötöttséget megszünteti.

A bizottsági szolgálatok arra is rámutattak, hogy a 2011/83/EU irányelvvel ellentétesen Korm. rendelet elmulasztotta egyértelműsíteni, hogy ha a fogyasztó a szolgáltatási szerződés megkötésétől számított tizennégy napon belül kéri a teljesítés megkezdését, majd a szerződést egyoldalú jognyilatkozattal megszünteti, olyan összeget kell a kereskedő számára fizetnie, amely a közlés időpontjáig arányosan teljesített szolgáltatásért jár. A bizottsági szolgálatok szerint a magyar szabályok közül egyik sem mondta ki világosan, hogy a fizetendő összeget az addig teljesített szolgáltatással arányosan kell kiszámítani, amíg a fogyasztó nem tájékoztatta a kereskedőt az elállási – a magyar jog szerint felmondási – jogának gyakorlásáról. Fentiek alapján tehát abban az esetben, hogyha a fogyasztó a teljesítés megkezdését követően gyakorolja felmondási jogát, biztosítani kellett, hogy a vállalkozás az általa már nyújtott szolgáltatásért megfelelő ellenszolgáltatásban részesüljön.

Végül pusztán technikai jellegű pontosítást igényelt a Bizottság azon felvetése, miszerint a Korm. rendelet nem említette kifejezetten, hogy sürgős javítási vagy karbantartási munkálatok esetén a fogyasztó elállási joga a kereskedő által a fogyasztó kifejezett kérésén felül kínált kiegészítő szolgáltatásokra vagy árukra továbbra is fennáll. A Korm. rendelet módosítása a 2011/83/EU irányelv megfelelő rendelkezése szó szerinti átültetésének megtörténte egy hivatkozás beépítésével hívta fel a figyelmet.

A módosítás során nem rendezett egyetlen fennmaradó kérdés a vásárokon, piacokon és közterületen végzett értékesítő tevékenységgel áll összefüggésben. A Bizottság álláspontja szerint Magyarország az üzlethelyiségen kívül kötött szerződés fogalmát a 2011/83/EU irányelv 2. cikk 8. pontjában foglaltaknál megszorítóbb módon ültette át a magyar jogba, azzal, hogy az irányelvvel szemben a Korm. rendelet 5. § b) pontja kizárja az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések fogalmából a vásárokon, piacokon és közterületen végzett értékesítő tevékenységeket. A Bizottság álláspontja szerint a 2011/83/EU irányelv alapján ki lehet zárni az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések köréből a vásárokon és piacokon végzett egyes értékesítő tevékenységeket, azonban ennek mindig eseti alapon kell történnie. A 2011/83/EU irányelv nem teszi lehetővé szerződések egész kategóriájának kizárását, amelyeket előzetesen üzlethelyiségen kívül kötött szerződéseknek kell tekinteni.

Jogalkalmazási nehézséget jelent ugyanakkor, hogy a 2011/83/EU irányelv alapján nem dönthető el egyértelműen, hogy a vásári, piaci, közterületi értékesítések mikor minősülnek üzleten kívül és mikor üzleten belül megkötött szerződésnek. Az irányelvi elhatárolás alapját

az „alkalmi” és „rendszeres” használat jelenti, ugyanakkor a 2011/83/EU irányelv maga nem határozza meg, hogy mit ért e fogalmak alatt. Ez a gyakorlatban teljesen bizonytalan helyzetet teremt mind a fogyasztók, mind a vállalkozások, mind pedig az ellenőrző hatóság számára. Szabályozás hiányában – a magyar álláspont szerint – bizonytalan gyakorlat alakulna ki annak megítélésében, hogy például a vásáron történő értékesítés milyen esetben minősül üzletben végzett, és mikor üzleten kívüli kereskedelmi tevékenységnek.

A 2011/83/EU irányelv az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetében azért ír elő többlettájékoztatási kötelezettséget, illetve azért biztosít a fogyasztó részére elállási jogot, mert egyrészt állandó üzlethelyiség hiányában a fogyasztó utólag nehezebben tudja igényeit érvényesíteni a vállalkozással szemben, másrészt az esetleges meglepetészerű értékesítés, illetve a pszichológiai nyomás miatt szükséges biztosítani a fogyasztó részére az elállási jogot.

A Bizottság nem fogadta el a magyar válaszban bemutatott indokolást, azonban a Korm. rendelet módosítására végül nem került sor, mivel a magyar jogban és a kereskedelmi tradíciókban egyértelműen elkülönül a piaci, vásári értékesítés az üzleten kívüli kereskedéstől és a távollévők közötti ügyletektől, tekintettel a termékek körére, árszintjére, továbbá a fogyasztók általi kipróbálási lehetőségeire. Az üzleten kívüli értékesítés tipikus formája Magyarországon az árube mutatóval egybekötött termékértékesítés, amely termék körét tekintve (pl.: gyógyhatásúnak mondott termékek) elkülönül nemcsak a piaci, vásári értékesítéstől, hanem a távollévők közötti ügyletektől is. Az ilyen bemutatókon kínált termékek árszínvonala is igen magas, többszáz ezer forintos nagyságrendű, ugyanakkor a fogyasztóra pszichikai nyomás (szokatlan helyszínek, értékesítési módszerek és gyors döntésre késztetés) is nehezül, amely alapvetően befolyásolja a fogyasztói döntés meghozatalát.

A távollévők közötti ügyletek jellemző formája az e-kereskedelem, amely nemcsak előnyökkel (kényelem, kedvezőbb árak, kínálati bőség, kötetlen nyitva tartás stb.) jár a fogyasztó számára, hanem bizonyos mértékű kockázattal is, amelyet a jogszabályokban foglalt rendelkezések hivatottak ellensúlyozni. Az eladó és a vevő nincsenek egyidejűleg és fizikailag jelen a vásárlásnál, ezért a fogyasztó kiszolgáltatottabb helyzetben van, információhiányban szenved. A fogyasztó nem tudja a terméket a kezébe venni, megvizsgálni, felpróbálni, valamint ellenőrizni, hogy az áruról állított tulajdonságok ténylegesen megfelelnek-e a valóságnak. Ezért a Korm. rendelet az üzlethelyiségen kívüli értékesítés, valamint a távollévők közötti ügyletek tekintetében rendkívül részletes tájékoztatási kötelezettséget ír elő a vállalkozások részére, továbbá az ilyen ügyletek esetében a fogyasztót elállási jog illeti meg, amely alapján egyoldalúan visszaléphet a szerződéstől. A távollévők közötti és piaci, vásári értékesítés során pszichikai nyomásról nem beszélhetünk.

A piaci, vásári értékesítés árszintje az üzleten kívüli értékesítéshez és a távollévők közötti ügyletekhez képest alacsonyabb, az itt elérhető termékek tárgyakat tekintve egyrészt napi fogyasztás cikkek, másrészt pedig kézműipari, népi iparművészeti termékek, amelyeket a fogyasztó kézbe vehet, kipróbálhat. Nem életszerű erre tekintettel a piacokon, vásárokon értékesítést végző vállalkozásokra kiterjeszteni az üzleten kívüli értékesítéshez, valamint a távollévők közötti ügyletekhez kapcsolódó tájékoztatási kötelezettséget, továbbá az elállási jogot, amely részükre indokolatlan és aránytalan adminisztratív teherrel járna.

Kisebbségi módosítást eszközölt a Korm. rendelet vonatkozásában az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő, közzétételi kötelezettséggel járó súlyos jogsértésekről, valamint a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet módosításáról szóló 453/2016. (XII. 19.) Korm. rendelet is, amely deklarálta, hogy a vállalkozás azonosításához szükséges adatokra, a szerződés teljesítésének a feltételeire, az elállási vagy felmondási jog gyakorlására, a kellékszavatosság, termékszavatosság, jótállás fennállására, a szerződés időtartamára, a határozott idejű szerződés határozatlan idejűvé alakulására vagy meghosszabbodására vonatkozó szerződések tekintetében előírt tájékoztatási kötelezettség megszegése súlyos jogsértésnek minősül. E rendeletben pontosította a jogalkotó a Bizottság elvárásainak megfelelően a határozott idejű szerződés automatikus meghosszabbodására, valamint a szerződés felmondására – és nem módosítására – vonatkozó tájékoztatási kötelezettségre irányadó előírásokat.

Mivel az EU Pilot eljárást a Bizottság még nem zárta le, a megvalósult jogszabály-módosítások megfelelőségéről, illetve az elmaradt módosítások esetleges következményeiről a jogalkotás kezdeményezőjétől visszajelzés még nem érkezett.

2. AZ UTAZÁSI SZERZŐDÉSEKRE VONATKOZÓ JOGANYAG MEGÚJULÁSA

Hosszú előkészítő folyamatot követően jövő év közepén váltja fel a szervezett utazási formákról szóló 90/314/EGK irányelvet (a továbbiakban: 90/314/EGK irányelv) az utazási csomagokról és az utazási szolgáltatásnyújtásokról, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, továbbá a 90/314/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2015/2302/EU (2015. november 25.) európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: 2015/2302/EU irányelv).

Az Európai Unió utazási piacán ugyanis a 90/314/EGK irányelv megalkotása óta több jelentős változás ment végbe, amely az irányelv felülvizsgálatát tette szükségessé. Ezek egyike, hogy a hagyományos forgalmazási csatornák mellett az internet egyre fontosabb eszközzé vált az utazási

szolgáltatások felkínálásának és értékesítésének, másrészt az utazási szolgáltatásokat már nemcsak a hagyományos utazási csomagok formájában állítják össze, hanem gyakran igény szerint kombinálva is, amely kombinált utazási szolgáltatások közül sok vagy jogi szempontból szürke zónába tartozik, vagy egyértelműen a 90/314/EGK irányelv hatályán kívül esik. Mindezekre tekintettel elfogadásra került a 2015/2302/EU irányelv, amelynek célja, hogy az említett változásokat figyelembe véve kiterjessze a védelem hatályát, növelje az átláthatóságot, valamint erősítse az utazók és a kereskedők számára a jogbiztonságot.

A 90/314/EGK irányelvvvel ellentétben a 2015/2302/EU irányelv 4. cikke maximum harmonizációs kötelezettséget ír elő a tagállamok számára, ami azt jelenti, hogy az irányelvben foglaltaktól eltérő – ideértve a szigorúbb vagy kevésbé szigorú – rendelkezéseket a tagállamok nem vezethetnek be és nem tarthatnak fenn, kivéve, ha a 2015/2302/EU irányelv másként rendelkezik. A maximum harmonizációs kötelezettségre figyelemmel a 2015/2302/EU irányelv valamennyi rendelkezését az irányelvvvel teljes összhangban kell átültetni a magyar jogba. A 2015/2302/EU irányelv az utazási szerződés két típusára, az utazási csomagra és az utazási szolgáltatásnyújtásra vonatkozóan állapít meg szigorú követelményeket, amelyeket az irányelvnek való megfelelés érdekében meg kell jeleníteni az átültetést végző jogszabályi rendelkezésekben.

Az utazási szolgáltatásokra vonatkozó szerződések tekintetében a jogalkotói szándék arra irányult, hogy a jogalkalmazás megkönnyítése érdekében egy kormányrendeletbe kerüljenek a 2015/2302/EU irányelv hatálya alá tartozó utazási csomagra és utazási szolgáltatásnyújtásra, valamint az utazási csomagnak és utazási szolgáltatásnyújtásnak nem minősülő utazási szolgáltatásokra vonatkozó szerződések közös szabályai. Ennek megfelelően a 2015/2302/EU irányelv szerződési jogi szabályait – részleteiben – az utazási szerződésről szóló 281/2008. (XI. 28.) Korm. rendelet helyébe lépő, az utazási szolgáltatásokra vonatkozó szerződésekről, különösen az utazási csomagra és az utazási szolgáltatásnyújtásra vonatkozó szerződésekről szóló új kormányrendelet (a továbbiakban: új Korm. rendelet) ülteti át. Külön jogszabályban történik a 2015/2302/EU irányelv által hangsúlyosabban megjelenített, az utazásszervezők, illetve az utazási szolgáltatásnyújtás igénybevételét elősegítő kereskedők fizetésképtelensége elleni védelem kereteinek a kialakítása, amelynek célja az utazók által befizetett teljes összeg visszafizetésére, valamint hazaszállításukra kiterjedő kötelezettség megteremtése.³ Végül a 2015/2302/EU irányelv által előírányzott módosítás következtében változik az utazási szerződéseknek a 2011/83/EU irányelvhez való viszonya, miután ez utóbbi rendelkezéseinek alkalmazását a korábbinál szűkebb körben, mindössze az utazási csomagokra vonatkozóan zárják ki.⁴

³ Ezt az utazásszervező és -közvetítő tevékenységről szóló 213/1996. (XII. 23.) Korm. rendelet valósítja meg.

⁴ Ennek megfelelően módosul a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet is.

A 2015/2302/EU irányelv átültetése az utazási szerződések Ptk.-beli szabályait két aspektusból érinti, egyrészt az utazási szerződés alakszerűségével szemben támasztott követelmény megváltozása, másrészt a szerződés hibás teljesítéséből eredő díjengedmény és kártérítés elévülésére vonatkozó speciális szabály előírása kapcsán. A Ptk. a 90/314/EGK irányelvből eredő jogharmonizációs kötelezettségnek tett eleget azzal, hogy az utazási szerződés kötelező írásba foglalásával kapcsolatos követelményt rögzítette, továbbá tartalmazta az írásba foglalás elmulasztásának speciális jogkövetkezményét is.⁵ Az utazási szerződések tekintetében ennek az alakszerűségi követelménynek a szerződés összes feltétele vonatkozásában érvényesülnie kellett, ellenkező esetben az írásba nem foglalt kikötés semmisnek minősült. A 2015/2302/EU irányelv újításai közé tartozik, hogy az utazási csomagra vonatkozó szerződés esetén – szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettség előírása mellett – lehetővé teszi a telefonon keresztül történő szerződéskötést is. A 2015/2302/EU irányelv 7. cikk első bekezdése szerint a tagállamok biztosítják, hogy az utazási csomagra vonatkozó szerződések egyszerű és közérthető nyelven legyenek megfogalmazva, és amennyiben írásban készülnek, jól olvashatóak legyenek. A korábbi szabályozással ellentétben az utazási csomagra vonatkozó szerződések vonatkozásában a 2015/2302/EU irányelv tehát a kötelező írásbeliséget nem tartja fenn, ugyanakkor az utazásszervező kötelezettségévé teszi a szerződés megkötésekor vagy azt követően haladéktalanul a szerződés egy példányának vagy az arról szóló visszaigazolásnak papíron vagy más tartós adathordozón az utazó részére történő rendelkezésre bocsátását. Figyelemmel arra, hogy az uniós jogalkotó az összetett szerződési konstrukció tekintetében nem feltétlenül a szerződéskötés kapcsán – illetve azt megelőzően –, hanem adott esetben a szerződéskötést követően követeli meg írásbeliséget, az írásbeliség követelményének érvényességi feltételként történő törvényi szintű fenntartása a 2015/2302/EU irányelv hatálya alá nem tartozó utazási szerződések tekintetében sem indokolt.

A 2015/2302/EU irányelv az utazási csomagra vonatkozó szerződés írásba foglalásának elmulasztásához – tekintettel az alakszerűségi követelmény hiányára – jogkövetkezményt nem fűz, azonban a szerződéskötést megelőző tájékoztatás körében a korábbinál szigorúbb feltételeket támaszt. E szerint, ha az utazásszervező vagy az utazásközvetítő az utazó szerződési nyilatkozatának megtétele előtt az utazási csomag teljes díján felüli további díjakra, illetve költségekre vonatkozó tájékoztatási kötelezettségének nem tesz eleget, az utazó nem köteles megfizetni ezeket a többletköltségeket. Ez a Ptk. alapján a részleges érvénytelenség körében értékelhető, hiszen így a 2015/2302/EU irányelv 6. cikk (2) bekezdése szerinti feltételekre vonatkozó tájékoztatási kötelezettségének nem tesz eleget, a kérdéses szerződési feltétel joghatás kiváltására – az utazó részéről fizetési kötelezettség keletkeztetésére – nem lesz alkalmas. Ha a tájékoztatási kötelezettségét az utazásszervező megsér-

ti, a Ptk. 6:62. § (3) bekezdése alapján – a tájékoztatási kötelezettségének megsértése miatt – kártérítési kötelezettséggel tartozik.

A 2015/2302/EU irányelv átültetésével kapcsolatos másik módosítási igény az utazási szerződés megrendelője számára biztosított védelem szintjéből adódik. A fogyasztó fogalmát ugyanis a Ptk. a fogyasztóvédelmi tárgyú irányelveknek megfelelően a természetes személy fogalmára szűkíti. A 90/314/EGK irányelv speciális, a többi fogyasztóvédelmi irányelvtől eltérő fogyasztó fogalmat alkalmaz, mivel fogyasztónak nem csak a természetes személyeket minősíti. A Ptk. annak érdekében, hogy a kétféle fogyasztófogalom használatát elkerülje, az utazási szerződést nem fogyasztói szerződésként szabályozza, utazási szerződésben megrendelő bárki lehet.⁶ Ezzel a megoldással a 90/314/EGK irányelv által biztosított védelem a vállalkozóval szerződő felet attól függetlenül megilleti, hogy a megrendelő fogyasztónak minősül-e. A 90/314/EGK irányelv személyi hatályának logikáját követi a 2015/2302/EU irányelv azzal az eltéréssel, hogy a fogyasztóvédelmi tárgyú jogszabályok fogyasztó fogalmával való összetéveszthetőség elkerülése érdekében utazónak nevezi azt a személyi kört, amelyeket ezen irányelv alapján magas szintű védelemben kíván részesíteni. Ez azt jelenti, hogy a 2015/2302/EU irányelv által biztosított védelem változatlanul megilleti a Ptk. szerinti bármely megrendelőt.

A 2015/2302/EU irányelv 14. cikke díjengedmény, illetve kártérítési igény érvényesítését teszi lehetővé a vállalkozó szerződésszegése esetén, mely igények elévülési ideje legalább két év. E speciális elévülési szabályt nemcsak a fogyasztónak minősülő megrendelő esetén, hanem teljes körben, a fogyasztónak nem minősülő megrendelő vonatkozásában is alkalmazni kell. A hibás teljesítéssel kapcsolatos Ptk. 6:163. § (2) bekezdésében foglalt kellékszavatossági igény, továbbá a Ptk. 6:174. § (2) bekezdése szerinti kártérítési igény elévülési idejére vonatkozó két éves szabály azonban csak a fogyasztónak minősülő megrendelő és vállalkozás közötti szerződés esetén alkalmazandó. Erre figyelemmel szükséges a fogyasztónak nem minősülő megrendelő és vállalkozás közötti szerződés tekintetében is a 2015/2302/EU irányelv 14. cikk (6) bekezdésével egyezően egy különös elévülési szabály megalkotása, mely törvényi szintű rendezést igényel. A díjengedmény, illetve a kártérítési igény elévülési idejével kapcsolatos rendelkezés elhelyezése – annak speciális jellege miatt – az utazási szerződés szabályai között indokolt.

Az új Korm. rendelet megalkotásához szükséges megfelelő felhatalmazás megteremtése érdekében a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény 66. § (1) bekezdés *f*) pontja is megfelelően módosul.

⁵ Ptk. 6:254. § (2) bekezdés: „A szerződést írásba kell foglalni; semmis a szerződés olyan kikötése, amelyet nem foglaltak írásba.”

⁶ GÁRDOS Péter: Az utazási szerződés in: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez* (szerk. GÁRDOS P., VÉKÁS L., 1794. p.)

A 2015/2302/EU irányelv átültetésére hivatott törvényi szintű rendelkezések országgyűlési tárgyalása a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény, valamint egyes törvények szervezett utazási tárgyú jogharmonizációjával kapcsolatos módosításáról szóló T/18305. számú törvényjavaslat keretében folyamatban van, és még nem zárult le az új Korm. rendelet megalkotása, valamint az utazásszervező és -közvetítő tevékenységről szóló 213/1996. (XII. 23.) Korm. rendelet és a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet módosítása sem.

Össességében az uniós törekvések és célkitűzések belső jogi leképezése az érintett jogviszonyok számosságánál és jelentőségénél fogva körültekintő előkészítést igényel, ugyanakkor a jogalkotás minőségi próbáját az adja, ha a gyakorlatban és a jogalkalmazás során időtállóan bizonyul. Újonnan megalkotott jogi aktus esetén ez – az uniós és hazai jogértelmezés eltérő szempontjai miatt is – nagyobb kihívást jelent, egyidejűleg magában hordozza egy esetleges felülvizsgálat lehetőségét is.

Horváth Bence Dániel*

A váltójog aktuális kérdései az új váltótörvény tükrében

1. A VÁLTÓRÓL ÁLTALÁBAN, TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

1.1. BEVEZETÉS, ITÁLIAI ELŐZMÉNYEK

A mai napig helytálló – ha eltekintünk a szigorú dogmatikai merevségtől – az első magyar nyelven írott váltójogi munkában foglalt fogalm meghatározás, miszerint „a váltó olly iromány, mellynek adója, bizonyos neki lefizetett vagy ígért pénzt, annak törvényes birtokosa' számára, bizonyos meghatározott helyen és időben, megfizettetni rendel.”¹

Pontosabban körülírva, a váltó napjainkban egy érték-papírba foglalt, ekként a papír által létező, átruházható (forgatható) és behajtható, határozott pénzösszeg fizetésére vonatkozó feltétlen és absztrakt fizetési ígéret, amelyhez szigorú, különös jogszabály által meghatározott alaki követelmények párosulnak, ez azonban nem volt mindig így, hanem egy hosszú, alapvetően szokásjogi folyamat eredményeként alakult ki.

A váltó eredete a XII. századi észak-itáliai kereskedelem-re vezethető vissza, amelyet a korai váltójogi munkák is alátámasztanak (bár más elméletek is napvilágot láttak).² Az érintett városokban eltérő érmefajták voltak forgalomban, amelyek szükségszerű átváltását privilégiumként végezhettk a *campor-ok*, azaz a pénzváltók. A kereskedelem kiterjedésével, az utazás viszontagságai és veszélyei miatt igény mutatkozott arra, hogy a kereskedők ne hordozzák magukkal a pénzüket és a pénzváltónak befizetett összeget a kereskedő később, más helyen vehesse fel (*cambio de loco in locum*), így a csere helyi aktusából helykülönbségi aktus vált. Ekkor a kereskedő pénz helyett már csak egy írást vett át a *campor*-tól, amely a befizetett összeg későbbi, más helyen és eltérő érmefajtában történő felvételét biztosította. Kezdetben ez az írás két eltérő okiratot jelentett, egyrészt egy más helyre szóló fizetési kötelezvényt, másfelől egy utalványt

(vásári, pénzváltói vagy fejedelmi³), amely a fizetést teljesítő harmadik személy kijelölését tartalmazta.

A mai váltó elődje ténylegesen akkor alakult ki, amikor a két okirat (utalvány és kötelezvény) egybeolvadt és a kiállító az utalványt tartalmazó okiratról vált felelőssé a fizetés teljesítéséért akként, hogy annak elmaradása esetén az utalványost visszkereseti jog illette meg.⁴

1.2. A FORGATMÁNY KIALAKULÁSA, A VÁLTÓ NEMZETKÖZI TÖRTÉNELME

A váltó kezdetben tehát idegen váltóként fejlődött ki, azonban ekkor még nem kapcsolódott ahhoz forgatmány, és elmaradt a követelés absztrakciója, azaz a váltótulajdonos váltótulajdonostól. Ez a XVI–XVII. századra jött létre, mivel a váltó összegét befizető rendkívényes nem minden esetben tudott elmenteni a későbbi fizetési helyre, ezért a váltóban feltüntettek egy negyedik személyt, amely a váltó fizetési helyen történő bemutatását elvégezte. Ez a személy a bemutató, másként *praesentans* volt. Hamarosan kialakult az a gyakorlat, amely szerint már nem egy megnevezett *praesentans* került a váltón feltüntetésre, hanem az „o *chi ordinerá*” szavak, azaz a váltó rendeletre szólóvá vált. A váltóátruházás kezdetben csak közjegyző előtti meghatalmazással történhetett, majd a váltó hátoldalára vezetett, dátumozott és helyes valuta elismeréssel ellátott aláírásokkal, amely megoldás már egészen közel állt a mai forgatási szabályokhoz. A forgatmány (giro) azonban azzal vált teljessé, hogy megtörtént annak közhatalmi elismerése, hogy a forgatmányos nem jogutód vagy engedményes, hanem önálló váltóhitelező, akivel szemben nem tehető az elődhöz fűződő személyes viszonyból eredő kifogás. Az első ilyen norma az 1673. évi francia kereskedelmi rendtartás (Ordonnance du Commerce) volt, azonban több helyen a forgatás kifejezetten tiltott maradt. A többszöri forgatás elismeréséhez mindezek mellett a XIX. századig, az üres forgatás elismerésére pedig

* Horváth Bence Dániel: Igazságügyi Minisztérium, szakmai tanácsadó.

1 STETTNER György: *Váltójog*. Sáfár Imre kir. oktató szerint fordította s világosító jegyzetekkel bővítve és Magyarországra alkalmazva kiadta, Pest, 1832. 6. p.

2 Lásd STETTNER György: *Váltójog*. Sáfár Imre kir. oktató szerint fordította s világosító jegyzetekkel bővítve és Magyarországra alkalmazva kiadta, Pest, 1832. 1–4.; KOLGYÁRI CSÁSZÁR Ferenc: *A magyar váltójog*. Magyar Királyi Egyetem, Buda, 1840. 12. p.

3 KOLGYÁRI CSÁSZÁR Ferenc: *A magyar váltójog*. Magyar Királyi Egyetem, Buda, 1840., 7. p.

4 SZÉCSÉNYI László: *A váltójog történetének vázlatja*. A Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja. III. évfolyam 1–2. szám, Pécs, 1996. pp. 28–29.; lásd még SZÉCSÉNYI László: *Értékpapírijog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2002. pp. 128–131.

a XX. századig kellett várni.⁵ Érdekeség, hogy a váltókat alapvetően két csoportba sorolták, szárazföldi (lényegében mai értelemben vett váltó) és tengeri váltók. Ez utóbbi speciális jelleget öltött, mivel a hajó kapitánya azzal a feltétellel adta a váltókölcson nyújtójának az okiratot, hogy a hajó épségben történő célba jutásának esetén tartozik annak jelentős kamatokkal növelt értékét megfizetni, de ha a hajó valamely *vis maior* ok miatt célba nem jut vagy jelentősen megsérül, a váltójogosult a pénzét egészben vagy a sérülés arányában elveszíti.⁶

A XII. században Európa-szerte sokféle váltórendszabály létezett párhuzamosan, de ezek különbözősége nem lehetetlenítette el a váltóforgalmat, ugyanis a gyakorlatban néhány bevált rendszabály került lemásolásra, amelyeknek nem annyira a tartalma, inkább csak a címe volt különböző. 1847-ig a már említett 1673-as francia rendtartás volt meghatározó, de az ekkor hatályba lépett német váltótörvény a váltót új, szigorúbb alapokra fektette. Az angolszász jog a francia és német jogrend közé pozícionálta magát. Az egyre inkább fellendülő nemzetközi kereskedelemben számos olyan váltójogi jogvita merült fel, amely megkívánta a váltójog nemzetközi szintű harmonizációját, egységesítését. Ennek fordulópontjai az 1885. évi antwerpeni nemzetközi kereskedelmi jogi kongresszus, az 1910. évi első, illetve 1912. évi második hágai államértekezletek voltak, végezetül az 1930. június 7. napján megkötött, azóta számtalan állami jogrendszer által törvénybe iktatott, és azóta is hatályos szabályozást tartalmazó genfi váltójogi egyezmények elfogadása jelentette a kontinentális jogfejlődés legjelentősebb mérföldköveit.⁷

1.3. A VÁLTÓ HAZAI ELŐZMÉNYEI

A váltó múltja Magyarországon lényegesen szerényebb, 1840-ig még a kereskedők sem nagyon ismerték. A XIX. századi magyar jogtudomány ráadásul sajátosan kezelte a váltójogot, mivel nem tekintette a kereskedelmi jog részének, hanem önálló jogágként kezelte, figyelemmel arra, hogy a váltó nem csak fizetési, hanem hiteleszköz is volt, illetve az a mai napig. A hazai jogfejlődés német, illetve főleg osztrák alapokon nyugszik. Első váltótörvényünk, az 1840. évi XV. törvénycikk is az osztrák váltótörvény alapján került összeállításra, s a gyakorlata évekig kiforrotlan maradt.⁸ A kiegyezést követő Osztrák-Magyar Monarchiában azonban megélnékültek a gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok, mindennaposá vált a váltóval való fizetés, a váltó uralta a magyar hiteléletet, melyet az osztrák és magyar váltójog harmonizálása alapozott meg. Az 1876. évi XXVII. törvénycikk javaslatát szintén osztrák minta alapján dolgozták ki. Az 1912-es hágai egyezményhez

Magyarország is csatlakozott, azonban az első világháború kitörése megakadályozta az új váltójogi jogszabály létrejöttét, mint ahogy az 1930-as genfi váltójogi egyezmények belső jogforrássá minősítése is elmaradt, ráadásul 1960 és 1965 között egyáltalán nem volt hatályos váltótörvény, mivel az 1876-os törvény 1960-ban hatályon kívül lett helyezve. Az államszocializmus keretei között lényegében szükség sem volt váltóra, az legfeljebb a külkereskedelemben játszott szerepet. A hazai jogszabály megszületéséig egészen 1965-ig kellett várni, amikor Magyarországon megtörtént a genfi egyezményben foglalt „egységes váltótörvény” belföldi jogforrásként történő kihirdetése. Az alkalmazandó norma az 1930. évi genfi nemzetközi váltójogi egyezményt kihirdető 1965. évi 1. törvényerejű rendelet és az annak felhatalmazása alapján megalkotott, a váltójogi szabályok szövegének közzétételéről szóló 1/1965. (I. 24.) IM rendelet formájában öltött testet. A hazai joggyakorlat specialitásait azonban mellőzte a jogalkotó és csak nagyon szűk körben élt azzal a lehetőséggel, hogy az egyezmény által nem rendezett, de a nemzeti jogalkotó hatáskörébe utalt kérdésköröket megvizsgálja, és a korábbi gazdasági berendezkedés okán lényegében nem létező igényekhez igazítsa. Ennek ellenére a későbbi gazdasági reformhoz kapcsolódó azon engedmény, miszerint a gazdálkodó szervezetek egy évet meg nem haladó időtartamra kereskedelmi hitelt, illetve kölcsönt nyújthattak egymásnak, megteremtette a váltó alkalmazásának alapját, mert a hitelezés ezen formájának bevett eszköze lett a váltó, de a váltójog 1965 óta alig esett át változtatáson, egészen mostanáig.^{9, 10}

2. AZ ÚJ VÁLTÓTÖRVÉNY

2.1. PRIMA FACIE

A váltójog hazai alakulásának hosszú szunnyadását követően 2018. január 1-jén hatályba lépett a váltójogi szabályokról szóló törvény. A váltótörvény a genfi egyezmény keretei között, annak szabályaira figyelemmel újítja meg és rendezi egységes normaszövegben a váltó anyagi jogi és eljárásjogi (elsősorban váltóperekre vonatkozó) normatételeit.

A váltótörvény az egyezmény szerint tehető fenntartásokkal módosítja, szűk körben anyagi kiegészítő szabályokkal, valamint a váltóperek szabályaival bővíti a genfi egyezmény által megállapított és az abban részes államok számára kötelezően alkalmazandó váltójogi normaszöveget. A törvény az anyagi jogi kiegészítéseket csak a kifejezett gyakorlati relevanciával rendelkező területeken teszi meg, így a lehető legkisebb mértékben tér el az egységes váltótörvénytől.

Mai szemmel sajátos jogtechnikai megoldást mutat, hogy a váltótörvény számos anakronisztikusnak ható, a régi jogi nyelvezetet tükröző kifejezést használ (lásd például az elfoga-

5 SZÉCSÉNYI László: *A váltójog történetének vázlata*. A Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja. III. évfolyam 1–2. szám, Pécs, 1996. pp. 28–29.; lásd még SZÉCSÉNYI László: *Értékpapírjog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002. pp. 128–131.

6 KOLGYÁRI CSÁSZÁR Ferenc: *A magyar váltójog*. Magyar Királyi Egyetem, Buda, 1840. 8. p.

7 BABJÁK Ildikó: *A váltó fajtái a 19. században*. Miskolci Jogi Szemle (a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja). 2. évfolyam 1. szám, Miskolc, 2007. pp. 67–69.

8 Lásd KOLGYÁRI CSÁSZÁR Ferenc: *A magyar váltójog*. Magyar Királyi Egyetem, Buda, 1840. bevezető gondolatok.

9 BOBEK Ernő: *A váltó és használata napjainkban, egy esettanulmány tükrében*. Eötvös Loránd Tudományegyetem jogi szakokleveles közgazdász képzésén írott szakdolgozata, Budapest, 2008. 10. p.

10 TOMORI ERIKA: *Értékpapírjog és a tőkepiac szabályozása*. Közép-európai Brókerképző Alapítvány, Budapest, 2014. 52. p.

dásról szóló rendelkezések között a „birlaló” szó használatát, vagy a több példányban kiállított váltóról szóló alcím alatt az „elfogadás végett elküldötte” kifejezést, de számos más példát is lehetne említeni). A törvény miniszteri indokolása választ ad előbbiek okára, miszerint az egységes nemzetközi szabályozás miatt, a hazai váltójogi szabályok jelentős részét, eltérést nem engedő módon állapítja meg a genfi egyezmény közzétételéről szóló, annak hivatalos fordítását tartalmazó törvényerejű rendelet, amelynek normáit jelentős részben a magyar jogalkotó belső jogszabály formájában fenntartani köteles.

Előbbiekből következik tehát, hogy a magyar jogrendszernek részét képezi már a genfi egyezmény által megállapított normaszöveg, így szintén szembeűnő, hogy az új jogi norma nem csak a genfi egyezményt kihirdető törvényerejű rendelet-től eltérő vagy azt kiegészítő rendelkezéseket tartalmazza, hanem átveszi annak normatételeit és a bevezető sorokban írott egységes szerkezetű normát alakít ki, párhuzamos szabályozást hozva létre az egyezménnyel megállapított egységes váltótörvény közzétett szabályival.

Ennek előnye lehet, hogy biztosítja azon jogalkotási alap- elv, egyben a jogalkotásról szóló törvény 3. §-ában rögzített előírás érvényesülését, miszerint az azonos vagy hasonló életviszonyokat azonos vagy hasonló módon, szabályozási szintenként lehetőleg ugyanabban a jogszabályban kell szabályozni. Rögtön ezt követően azonban a megoldás ellentmondani látszik egy másik, szintén a jogalkotási törvény 3. §-ában rögzített másik jogelvvvel, miszerint a szabályozás nem lehet indokolatlanul párhuzamos vagy többszintű, ezért érdemes a kérdéskört alaposabban megvizsgálni.

2.2. A SAJÁTOS KODIFIKÁCIÓS MEGOLDÁSRÓL

A genfi váltójogi egyezmény alapján a részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy az egyezményben foglalt „egységes váltótörvényt” valamely eredeti nyelven (angol vagy francia) vagy hazai nyelvükön, területükön hatályba léptetik¹¹, amelynek a magyar fél a Genfben, 1930. június 7-én megkötött váltójogi egyezmények kihirdetéséről szóló 1965. évi 1. törvényerejű rendelettel (a továbbiakban: Tvr.) tett eleget.

A nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény 10. § (2) bekezdése alapján, ha a szerződés hiteles szövege, illetve a szerződéshez Magyarország részéről fűzött fenntartások és nyilatkozatok hiteles szövege kizárólag idegen nyelvű, a kihirdető jogszabály azok szövegét egyrészt az egyik hiteles – lehetőség szerint angol – nyelven, másrészt pedig hivatalos magyar nyelvű fordításban tartalmazza.

Az egyezményben foglalt kötelezettségeinek az esetben tesz eleget a magyar jogalkotó, ha az egyezménnyel megállapí-

tott egységes váltótörvényt és az ahhoz korábban fűzött fenntartásokat megfelelően alkalmazni is rendeli; a magyar belső jog szerint pedig azt csak hivatalos fordítású szöveggel teheti meg.

Az egyezmény hivatalos fordítását a Tvr. foglalja magában, amelynek szövegétől ennek megfelelően eltérni nem lehet, ráadásul sértené a jogrendszer koherenciáját és a jogalkalmazás számára kezelhetetlen, jogbizonytalan helyzetet eredményezne azonosan alkalmazandó azonos normaelemek eltérő megfogalmazású megjelenítése. Elvileg felmerülhet a hivatalos újrafordítás lehetősége, amely esetben a Tvr. szövegét is meg kellene változtatni és az egyezményt új formában közzétenni, amelynek gyakorlata, az eredetileg közzétett hivatalos fordítás hatályon kívül helyezése azonban kérdéseket vetne fel az egyezménynek és a nemzetközi jognak való maradéktalan megfelelés szempontjából. Előbbiek alapján tehát a régies kifejezések a genfi egyezményből történő kiválás nélkül vélhetően nem mellőzhetőek, de az nem is feltétlenül indokolt, figyelemmel arra, hogy a régies normaszöveg a váltóforgalomban, a váltójog sajátos fogalmi rendszerében és gyakorlatában nem okoz problémát, sőt abban bevett kifejezéseket tükröz.

Rátérve a párhuzamos szabályozásra, a jogalkotásról szóló törvény csak az indokolatlan párhuzamos szabályozást tiltja, ezért a norma megfelelése szempontjából elsősorban az indokoltság kritériumát szükséges vizsgálni. Előzményként fontos lehet, hogy a törvényerejű rendelet kihirdetésének idején, annak megfelelő alkalmazhatósága érdekében a váltójogi szabályok szövegének közzétételéről szóló 1/1965. (I. 24.) IM rendelet (a továbbiakban: Vár.) is megalkotásra került, amely a genfi egyezmény szabályainak duplikálása mellett tartalmazta a magyar jogalkotó által megalkotott kiegészítő szabályokat. Sőt, a világháborúk előtti, klasszikus váltójogaink is minden tekintetben egybefoglalt anyagi és eljárásjogi szabályozást követtek, így szokatlan szabályozási megoldást a széttagolt váltójogi szabályozás követne.

Lényeges továbbá, hogy a Vár. kihirdetése idején még nem volt hatályban a jogalkotásról szóló első magyar jogszabály, az 1987. évi XI. törvény sem, értelemszerűen nem volt alkalmazandó a hatályos Jat.-ban rögzített azon normatétel sem, miszerint jogszabályban nem ismételtető meg az Alaptörvény vagy olyan jogszabály rendelkezése, amellyel a jogszabály az Alaptörvény alapján nem lehet ellentétes.

Felmerülhet azonban, hogy ma ezen előbb idézett tételes szabály nem sérül-e. Jakab András jogforrási hierarchiát rendező főszabálya (persze nem véletlenül főszabály) alapján gondolhatnánk, hogy igen. Az elmélet szerint egy „A” jogszabály akkor áll a jogforrási hierarchiában egy „B” jogszabály felett, ha az „A” jogszabály derogálhatja a „B” jogszabályt, de a „B” jogszabály nem derogálhatja az „A” jogszabályt.¹²

¹¹ A tárgybéli kötelezettség csak az egyezmény részét képező, tételesen felsorolt fenntartásokkal korlátozható az egyezmény I. Cikk második bekezdése alapján.

¹² JAKAB ANDRÁS: *A magyar jogrendszer szerkezete*. Dialóg Campus, Budapest, 2007.

A kérdés ezért az, hogy az elfogadáskor feltételeket igénylő szabályozás estén lehet-e különbséget tenni más szempont szerint a hierarchia vonatkozásában.

A kérdésre a válasz az Alaptörvényből levezethető, de az Alkotmánybíróság 6/2014. (II. 26.) AB határozata is segítségünkre lehet, amelyben rámutat, hogy az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése¹³, 24. cikk (2) bekezdés f) pontja¹⁴ és (3) bekezdés c) pontja¹⁵, valamint az Abtv.-ben foglalt szabályok alapján az Alkotmánybíróság köteles a nemzetközi szerződésbe ütköző jogszabályokat derogálni a belső és a nemzetközi jog összhangjának biztosítása, egyben a jogállamiság általános elvének érvényesülése érdekében.

Előbbiek alapján és más jogtudományi munkák által is alátámasztottan a magyar jogforrási rendszer a törvényben kihirdetett szerződést az Alaptörvény alatt, de a törvények felett álló jogszabálynak, a kormányrendeletben kihirdetett nemzetközi szerződést pedig a törvények alatt, de a kormányrendeletek felett elhelyezkedő jogi normának tekinti, a transzformált nemzetközi szerződések tehát az érintett jogforrási szinteket megkettőzve, közvetlenül felettük helyezkednek el.¹⁶

Mivel a genfi egyezményt kihirdető törvényerejű rendelet egyértelműen nemzetközi tartalmat rögzít, magasabb hierarchiai szinten áll, mint egy nemzetközi szerződést nem tartalmazó norma.

Mivel azonban az új váltótörvény is nemzetközi egyezményt tartalmazó norma az egységes váltótörvény megkettőzése és a fenntartások rögzítése miatt (a Tvr. kihirdeti a nemzetközi szerződést, az új váltótörvény pedig a belső szabályozási környezethez igazítja a megengedett keretek között), nem kizárt a duplikáció, a szabályozási tárgykör azonos normában történő szabályozása iránti jogalkotási elvnek való megfelelés miatt indokolt értékválasztásnak tekinthető.

2.3. A VÁLTÓ FOGALMA

A normaszöveg *expressis verbis* továbbra sem határozza meg a váltó fogalmát. Természetesen ez nem jelenti, hogy kétségek állnának fenn a váltó pontos definiálhatóságáról. A váltó értékpapír. A Polgári Törvénykönyv 6:565. § (1) bekezdése ekként megadja a fogalmi kereteket, így a váltó is olyan egyoldalú jognyilatkozat, amely okiratként a benne foglalt jogot úgy testesíti meg, hogy azt a jogot gyakorolni, arról rendelkezni

csak a váltó által, annak birtokában lehet. Mivel a váltótörvény meghatározza a váltó kötelező tartalmi elemeit, kizárólag a váltótörvény 1.§-ában meghatározott kellékekkel rendelkező okirat váltó – ide nem értve a 2. §-ban foglalt kivételeket –, a váltó főszabályként tartalmazza:

- a) a váltó elnevezést az okirat szövegében, és pedig az okirat kiállításának nyelvén;
- b) a határozott pénzüsszeg fizetésére szóló feltétlen meghagyást;
- c) a fizetésre kötelezett nevét (címezett);
- d) az esedékesség megjelölését;
- e) a fizetési hely megjelölését;
- f) annak a nevét, akinek részére vagy rendelkezésére kell a fizetést teljesíteni;
- g) a váltó kiállítási napjának és helyének megjelölését;
- h) a kibocsátó aláírását.

A 2. § alapján kivételesen váltónak minősül az az okirat is, amely az előbbi kellékek közül:

- a) a d) pont szerinti kelléket nem tartalmazza, azzal, hogy azt megtekintésre szóló váltónak kell tekinteni;
- b) az e) pont szerinti kelléket kifejezetten nem tartalmazza feltéve, hogy a címezett neve mellett feltüntetésre kerül valamely helyszín, amely helyet fizetési helynek és egyúttal a címezett lakóhelyének kell tekinteni;
- c) a g) pont szerinti kellékekből a kiállítás helyét kifejezetten nem tartalmazza, feltéve, ha a kibocsátó neve mellett megjelölésre kerül valamely helyszín, ez esetben ezt a helyet kell kiállítási helynek tekinteni.

A váltókellékekből tehát pontosan kiderül az is, hogy a váltó valamely határozott pénzüsszeg meghatározott helyen történő és meghatározott esedékesség szerinti fizetésére szóló, feltétlen kötelezettségvállalást tartalmazó értékpapír.

2.4. AZ ÚJ PERJOGI SZABÁLYOK

A váltótörvény egyik legfontosabb újításként inkorporálja a váltóperekre vonatkozó szabályokat, egyben meg is újítja azokat. A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény nem helyezte el a különleges perek között a váltóra vonatkozó szabályokat, csupán az általános perjogi előírások között tartalmaz néhány speciális rendelkezést e körben. Ezek a rendelkezések a különböző eljárásjogi határidők rövidítését tartalmazzák a váltóra vonatkozó per gyors lefolytathatósága érdekében. A törvény eljárásjogi rendelkezései azonban ténylegesen megalkotnak egy különleges pert, mivel nemcsak annak mielőbbi befejezését elősegítő szabályokat tartalmaznak – a soron kívüli eljárás előírásával és egyes, a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényben meghatározott határidők lerövidítésével –, hanem az eljárásjogi váltószigort megteremtő szabályokat is. E körben a törvény előírja, hogy a váltóperben mely körülményeket kell a bíróságnak hivatalból figyelembe vennie. A törvény szűk körben határozza meg a váltóköveteléssel szemben beszámítható követeléseket, amelyek közös jellemzője, hogy az ellenkövetelés fennállását nagyban valószínűsítő, igazoló okirat kapcsolódik hozzá. A beszámítási

13 Alaptörvény Q) cikk (2) Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját.

14 Alaptörvény 24. cikk (2) f) [Az Alkotmánybíróság] vizsgálja a jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközését;

15 Alaptörvény 24. cikk (3) c) [Az Alkotmánybíróság] a (2) bekezdés f) pontjában foglalt hatáskörében megsemmisítheti a nemzetközi szerződésbe ütköző jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést;

16 Lásd TRÓCSÁNYI László–SCHANDA Balázs: *Bevezetés az alkotmányjogba*. HVG-Orac, Budapest, 2014.; JAKAB András: *A magyar jogrendszer szerkezete*. Dialóg Campus, Budapest, 2007. pp. 158–172.

szabályok bár anyagi jellegűnek tűnnek, az elhelyezés okán a váltóperekben alkalmazandóak csak. A váltótörvény rögzíti, hogy a váltóperben nincs helye viszontkeresetnek, beavatkozásnak. A törvény a váltó speciális értékpapír természetére tekintettel a váltópereket a kötelező jogi képviselettel párosuló törvényszéki hatáskörbe utalja. A törvény összességében a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény általános szabályaihoz képest szigorúbb, a váltókövetetés érvényesítését elősegítő, támogató eljárási szabályok állapít meg.

2.5. AZ ÚJ ANYAGI JOGI RENDELKEZÉSEK

2.5.1. A VÁLTÓCSELEKMÉNYEK HELYE, A KÖZJEGYZŐ LAKCÍMKUTATÁSI KÖTELEZETTSÉGE

A törvény miniszteri indokolása alapján egyértelmű és tudatos döntés volt a genfi egyezményt kidolgozó konferencián, hogy a váltócselekmények véghezvitelének részletszabályait az egyezmény nem tárgyalja, mivel e kérdésekben a sokszínű nemzeti szabályozás miatt egységes álláspontot nem lehetett kialakítani.

A hazai váltójogban azonban nem lettek megalkotva az erre vonatkozó részletes szabályok és a joghézag miatt előfordulhatott, hogy településnél nem is került pontosabban meghatározhatóvá valamely váltócselekmény végrehajtására szolgáló helyszín (lásd pl. a címzett lakóhelyétől eltérő fizetési hely esetét, ti. a váltójog kizárólag a váltócselekmény helyének településként való feltüntetését követeli meg). Éppen ezért az egyik legfontosabb, hiánypótló újítás, hogy a váltótörvény már minden esetben meghatározza a váltócselekmények pontos, utca, házsám szerint beazonosítható helyét, így egyértelműsítve azokat. Eszerint a törvény a váltócselekmények végrehajtására megszabott településen belül megjelöli, hogy az egyes aktusok természetes személy esetén annak tartózkodási helyén, ennek hiányában lakóhelyén, jogi személy esetében pedig annak belföldi székhelyén, ennek hiányában a telephelyén teljesítendőek, amelytől eltérően csak az érdekelt beleegyezésével és csak a településen belüli más helyen teljesíthetőek a cselekmények.

A váltótörvény ugyancsak hiányosságot pótol annak bevezetésével, hogy a váltóóvást¹⁷ felvevő közjegyző – abban az esetben, ha a szóban forgó váltócselekmény helyét maga a váltó pontosan nem tünteti fel – köteles ebből a célból a ter-

mészetes személy lakcímét, tartózkodási helyét a lakcímnnyilvántartás adataiból megtudakolni.

A miniszteri indoklás alapján ennek a kötelezésnek a létjogosultságát alátámasztja az a tény is, hogy a váltóóvási jogi tartalmát tekintve nem más, mint a megtérítési (visszkereseti) váltóigény fenntartásához, megóvásához szükséges, szűk kivételtől eltekintve kizárólagosnak minősülő váltójogi bizonyítási eszköz. Ez bizonyító erejű arra nézve, hogy a váltóbirtokos a követelés érvényesítése érdekében mindent megtett (megfelelő személlyel szemben, alakilag kifogástalan váltó birtokában a törvényben megszabott helyen, időben és módon) annak érdekében, hogy a főadóstól fizetést (címezettől elfogadó nyilatkozatot) nyerjen és ennek ellenére a váltócselekménye eredménnyel nem járt. A váltóóvási cselekmény egy jogi tény, amelyről közokirat állítandó ki. A közjegyző közreműködésével kiállított közokirathoz váltójogi hatás párosul. Ebben az értelemben a váltóóvási cselekmény szabályosságáért a közjegyzőt nyilvánvalóan felelősség terheli, így szabályosan csak a lakcím ismeretében járhat el.

A váltótörvény arra az esetre is tartalmaz rendelkezést, ha az adatszolgáltatás nem vezetne eredményre. Ez esetben a közjegyző e körülményre utalással veszi fel az óvást.

Érdemes kiemelni, hogy a váltótörvény fenti szabályaihoz hasonló rendelkezéseket tartalmazott korabeli, 1876-os váltójogunk is:

„Az elfogadás vagy fizetés végetti bemutatás, az óvás, valamint általában azon cselekvények, melyek a jelen törvény szerint a váltói jogok érvényesítése vagy fentartása végett, valamely személynél teljesítendőek, ez utóbbinak üzleti helyiségeiben, ilyenek hiányában pedig annak lakásán és pedig délután 9–12 óra közt, délután pedig 2–5 óra közt eszközözlendők. Az ily cselekvények más helyen, például a tőzsdén, csak az érdekeltek beleegyezésével történhetnek.

Az, hogy az üzleti helyiség vagy a lakás kipuhatható nem volt, igazoltak csak akkor tekintetik, ha az óvatoló személy e részbeni tudakozódása a helybeli rendőri hivatalnál, illetőleg a községi előjárásnál siker nélkül maradt s e körülmény az óvásban kiemeltetik.”

Mindazonáltal felmerülhet kérdésként, hogy a közjegyzői óvatolás eredménytelen lakcímkutatás esetére rögzített kiegészítő szabálya nem értékelhető-e a genfi egyezmény által szabott zárt rendszer keretein való túllépésként, mivel az elfogadás hiánya miatti óvás keretében a váltó a címezettnek a lakcímén kell, hogy bemutatásra kerüljön. Ha ez nem lehetséges, akkor felmerülhet, hogy az óvás sem történhet szabályszerűen. Érdemes végiggondolni azonban, ha a címezett lakóhelye nem ismert, akkor ott értelemszerűen nem lehet felvenni az óvást, és ha ez az óvás felvételének abszolút akadályát jelentené, akkor súlyos hiányosságban szenvedne a váltójog. *A contrario*, ha nem lehetne igazoltan ismeretlen cím esetén óvást felvenni, akkor a megtérítési váltóigény érvényesítése is ellehetetlenülne, a váltó garanciális szerepe erősen gyengülne, így az érintett szabály nem megy szembe a genfi egyezmény szellemiségével, hanem szükségszerűen kiegészíti azt. Az anyagi váltójog egyébként is tartalmaz kiegészítő szabályo-

17 A megtérítési igény vagy visszkereset (amely a váltó összegének esedékességkor való teljesítésének részben/egészben történő elmaradása esetén a követelésnek a váltó bármely megelőző jogosultjával szembeni érvényesíthetőségét jelenti; értsd. kibocsátó, forgatók, kezeselek) érvényesíthetőségének feltétele az óvás felvétele, amely annak közhiteles igazolása, hogy a váltó összegét az egyenes váltóadás (azaz a saját váltó kiállítója, az idegen váltó címezettje) esedékességkor szabályos bemutatás ellenére nem fizette meg vagy idegen váltó esetén esedékesség előtt a címezett nem fogadta el a váltót; de óvást kell felvenni akkor is, ha a címezett ellen végrehajtást kíséreltek meg vagy megszüntette fizetéseit.

kat, amelyek esetén bemutatás (illetve annak fizetési helyen történő megkísérlése) hiányában is lehetséges az óvás felvétele, ilyen eset, ha a váltó egyenes adósa ellen annak jogutód nélküli megszűnését eredményező eljárás indul.

Szintén érdekes kérdést vehet fel azon eset, ha a váltó bemutatása fizetés végett történik a címzett lakóhelyén, akkor a (jogosult) fizetési számláját vezető pénzforgalmi szolgáltató telephelye¹⁸ minősülhet-e szabályos teljesítési helynek az adós által kezdeményezett átutalással történő teljesítés esetén.

E kérdésben legelőbb fontos megemlíteni, hogy a genfi egyezmény kidolgozásakor a pénzügyi intézetek közti átutalással való teljesítés még nem merülhetett fel reális opcióként, tehát alapvetően készpénzfizetésre volt felkészülve a norma, így csak annak kapcsán szabályoz. A váltótörvény készpénzes fizetés esetére ezért egyértelműen korlátozza is a fizetés teljesítésének helyét arra tekintettel, hogy a fizetésnek azonnal meg kell történnie, ez a törvény 27. § (2) bekezdésben foglalt rendelkezéséből levezethető.¹⁹ Ugyanakkor az azonnali fizetés követelménye ma már összefér a fizetés teljesítésének bemutatási helytől eltérő helyszínével, ha a fizetés az említett utalásos módon történik.

Megjegyzem, hogy a tárgybeli probléma eddig is – a váltó cselekmények helyére vonatkozó pontosított szabályok megalkotása előtt is – fennállhatott. A váltó cselekmények helyének szabályai továbbá az elfogadás vagy fizetés végetti bemutatás, az óvás, valamint a váltóból eredő jogok érvényesítése vagy fenntartása végett a törvény alapján valamely személynél teljesítendő cselekmények kapcsán alkalmazandók, ezektől eltérő cselekményekre nem. Ekként akkor is, ha a váltó fizetés végetti bemutatását a címzett lakóhelyén kell megtenni, a fizetési kötelezettség teljesítése történhet átutalással, mivel az érintett cselekmény nem a váltóból eredő jog érvényesítésére vagy fenntartására szolgál, hanem a kötelezettség teljesítésére és a váltójog készpénztől eltérő fizetési mód esetén – a törvény célja szerinti értelmezésben – nem korlátozza a fizetés teljesítésének helyét. Értelemszerűen ez a lehetőség nem befolyásolja a váltóinkasszó szabályait.

2.5.2. A HIVATALOS ÉRTESTÉS RENDSZERE

Az egyezmény szerint elfogadás vagy fizetés elmaradásáról a váltó jogosultjának értesítenie kell az őt közvetlenül

18 Lásd Ptk. 6:44. § [Pénztartozás teljesítésének helye] (1) A pénztartozás teljesítésének helye készpénzfizetés esetén a jogosultnak a kötelelem keletkezésének időpontja szerinti telephelye, ennek hiányában székhelye, természetes személy esetén a jogosult lakóhelye, ennek hiányában szokásos tartózkodási helye. Ha a pénztartozást a kötelezett nem készpénzfizetéssel teljesíti, a pénztartozás teljesítésének helye a jogosultnak a kötelelem keletkezésének időpontja szerinti fizetési számláját vezető bank telephelye, ennek hiányában székhelye. Ha a kötelelem keletkezésének időpontjában a jogosultnak több fizetési számlája van, a kötelezettet a teljesítési hely tekintetében választási jog illeti meg.

19 27. § (2) Ha a váltó a címzett lakóhelyén fizetendő, a címzett elfogadásában ugyanabban a helységben a fizetés teljesítésére más címet is megjelölhet.

megelőző átruházót, a kibocsátót valamint kezeseiket. Az értesítés elmaradása nem érinti a megtérítési igényt, de ha az értesítésre kötelezett e kötelezettségének elmulasztásával kárt okoz, legfeljebb a váltó összegének erejéig felel érte. Az egyezmény lehetőséget ad azonban arra, hogy az értesítési kötelezettséget az óvás felvételére illetékes hivatalos személy köteles megtenni.

Előbbi lehetőséggel élve a közjegyző által végzett óvatossággal összhangban bevezetésre kerül a hivatalos értesítés rendszere, amely a váltóbirtokos tehermentesítését és a váltókötelezettek értesítési folyamatának hatékonyabb működését szolgálja azáltal, hogy az elfogadás vagy a fizetés hiánya miatt felvett óvásról a közjegyző az óvás alkalmával köteles az egyébként előírt írásbeli értesítéseket megküldeni a váltókötelezettek részére. A törvény alapján a közjegyző akként köteles megtenni az értesítést, hogy azt elsősorban a váltó szerinti címekre küldi meg, valamint azon további személyeknek, akiknek címéről hivatalos tudomása van, vagy akinek címét az óvast felvételét kérő személy megadja.

Azon esetekben ugyanakkor, amikor nem kerül sor közhírtelű óvásra, megmarad a váltóbirtokost és forgatókat terhelő értesítési kötelezettség fenntartása.

2.5.3. A VÁLTÓDÍJ ÉS VÁLTÓKAMAT MÉRTÉKÉNEK MEGEMELÉSE

A genfi egyezmény alapján lehetőség van arra, hogy olyan váltók tekintetében, amelyeket a részes állam területén bocsátanak ki és ott is fizetendő, az egységes váltótörvényben meghatározott fix 6%-os kamatláb helyett a részes állam területén érvényes törvényes kamatlábat alkalmazzák.

A váltókamat – amely a váltó után fizetendő késedelmi kamat – mértéke a korábbi szabályozás szerint meglehetősen rugalmatlanul, az egyezmény szerinti 6%-ban került megállapításra. Jelenleg bár nem magasak a piaci kamatok, így a váltószigort alapvetően kifejező mértékű kamattal állunk szemben, az a piaci kamatok jelentős emelkedése esetén rendkívül alacsonnyá válhat. A törvény ezért vaglyagosan lehetővé teszi a belföldi váltók esetén a Polgári Törvénykönyv szerinti késedelmi kamat²⁰ kikötését a fix 6%-os kamatláb helyett. Ezáltal a piaci kamatok nagyarányú növekedése esetén is magasabb kamatokot kell fizetni a váltó szabályszerű teljesítésének elmaradása esetén, továbbá elméletben sem fordulhat elő azon különösen visszas eset, hogy a piaci kamatok meghaladják a váltó után fizetendő késedelmi kamatot,

20 Ptk. 6:48. § (1) Pénztartozás esetén a kötelezett a késedelembe esés időpontjától kezdődően a késedelemmel érintett naptári félév első napján érvényes jegybanki alapkamattal [jelenleg 0.9%] – idegen pénznemben meghatározott pénztartozás esetén az adott pénznemre a kibocsátó jegybank által meghatározott alapkamattal, ennek hiányában a pénzügyi kamattal – megegyező mértékű késedelmi kamatot köteles fizetni, akkor is, ha a pénztartozás egyébként kamatmentes volt.

szemben a váltóhoz elméletben kapcsolt szigorúbb követelményekkel.

A genfi egyezmény lehetőséget ad előbbieken felül a megtérítési igény érvényesítése esetén a kárként jelentkező vagyoni hátrányt fedezni hivatott váltódíj bevezetésére, amelyet a váltójog idáig három ezrelékben határozott meg. Mivel a váltódíj korábbi mértéke már aligha volt tekinthető a célja betöltésére alkalmas valódi kárátalánynak, a törvény egy százalékra emeli azt.

2.5.4. A LESZÁMOLÓHELY ÚJJÁÉLESZTÉSE

A váltójog tartalmaz egy speciális jogintézményt, az ún. leszámolóhelyet. A gyakorlatban ez azonban már jó ideje alkalmazhatatlan volt a szerepének betöltésére, lévén az egy-szintű bankrendszer idején kizárólagos Magyar Nemzeti Bank került kijelölésre a leszámolóhelyi feladatokra, de a jegybanknak ma már megszakadt a közvetlen kapcsolata a gazdálkodó alanyokkal, így elméletben sem működhetne leszámolóhelyként.

A leszámolóhelyet nem szabad összekeverni a váltó leszámítolását végző hellyel, amely utóbbi a váltó lejáratát megelőzően a váltó összegének diszkontálásával számított jelenértékének leszámítolási díjjal csökkentett értékét adja a váltóért cserébe, realizálva az ezzel járó hasznot, de vállalva az esetleges nemfizetéssel járó kockázatot. Megjegyzésre érdemes, hogy a Magyar Nemzeti Bank korábban viszontleszámítolást is végzett (a bankok által leszámított váltók újbóli leszámítolása), de a Jegybanktanács 2001. január 1-jei hatállyal megszüntette a jegybank ez irányú tevékenységét.²¹

A leszámolóhely a váltón feltüntetett fizetési hely mellett alternatív fizetési helyként szolgálhat az egyenes váltóadás és a részére fizetési számlát vezető hitelintézet között létrejött megállapodás alapján. A váltó leszámolóhelyi bemutatásának lehetősége kiegészítő jellegű, mivel a fizetés végetti bemutatást a váltó birtokosa – a fizetési hely váltón történő külön megjelölése hiányában – a címzett neve mellett feltüntetett helyen vagy a váltóban fizetési helyként megjelölt más helyen is megteheti.

A törvény az MNB helyett a hitelintézeteket jelöli ki lehetséges leszámolóhelyként azzal, hogy a bemutatott váltó összegét a hitelintézet az egyenes váltóadás terhére megfizetni csak abban az esetben jogosult, ha az egyenes váltóadás javára fizetési számlát vezet és a számlának a váltó kifizetése céljából történő terhelésére szerződést kötött a számla jogosultjával.

Ezzel a megoldással tehát egyedi jelleggel kerülnek kijelölésre a leszámolóhelyek. Ha a leendő váltóadás ilyen megállapodást köt, egyrésztől érdekében áll majd erről tájékoz-

tatni a leendő váltóbirtokost, ill. a váltón feltüntetni a leszámolóhelyet, így a későbbi forgatók is megfelelően informálásra kerülnek arról. A leszámolóhely megállapodás kötésével vélhetően növelni lehet a váltóba vetett bizalmat, valamint rugalmasabbá válhat a váltó gyakorlati alkalmazása, mivel nem fordulhat elő, hogy fizetéskor a váltó adósát a fizetési helyen nem találja meg, persze a megfelelő fedezet hiánya így is fennállhat.

A leszámolóhelyi beszedés biztosítása érdekében a pénzforgalom lebonyolításáról szóló MNB rendelet kiegészítése is szükségessé vált, tekintettel az érintett pénzügyi intézmények fizetési szabályaira.

Váltóbeszedésre vagy másként váltóinkasszóra akkor kerülhet sor, ha a váltón fizetési helyként a váltó egyenes adósának pénzforgalmi szolgáltatója szerepel, megtérítési igény érvényesítése esetén pedig a megtérítési váltóadás erre irányuló külön meghatalmazása alapján. A beszedési megbízást az általános szabályok szerint a váltó jogosultja (kedvezményezett) a saját pénzforgalmi szolgáltatójához nyújthatja be (kivétel, ha pénzforgalmi szolgáltató a kedvezményezett is), amely megkeresi a fizetési helyként feltüntetett pénzforgalmi szolgáltatót, amely a váltó és a beszedési megbízás alapján kezdeményezi a fizetés teljesítését.²²

A leszámolóhelyi beszedésre speciális szabályok irányadóak. Ennek értelmében az MNB rendeletben rögzítésre kerül, hogy a beszedési megbízás leszámolóhelyre történő benyújtására akkor is lehetőség van, ha a leszámolóhelytől eltérő fizetési hely került a váltón feltüntetésre, így ténylegesen alternatív kifizetőhelyként szolgálhat. Ez esetben két lehetőség adott: ha a váltón a váltójog szerinti ún. lényegtelen váltókellékként (hiánya a váltó érvénytelenségét nem eredményezi) rögzítésre került a leszámolóhely, a beszedési megbízást a kedvezményezett a fizetési számláját vezető pénzforgalmi szolgáltatójához benyújthatja, mivel az így teljesíteni képes a beszedést. Előfordulhat azonban, hogy a váltóból magából nem derül ki az annak kapcsán meghatározott leszámolóhely, így az általános szabályok szerint beszedéssel megbízott pénzforgalmi szolgáltató nem tudná azt teljesíteni. Ilyenkor annak érdekében, hogy a leszámolóhely mégis alkalmas legyen betölteni fizetési szerepét – ha a váltóbirtokos bárhonnan tudomást szerez róla, például a cégjegyzékből –, lehetőség van a beszedési megbízás közvetlenül leszámolóhelyre történő benyújtásra is.

2.5.5. CSÖDDE JUT, CSÖDÖT NYITNAK KIFEJEZÉSEK PONTOSÍTÁSA

A genfi egyezmény által alkalmazott „csődbe jut” és „csődöt nyitnak” kifejezések ma már értelmezési bizonytalanságot okozhatnak, ezért olyan általános kategóriákkal váltotta fel azokat a váltótörvény, amelyek mind a hazai, mind a külföldön indított eljárásokat is magában foglalják. A „csődbe jut” kifeje-

21 Forrás: <https://www.mnb.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2000-evi-sajtokozlomenyek/kozlomeny-a-jegybanktanacs-2000-november-9-ei-uleserol> (letöltve: 2017. 11. 19.)

22 Lásd 18/2009. (VIII. 6.) MNB rendelet 33–36. §-ait.

zés helyett a „belföldön vagy külföldön fizetésektelenségi eljárás” fordulatot használja a norma, amelyet kiegészít egyéb – a rendelkezések szempontjából azonos megítélés alá eső – jogi helyzetekre utalással is, azaz a jogutód nélküli megszűnést eredményező eljárások kategóriájával.

ZÁRÓ GONDOLATOK

Mint fentiekből is kiderül, a váltó hazai szabályozása 1965-ben több, a váltóforgalom számára előnyös részlet-szabály nélkül került kialakításra. Bár a váltónak a szerepe kétség kívül mára már lecsökkent, alkalmazása nem halt ki, így

időszerű volt a jogalkotó részéről a váltójog ésszerű korlátok között történő kiegészítése, megújítása, a legfontosabb gyakorlati szabályok újragondolása.

A váltótörvény hatálybalépése az új Pp. hatálybalépésének idejéhez igazodik, figyelemmel a váltóperek szabályaira. A törvényt a hatálybalépését követően kiállított váltók alapján létrejött váltójogviszonyokra kell alkalmazni, ide nem értve a váltóperek szabályait, amelyeket a hatálybalépést követően indult perekben alkalmazandóak. Ezekkel a rendelkezésekkel vélhetően zökkenőmentes lesz a szabályozási átmenet, világos jogi helyzetek állnak elő.

Bodzási Balázs* – Tanács Péter**

Az új választottbíróági törvény

1. AZ ÚJ TÖRVÉNY MEGALKOTÁSÁNAK FŐBB OKAI

A hazai befektetési környezetet a külföldi vállalkozások számára vonzóbbá teheti és így közvetve hazánk versenyképességét javíthatja, ha belföldön is a felek rendelkezésére áll megfelelő színvonalú választottbíróági vitarendezési fórum. A választottbíráskodás fő előnye, hogy a felek jogvitáját a felek által kiválasztott személyek, a felek által meghatározott szabályok szerint lefolytatott eljárásban dönthetik el. A magyarországi választottbíráskodás a gazdasági élet szereplői számára elsősorban akkor jelentheti az állami igazságszolgáltatás és a külföldi választottbíróóságok valódi alternatíváját, ha a szabályozási környezet lehetővé teszi, hogy a jogvitát a felek bizalmát élvező, pártatlan és független személyek az állami igazságszolgáltatási szervekhez képest gyorsabban, magas színvonalon eldöntsék.

Az 1994-es választottbíróági törvény (a továbbiakban: régi Vbtv.) az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL) által 1985-ben elfogadott mintatörvény felépítését, szabályozási rendszerét követi. Ezáltal alkalmas volt arra, hogy megteremtse Magyarországon a korszerű választottbíráskodás jogi kereteit.

Az új eljárási kódexek megszületése és az a tény, hogy a régi Vbtv. megalkotása óta már több mint húsz év eltelt, felvetette egy új választottbíróági törvény megalkotásának a szükségességét. Az új törvénnyel szembeni elvárás volt, hogy az elmúlt két évtized nemzetközi szabályozási tendenciáit is vegye figyelembe. E szabályozási igénynek megfelelően az Országgyűlés 2017. május 30. napján elfogadta a választottbíráskodásról szóló 2017. évi LX. törvényt (a továbbiakban: új Vbtv.).¹ A jelzett elvárások alapján az új törvény figyelembe veszi az UNCITRAL által elfogadott modell törvény 2006-os módosításait, pótolja a régi Vbtv. alkalmazása során felmerült szabályozási hiányokat, valamint új alapokra helyezi a magyarországi állandó választottbíráskodás szervezeti kereteit.

Az új szabályzás a jogalkotó reményei szerint alkalmas lehet arra, hogy hatékonyabban biztosítsa a pártatlan, független és megfelelő szakértelemmel rendelkező bírák kiválasztását, valamint a választottbíróági eljárás gyors lefolytatását. Mindettől – reményeink szerint – az várható, hogy a gazdasági élet szereplői számára vonzóbbá válik a választottbíráskodás.

Az alábbiakban az új Vbtv. néhány új intézményét kívánjuk bemutatni, megpróbálva eloszlatni az ezekkel szemben megfogalmazott – álláspontunk szerint nagyrészt alaptalan – félelmeket és aggodalmakat².

2. AZ ELJÁRÁSÚJÍTÁS

Az új Vbtv. egyik új intézménye az eljárásújítás, amely komoly szakmai vitát váltott ki. A kritikus vélemények szerint a választottbíráskodás egyik legfőbb erénye, hogy a választottbíróóság ítélete véglegesnek tekinthető, ami az eljárásújítás lehetősége miatt elveszik, ezért az eljárásújítás lehetőségével szembesülve a felek inkább külföldi választottbíróóság eljárását fogják kikötni a szerződéseikben. Az eljárásújítás jogintézménye pedig így nagymértékben alááshatja a belföldi választottbíróági eljárás igénybevétele iránti hajlandóságot.

Az új törvény szerint a felek eltérő megállapodásának hiányában a választottbíróági ítélet átvételét követő egy éven belül eljárásújításnak van helye. Ennek feltétele az új Vbtv. 49. §-a szerint az, hogy a fél olyan tényre vagy bizonyítékra hivatkozzon, amelyet az alapeljárásban önhibáján kívül nem érvényesített, feltéve, hogy az – elbírálása esetén – a félre kedvezőbb határozatot eredményezhetett volna.

Az új Vbtv. tehát megteremti a lehetőséget arra, hogy a felek az ítélethozatalt megelőző eljárásban nem ismert tényre vagy bizonyítékra hivatkozással kérhessék a választottbíróági ítélet felülvizsgálatát. Az aligha vitatható, hogy az új törvénynek is biztosítania kell a választottbíróági eljárás gyors befejezését. Jogosan merül fel azonban az az igény is, hogy a jogvitát ne hibás ítélet döntse el. Az eljárásújítás pedig éppen arra ad lehetőséget, hogy az alapügyre vonatkozó, utóbb felmerült tény vagy bizonyíték alapján a hibás tényállás és a hibás ítélet korrigálható legyen.

* Bodzási Balázs: Igazságügyi Minisztérium, igazságügyi és magánjogi jogalkotásért felelős helyettes államtitkár; Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdasági Jogi Tanszék, tanszékvezető.

** Tanács Péter: Igazságügyi Minisztérium, beosztott bíró, Civilisztikai és Igazságügyi Kodifikációs Főosztály.

1 Az új törvényről írt rövid áttekintést lásd LAJER Zsolt: Gyors széljegyzetek az új választottbíróági törvény margójára. In: Bodzási Balázs (szerk.): *A versenyképesség jogi kérdései 2017-ben. Tanulmányok a gazdasági jog köréből*. HVG-Orac Kiadó, Budapest, 2017. 176–188. p.

2 Az új törvényre vonatkozó – véleményünk szerint erőteljesen túlzó – kritikát fogalmaz meg például Kecskés László. Lásd KECSKÉS László: A választottbíráskodás problémái Magyarországon a 2017. évi LX. törvény elfogadása utáni helyzetben. In: *Európai Jog*, 2017/5. pp. 1–11.

Az új törvény szabályaitól a felek akkor térhetnek el, ha azt a törvény lehetővé teszi. Az eljárásújtás szabályai diszpozitívak, amiből az következik, hogy a felek az eljárásújtás feltételeit a törvénytől eltérően is meghatározhatják, illetve az eljárásújtás lehetőségét akár ki is zárhatják a szerződésükben. Így a felek maguk dönthetik el, hogy az eljárás végleges befejezéséhez fűződik erősebb érdekük, vagy ahhoz, hogy fenntartsák annak a lehetőségét, hogy egy utóbb felmerült tény vagy bizonyíték alapján a tényállás, illetve az ítélet hibája korrigálható legyen. Az eljárásújtásra vonatkozó szabályozás, a felek számára eltérést engedő mivolta miatt a választottbíráskodás sajátosságaihoz megfelelően igazodik.

Az eljárásújtással kapcsolatos vitában az is felmerült, hogy az eljárásújtás jogintézménye miatt veszélybe kerül-e a belföldi választottbírói ítéletek külföldi végrehajthatósága. A külföldi választottbírói határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló New York-i Egyezmény V. cikk (1) bekezdés e) pontja úgy rendelkezik, hogy a választottbírói határozat elismerése és végrehajtása annak a félnek kérelmére, akivel szemben azt érvényesíteni kívánják, csak abban az esetben tagadható meg, ha ez a fél annál az illetékes hatóságnál, amelynél az elismerést és a végrehajtást kéri, bizonyítja, hogy a választottbírói határozat a felekre még nem vált kötelezővé, vagy annak az országnak illetékes hatósága, amelyben vagy amely jogának alkalmazásával a határozatot hozták, azt hatályon kívül helyezte vagy felfüggesztette. Az új Vbtv. 53. § (1) bekezdése szerint a választottbírói ítélet hatálya ugyanaz, mint a jogerős bírói ítéleté; azaz az eljárásújtás lehetőségétől függetlenül ugyanúgy kötelező a felekre nézve, mint ahogy a rendes bíróság jogerős ítélete is kötelező, függetlenül attól, hogy a perújítás lehetősége biztosított. Ebből következően önmagában amiatt, hogy a magyar jog lehetőséget biztosít az eljárásújtásra, külföldön sem tagadható meg a belföldi választottbírói ítélet végrehajtása.

Összességében tehát megállapítható, hogy a választottbíráskodás sajátosságaihoz megfelelően igazodik az eljárásújtásra vonatkozó szabályozás. Mivel a törvény lehetőséget ad arra, hogy az eljárásújtási szabályok alkalmazását a felek a választottbírói szerződésben kizárják, nem tűnik megalapozottnak az a kritika, amely szerint az eljárásújtás jogintézménye el fogja riasztani a feleket belföldi választottbírói eljárás kikötésétől.

3. A BEAVATKOZÁS

Az új törvény alapján bármelyik fél kérelmére a választottbírói tanács tájékoztatja azt, akinek jogi érdeke fűződik ahhoz, hogy a választottbírói eljárás miként dőljön el, hogy az eljárásba az azonos érdekű fél nyertességének előmozdítása érdekében beavatkozhat (új Vbtv. 37. §). A beavatkozás jogintézményének kodifikálása lehetővé teszi, hogy a választottbírói szerződésben nem részes személy is részt vehessen a választottbírói eljárásban, ha jogi érdeke fűződik valamilyen fél pernyertességéhez. A beavatkozás engedélyezése esetén a beavatkozó az azonos érdekű fél nyertességét álláspontjának előadásával és bizonyítási indítvány előterjesztésével segítheti elő.

A választottbíráskodás egyik előnye annak bizalmas jellege. A beavatkozás jogintézménye kapcsán felmerült olyan álláspont is, amely szerint annak lehetővé tétele a választottbírói eljárás bizalmas jellegét veszélyezteti, mivel lehetővé teszi a választottbírói szerződésben nem részes személy részvételét az eljárásban. Felmerült az is, hogy emiatt a beavatkozást legfeljebb akkor szabad megengedni, ha ahhoz minden fél hozzájárul.

Kétségtelen, hogy számos érv szól amellett, hogy a választottbírói eljárásba a beavatkozás lehetőségét csak akkor indokolt biztosítani, ha abba a beavatkozást indítványozó fél ellenfele is beleegyezik. Ez azonban a jogintézmény kiüresítését eredményezné, mivel a másik fél értelem szerűen nem feltétlenül érdekelt abban, hogy az ellenfele pernyertességét elősegítő szereplő lépjen be az eljárásba. Az természetesen nem vitatható, hogy a beavatkozás esetén is biztosítani kell az eljárás bizalmas jellegét, de kérdés, hogy azt a törvénynek azzal kell-e biztosítania, hogy a beavatkozás lehetőségét az ellenfél hozzájárulásához köti. Véleményünk szerint a felek megállapodása, illetve az állandó választottbírói eljárási szabályzata is meghatározhat olyan, a beavatkozóra vonatkozó eljárási kötelezettségeket, amelyek biztosíthatják az eljárás bizalmas jellegét.

4. IDEIGLENES INTÉZKEDÉS

A régi Vbtv. is lehetőséget adott a választottbírói eljárásnak arra, hogy ideiglenes intézkedést hozzon. Nem adott azonban támpontot arra vonatkozóan, hogy milyen típusú intézkedésekre van lehetőség, és hogy az elrendelés kapcsán milyen körülményeket kellene a választottbírói eljárásnak mérlegelnie. A régi törvény az ideiglenes intézkedés végrehajthatóságát sem biztosította.

A részletes szabályozás hiányát az új Vbtv. az UNCITRAL mintatörvény 2006-os újításának átvételével pótolja. Az új törvény alapján is a felek kérelmére van lehetőség ideiglenes intézkedésre és – hasonlóan a régi Vbtv.-hez – az új törvény is eltérést engedő szabályokat határoz meg, azaz a felek a törvény részletszabályaitól eltérhetnek, vagy akár ki is zárhatják megállapodásukban az ideiglenes intézkedés lehetőségét. Az új Vbtv. belföldön biztosítja az ideiglenes intézkedés végrehajthatóságát is.

Annak elismerése mellett, hogy indokolt volt az ideiglenes intézkedés részletesebb szabályozása, többen kritizálták az új törvényt amiatt, hogy csak végzés formájában teszi lehetővé ideiglenes intézkedés elrendelését, és így – álláspontjuk szerint – annak csak a belföldi végrehajthatóságát biztosítja. Az új Vbtv. valóban eltér az UNCITRAL mintatörvény ajánlásától és csak végzés formájában elrendelt ideiglenes intézkedésre ad lehetőséget, és nem engedi meg azt, hogy a választottbírói ítélettel döntsön az ideiglenes intézkedés iránti kérelemről. Ennek oka, hogy hazai eljárásjogunkban ítélet, részítélet és közbenső ítélet alatt kizárólag a jogvitát vagy annak egy részét érdemben eldöntő határozatokat értjük, ezért a magyar jogrendszer keretei közé a végzés formájában hozandó ideiglenes intézkedés illeszthető. Jogalkalmazási zavart okozhatna, ha a Vbtv. az ítélet elnevezést alkalmazná

a választottbírói eljárásban egy teljesen más tartalmú jogintézmény esetén.

Kritikát fogalmaztak meg amiatt is, hogy az ideiglenes intézkedés elrendeléséhez a kérelmezőnek azt kell valószínűsítene, hogy a követelés érdemben sikerre fog vezetni, ahelyett, hogy a törvény – az UNCITRAL mintatörvény ajánlásával összhangban – annak igazolását követelné meg, hogy fennáll annak az észszerű lehetősége, hogy a kereset érdemben sikerre vezet. Akárhogy is fogalmaz azonban a törvény, az ideiglenes intézkedésre vonatkozó szabályozás a természeténél fogva veti fel a prejudikáció gyanúját. Éppen e gyanú eloszlátása céljából rendelkezik úgy az új Vbtv., hogy az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet elbíró határozat alapjául szolgáló mérlegelése nem köti a választottbírói tanácsot bármely későbbi mérlegelés során.

Kritikát fogalmaztak meg amiatt is, hogy az új Vbtv. lehetővé teszi, hogy a választottbírói tanács kérelem hiányában, akár a felek előzetes értesítése nélkül is módosítsa, felfüggeszse, hatályon kívül helyezze az általa hozott ideiglenes intézkedést. A szabályozás e része valóban eltér a mintatörvény ajánlásától. Emellett szól azonban az, hogy indokolt megadni a lehetőséget a választottbírói tanácsnak arra, hogy a károkozás megelőzése érdekében módosítsa, felfüggeszse, hatályon kívül helyezze az intézkedését, ha „hivatalból” észleli a döntése megalapozatlanságát, okafogyottá válását.

5. KERESKEDELMI VÁLASZTOTTBÍRÓSÁG

Az új Vbtv. a régi törvényhez hasonlóan különbséget tesz eseti és állandó (vagy intézményi) választottbíráskodás között. Míg az eseti választottbíráskodás egyetlen jogvita eldöntésére jön létre, az állandó választottbíráskodás ügyintéző szervezettel, választottbírói névjegyzékkel és saját eljárási szabályzattal rendelkezik. A belföldi intézményi választottbíráskodás szabályait az új Vbtv. akként változtatja meg, hogy a kereskedelmi választottbíráskodásra a hazai intézmények közül – a Vbtv. 59. § (2) bekezdésében meghatározott kivételekkel – a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíráskodást (Kereskedelmi Választottbíráskodás) jogosítja fel, és részletesen meghatározza az annak működésére vonatkozó szabályokat.

A választottbírói eljárás lényegi jellemzője, hogy a felek által kiválasztott bírók dönthetik el a jogvitát. Gyakran előfordul azonban, hogy a felek a bíró személyében nem tudnak megállapodni. A Kereskedelmi Választottbíráskodás hatáskörébe tartozó ügyekben a felek megegyezésének hiányában (vagy ha a felek által kijelölt választottbírók nem tudnak megegyezni az elnök személyében) a választottbíráskodás elnöksége jelöli ki a bírót vagy a választottbírói tanács elnökét a választottbíró-ajánlási listáról. Ez az indoka annak, hogy az új törvény részletesen meghatározza, hogy a Kereskedelmi Választottbíráskodás elnöksége kiket vehet fel a választottbíró-ajánlási listára. Az új törvény objektív feltételként rögzíti a jogász végzettséget, 10 év jogász szakmai tapasztalatot, valamint a jogi szakvizsga letételét.

Nagy vitát generált az új Vbtv. azzal, hogy felső korhatárt is meghatároz, nem kerülhet ugyanis a listára az, aki a hetvenedik életévét már betöltötte. Egyes vélemények szerint ez a szabály indokolatlanul fosztja meg a választottbíráskodás lehetőségétől a hetven év feletti szaktekintélyeket. Többen úgy látják, hogy a felekre kellene bízni azt, hogy az életkor szakmai képességekre gyakorolt hatását megítélik. Azzal ugyan egyet lehet érteni, hogy az életkornak a választottbírói alkalmasságra való kihatásának megítélését a felekre kell bízni, ezért a törvény nem is zárja ki, hogy a felek hetven év feletti választottbíró jelöljenek. Figyelemmel azonban arra, hogy a választottbíró-ajánlási listáról kell kijelölni az egyedül eljáró bírót, illetve a tanács elnökét, ha annak személyében a felek nem tudnak megállapodni, a lista összeállítására vonatkozó szabályoknak biztosítaniuk kell, hogy az elnökség olyan személyek közül választhasson, akikről alappal feltételezhető, hogy alkalmasak az eljárás lefolytatására. Ez a követelmény vetette fel a választottbírói tevékenység gyakorlásnak felső korhatárhoz kötését.

Vitát generált az új törvény azon szabálya is, amely szerint az elnökség tagja nem járhat el választottbíróként és szakértőként a Kereskedelmi Választottbíráskodás hatáskörébe tartozó eljárásban, kivéve azokat az ügyeket, amelyekben a választottbírókénti kijelölését az elnökségi tagi megbízatása keletkezése előtt elfogadta, illetve amelyekben az elnökségi tagi megbízatása keletkezése előtt szakvéleményt adott. Az elnökség tagja jogi képviselőként sem járhat el a Kereskedelmi Választottbíráskodás hatáskörébe tartozó eljárásban. Egyes vélemények szerint ez a szabály kétséggé teszi, hogy az elnökségi tagi tisztségre alkalmas jelölteket találjanak. Az összeférhetlenségi szabály célja, hogy kizárja az elnökségi döntések nem kívánatos befolyásolásának lehetőségét, ami a választottbíráskodással szembeni bizalmat erősítheti. Az ugyanakkor kétségtelen, hogy a korábban egyébként választottbíráskodó elnökségi tagok számára ez jelentős anyagi áldozathozattal járhat. Ennek ellenére abban is biztosak lehetünk, hogy vannak Magyarországon olyan, a választottbíráskodás területén értékes tapasztalatokat szerzett szakemberek, akik a hazai választottbíráskodás érdekében hajlandóak ezt az áldozatot meghozni, és ilyen feltételek mellett is elvállalják a Kereskedelmi Választottbíráskodás elnökségi tagi tisztségét.

6. A T/18315. SZÁMÚ TÖRVÉNYJAVASLAT³

6.1. Az új Vbtv.-t akkor kell alkalmazni a választottbíráskodás során, ha az eljáró állandó választottbíráskodás székhelye vagy az eseti választottbíráskodás helye Magyarországon van. Az eseti választottbíráskodásra tehát akkor terjed ki a magyar választottbírói törvény hatálya, ha a választottbírói eljárás helye Magyarországon van. Az állandó választottbíráskodás eljárása esetén viszont csak akkor kell alkalmazni a Vbtv.-t, ha az állandó választottbíráskodás székhelye Magyarországon van.

³ A törvényjavaslatot és annak indokolását ld. www.parlament.hu/iromanyok-lekerdezese, Iromány száma: 18315.

Az új törvény hatálya ennek alapján nem terjed ki a külföldi székhelyű állandó választottbíróságok magyarországi eljárására. Felmerült e szabályozás megfelelése olyan állandó választottbíróságok esetén, amelyek nemzetközi szervezetek mellett működnek, mint például a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara mellett működő Választottbíróság. Véleményünk szerint indokolt lehetővé tenni, hogy a nemzetközi szervezetek mellett működő állandó választottbíróságok eljárásának kikötése esetén a felek a választottbíráskodásra irányadó jogként a magyar jogot választhassák.

A Kormány által 2017. november 7. napján benyújtott T/18315. számú törvényjavaslat ezzel összefüggésben az új Vbtv. hatályát meghatározó szabály módosítását is célozza. A módosítás alapján nem lenne akadály a külföldi székhelyű állandó választottbíróságok magyarországi eljárásának, ha a felek a választottbíráskodás tekintetében a Vbtv. rendelkezéseinek vetik alá magukat. A Vbtv. alkalmazásának kikötése esetén a külföldi székhelyű állandó választottbíróság a magyar törvény alapján folytatná le az eljárást.

6.2. Annak biztosítása érdekében, hogy a különböző honosságú felek közötti jogvitában harmadik ország állampolgára legyen az egyesbíró, illetve a tanács elnöke, az új Vbtv. 12. § (5) bekezdése előírja, hogy nemzetközi választottbíráskodás esetén az egyesbíró, illetve az elnöklő bíró kijelölése során a felektől eltérő állampolgárságú bírót kell jelölni. Az új törvény szabályozási konstrukciója miatt azonban e szabályt olyan esetben is alkalmazni kellene, amely az eredeti jogalkotói akaratnak nem felel meg, így például előállhatna olyan eset, amikor két magyar fél közötti jogvitában sem jelölhető magyar bíró. A Vbtv. módosítása ezért elhagyja az új törvényből a felektől eltérő állampolgárságú bíró kijelölésére vonatkozó szabályt. Ennek külön kimondására egyébként azért sincs szükség, mivel a különböző honosságú felek közötti jogvitában a felektől eltérő állampolgárságú bíró jelölését a Vbtv. a módosítással érintett szabály nélkül is biztosítja. A törvény előírja ugyanis, hogy a hiányzó választottbíró kijelölése során figyelemmel kell lenni minden olyan szempontra, amely előreláthatóan biztosítja független és pártatlan választottbíró kijelölését, így lehetővé teszi annak értékelését is, ha a felek esetleg eltérő honosságúak.

6.3. Az új törvény belföldön az állandó jellegű kereskedelmi választottbíráskodásra 2018. január 1. napjától a Kereskedelmi Választottbíróságot jogosítja fel. Ezzel összhangban az Energetikai Állandó Választottbíróság, valamint a Pénz- és Tőkepiaci Állandó Választottbíróság megszűnéséről is rendelkezik. A megszűnő állandó választottbíróságok hatáskörei így lényegében a Kereskedelmi Választottbírósághoz kerülnek.

Részben ezzel a változással összefüggésben az új választottbírósági törvény arról is rendelkezik, hogy a megszűnő választottbíróságok alapítói a Kereskedelmi Választottbíróság vezető testületébe tagokat delegálhatnak. Az elnökségbe az elnököt és két tagot a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, egy-egy tagot pedig a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, a Budapesti Értéktőzsde Zrt. és a Magyar Bankszövetség delegál. Mivel a választottbírók jelentős része az ügyvédi

kar soraiból kerül ki, a vezető testületbe egy tagot delegálhat a Magyar Ügyvédi Kamara is.

Annak érdekében, hogy fel lehessen lépni az elnökségi feladatok ellátására méltatlanná vált elnökségi taggal szemben, az új Vbtv. lehetővé teszi, hogy az elnökség tagját az őt delegáló szervezet bármikor indokolás nélkül visszahívja. A Vbtv. e szabályozási megoldása nem zárja ki azt, hogy a delegáló szervezet „visszaéljen” a visszahívási jogával, ezért a Vbtv. módosítása részletesebben meghatározza a visszahívás rendjét. Annak érdekében, hogy az indokolás nélküli visszahívási joggal ne lehessen visszaélni, a módosítás alapján az elnökség tagja csak akkor hívható vissza, ha azt legalább négy másik elnökségi tag kezdeményezi. A módosítás alapján ebben az egy esetben mérlegelheti a delegáló szervezet az elnökségi tag visszahívását.

6.4. Az új Vbtv. alapján megszűnő választottbíróságok vagyona az alapítóikra száll át. Ez azt jelenti, hogy az Energetikai Állandó Választottbíróság vagyona a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatalra, a Pénz- és Tőkepiaci Állandó Választottbíróság vagyona pedig a Budapesti Értéktőzsdére, valamint a Magyar Bankszövetségre száll. Az új Vbtv. azonban nem rendelkezik a megszűnő választottbíróságok előtt indult és a megszűnés időpontjáig be nem fejezett ügyekben a felek által a választottbírósági költségek (választottbírók díja, szakértői díj, stb.) fedezése céljából megfizetett pénzeszegek sorsáról. Indokolt ezért az új törvényben kifejezetten is rendelkezni arról, hogy ezek a pénzeszegek nem a megszűnő választottbíróságok vagyonát képezik. Az új Vbtv. 67. § (2) bekezdésének módosítása biztosítja, hogy a megszűnő választottbíróságok előtt indult, folyamatban lévő ügyekben a felek által a választottbírósági költségek fedezése céljából megfizetett pénzeszegek felhasználhatóak legyenek az eljárásokban a választottbíróságok megszűnése után is.

6.5. Az új Vbtv. részletesen meghatározza, hogy a Kereskedelmi Választottbíróság vezető testületébe milyen feltételeknek megfelelő tagok delegálhatóak. Az elnökség tagja csak olyan személy lehet, aki jogász munkakörben eltöltött, legalább tíz év szakmai gyakorlattal rendelkezik, valamint a jogi szakvizsgát, vagy a hazai joga szerint annak megfelelő szakvizsgát letette, és jelentős tapasztalattal rendelkezik a választottbíráskodásra vonatkozó szabályok alkalmazásával kapcsolatban. E szabályok csak akkor érhetik el a céljukat és csak akkor biztosíthatják a vezető testületi munka színvonalát, ha a tagok személyesen vesznek részt az elnökség munkájában. Ezért a módosítás kötelezi a tagokat arra, hogy személyesen lássák el feladataikat.

6.6. Az új törvény lehetővé teszi, hogy a választottbírósági szerződésben nem részes személy is részt vegyen a választottbírósági eljárásban, valamint, hogy a választottbírósági tanács a választottbírósági szerződésben nem részes személy által vagy az ilyen személlyel szemben előterjesztett igényt is elbíráljon. Ennek feltétele, hogy a szerződésben nem részes féllel szembeni igény (vagy e fél igénye) a választottbírósági szerződés tárgyát képező jogvitával csak egységesen dönthető el, és e harmadik személy írásbeli nyilatkozatban aláveti magát

a választottbíróság hatáskörének. Az új törvény megteremti továbbá a választottbírósági eljárásba beavatkozás, valamint az eljárásújítás lehetőségét.

Az új törvény hatálybalépése előtt a felek annak tudatában kötötték ki belföldi választottbíróság eljárását, hogy a választottbírósági szerződésben nem részes személy félként és beavatkozóként sem vehet részt az eljárásban, illetve hogy perújítási jellegű jogorvoslatra sem biztosít lehetőséget a törvény. Méltánytalan lenne ezért, valamint a jogalko-

tási szabályokat is sértené, ha az új jogintézményeket a törvény hatályba lépése előtt megkötött választottbírósági szerződések alapján indult jogviták esetén is alkalmazni kellene. Az új Vbtv. módosítása ezért azt is biztosítaná, hogy e rendelkezéseket csak a törvény hatálybalépése után kötött szerződések alapján indult választottbírósági eljárásokban alkalmazzák.

Papp Nikolett*

A vállalkozásokhoz és a vállalkozások társulásaihoz intézett, a belső piaccal és a kapcsolódó területekkel összefüggő információkérésre vonatkozó feltételek és az eljárás megállapításáról szóló rendelettervezetről

A 2008-ban kirobbant gazdasági és pénzügyi válság erősen sújtotta az euró zónát és a belső piacot is. Az egységes piac Európa egyik legfontosabb vívmánya, amely az elmúlt 50 évben folyamatosan új lehetőségeket és méretgazdaságossági előnyöket kínált az európai vállalkozásoknak, erősítette ipari versenyképességüket, számos munkahelyet teremtett. A Bizottság „Az egységes piac továbbfejlesztése: a polgárok és vállalkozások lehetőségeinek bővítése” című közleményében kifejtette, hogy Európa súlyos gazdasági és társadalmi kihívásokkal néz szembe.¹ A szabályoknak való tényleges megfelelés elengedhetetlen az egységes piacban rejlő lehetőségek és előnyök kiaknázásához.² 2016 decemberében megközelítőleg 674 kötelezettségzegési eljárás volt folyamatban a belső piac területén és az eljárások lezárásához csaknem 37 hónapra volt szükség.³ Ráadásul sok uniós polgár és az Unióban működő vállalat ma sincs tisztában azzal, hogy milyen lehetőségei vannak a belső piacon. Mindez gyengíti az egységes piacot és megingatja az embereknek az egységes piacba vetett bizalmát.

A Bizottság álláspontja szerint a tagállamok és a Bizottság rendelkezésére álló, megbízható és pontos vállalati szintű információk hiánya problémát okoz az olyan helyzetekben, amikor a belső piaci szabályok kellő időben történő érvényesítéséhez szükség van az ilyen információkhoz való hozzáférésre. A Bizottság szerint az ezen információkhoz való gyorsabb hozzáférés segítené hatékonyabbá tenni a belső piac működését, így a Bizottság bejelentette, hogy „javaslatot fog előterjeszteni

egy olyan szabályozási kezdeményezésre vonatkozóan, amely lehetővé teszi számára, hogy az egységes piac működésének biztosítása és javítása érdekében megbízható információkat gyűjtsön közvetlenül a kiválasztott piaci szereplőktől”.⁴

Annak érdekében, hogy a belső piac megfeleljen a gazdasági és szociális kihívásoknak a Bizottság 2015. október 28-án elfogadta az Egységes Piaci Stratégiát, ennek részeként pedig 2016. május 2-án közzétette a Bizottság által a vállalkozásoktól, a belső piaccal és a kapcsolódó területekkel összefüggő információkérésének feltételeit rögzítő, az informális angol nyelvű elnevezésből (*Single Market Information Tool*), röviden SMIT-ként hivatkozott rendelettervezetet (a továbbiakban: rendelettervezet, SMIT-rendelet).⁵

A SMIT-rendelettervezet feljogosítja a Bizottságot arra, hogy az uniós jognak a belső piacot érintő megsértése esetén egyéni piaci szereplőkhöz forduljon, célirányos megkeresések révén. A rendelettervezet hatálya a széles értelemben vett belső piacra, a közlekedési és energetikai ágazatra, a mezőgazdasági és halászati termékek piacára és a környezetvédelem területére terjed ki, az ezen uniós politikák végrehajtása során keletkezett zavarok azonosítását és az azok korrekciójára hozott bizottsági intézkedések – így a kötelezettségzegési eljárások – sikerét és hatékonyságát hivatott biztosítani.

A kitűzött cél, a belső piac megerősítése, kétségtelenül fontos és támogatandó, azonban a rendelettervezet jelenlegi szövege számos kérdést vet fel, amelyek alapján megkérdőjelezhető, hogy érvényesen elfogadható-e a rendelet. Anélkül, hogy a rendelet egyes cikkeinek részletes elemzésébe bocsátkoznánk, azt a kérdést vizsgálom, hogy a szubszidiaritás és

* Papp Nikolett: Igazságügyi Minisztérium, jogi referens.

1 COM(2015) 550 final, A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az egységes piac továbbfejlesztése: a polgárok és vállalkozások lehetőségeinek bővítése, 2015.10.28. 1. (a továbbiakban: Az egységes piac továbbfejlesztése: a polgárok és vállalkozások lehetőségeinek bővítése c. közlemény).

2 Az egységes piac továbbfejlesztése: a polgárok és vállalkozások lehetőségeinek bővítése c. közlemény 19.

3 Single Market Scoreboard, Performance per governance tool (Reporting Period: 12/2015-12/2016) 4. és 6. http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/_docs/2017/infringements/2017-scoreboard-infringements_en.pdf [letöltve 2017.11.20.]

4 Az egységes piac továbbfejlesztése: a polgárok és vállalkozások lehetőségeinek bővítése c. közlemény 20.

5 COM(2017) 257 final, A Bizottság javaslata a Bizottság által a vállalkozásokhoz és a vállalkozások társulásaihoz intézett, a belső piaccal és a kapcsolódó területekkel összefüggő információkérésre vonatkozó feltételek és eljárás megállapításáról, 2017. 05. 02. (a továbbiakban: SMIT-rendelettervezet).

az arányosság elveire tekintettel szükséges és jogszerű-e a rendelet elfogadása, valamint az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: Bíróság) gyakorlatára támaszkodva érvényesen elfogadható-e az a jelenleg megjelölt jogalapok alapján.

1. A RENDELETTERVEZET BEMUTATÁSA

1.1. A RENDELETTERVEZET TARTALMA

A rendelettervezet célja, hogy feljogosítsa a Bizottságot arra, hogy a vállalkozás székhelye szerinti tagállam értesítése mellett, elsősorban a kötelezettségiszegési ügyekben, vállalati szinten rendelkezésre álló bizonyítékok összegyűjtése vagy az egységes belső piacra vonatkozó szabályok előkészítése érdekében közvetlenül megkeressen vállalkozásokat, és tényeket, adatokat és dokumentumokat kérhessen azoktól. A rendelettervezet szabályozza a közvetlen információkérés feltételeit, eljárási szabályait, az információszolgáltatás elmulasztásának szankcióját és a tagállam, valamint a vállalkozás rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket. A megkeresések a vállalkozások felé irányulnak a tervezet alapján, a tagállamok részére az érdemi hatásköröket nem biztosít.

A szabályozás egyik alapvető eleme az információs rendszer igénybevételének kivételes, végső esetben történő használata. A rendelettervezet szerint a SMIT alkalmazására a Bizottság részéről abban az esetben van lehetőség, amennyiben valamely, az uniós jog alkalmazásával kapcsolatos *komoly nehézség* veszélyezteti egy *fontos uniós szakpolitikai célkitűzés* teljesítését.

A rendelettervezet szerint ezen kívül a Bizottság csak akkor gyakorolhatja az információk vállalkozásoktól és vállalkozások társulásaitól történő kérésére vonatkozó hatáskörét, ha a számára hozzáférhető információk nem elégségesek vagy nem megfelelőek, és nem szerezhetők be kellő időben. A tervezetben jelenleg nincs részletezve, hogy mely adatok, információk bekérésére lenne lehetőség és az sem egyértelmű, hogy mikor nem megfelelő a rendelkezésre álló adat, ahogyan arra sem biztosít lehetőséget a szabályozás, hogy amennyiben a Bizottság úgy ítéli meg, hogy számára szükséges az adott információ a megkeresett vállalkozás vagy a székhely szerint illetékes tagállam ez ellen kifogással éljen.

A rendelettervezet 5. cikke értelmében a Bizottság a tagállamnak címzett határozatban nyilvánítja ki azt a szándékát, hogy élni kíván az információkérésre irányuló, a rendelettervezetben lefektetett jogával. Ez a határozat tájékoztató jellegű, a tagállamnak nincs vétőjoga, ahogyan jogorvoslati lehetőséget sem biztosít számára a tervezet. A rendelettervezet 6. cikk (1) bekezdése értelmében a megkeresés lehet egyszerű kérdés vagy erről is határozatban dönthet. A rendelettervezet nem tartalmaz iránymutatást arra nézve, hogy mikor küld egyszerű kérést és mikor fogad el határozatot a Bizottság, jöllehet a hiányos, téves vagy nem teljesített információszolgáltatás jogkövetkezményei szempontjából ennek jelentősége van: ha egyszerű megkeresésben szólítja fel a céget információ-

szolgáltatásra, és a cég nem ad választ, nem határidőben vagy nem megfelelő minőségben ad választ, az előző évi árbevételének az 1%-ig terjedő bírságot szabhat ki rá. Amennyiben viszont határozatban szólítja fel a céget, és az nem ad választ, nem határidőben vagy nem megfelelő minőségben ad választ, az előző évi árbevételének 1%-ig terjedő bírságot és emellett – a megfelelő adatszolgáltatásra a határozatban megjelölt határidőn túli késedelem minden egyes munkanapjára fizetendő – az átlagos napi forgalmának 5%-ig terjedő kényszerítő bírságot is kiszabhat.

1.2. A RENDELETTERVEZET ELŐZMÉNYEI

A Bizottság a rendelet előkészítése során nyilvános konzultációt folytatott a kezdeményezésről.⁶ A válaszok azt mutatják, hogy a vállalkozások vonakodnak megosztani a kereskedelmi szempontból érzékeny információkat a hatóságokkal, még akkor is, amikor az információk a jogaik megsértésére vonatkozó állítások alátámasztásához kellenek. Ezen túlmenően a Bizottság célzott konzultációkat folytatott több nagy vállalkozói szövetséggel, amelyek szintén fenntartásukat fejezték ki azzal kapcsolatban, hogy a Bizottság felhatalmazást kapjon arra, hogy a versenyjog területén kívül eső információkat kérhessen vállalatoktól. A vállalkozások aggályainak adtak hangot a kereskedelmi szempontból érzékeny adatok védelemével, az adminisztrációs terhekkel és a kérelmek megválaszolásának elmulasztása esetén kiszabható bírságokkal kapcsolatban.⁷

A Bizottság a rendelet hatásvizsgálatát is elkészítette.⁸ A hatásvizsgálati jelentés kifejti, hogy a Bizottság és a tagállamok rendelkezésére álló, megbízható és pontos vállalati szintű információk hiánya problémát okoz az olyan helyzetekben, amikor a belső piaci szabályok kellő időben történő érvényesítéséhez szükség van az ilyen információkhoz való hozzáférésre.

A Bizottság álláspontja szerint a probléma megoldása érdekében a legjobb választás a szubszidiaritást és az arányosságot is figyelembe véve a végső esetben alkalmazandó információs eszköz felállítását. A Bizottság a rendelet által lehetővé tett megkeresésektől azt az eredményt várja, hogy megalapozottabb információk állnak majd rendelkezésre a belső piac működésében jelentkező hibákra vonatkozóan, ami pedig lehetővé fogja tenni a Bizottság és a tagállamok számára, hogy a belső piaci szabályoknak való megfelelés magasabb szintjét biztosítsák.⁹ A végső esetben alkalmazandó vizsgálati eszköz a hatásvizsgálat szerint megszünteti a koordinációval és a jog-

6 A nyilvános konzultáció keretében 71 hozzászólás érkezett be: 44 az üzleti szektorból, 16 fogyasztóktól, nem kormányzati szervezetektől, illetve a civil társadalomtól, 11 pedig különböző hatóságoktól. SMIT-rendelettervezet 7.

7 SMIT-rendelettervezet 7.

8 SWD(2017) 216 final, Commission Staff Working Document, Impact Assessment, – Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council setting out the conditions and procedure by which the Commission may request undertakings and associations of undertakings to provide information in relation to the internal market and related areas, 2.5.2017. (a továbbiakban: SMIT hatásvizsgálat).

9 SMIT hatásvizsgálat pp. 47–49.

hatósággal kapcsolatos problémákat arra az esetre, ha a tagállamok önállóan lépnének fel az uniós dimenzióval rendelkező ügyek kezelése során.¹⁰ Ennek eredményeként várhatóan megalapozott információk állnak majd bizonyos lehetőségek fogja tenni a Bizottság és a tagállamok számára, hogy a belső piaci szabályoknak való megfelelés magasabb szintjét biztosítja. Mindez pedig növeli az embereknek és a vállalatoknak a belső piacba vetett hitét.

2. SZUBSZIDIARITÁS ÉS ARÁNYOSSÁG

A másodlagos uniós jogi aktusokkal szemben támasztott általános követelmény, hogy megfelelő felhatalmazás alapján, megfelelő jogalapra támaszkodva, a szubsziaritás elvét figyelembe véve, megfelelően indokolva kerüljenek kibocsátásra. A tanulmány elején felvettem, hogy bár a tervezet célja kétségtől távolított, azonban a tervezettel kapcsolatban a fenti követelményeket is figyelembe véve, komoly aggályok merülnek fel.

Az Európai Unióról szóló Szerződés (a továbbiakban: EUSz) 5. cikk (2) bekezdése szerint a hatáskör-átruházás elvének megfelelően az Unió kizárólag a tagállamok által a Szerződésekben ráruházott hatáskörök határain belül jár el a Szerződésekben foglalt célkitűzések megvalósítása érdekében. Az EUSz 5. cikk (3) bekezdése szerint a szubsziaritás elvének megfelelően azokon a területeken, amelyek nem tartoznak kizárólagos hatáskörébe, az Unió csak akkor és annyiban jár el, amikor és amennyiben a tervezett intézkedés céljait a tagállamok sem központi, sem regionális vagy helyi szinten nem tudják kielégítően megvalósítani, így azok a tervezett intézkedés terjedelme vagy hatása miatt az Unió szintjén jobban megvalósíthatók. A jogalkotási aktusok tervezeteit a szubsziaritás és az arányosság elve tekintetében indokolni kell. Ennek az indoklásnak adatokat kell tartalmaznia, annak megállapításához vezető okokat, hogy egy uniós cél az Unió szintjén jobban megvalósítható, minőségi és – ahol csak lehetséges – mennyiségi mutatókkal kell alátámasztani.¹¹

A rendelettervezet esetében azonban az ezen feltételeknek való megfelelés nem került minden kétséget kizáróan bizonyításra. A rendelettervezet hatálya a belső piacra, a közlekedési és energetikai ágazatra, a mezőgazdasági és halászati termékek piacára és a környezetvédelem területére terjed ki, amelyek a tagállamok és az Unió közötti megosztott hatáskörnek minősülnek.¹² A szubsziaritás elvének megfelelően először azt kell megvizsgálni, hogy az intézkedés célját a tagállamok egyenként meg tudják-e valósítani, illetve a tervezett intézkedés célja közösségi szinten jobban megvalósítható-e.¹³ Az uniós fellépés szükségessége azonban megkérdőjelezhető a SMIT-rendelettervezet esetében. Egyrészt az Európai Bizottság számára jelenleg is több eszköz áll rendelkezésre

a belső piac megfelelő működésének fenntartására.¹⁴ Emellett a javaslat hivatkozik az Európai Unió működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 337. cikkére, amely lehetőséget ad a Bizottság számára a feladatainak teljesítése érdekében történő információszerezésre. Miután azonban olyan információk megszerzéséről van szó, amelyeket adott esetben a tagállam hatóságai is megszerzhetnek, vagy azok birtokában vannak, a javaslat túlmutat a Bizottságra mint a 'Szerződések őrére' háruló kötelezettségeken, egyszersmind csorbítja a tagállamoknak azt a fontos szerepét, amelyet a Bizottsággal közösen a szabályoknak a belső piac terén vagy egyéb kapcsolódó területeken történő alkalmazásában töltenek be. Emellett általánosságban elmondható, hogy a Bizottság alássa a tagállamok és a Bizottság közötti bizalmi viszonyt azzal, hogy feltételezi, hogy a tagállam nem tesz meg mindent azért, hogy elégséges és megfelelő információt szolgáltatson, illetve ehhez, ha kell az ügyben érintett, vagy információt szolgáltatni tudó vállalkozást megkeresse. Ezzel pedig a tervezet indokolatlan terheket hárít a gazdasági szereplőkre.

Az EUSz 5. cikkében foglalt rendelkezéseknek megfelelően az intézkedés nem lépheti túl a Szerződés céljainak eléréséhez szükséges mértéket, azaz meg kell felelnie az arányosság elvének. Kérdéses ugyanakkor, hogy miért van szükség a vállalkozások megkeresésre, figyelembe véve azt, hogy az 1997 és 2016 közötti kötelezettségességi eljárások közül mindösszesen 17 ügy (az ügyek 1%-a) zárult eredménytelenül amiatt, hogy a Bizottság nem volt a szükséges információ birtokában.¹⁵ A megjelölt célhoz képest ugyanis a SMIT alkalmazása aránytalan terhet ró a megkeresett vállalkozásokra. A szubsziaritás és az arányosság elveinek alkalmazásáról szóló jegyzőkönyv 5. cikke szerint: „A jogalkotási aktus tervezetének figyelembe kell vennie annak szükségességét, hogy az Unióra, a nemzeti kormányokra, a regionális vagy helyi hatóságokra, a gazdasági szereplőkre és a polgároknak háruló pénzügyi vagy igazgatási terheket a lehető legkisebbre csökkentsék, és hogy azok arányban álljanak az elérendő célkitűzésekkel.”¹⁶ A rendelettervezet szerinti információszolgáltatási kötelezettség és a bírságok kiszabása önmagában növeli a cégek adminisztratív

¹⁴ Lásd például: A vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló 139/2004/EK tanácsi rendelet (HL [2004] L 24., 2004.1.29., pp. 1–22.); A Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL[2003]L1., 2003.1.4., pp. 1–25.); Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 108. cikkének alkalmazására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló (EU) 2015/1589 tanácsi rendelet (HL [2015] L 248., 2015.9.24., pp. 9–29.); A kereskedelmi védelmi politika területén az Európai Unióban tagsággal nem rendelkező országokból érkező dömpingelt behozattal szembeni védelemről szóló (EU) 2016/1036 rendelet (HL [2016] L 176., 2016.6.30., pp. 21–54.); Az Európai Unióban tagsággal nem rendelkező országokból érkező támogatott behozattal szembeni védelemről szóló (EU) 2016/1037 rendelet (HL [2016] L 176., 2016.6.30., pp. 55–91.); A villamos energia határokon keresztül történő kereskedelme esetén alkalmazandó hálózati hozzáférési feltételekről és az 1228/2003/EK rendelet hatályaon kívül helyezéséről szóló 714/2009/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL [2009] L 211., 2009.8.14., pp. 15–35.); A földgázellátás biztonságának megőrzését szolgáló intézkedésekről és a 2004/67/EK tanácsi irányelv hatályaon kívül helyezéséről szóló 994/2010/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL [2010] L 295., 2010.11.12., pp. 1–22.).

¹⁵ SMIT hatásvizsgálat 7. p.

¹⁶ A szubsziaritás és az arányosság elvének alkalmazásáról szóló 2. számú jegyzőkönyv 5. cikk.

¹⁰ SMIT hatásvizsgálat 39. p.

¹¹ VÁRNAY Ernő–PAPP Mónika: *Az Európai Unió joga*, Budapest, Wolters Kluwer Kiadó, 2016. 225. p.

¹² Az Európai Unió működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 4. cikk a), d), e), g), i) pontot

¹³ C-491/01. sz., *The Queen kontra Secretary of State for Health, ex parte British American Tobacco (Investments) Ltd és Imperial Tobacco Ltd.* ügyben 2002. december 10-én hozott ítélet 180. pontja.

és pénzügyi terheit. Annak megítélése, hogy a kiszabott bírság az egyes vállalatokkal szemben arányos-e, a vállalat és a tagállam gazdasági viszonyait pontosan ismerve lehetséges, tehát tagállami szinten állapítható meg és szabályozható.

A szubszidiaritás és arányosság követelményeinek vizsgálata alapján elmondható, hogy a SMIT-rendelettervezet kapcsán felvetett probléma nem igazolja minden kétséget kizáróan az uniós fellépés szükségességét, emellett megkérdőjelezhető a tervezet hozzáadott-értéke, ahogyan az is, hogy a rendlettervezettel elért kívánt célok arányban állnak-e a megkereséssel érintett vállalkozásokra háruló terhekkel.

3. A RENDELETTERVEZET JOGALAPJA

3.1. A RENDELETTERVEZET JOGALAPJAKÉNT MEGJELÖLT CIKKEK TARTALMA

Az előző fejezetben kifejtettek szerint álláspontom szerint a SMIT-rendelet nem fogadható el érvényesen a szubszidiaritás alapelve miatt. Amennyiben eltekintünk az előző részben kifejtettektől, és úgy véljük, hogy a rendelet elfogadása szükséges a Bizottságra bízott feladatok teljesítéséhez és szükséges az uniós fellépés, és az nem ütközik a szubszidiaritás követelményébe, további problémák merülnek fel a rendlettervezettel kapcsolatban. A rendlettervezet ugyanis olyan jogalapokat jelöl meg, amelyek alapján érvényesen nem fogadható el az.

Az EUMSZ 296. cikke értelmében a jogi aktusoknak tartalmazniuk kell a jogalapra való hivatkozást.¹⁷ A rendlettervezet elsődleges jogalapjaként az EUMSZ 337. cikkét jelöli meg, amely alapján a Bizottság, a Tanács által egyszerű többséggel megállapított feltételek mellett a rábízott feladatok teljesítéséhez szükséges bármilyen információt megszerezhet, és bármilyen ellenőrzést lefolytathat. Az Európai Unió Bíróságának gyakorlatára hivatkozva jegyzi meg a Bizottság, hogy e cikk jogalapul szolgálhat azon másodlagos jogszabályok esetében, amelyek a Bizottság általános információszerzési tevékenységére vonatkoznak.¹⁸ Ezen jogalap került kiegészítésre a rendlettervezetben az EUMSZ 114. cikkével, amely a belső piac zökkenőmentes működéséhez szükséges intézkedések elfogadásáról rendelkezik. Ezen túlmenően megjelölésre kerültek a belső piac azon területeinek lefedése céljából, amelyek esetében a jogalkotási intézkedésekről a Szerződések külön

cikkei rendelkeznek az EUMSZ 43. cikke (mezőgazdasági áruk), a 91. és a 100. cikke (közlekedés), a 192. cikke (környezet) és 194. cikke (energia).

Az EUMSZ 43. cikke tartalmazza a közös mezőgazdasági politika kialakításának döntéshozatali kereteit. A 43. cikk (2) bekezdése szerint a Gazdasági és Szociális Bizottsággal folytatott konzultációt követően rendes jogalkotási eljárás keretében az Európai Parlament és a Tanács állapítja meg a 40. cikk (1) bekezdésében előírt közös piacszervezést, továbbá a közös agrárpolitika és a közös halászati politika célkitűzéseinek megvalósításához szükséges egyéb rendelkezéseket.

Az EUMSZ 91. cikke határozza meg a közlekedéspolitikára vonatkozó általános hatásköri és eljárási szabályokat. Az (1) bekezdés az EUMSZ. 294. cikke szerinti rendes jogalkotási eljárásban rendeli elfogadni a nemzetközi közlekedés közös szabályait, a kábótás-szolgáltatásnyújtás feltételeit, a közlekedésbiztonság javítását szolgáló intézkedéseket és egyéb megfelelő rendelkezéseket.

Az EUMSZ 100. cikk (1) bekezdése határozza meg a közös közlekedéspolitikára tárgyi hatályát, amely így a vasúti és közúti közlekedésre, valamint a belvízi hajózásra korlátozódik. E cikk (2) bekezdése ugyanakkor felhatalmazást ad a tengeri és a légi közlekedésre vonatkozó rendelkezések megalkotására. Az ezen a területeken hozott jogi aktusokat rendes jogalkotási eljárás keretében az Európai Parlament és a Tanács fogadja el.

A 192. cikk a környezetvédelmi jogi aktusok számára szolgál jogalapként. A 192. cikk (1) bekezdése értelmében rendes jogalkotási eljárás során, minősített többséggel történik a döntéshozatal, míg a (2) bekezdésben megjelölt egyes esetekben egyhangúságot követelnek meg a Szerződések.

A 194. cikk értelmében az Unió energiapolitikájának célja érdekében rendes jogalkotási eljárás során a Tanács és a Parlament állapítja meg az ennek eléréshez szükséges intézkedéseket.

Az uniós jogharmonizáció rendszerében az EUMSZ 114. cikke belső piaci jogharmonizációs jogalap, hiszen olyan uniós intézkedések elfogadásának biztosít jogi felhatalmazást, melyek tárgya általában véve a belső piac megteremtése és működése. A döntéshozatala a 114. cikk alapján is rendes jogalkotási eljárás keretében történik.

A 337. cikk szövegezése szerint a Bizottság információszerzési és ellenőrzési feladatait a Tanács által a Szerződések rendelkezéseinek megfelelően megállapított kereteken belül és feltételek szerint végezheti. Ez a megfogalmazás általános és önálló joglapot jelent a szükséges másodlagos jog kibocsátására.

17 EUMSZ 296. cikk: „Ha a Szerződések nem határozzák meg, milyen típusú jogi aktust kell elfogadni, a jogi aktus típusát az intézmények az alkalmazandó eljárásoknak megfelelően, eseti alapon maguk választják meg, az arányosság elvével összhangban. A jogi aktusoknak indokolást kell tartalmazniuk, és azokban utalni kell minden olyan javaslatra, kezdeményezésre, ajánlásra, kérésre vagy véleményre, amelyet a Szerződések előírnak.

A jogalkotási aktusok tervezetének mérlegelésekor az Európai Parlament és a Tanács tartózkodik az adott területen alkalmazandó jogalkotási eljárásban előírtaktól eltérő jogi aktusok elfogadásától.”

18 C-426/93. sz., Németországi Szövetségi Köztársaság kontra az Európai Unió Tanácsa ügyben 1995. november 9-én hozott ítélet 22. pontja (a továbbiakban: C-426/93. sz., ügy), valamint C-490/10. sz., Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa ügyben 2012. szeptember 6-án hozott ítélet 64. pontja (a továbbiakban: C-490/10. sz., ügy).

3.2. A 114. CIKK ÉS A 337. CIKK, MINT A RENDELETTERVEZET JOGALAPJAINAK VIZSGÁLATA

A másodlagos jogi aktusok esetében meg kell jelölni azt az uniós jogi rendelkezést, amely alapján az aktust elfogadták. A rendelettervezet jogalapjának vizsgálata kapcsán a fő kérdés az EUMSZ 114. cikkének és a 337. cikkének együttes alkalmazása. A kiegészítő különös jogalként megjelölt további jogalapok kérdését külön vizsgálom, elválasztva a 337. és a 114. cikk alkalmazásától. Álláspontom szerint ugyanis a 114. cikk és a 337. cikk jogalként történő együttes alkalmazása nem lehetséges a rendelettervezet esetében.

A korábbi bírósági gyakorlat egységes abban a tekintetben, hogy ha a jogi aktus vizsgálatából az derül ki, hogy az kettős célkitűzést követ, vagy két összetevőből áll, és ezek egyike elsődlegesként vagy döntő jellegűként azonosítható, míg a másik csak járulékos jellegű, a jogi aktust egyetlen jogalapra, azaz az elsődleges, illetve döntő jellegű célkitűzés által megkövetelt jogalapra kell alapítani.¹⁹ Ugyanakkor, ha a jogi aktus egyszerre több olyan célkitűzést is követ, amelyek elválaszthatatlanul kapcsolódnak egymáshoz anélkül, hogy az egyik a másikhoz képest másodlagos vagy közvetett lenne, e jogi aktust a különböző megfelelő jogalapokra kell alapítani,²⁰ ha a különböző jogalapokra meghatározott eljárások nem összeegyeztethetetlenek és nem veszélyeztetik az Európai Parlament jogait.²¹

Az uniós jogharmonizáció rendszerében az EUMSZ 114. cikke az úgynevezett általános vagy más néven belső piaci jogharmonizációs jogalap, mivel olyan uniós intézkedések elfogadásának biztosít jogi felhatalmazást, amelyeknek a tárgya általában véve a belső piac megteremtése és működése.²² A 114. cikk alapján hozott jogi aktusok elfogadása rendes jogalkotási eljárás szerint történik. Az EUMSZ 337. cikk ettől eltér, mivel az annak előírása nélkül utal a Bizottságnak a rábízott feladatok teljesítéséhez szükséges általános információszerzési, valamint ellenőrző tevékenységére, hogy a Tanács egyszerű többséggel – esetlegesen – meghozott intézkedései szükségesek lennének az Unió valamely politikája céljainak eléréséhez. Az EUMSZ 337. cikke szerint ugyanis a Tanács a Szerződések rendelkezéseinek megfelelően, egyszerű többséggel megállapított kereteken belül és feltételek szerint hoz döntést. Ami a 'Szerződések rendelkezéseinek megfelelően' feltételt illeti, a Tanács egyszerű többséggel hoz döntést és sem a Bizottság javaslata, sem a Parlament meghallgatása nem

feltétel a döntéshozatalhoz. A rendelettervezet tehát két olyan jogalapot jelöl meg, amely egymással ellentétes döntéshozatali eljárást írt elő. Mivel azonban egyik jogalapot sem jelöli meg elsődlegesként, nem dönthető el egyértelműen, hogy melyik cikk rendelkezéseinek megfelelően kellene elfogadni a jogi aktust: rendes jogalkotási eljárás keretében vagy a Tanács egyszerű többséggel hozott döntése alapján. A Bíróság fent hivatkozott ítélezési gyakorlata értelmében tehát nem fogadható el a jogi aktus a két, egymással összeegyeztethetetlen jogalap szerint.

Ennek következtében szükséges megvizsgálni azt a kérdést, hogy a 114. vagy a 337. cikkre hivatkozva lehetne-e érvényesen elfogadni a SMIT-rendelettervezetet.

A Bizottság a feladatait a polgároktól, szervezetektől és tagállamoktól kapott információkat felhasználva látja el. Ezt segíti elő az EUMSZ 337. cikk által biztosított általános információszerzési jogosítvány, amely inkvizitórius természetű, azaz az érintett akarata ellenére is végrehajtható, és jogilag fontos tény megvizsgálására irányulhat.²³ Az Európai Unió Bírósága a C-426/93. sz. Németország kontra Tanács ügyben hozott ítéletében a 337. cikk rendelkezéseit úgy értelmezte, hogy az alapján a tagállamokat általános kötelezettség terheli arra nézve, hogy információt gyűjtsenek, feldolgozzanak és a Bizottság rendelkezésére bocsássanak.²⁴ A Bíróság tehát egyértelműen állást foglalt amellett, hogy a tagállamokat terheli az információgyűjtés kötelezettsége. A SMIT-rendelettervezet azonban a vállalkozásokat és a vállalkozások társulásait kötelezné az információgyűjtésre. Ez ugyan kétségtelenül hasznos lehet a Bizottságra bízott feladatok teljesítése szempontjából, az információszerzés jogszerűsége azonban – a rendelettervezetben felállított feltételek mellett – megkérdőjelezhető.

Az információ tényekre vagy tényjellegű viszonyokra vonatkozó nyilatkozatnak tekintendő a 337. cikk alkalmazásában. A 337. cikkben szereplő 'szükséges információ' kitétel arra utal, hogy a Bizottság az információszerzési jogosítványát az arányosság elvére figyelemmel gyakorolhatja, azaz kizárólag feladatai ellátásához szükséges információkhoz van hozzáférési és felhasználási joga.²⁵ Megkérdőjelezhető ugyanakkor, hogy a megkeresett vállalatokra háruló adminisztratív és pénzügyi terheket figyelembevéve mennyiben tekinthető arányosnak a Bizottságot megillető információszerzési jogosítvány alkalmazása, figyelemmel arra, hogy a Bizottság több más, már meglévő információszerzési eszközt vagy utat is használhat, így például mindenképp a tagállamoktól kérhet információkat.

A 337. cikk szerint a Bizottság információszerzési és ellenőrzési feladatait a Tanács által a Szerződések rendelkezéseinek megfelelően megállapított kereteken belül és feltételek szerint végezheti. Ez a megfogalmazás általános és önálló jogalapot jelent a szükséges másodlagos jogi aktus kibocsátására.²⁶

19 C-137/12. sz., *Bizottság kontra Tanács* ügyben 2013. október 22-én hozott ítélet 53. pontja, C-490/10. sz., ügy 45. pontja, valamint C-155/07. sz., *Parlament kontra Tanács* ügyben 2008. november 6-án hozott ítélet 34. pontja.

20 C-211/01. sz., *Bizottság kontra Tanács* ügyben 2003. szeptember 11-én hozott ítélet 40. pontja, C-178/03. sz., *Bizottság kontra Európai Parlament és Tanács* ügyben 2006. január 10-én hozott ítélet 43–56. pontjai.

21 C-300/89. sz., *Bizottság kontra Tanács (titán-dioxid)* ügyben 1991. június 11-én hozott ítélet 17–25. pontjai, C-268/94. sz., *Bizottság kontra Tanács* ügyben 1996. december 3-án hozott ítélet.

22 OSZTOVITS András (szerk.): *Az Európai Unióról és az Európai Unió működéséről szóló szerződések magyarázata*, Budapest, CompLex Kiadó, 2011. 2160. p.

23 OSZTOVITS i. m. 3285. p.

24 C-426/93. sz., ügy 11–12. pontjai.

25 OSZTOVITS i. m. 3285. p.

26 C-188/80-190/80. sz., *Franciaország és társai kontra Bizottság* egyesített ügyekben 1982. július 6-án hozott ítélet 8. pontja (a továbbiakban: C-188/80-190/80. sz., ügy).

Amint a Bíróság már kimondta, az említett rendelkezés a Bizottságot az EUMSZ által rábízott feladatok teljesítéséhez szükséges bármely információ megszerzésére vonatkozó általános hatáskörrel ruházta fel, és így a Tanács nem köteles ezen információszerezési tevékenységre vonatkozó jogi aktusait e Szerződés különböző olyan rendelkezéseire alapítani, amelyek a Bizottságot meghatározott feladatokkal ruházzák fel.²⁷ Ez a jogalap akkor releváns, amikor az elfogadandó másodlagos jog fő céljaként az információszerezés szerepel – különösen a „horizontális” információszerezés esetében –, amelyet a Bizottság különböző feladatainak ellátása tesz szükségessé. A Tanács a 337. cikkben alapuló hatáskörét mindeddig kevés alkalommal használta és éppen ezért az információszerezési jog szabályozása gyakran az adott területre érvényes EUMSZ rendelkezésen (például EUMSZ 103. cikk versenyjog,²⁸ EUMSZ 325. cikk – a csalás elleni harc²⁹) alapult. Ennek alapján tehát a 337. cikk elsődleges jogalként való alkalmazása akkor kerülhet sor, amennyiben a SMIT-rendelettervezet fő célja az információszerezés. Ahhoz, hogy állást tudjunk foglalni ebben a kérdésben a rendelettervezet tartalmát kell alapul vennünk.

Szükséges tehát megvizsgálni azt a kérdést, hogy a rendelettervezet egyértelmű célja-e a 114. cikkben megjelölt célkitűzés, azaz a belső piac zökkenőmentes működésének biztosítása.

Az EUMSZ 114. cikkét vizsgálva elmondható, hogy az úgynevezett általános jogharmonizációs jogalap, hiszen olyan uniós intézkedések elfogadásának biztosít jogi felhatalmazást, amelyeknek a tárgya általában véve a belső piac megteremtése és működése.³⁰ A 114. cikk alapján hozott jogi aktusok elfogadása rendes jogalkotási eljárás szerint történik. Az EUMSZ 337. cikk ettől eltér, mivel az annak előírása nélkül utal a Bizottságnak a rábízott feladatok teljesítéséhez szükséges általános információszerezési, valamint ellenőrző tevékenységére, hogy a Tanács egyszerű többséggel – esetlegesen – meghozott intézkedései szükségesek lennének az Unió valamely politikája céljainak eléréséhez.

A 114. cikk olyan intézkedések elfogadására ad lehetőséget, amelyek tárgya a belső piac megteremtése és működése. A cikk alkalmazása feltételeként az EUMSZ. 26. cikkében meghatározott célkitűzések megvalósítását határozza meg. A 26. cikk (1) bekezdése szerint az Unió a Szerződések vonatkozó rendelkezéseinek megfelelően meghozza a belső piac létrehozásához, illetve működésének biztosításához szükséges intézkedéseket. Az általános jogharmonizációs jogalpnak a belső piachoz kötődő, tágan értelmezhető célmeghatározása viszonylag széles mozgásteret biztosít az uniós jogalkotó számára, de egyúttal korlátot is állít elé. Amennyiben ugyanis

nem bizonyítható, hogy az intézkedés közvetlen tárgya valóban a belső piac létrehozása vagy működése lenne, az érintett jogi aktus az Európai Unió Bírósága előtt sikerrel támadható meg hatáskör hiányára hivatkozással.³¹

Ez alapján tehát a SMIT-rendelettervezet jogalapjának elemzése során azt a kérdést kell megvizsgálni, hogy bizonyítható-e a közvetlen kapcsolat a belső piac működése és a rendelettervezetben megjelölt célok között.

A Bíróság már foglalkozott a 337. cikk és egy uniós szakpolitikai jogalap jogalként való alkalmazásának vitájával. A C-490/10. számú megsemmisítési eljárásban a Parlament fordult a Bírósághoz amiatt, hogy az semmisítse meg az Európai Unión belüli energiaipari infrastruktúrát érintő beruházási projekteknek a Bizottság részére való bejelentéséről és a 736/96/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2010. június 24-i 617/2010/EU Euratom tanácsi rendeletet. Az ügyben a Bíróságnak abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a kérdéses rendelet jogalként az EUMSZ 337. cikkét kell-e alkalmazni, amely alapján a Tanács egyszerű többséggel határoz, avagy az EUMSZ 194. cikket, amely a rendes jogalkotási eljárást ír elő, tehát a Parlament részére hatáskört biztosít ahhoz, hogy részt vegyen az ezen eljárás alkalmazására vonatkozóan előírt módon történő elfogadásában.

Az ügyben Paolo Mengozzi főtanácsnok indítványában kifejti, hogy a vizsgált két rendelkezés közötti különbség az, hogy miközben az EUMSZ 194. cikke egy olyan általános rendelkezés, amely kizárólag az energiaipari ágazatot érinti, és így egy olyan hatáskört határoz meg, amely ágazatinak tekinthető, mivel egyetlen tárgykört érint teljes körűen, addig az EUMSZ 337. cikk alkalmazására akkor kerülhet sor, amikor a Bizottság a Szerződések alapján jogosult eljárni.³² A főtanácsnok megjegyzi, hogy az a tény, hogy a két rendelkezés, noha mindkettő általános jellegű, eltérő hatállyal rendelkezik, a két rendelkezés közötti ellentét tényleges fennállását eredményezheti, amennyiben egy aktus célja az energiaipari ágazatot érintő információk megszerzésének szabályozása.³³ Az ilyen konfliktust a *lex specialis derogat legi generali* elv alkalmazásával viszonylag egyszerűen fel lehetne oldani. Mivel azonban mindkét vizsgált cikk általános jellegű, és más tárgyra vonatkozik, így nem lehetséges olyan norma meghatározása, amelynek különös jellege van a másik szabályhoz képest, így nem alkalmazható a fenti elv. Ez megközelítés alkalmazható lenne a SMIT-rendelet esetében is: mivel azonban mind a 337. cikk, mind a 114. cikk általános jellegű, ugyanakkor más kérdést szabályoz, eltérő tárgyú, nem alkalmazható a *lex generalis-lex specialis* elv.

A Bíróság gyakorlata alapján ilyen esetben objektív elemeket kell figyelembe venni annak eldöntése érdekében, hogy alkalmazható-e érvényesen valamelyik jogalap. Annak meghatározása érdekében, hogy az olyan uniós jogi aktus megfelelő

27 C-490/10. sz., ügy 63. pont, valamint C-426/93., sz., ügy 19. és 20. pontjai.

28 A Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL [2003]L1., 2003.1.4., pp. 1-25.).

29 Az Európai Csalás Elleni Hivatal (OLAF) által folytatott nyomozásokról szóló 1073/99/EK parlamenti és a tanácsi rendelet (HL [1999] L 136., 1999.5.31., pp. 1-7.).

30 OSZTOVITS i. m. 2160. p.

31 OSZTOVITS i. m. 2161. p.

32 Paolo Mengozzi főtanácsnok a C-490/10. sz., *Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa* ügyben tett indítványának 33. pontja (a továbbiakban: Mengozzi főtanácsnok indítványa).

33 Mengozzi főtanácsnok indítványa 34. pont.

jogalapjának, amelynek tárgya a belső piac területére vonatkozó információk összegyűjtése, az EUMSZ 337. cikk vagy az EUMSZ 114. cikke minősül-e, meg kell vizsgálni, hogy e jogi aktus a céljára és a tartalmára tekintettel tekinthető-e szükségesnek a 114. cikkben kifejezetten a belső piaccal kapcsolatban kitűzött célok eléréséhez. Amennyiben szükségesnek tekinthető – mivel az információgyűjtés e politika valamely összetevőjeként kezelhető –, az azt elfogadó uniós jogi aktust az EUMSZ 114. cikkére kell alapítani.³⁴ Ezzel szemben a rendelettervezet helyes jogalapja az EUMSZ 337. cikke abban az esetben, amikor az információszerzési tevékenység nem kapcsolódik közvetlenül az uniós energiapolitika céljainak eléréséhez, és így nem tekinthető az e célok eléréséhez szükséges intézkedésnek.³⁵

A rendelet szövegének, így különösen címének és cikkeinek áttanulmányozásával meg kell tehát vizsgálni, hogy a szóban forgó információszerzés szükséges-e, valamint szorosan kapcsolódik-e az EUMSZ 114. cikkében említett célok eléréséhez.³⁶

Elsőként megállapítható, hogy a megtámadott rendeletnek vannak olyan cikkei, amelyek objektíve nem tekinthetők olyan rendelkezéseknek, amelyek a belső piac megfelelő működésének céljait szolgálják, és így azok nem szükségesek e célok eléréséhez. Így például a 3. cikk, amely fogalom-meghatározásokat tartalmaz, a 10. cikk, amely a pénzbírságok elvülési idejét, a 14. cikk, amely a határidők meghosszabbítására vonatkozó szabályokat tartalmazza. Egy információszerzéssel kapcsolatos tevékenységre vonatkozó rendelet tekintetében a szóban forgó rendelkezések tipikusnak és természetesnek tekinthetők, mivel az adat- és információközlés formájára és egyéb technikai részletekre vonatkozó rendelkezések szükségesek az információkérés lebonyolításához.

A megtámadott rendelet címe ugyanakkor szorosan kapcsolódik a belső piac működéséhez, és nem egy egyszerű általános információszerzési tevékenység kifejeződése. A rendelettervezet egyes rendelkezéseiben azonban ez a viszony – a közvetlen kapcsolat – már nem ilyen egyértelmű. A rendelettervezet 1. cikke szerint a rendelet arra vonatkozó szabályokat tartalmaz, hogy a Bizottság milyen esetekben fordulhat a vállalkozásokhoz a rendelet hatálya alá tartozó területeken információkérés miatt, valamint az erre vonatkozó eljárást. A tervezet 4. cikke határozza meg, hogy milyen esetekben kerülne sor az információkérésre. E szerint a Bizottság akkor gyakorolhatja a rendelet által biztosított hatáskörét, ha valamely, az uniós jog alkalmazásával kapcsolatos komoly nehézség veszélyezteti egy fontos uniós szakpolitikai célkitűzés teljesítését. Ez a megfogalmazás túl általános. A „*komoly nehézség*” meglehetősen tág értelmezési teret enged a Bizottságnak, továbbá jogi szempontból is megfoghatatlan fogalom, ami szinte bármilyen uniós szakpolitikai cél megvalósulásával kapcsolatban felhozható. Hasonlóan nehezen megragadható, hogy mi minősül „*fontos*” uniós szakpolitikai célkitűzésnek.

A rendelettervezet igen általános megfogalmazása alapján nem lehet állást foglalni abban a kérdésben, hogy a jogi aktus fő célja az információszerzés vagy egy adott (jelen esetben a 114. cikk és további jogalapok) szakpolitikai célkitűzés megvalósítása. Ennek a kérdésnek az eldöntése azonban azért elengedhetetlen, figyelemmel a Bíróság ítélkezési gyakorlatára,³⁷ mert amennyiben az ilyen információgyűjtés kimondottan valamely uniós politika céljainak tesz eleget, az ilyen általános jogalapot figyelmen kívül kell hagyni az e célkitűzéseknek megfelelő, uniós szakpolitikai jogalappal szemben.

A fentiek alapján egyértelmű, hogy mind az EUMSZ 114. cikke, mind pedig az EUMSZ 337. cikke szolgálhat önállóan egy másodlagos uniós jogi aktus jogalapjaként. Miután a SMIT szövegéből nem dönthető el egyértelműen, hogy mi is a pontosan a célja, hiszen a 4. cikk olyan általánosan és nehezen megfoghatóan fogalmaz, hogy nem dönthető el ez alapján, hogy a 114. cikknek kell a jogalapnak lennie vagy 337. cikknek. A jelenleg rögzítettek alapján az sem bizonyítható megnyugtatóan, hogy a rendelet elfogadására szükség van a Bizottság bármely feladatának elvégzéséhez, ahogyan az sem, hogy bármilyen uniós szakpolitikai célkitűzés megvalósításához szükség lenne a rendeletre.

Megjegyezni kívánom, hogy a rendelettervezet jogalapját az EUMSZ 43. cikk (2) bekezdése, a 91., a 100., a 192. cikke és a 194. cikk (2) bekezdése vonatkozásában sem látom megalapozottnak. Az ezekben a cikkeken szabályozott politikák nem tartoznak EUMSZ 3. cikke szerinti kizárólagos uniós hatáskörben, hanem az EUMSZ 4. cikke alapján megosztott hatáskör alá tartoznak, így nem jelentenek elegendő jogalapot arra, hogy a Bizottság pénzügyi szankció kiszabásának a terhével közvetlenül megkereshessen piaci szereplőket. A felsorolt szektorspecifikus jogalapok révén olyan területre is kiterjedne a Bizottság információszerzési hatásköre, amely nem belső piaci érintettségű. Nem tartom ugyanakkor szükségesnek a további szektorspecifikus jogalapok vizsgálatát, hiszen a 114. cikk és a 337. cikk jogalapként való alkalmazásával kapcsolatban olyan alapvető problémák merülnek fel, amelyek nem teszik lehetővé, hogy érvényesen elfogadásra kerüljön a jogi aktus.

4. ZÁRÓ GONDOLATOK

A Bizottság által a vállalkozásoktól, a belső piaccal és a kapcsolódó területekkel összefüggő információkérésének feltételeit rögzítő rendelettervezetet 2016 májusában tette közzé a Bizottság az Egységes Piaci Stratégia részeként. A javaslat célja, hogy segítséget nyújtson a Bizottságnak a polgárok és a vállalkozások egységes piaccal kapcsolatos jogainak betartásában, és hozzájáruljon a tagállamokkal folytatott együttműködés megerősítéséhez.

Megkérdőjelezhető ugyanakkor az uniós jogalkotás szükségége. Az egységes belső piac esetén a szubszidiaritás és ará-

34 Lásd analógia útján a C-491/10. sz., ügy 68. pontját.

35 Mengozzi főtanácsnok indítványa 46. pont.

36 Mengozzi főtanácsnok indítványa 47. pont.

37 C-188/80-190/80. sz., ügy, valamint a C-426/93. sz., ügy.

nyosság elve érvényesül, amely alapján eleve kizárt a rendelettervezetben szereplő információgyűjtési forma, hiszen olyan adatok bekéréséről van szó, amelyek adott esetben a tagállamoknak is rendelkezésére állnak. Számos, már létező uniós jogalkotási aktus biztosítja ezen kívül az információkérés jogát a Bizottság részére. Emellett a tervezethez fűzött hatásvizsgálat is kifejti, hogy a kötelezettségzegési eljárások sikerét és gyors megoldását is szolgálja a rendelet bevezetése, amely indok a hatásvizsgálatban kifejtett adatok alapján nem tekintendő olyanoknak, mint ami megalapozza az uniós fellépés szükségességét.

A rendelet jogalapját vizsgálva elmondható, hogy két olyan jogalapot jelöl meg, amelyek együttesen nem alkalmazhatóak, mivel eltérő jogalkotási eljárásról rendelkeznek. Az EUMSZ 114. cikkének célja az egységes belső piac területén történő jogharmonizáció, amely megvalósulhat a vállalkozásoktól történő információgyűjtés révén. Az EUMSZ 337. cikke esetében a Bizottság az EUMSZ által rábízott feladatainak teljesítése érdekében végzett információszerzési tevékenységről van szó, amely keretében a Tanács egyszerű többséggel határoz anélkül, hogy a Parlamenttel konzultációt folytatna. Az EUMSZ 114. cikkét soha nem használták még hasonló formában, hiszen a rendelettervezetben szereplő

intézkedések esetén nincs közvetlen kapcsolat a vállalkozások és a Bizottság között. Az EUMSZ 337. cikkének jogalapként való használatával az Európai Bíróság is foglalkozott. A C-490/10 számú³⁸ és a C-426/93 sz. ügyben hozott ítéletben³⁹ a Bíróság már megállapította, hogy e cikk jogalapul szolgálhat azon másodlagos jogszabályok esetében, amelyek a Bizottság általános információszerzési tevékenységére vonatkoznak, anélkül hogy megkövetelné, hogy ezen információszerzés szükséges legyen az Európai Unió meghatározott politikája célkitűzéseinek a megvalósításához. Nagyon fontos különbség azonban az, hogy a Bíróság hivatkozott ítéleteiben közvetlenül a tagállamnak kellett az információt szolgáltatnia, nem a vállalkozásnak. Nem dönthető el azonban megnyugtatóan a rendelettervezet jelen szövege, tartalma és rendelkezései alapján, hogy meg jogalap megjelölése lenne a helyes.

Miután pedig az EUMSZ 296. cikke értelmében a jogi aktusoknak tartalmazniuk kell a jogalpra való hivatkozást és ennek a jogalpnak érvényesnek kell lennie, kijelenthető, hogy jelen norma a megjelölt jogalappal nem fogadható el érvényesen.

38 C-490/10. sz., ügy 64. pont.

39 C-426/93 sz., ügy 22. pont.

Szakály Zsuzsa*

Múlt és jövő értékei az Európai Unió tagállamaiban az alkotmány preambulumban, különös tekintettel a Nemzeti Hitvallásra

REZÜMÉ

Egy alkotmány preambuluma kifejezheti az adott ország múltjához, jelenéhez és jövőjéhez való viszonyát. Bár a preambulum normatív erejének minősítése változhat, mindenképpen jelentősége van az alkotmány értelmezése során. Nem minden előszövegnek lesz olyan hatása, mint az USA alkotmányának híres bevezetése („We, the people”), de érték kifejező jellege miatt támaszkodni lehet rá az értelmezés során.

Az Európai Unió tagállamainak alkotmányát elemezve arra kerestem a választ, vajon a preambulumok közt van-e hasonlóság tartalmi szempontból A magyar Alaptörvény preambulumának, a Nemzeti Hitvallásnak ebből a szempontból való vizsgálata kiemelt, hiszen az Alaptörvény R) cikk (3) bekezdése szerint be kell vonni a szöveg értelmezésébe. Jelen munka célja ezen belül a múltra és a jövőre vonatkozó preambulumban szereplő rendelkezések alkotmánybírói gyakorlatra kihatásának vizsgálata.

„[...] minden törvénynek megvan a maga természetes bevezetése, és annak, aki törvényhozásba fog, valamennyi szövegrész éle odaillő, a »rátermett« bevezetést kell helyezni: hisz nem kis dolog, ami utána következik, és nagy különbség van a között, hogy világosan vessük-e a törvényt az emlékezetünkbe, vagy sem; [...]”¹

1. BEVEZETÉS

Az alkotmányi preambulumok témáját már többen vizsgálták Magyarországon, értéktani,² történeti,³ összehasonlító⁴

és a hazai jogfejlődési⁵ szempontból. Most nem célok ezek ismételése, hanem egy fogalmi keret megrajzolása és az összehasonlító példák után a Nemzeti Hitvallást elemzem abból a szempontból, hogy alkalmasak-e az alkotmány stabilitásának elősegítésére, kiemelve a magyar Nemzeti Hitvallást és az ahhoz kapcsolódó alkotmánybírói gyakorlatot.

2. FOGALMI KERET

Az alkotmányok preambulumai többféle szerepet is betölthetnek. Amellett, hogy ünnepélyességükkel felhívják a figyelmet az egész dokumentum fontosságára, normatív jelentőségük

* Szakály Zsuzsa: Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, tudományos segédmunkatárs.

1 Platón összes művei kommentárokkal. Törvények, szerk: MIKLÓS Tamás, Atlantisz, 2008. 723c.

2 FEKETE Balázs: A jéghegy csúcsa. Strukturális értékek az európai alkotmányok preambulumaiban, In: FEKETE Balázs–HORVÁTHY Balázs–KREISZ Brigitta (szerk.): *A világ mi magunk vagyunk... Liber Amicorum Imre Vörös*. HVG–Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 2014. pp. 136–147.

3 KUKORELLI István–MÁTHÉ Gábor: Közjogi értékeink a preambulumban, In: LAMM Vanda–MAJTÉNYI Balázs–PAP András László (szerk.): *Preambulum az alkotmányokban*, Complex, 2011. pp. 9–22.; NAGY Attila Tibor: A magyar múlt a preambulumban in: ANTAL Attila–NOVÁK Zoltán–SZENTPÉTERI NAGY Richard (szerk.): *Az Alkotmány arca – Preambulum-tanulmányok*, L'Harmattan, Budapest, 2011. pp. 94–106.; TRÓCSÁNYI László: *Az alkotmányozás dilemmái, Alkotmányos identitás és európai integráció*, HVG–Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. pp. 52–55.

4 FEKETE Balázs: Történeti elemek az EU-tagállamok alkotmánypreambulumaiban, preambulumban. In: LAMM Vanda–MAJTÉNYI Balázs–PAP András László (szerk.): *Preambulum az alkotmányokban*, Complex, 2011., pp. 33–46.; PAÁR Ádám: Európa preambulumai. In: ANTAL Attila–NOVÁK Zoltán–SZENTPÉTERI NAGY Richard (szerk.): *Az Alkotmány arca – Preambulum-tanulmányok*, L'Harmattan, Budapest, 2011. pp. 107–122.; VARGA Csaba: Preambulumok az alkotmányi gyakorlatban, *Iustum Aequum Salutare*, 2010/4. pp. 217–241.

5 TRÓCSÁNYI I. m. pp. 56–69.; ANTAL Attila: A preambulumban ornamentikája és közjogi ereje. In: ANTAL Attila–NOVÁK Zoltán–SZENTPÉTERI NAGY Richard (szerk.): *Az Alkotmány arca – Preambulum-tanulmányok*, L'Harmattan, Budapest, 2011. pp. 31–40.; VÖRÖS Imre: Preambulumot az alkotmányhoz – de melyet? In: LAMM Vanda–MAJTÉNYI Balázs–PAP András László (szerk.): *Preambulum az alkotmányokban*, Complex, 2011. pp. 23–32.; HORKAY HÖRCHER Ferenc: A Nemzeti hitvallásról. In: JAKAB András–KÖRÖSÉNYI András (szerk.): *Alkotmányozás Magyarországon és máshol*. Politikatudományi és alkotmányjogi megközelítések, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet – Új Mandátum Könyvkiadó, Bp. 2012. pp. 287–309.

is lehet.⁶ Politikai szimbolikus jelentőségük azonban nagyobb jogi-tartalmi jelentőségüknél.⁷

A magyar Alaptörvény preambuluma feladata ehhez képest speciális, mivel külön alkotmányos rendelkezés szól róla.⁸

Egy új alkotmány elfogadására általában valamilyen kiemelkedő eseményhez kapcsolódóan kerül sor, gyakran forradalmi pillanatban. Azonban bizonyos alkotmányos pillanatokban⁹ felmerül a múlthoz való viszony, néha pedig a jövő kérdése is az alkotmányozók részéről. Vajon ezek preambulumban való megjelenése bírhat-e olyan jelentőséggel, amelynek gyakorlati szempontból is szerep jut az alkotmány értelmezése során, a magyar Alaptörvény preambulumban található rendelkezések fényében?

A preambulók egyes elemeit az alábbiak szerint csoportosítja a Sulyok–Trócsányi szerzőpáros: önmeghatározás, a jogalkotói hatalom eredetére, esetleg terjedelmére, illetve tárgyára (mandátum) tett utalás, a célok és értékek deklarálása, történelmi narratíva, egyéb elemek.¹⁰ Ezek közül itt a történelmi narratívához kapcsolódó elemeket vizsgálom, valamint a jövőre tett utalásokat is, mivel azok ugyanúgy hozzájárulhatnak az alkotmány megszilárdításához.

Az alkotmányozó hatalom mindig értékek között választ, sohasem értéksemleges,¹¹ és ezek az értékek – vagy legalábbis egy részük – megjelenik a preambulumban is. Az európai alkotmányok preambulumaik értékszempontú elemzése során Fekete Balázs a következő módon helyezi el a két vizsgált témakört: a történelmi kérdésre vonatkozó részt az államisággal kapcsolatos értékek közé sorolja, a jövőre (generációkra) vonatkozó részt pedig a társadalmi léttel kapcsolatos kérdések közé.¹² A történelmi hagyományt mint értékhivatkozást hét ország alkotmány-preambulumban fedezte fel, amelynél jelen írás tágabban kezeli a történelmi narratívát. Ettől eltérő módon jelen esetben nem a preambulurészek által hordozott értékek kerülnek vizsgálatra, hanem az, hogy milyen lehetőségeket nyithatnak a felhasználásukra. Az angol-amerikai felfogás általában nem tulajdonít normatív erőt a preambulumszövegnek, de a gyakorlat ingadozó.¹³

Bár az Európai Unió tagállamainak alkotmányos hagyományában nincs standard a preambulomokra vonatkozóan,¹⁴ érdemes megvizsgálni a nyilvánvalóan bevezetőnek szánt szövegekben¹⁵ található utalásokat a múltra és a jövőre nézve.

3. A MÚLT AZ EU-TAGÁLLAMOK ALKOTMÁNYAINAK PREAMBULUMAIBAN

A történelmi hagyományok összesen 12 alkotmány preambulumban jelennek meg az Európai Unióban.¹⁶ Ezt nem az alkotmány elfogadásához kapcsolom, mert akkor lehetővé válna a bővebb körben való vizsgálódás,¹⁷ hanem az alkotmány elfogadását megelőző történelmi eseményekhez.

Ezek közül a leghosszabb a horvát alkotmány vonatkozó része, amelyben 14 külön kijelentés található, mely a horvát történelem különböző mérföldköveit emeli ki.¹⁸ Több ország is említi a küzdelmeket, melynek eredményeként elnyerték függetlenségüket, önállóságukat,¹⁹ ami nem meglepő, hiszen a vizsgált államok nagy része 1989 után vált függetlenné. Így önmeghatározásukban fontos szerepet játszik annak nyilvánítása, hogy önálló államiságukat elnyerték.

Néhány ország a korábbi történelmi állapotára való hivatkozással erősíti a kontinuitást,²⁰ azonban csak kettő, Lettország és Magyarország nyilvánítja ki konkrétan, hogy nem fogadja el a megelőző időkben érvényesülő diktatúrát.²¹ A lett preambulumban bár elítéli a diktatúrát, és nem fogadta el az elnyomást, de nem megy el odáig, mint a magyar preambulumban, amely kinyilvánítja az 1949-es alkotmány érvénytelenségét. Ez a kijelentés elvezethet ahhoz a gondolathoz, hogy az 1949–1989 között alkotott jogszabályok is elveszítik érvényességüket ezen okból.²² Bár ezt

16 Csehország, Észtország, Franciaország, Horvátország, Írország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Portugália, Szlovákia, Szlovénia.

17 FEKETE (2011) 41–43. p.

18 Például: „Az 1712. évi Pragmatica Sanctio elfogadásáról önálló és szuverén parlamenti határozatban;”, „abban a tényben, hogy a Horvát országgyűlés soha nem szentesítette a Szlovénok, Horvátok és Szerbek Állami Nemzeti Tanácsának határozatát a Szerbiával és Montenegróval való egyesülésről a Szerbek, Horvátok és Szlovénok Királyságában (1918. december 1-jén), amely később (1929. október 3.) Jugoszláv Királyságnak kiáltotta ki magát;” stb.

Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban, Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 423. p.

19 Írország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Portugália, Szlovákia, Szlovénia.

20 Észtország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Szlovákia.

21 Lettország: „Lettország népe nem fogadta el az öt elfoglaló rezsimet, ellenállt azoknak és visszaszerezte szabadságát, mikor 1990. május 4-én visszaállította nemzeti függetlenségét az állam folytonosságának alapkövének. Tiszteleg szabadságharcosai előtt, emléket állít az idegen erők uralomai előtt, elítéli a kommunista és nemzetszocialista totalitárius rezsimet és azok bűneit.”

Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban, Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 513. p.

Magyarország: „Nem ismerjük el történelmi alkotmányunk idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüggesztését. Tagadjuk a magyar nemzet és polgárai ellen a nemzetszocialista és a kommunista diktatúra uralma alatt elkövetett embertelen bűnök elvívését.

Nem ismerjük el az 1949. évi kommunista alkotmányt, mert egy zsarnoki uralom alapja volt, ezért kinyilvánítjuk érvénytelenségét.”

„Hazánk 1944. március tizenkilencedikén elveszített állami önrendelkezésének visszaálltát 1990. május másodikától, az első szabadon választott népképviselői megalakulásától számítjuk. Ezt a napot tekintjük hazánk új demokráciája és alkotmányos rendje kezdetének.”

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).

22 Ennek cáfolata: SZENTE Zoltán: A historizáló alkotmányozás problémái – a történelmi alkotmány és a Szent Korona az új Alaptörvényben, *Közjogi Szemle*, 2011/3., 10. p.

6 VARGA i. m. pp. 220–224.; Sulyok Márton–Trócsányi László: Preambulum. In: JAKAB András (szerk.): *Az Alkotmány kommentárja*, I., Századvég Kiadó, Budapest, 2009. pp. 90–91.

7 JAKAB András: Mire jó egy alkotmány? *Kommentár*, 2010/6. pp. 10–23.

8 Magyarország Alaptörvénye R) cikk „(3) Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történelmi alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.”

9 Bruce ACKERMAN: *We the People I. Foundations*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1991., pp. 266–269.

10 Sulyok–Trócsányi i. m. 91. p.

11 PETRÉTEI József: *Az alkotmányos demokrácia alapintézményei*, Dialóg Campus, 2011. 76. p.

12 FEKETE (2014) 143. p.

13 Lásd: VARGA i. m. 220. p.

14 CDL-AD (2011) 016, 8.

15 A preambulumban nélküli alkotmányok első pár szakasza általában preambulumban stílusú és témájú, lásd. pl. finn alkotmány 1–5. cikk, máltai alkotmány 1–6. cikk.

cáfolhatnánk a preambulum általános normatív erejének vizsgálatával,²³ viszont a magyar Alaptörvény R) cikk (3) bekezdése más megvilágításba helyezi ezt a kérdést.

Több preambulumszöveg említi az ország hagyományait, mint fontos értéket.²⁴ Ez lehet keresztény,²⁵ kulturális²⁶ vagy jogi,²⁷ esetleg „jó”,²⁸ azonban akkor érik el céljukat, ha lehetővé teszik bizonyos értékek esetleges beemelését a gyakorlatba, ahogy ezt a magyar Alaptörvény preambuluma esetében az R) cikk konkrétan ki is mondja.

Az önrendelkezés/önállóság/függetlenség is több preambulumban megjelenő motívum,²⁹ mely az állami szuverenitás kinyilvánításának fontos eszköze, hiszen az adott állam önállósága teszi lehetővé az alkotmányozást, biztosítva a szuverénnek, hogy megalapozza az ország alkotmányos működésének rendjét. Ebben a kérdésben is Horvátországé a legnagyobb mennyiségű deklaráció, összesen nyolcszor említi a preambulum az önállóság/önazonosság gondolatát.³⁰ A cél ebben az esetben is az, hogy már az alkotmány bevezetésében rögzítsék az ország függetlenségének alapjait.

Az ősökre való utalás is megjelenik néhány preambulumszövegben,³¹ megjelenítve a hagyományok, a „régijó szokás”, valamint az ország történetének kontinuitását bemutatva az ország nemzetközi jelentőségét, mely hosszabb történelmi időszakra nyúlik vissza.

Az alkotmány-preambulumban megjelenő történelmi értékeknek tehát első olvasatra a dicső múlt, valamint az alkotmányozást megelőző diktatúrától való elhatárolódás a feladata, azonban megtalálható benne az a cél is, hogy hangsúlyozza az adott állam jelentőségét, kinyilvánítsa önállóságát, függetlenségét, szuverenitását.

A történelmi múlt jelentős eseményei, a hagyományok, az ősök, az önállóság alkotmány-preambulumban foglalása hozzájárul ahhoz, hogy megteremtse a kapcsolatot a múlt és a jelen között, ezzel segítve az alkotmány stabilitását, hiszen a múlttal való kapcsolódás egy olyan pont, melynek hatására az elfogadott szöveg tisztelete nagyobb lesz, ha nem elfogult történelemszemléletre épül, azaz a társadalom képes azonosulni velük.

4. A JÖVŐ AZ EU-TAGÁLLAMOK ALKOTMÁNYAINAK PREAMBULUMAIBAN

A jövő, a fejlődés is felfedezhető az Európai Unió tagállamai alkotmányainak preambulumaiban több helyen, bár

nem annyira népszerű ez a gondolat, mint a történelmi múlt említése. Összesen kilenc ország alkotmányának preambuluma említi a progressziót és a jövő generációkat.³² A jövő generációk jogainak kérdése nemrég kezdett szélesebb körben ismertté válni³³ a fenntartható fejlődéssel karöltve. Egyre több Európai Unió kívüli országban jelenik meg az alkotmányban a fenntartható fejlődés mint cél, bár inkább magában a szövegben,³⁴ mintsem a preambulumban. Kivételt képez ez alól Montenegró, ahol a preambulumban jelenik meg a fenntartható fejlődés gondolata.³⁵

Az Európai Unió tagállamainak alkotmányait vizsgálva az általános fejlődést támogató deklarációk³⁶ mellett található kifejezetten a fenntartható fejlődésre³⁷ és a jövő generációkra³⁸ vonatkozó kifejezés is felbukkan a preambulumban. Legrészletesebben a magyar Alaptörvény taglalja ezt a kérdést, többször is előkerül a Nemzeti Hitvallásban.³⁹

A környezetvédelem felértékelődésével a fenntartható fejlődés, a jövő generációk számára a megfelelő környezet biztosításának gondolata is előtérbe került. A dicső történelmi tettek felemlegetése mellett több alkotmány is foglalkozik a jövővel, hiszen egy alkotmányt megalkotásakor általában nemcsak egy generációnak szánunk. Felmerülhet az a gondolat is, mely szerint már a jelenben úgy kell cselekedni, hogy a jövőben is biztosított legyen a megfelelő, élhető környezet a jövő generációi számára.⁴⁰

A francia alkotmány preambuluma speciális abból a szempontból, hogy nem mondja ki a fenntartható fejlődést, a jövő nemzedékek jogainak támogatását *in concreto*, csak a 2004-es Környezetvédelmi Kartát említi meg az 1789-es Deklaráció és az 1946-os alkotmány preambuluma mellett, mint a jogok alapját. A Karta tartalmaz mind a jövő generációkra, mind a fenntartható fejlődésre vonatkozó részeket.

A jövő nemzedékek jogainak, a fenntartható fejlődésnek a megjelenése az alkotmány preambulumban elősegítheti a stabilitás megerősítését, hiszen a jövő generációk „közelebb” érezhetik magukhoz a szöveget, ha beépül a gyakorlatba, hogy tekintettel kell lenni a jövőbeli szempontokra is, hogy az eljövendő nemzedékek számára is biztosítottak legyenek a Föld

23 VARGA i. m. pp. 220–224.

24 Csehország, Horvátország, Lengyelország, Lettország.

25 Lengyelország.

26 Lettország.

27 Horvátország.

28 Csehország.

29 Csehország, Észtország, Horvátország, Írország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Szlovákia, Szlovénia.

30 *Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban*, Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 423–424. p.

31 Csehország – „ősi államiság”, Lengyelország – „hálás szívvel őseinknek”, Litvánia – „szabadon éljen és tevékenykedjen atyái és ősatyái földjén”, Magyarország – „Büszkék vagyunk az országunk megmaradásáért, szabadságáért és függetlenségéért küzdő őseinkre.”

32 Csehország, Észtország, Franciaország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Portugália, Spanyolország, Szlovákia.

33 SZAKÁLY Zsuzsa: *Az intergenerációs igazságosság és az alkotmányok stabilitása*, kézirat.

34 A teljesség igénye nélkül: fenntartható fejlődés: Albánia 59. cikk (1) f); El Salvador 117. cikk; Grúzia 37. cikk (4); Mauritánia 19. cikk; Peru 69. cikk; Dél-Afrikai Köztársaság 25. cikk b) iii; Szerbia 97. cikk 9.; Zimbabwe 73. cikk 1. iii.

Jövő generációk jogai: Angola 39. cikk (2); Bolívia 108. cikk 15.; Egyiptom 32., 46., 78. cikk; Malawi 13. cikk d) iii; Mozambik 117. cikk (2) d); Tunézia 129. cikk.

35 Montenegró alkotmánya, Preambulum.

36 Csehország, Észtország, Franciaország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Magyarország, Portugália, Spanyolország, Szlovákia.

37 Lettország.

38 Észtország, Lengyelország, Lettország, Magyarország.

39 „Bízunk a közösen alakított jövőben, a fiatal nemzedékek elhivatottságában”, „Alaptörvényünk jogrendünk alapja, szövetség a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között.” „Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit.” Magyarország Alaptörvénye, (2011. április 25.).

40 Ahogy azt az USA alkotmányának preambuluma is megfogalmazta: „[...] biztosítsuk a szabadság áldásait magunk és utódaink számára.”

kincsei. Ha az alkotmányozó kinyilatkoztatása nemcsak üres frázis, hanem van mögötte valós szándék, annak nagy horderejű következményei is lehetnek, mint például a Fülöp-szigeteken, ahol a vonatkozó alkotmányos rendelkezés alapján pert indítottak a kormány ellen a jövő nemzedékek nevében, hogy a környezet pusztítását mérsékeljék.⁴¹ Egy ilyen erővel rendelkező alkotmányos kinyilatkoztatás az egész alkotmány tiszteletét fokozhatja az állampolgárok előtt.

5. A NEMZETI HITVALLÁS

5.1. A NEMZETI HITVALLÁS

MÚLTRA ÉS JÖVŐRE UTALÓ RÉSZEI

A fentiek fényében érdemes alaposabban megvizsgálni a magyar Alaptörvény preambuluma, a Nemzeti Hitvallásnak⁴² vonatkozó rendelkezéseit. A magyar preambulumban elég hosszú, a múlt és a jövő tárgyában is részletesebb, explicitebb rendelkezéseket tartalmaz az átlagosnál.

Talán az is volt az alkotmányozó célja, hogy az 1949. XX. törvény lakonikus preambuluma⁴³ képest erőteljesebb hatást keltő szöveg kerüljön az Alaptörvénybe, hiszen a hosszabb, ünnepélyesebb preambulumban hatnak az érzelmekre, és az ehhez visszatérés növeli a lojalitást, erősíti a történelmi kontinuitást.

A Velencei Bizottság megvizsgálta az Alaptörvény preambulumát, és több kérdésben is aggodalmát fejezte ki, például a preambulumban értelmezési gyakorlatba való bevonásának lehetősége miatt, mivel egymással ellentétes vélemények is kialakíthatóak a szöveg különböző részei alapján.⁴⁴

A különböző történelmi eseményekre utaló részek szép számmal találhatók a Nemzeti Hitvallásban. A Szent Koronatan kapcsolódó értelmezési lehetőségeiről,⁴⁵ a nemzetfogalom értelmezéséről,⁴⁶ a történelmi alkotmány vívmányairól,⁴⁷ a 28. cikk szerinti értelmezéséről⁴⁸ már számos vélemény formálódott, de a történelmi és a jövőre utaló elemek alkotmány-stabilitást erősítő szerepét még nem vizsgálták.

„Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit.”⁴⁹

A fenntartható fejlődés fontossága a P) cikkben is megjelenik,⁵⁰ valamint a környezetvédelem növekvő nemzetközi jelentőségére is elég utalni.⁵¹ A magyar jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes feladatai a környezetvédelemhez kötődnek, a biztos pedig a gyermeki jogok védelmét látja el. A jövő nemzedékek jogaival nem foglalkozik kiemelten a biztoshelyettes. A 2008–2009-es beszámolóban bár van egy külön fejezet „A jövő nemzedékek kilátásai Magyarországon” címmel, azonban ez kizárólag környezetvédelmi szempontokat vizsgál.⁵² Ugyanez a helyzet a 2010-es,⁵³ 2011-es⁵⁴ beszámolóval is. 2012-től az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala már közös beszámolókat ad ki, alapjogok szerinti csoportosítással; a „jövő generációk” elnevezés ugyan megjelenik a 2012-es,⁵⁵ 2013-as,⁵⁶ a 2014-es⁵⁷ beszámolóban, de kétséges, hogy ehhez milyen alapjogok kapcsolhatók. A 2014-es beszámólótól ismét külön fejezetben követhető a biztoshelyettes tevékenysége.⁵⁸ A 2015-ös beszámoló a környezetvédelmi kérdések mellett⁵⁹ a jövő generációk jogainak védelmében folytatott nemzetközi párbeszédet is bemutatja, amelyben közreműködött a magyar biztoshelyettes,⁶⁰ ahogyan teszi ezt a 2016-os beszámolóban is.⁶¹

„Bízunk a közösen alakított jövőben, a fiatal nemzedékek elhivatottságában. Hisszük, hogy gyermekeink és unokáink

49 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).

50 P) cikk „(1) A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.”

51 Lásd: HORVÁTH Gergely: Az Alaptörvény környezetjogi előírásai In: SZOBOSZLAI-KISS Katalin–DELI Gergely (szerk.): *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére*, Győr, Universitas-Győr, 2013., pp. 222–234.; BÁNDI Gyula: *Környezetjog*, Szent István Társulat, 2014., 3. fejezet.

http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_539_Kornyezetjog/ch03.html

52 A jövő nemzedékek országgyűlési biztosának beszámolója 2008–2009., Budapest, 2010. pp. 246–278.

53 Beszámoló a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának 2010. évi tevékenységéről, Budapest, 2011. pp. 214–281.

54 Beszámoló a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának 2011. évi tevékenységéről pp. 321–356.

55 Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek 2012. évi tevékenységéről, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, 2013. pp. 169–197.

56 Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek tevékenységéről 2013, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, 2014. pp. 90–99. pp. 261–285. p. A gyermekjogok is megjelennek külön fejezetként, külön fejezetet kap a jövő nemzedékek biztoshelyettese is, ahol szinte csak környezetvédelmi kérdések kerülnek előtérbe.

57 Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek tevékenységéről 2014, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, 2015. pp. 92–100.

58 Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek tevékenységéről 2014, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, 2015. pp. 256–282.

59 Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek tevékenységéről 2015, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, 2016. pp. 252–294.

60 Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek tevékenységéről 2015, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, 2016. pp. 267–271.

61 Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek tevékenységéről 2016, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, 2017. pp. 330–333., pp. 320–364.

41 *Minor Oposa v. Secretary of the Department of Environment and Natural Resources* ügy. <https://goo.gl/bvxGSw>

42 Az elnevezésről részletesebben lásd HORKAY HÖRCHER i. m. pp. 293–294.

43 TRÓCSÁNYI i. m. 60. p.

44 CDL-AD (2011) 016. 8.

45 SZENTE i. m. pp. 1–13.

46 SMUK Péter: Nemzetfogalom és történelmi narratíva az Alaptörvényben, In: KECSKÉS Gábor (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok*, Széchenyi Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Győr, 2013. pp. 259–271.

47 Lásd RIXER Ádám: A történelmi alkotmány lehetséges jelentéstartalmi, *Jogelméleti Szemle*, 2011/3. 29 lev; CSINK Lóránt–FRÖHLICH Johanna: Történelmi alkotmány és kontinuitás az új Alaptörvényben, *Közjogi Szemle*, 2012/1. pp. 10–11., ORBÁN Endre: Az Alaptörvény paradoxonjai – Átmenetből? Átmenetbe! *Közjogi Szemle*, 2013/2. pp. 51–58., MILÁNKOVICH András–SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár: Díszítő elem vagy új értelmezési távlatok? A magyar közjog történelmi dimenziói az Alaptörvény tükrében, *Közjogi Szemle*, 2014/1. pp. 65–74.

48 CSINK Lóránt – FRÖHLICH Johanna: *Egy alkotmány margójára Alkotmányelméleti és értelmezési kérdések az Alaptörvényről*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2012. pp. 130–131.

tehetségükkel, kitartásukkal és lelkierejükkel ismét nagygyá teszik Magyarországot.”⁶²

Ez a kijelentés inkább szimbolikus, mint gyakorlati jelentőségű, legfeljebb verbálisan hangsúlyozza a jövőt és a fiatal nemzedékeket.

„Alaptörvényünk jogrendünk alapja, szövetség a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között. Élő keret, amely kifejezi a nemzet akarátát, azt a formát, amelyben élni szeretnénk.”⁶³

Az elemzés szempontjából a múlt, a jelen és a jövő magyarjai közti kapcsolat bír jelentőséggel, mert ebben fedezhető fel az a gondolat, amely szerint egymást követő generációk számára kell az alkotmánynak megfelelő alkotmányos keretet biztosítani az állam működéséhez. Ez részleteiben változhat, de maga a kezdetekkor megalkotott keret megmarad, a *basic structure*⁶⁴ ugyanaz lehet az évtizedek, akár évszázadok alatt, tehát részleges, a fő alappilléreket nem érintő értelmezési változás vagy formális módosítás lehetséges, azonban az alapnak ugyanannak kell maradnia. Ha nem, akkor új alkotmányt kell elfogadni, tehát ebből a szempontból el kell választani az alkotmányozó és az alkotmány-módosító hatalmat.⁶⁵

A kijelentés másik eleme az „élő keret”. Az élő alkotmány doktrínája szerint az alkotmány organikusan fejlődik, változik, nem egy kötött jelentéstartalmú szöveg, hanem folyton változó, azaz élő keret.⁶⁶ Ez különösen a *common law* országokban széles körben alkalmazott, ahol a bírói jogértelmezés teszi valóságossá ennek a metaforának a használatát.⁶⁷ Az alkotmánybírók gyakorlata is mutat hasonló jegyeket, különösen, ha aktív a testület, megváltoztathatja bizonyos rendelkezések értelmezési tartományát, akár teljesen új jelentés társításával. Erre a klasszikus példa az USA Legfelső Bíróságának gyakorlata, miszerint a korábbi jelentéssel ellentétes értelmet tulajdonított bizonyos kijelentésnek,⁶⁸ vagy teljesen új jogosultságot „látott bele” egy-egy alkotmányos passzusba,⁶⁹ melynek eredményeként használható az 1789-es szöveg a modern idők kihívásai között is. Az originalista álláspont szerint a szöveg eredeti értelmének megfelelően kell megtenni az interpretációt.⁷⁰

A változó értelmezési gyakorlat akár az alkotmány preambulumára is vonatkozhat, ahogy ez az USA esetében megtörtént. Amíg 1905-ben a preambulomot kizárták az értelmezési

tartományból,⁷¹ addig 1973-ban éppen a preambulum szövege segített támpontot találni a kívánt célhoz a Legfelső Bíróság számára.⁷²

5.2. A PREAMBULUM VONATKOZÓ RÉSZEI AZ ÉRTELMEZÉSI GYAKORLATBAN

A korábbi alkotmány preambulumával foglalkozott az Alkotmánybíróság, több esetben is vizsgálta a szöveget.⁷³ Az Alaptörvény hatályba lépésével új helyzet jött létre, mivel az R) cikk (3) szerint „Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.”⁷⁴ Mivel az Alaptörvényt *erga omnes* hatállyal az Alkotmánybíróság értelmezheti, a testületre várt a feladat, hogy kialakítsa ezt az új értelmezést, mely még nem alakult átfogó rendszerré.

A történeti alkotmány vívmányainak értelmezése külön értekezés tárgya lehetne, most csak utalok arra, hogy ezzel szélesítheti az érvelési palettáját az Alkotmánybíróság, noha pro és kontra érveket bőven találunk.⁷⁵

A történeti alkotmány vívmányai mellett a többi kifejezés is veszélyes lehet,⁷⁶ mert utat engedhet merőben új értelmezésnek.

Akár a kereszténység nemzetmegtartó szerepét figyelembe véve, akár a kommunista rendszer tagadását tekintve, ha normatív tartalmat tulajdonítunk nekik, súlyos következményekkel számolhatunk (például ha a kereszténység nemzetmegtartó szerepének különös jelentőséget tulajdonítunk, akkor a kereszténység többi valláshoz képest kiemelt szerepbe kerül, ellentmondva a vallások egyenjogúságának. A másik hipotetikus eset az, amikor valóban érvénytelennek tekintjük az 1944–1990 közötti időszak szuverenitáshiányos rendszerét, akkor érvénytelenné válnak az akkor keletkezett jogszabályok és az azokra épülő jogviszonyok is).⁷⁷

A hipotetikus kérdésen túl, vajon milyen valós esetekben használta az Alkotmánybíróság a Nemzeti Hitvallás valamely gondolatát döntéshozatala során? A gyakorlat vizsgálatából összegyűjtött ügyekből azokat mutatom be, melyekben nemcsak az indítványozó,⁷⁸ hanem a testület is felvetette

62 Magyarország Alaptörvénye, (2011. április 25.).

63 Magyarország Alaptörvénye, (2011. április 25.).

64 Az indiai Legfelső Bíróság által kialakított doktrína, mely szerint az alkotmány „alapvető szerkezetét” nem lehet megváltoztatni alkotmánymódosítással, a folyamatról lásd pl. Virendra KUMAR: *Basic Structure of the Indian Constitution: Doctrine of Constitutionally Controlled Governance* [From Kesavananda Bharati to I.R. Coelho] *Journal of the Indian Law Institute* Vol. 49, No. 3 (July–September 2007), pp. 365–398.

65 PETRÉTEI i. m. pp. 78–80.

66 PAKSY Máté: Az alkotmányértelmezés művészete Kanadában, *Iustum Aequum Salutare*, 2012/1. pp. 75–82.

67 Aileen KAVANAGH: The Idea of a Living Constitution, *Canadian Journal of Law and Jurisprudence*, 16(1), 2003. pp. 55–57.

68 *Brown v. Board of Education of Topeka*, 347 U.S. 483 (1954).

69 *Obergefell et al. v. Hodges, Director, Ohio Department of Health, et al.*, (2015), *Roe v. Wade* (1973).

70 KAVANAGH i. m. pp. 63–64.

71 Harlan elvette a jogi erejét a preambulumnak „Az Egyesült Államok egyetlen lényeges hatalma sem származik az alkotmány preambulumából.” *Jacobson v. Massachusetts*, 197 U.S. 11 (1905).

72 Liav ORGAD: The preamble in constitutional interpretation *International Journal of Constitution Law*, 2010 Vol. 8 No. 4., 721., – *Roe v. Wade* jövőnek a preambulumban találtak támpontot.

73 TRÓCSÁNYI i. m. pp. 60–62.

74 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).

75 VÖRÖS Imre: A történeti alkotmány az Alkotmánybíróság gyakorlatában, *Közjogi Szemle*, 2016/4. pp. 44–57.; SZMODIS Jenő: Az alkotmányos történelmi vívmányok szerepéről a normakontrollban – Szélgjegyzetek Vörös Imre akadémiai székfoglaló előadásához, *Jogelméleti Szemle* 2016/4. pp. 176–183.; SZALMA József: A történelmi/történeti és a kartális alkotmány teljességéről és jogalkalmazási kérdéseiről, *Jogelméleti Szemle* 2017/2. pp. 187–188.

76 VÖRÖS i. m. pp. 54–55.

77 SZENTE i. m. 10. p.

78 Pl. kommunista bűnök, szegények támogatása stb.

érdemben a Nemzeti Hitvallás valamely részét a döntéshozatal során.

„Valljuk, hogy népuralom csak ott van, ahol az állam szolgálja polgárait, ügyeiket méltányosan, visszaélés és részrehajlás nélkül intézi.”⁷⁹

A 21/2013 (VII. 19.) határozatában az Alkotmánybíróság megállapította a közérdekű adatok megismerésével kapcsolatban, hogy „Ez az elv – a Nemzeti hitvallásban foglaltakat figyelembe véve – nemcsak a közpénzek és a nemzeti vagyonra vonatkozó, hanem általában véve a közfeladatok ellátásával összefüggő adatok kezelése szempontjából is irányadó.”⁸⁰ Felhívta a figyelmet a testület arra, hogy „Ennél fogva a polgárait szolgáló demokratikus állam működésének egészével, általánosságban a közfeladatok ellátásával kapcsolatos alaptörvényi követelmény tehát az átláthatóság és a közélet tisztasága, valamint a közügyek méltányos, visszaélés és részrehajlás nélküli intézése.”⁸¹

A 35/2014. (XII. 18.) határozat a jogállamiság elvével kapcsolatban vetette fel a vizsgált gondolatot a Nemzeti Hitvallásból, hozzátéve, hogy a közhatalmat gyakorló szervezetek e szerint kell eljárniuk.⁸²

A 3070/2017. (IV. 19.) határozat esetében egy közszolgálati jogviszonyban álló személy közszolgálati jogviszonyát szüntették meg arra tekintettel, hogy polgármesterjelöltként tanúsított magatartása méltatlanságot eredményezett. Az indítványozó véleménynyilvánításhoz való jogának sérelmével fordult az Alkotmánybírósághoz a rendes bírósági lehetőségek kimerítése után. A testület vizsgálata során foglalkozott a Nemzeti Hitvallás vonatkozó részével is, és megállapította, hogy

„A Nemzeti hitvallás fenti mondata ezért értékkdeklaráció is, amely alkotmányos értéként fogalmazza meg, hogy a demokratikus jogállamban az államigazgatási szervezetrendszerben dolgozók arra hivatottak, hogy munkájukkal az állampolgárokat szolgálják. Az ő munkájuk teremti meg a közhatalmat gyakorló szervek iránti közbizalmat, ezen alkotmányos érték érvényesítése tehát a közhivatal viselőjével szemben elvárás egy demokratikus jogállamban.”⁸³

Ennek következtében a közszolgálati jogviszony lehet alapjog-korlátozó hatású, és megvalósulhat a méltatlanság, mivel „A közszolgálati jogviszonyban álló személyeknek a közügyek szabad megvitatása során is be kell tartaniuk a közhivatal viseléséhez kapcsolódó törvényi előírásokat.”⁸⁴

„Valljuk az elesettek és a szegények megsegítésének kötelességét”⁸⁵ versus „szülőtartás”.

A 27/2013. (X. 9.) határozatában az Alkotmánybíróság rokkantnyugdíjból élő személy szülőtartási kötelezettségét vizsgálta, és kimondta a testület, hogy

„Az Alkotmánybíróság – hivatalból eljárva – az Alaptörvény II. cikke és XVI. cikke (4) bekezdése alapján – és ezeket

a Nemzeti hitvallással összhangban értelmezve – alkotmányos követelményként megállapítja: a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 4. § (1) bekezdése a) pontjának aa) alpontja és a 115. § (2) bekezdése alapján az intézményfenntartó a személyi térítési díjat úgy köteles megállapítani – ha annak viselésére a 114. § (2) bekezdésének c) pontjában foglalt személy köteles –, hogy a megállapított térítési díj a kötelezett személy saját szükséges tartását ne veszélyeztesse.”⁸⁶

A szülőtartás alaptörvényi kötelezettségének értelmezésekor „vetette be” az Alkotmánybíróság az R) cikk harmadik bekezdését, és a Nemzeti Hitvallás megfelelő rendelkezését felhasználva állapított meg alkotmányos követelményt a testület, mellyel méltányossá tette az Alaptörvény szülőtartásra vonatkozó rendelkezését.

„A Nemzeti Hitvallás nem fogalmaz meg alapjogot.”

Jóval több volt az olyan ügyek száma, ahol nem állapította meg a testület az indítványozó igazát a Nemzeti Hitvallással kapcsolatos érvelésnél. Például a 3160/2013. (VII. 24.) végzésében az Alkotmánybíróság kimondta az illetékmentességgel kapcsolatban, hogy nem lehet közvetlenül alkotmányjogi panaszt alapítani a Nemzeti Hitvallásba foglaltak megsértésére hivatkozva.⁸⁷

A 3074/2015. (IV. 23.) végzés szerint a Nemzeti Hitvallás és az R) cikk tartalma nem alapjog, hanem „az Alaptörvény primátusára, értelmezésére és – a jogszabályokkal együtt – mindenre kötelező voltára vonatkozóan tartalmaz rendelkezéseket.”⁸⁸

A 3081/2015. (V. 8.) határozatban foglaltak alapján érdemi vizsgálat nélkül utasította vissza az indítványozó alkotmányjogi panaszát az Alkotmánybíróság, mivel többek között a Nemzeti Hitvallás bizonyos részeire hivatkozva igyekezett alkotmányjogi érvelését megalapozni, azonban nem ő volt az idézett rendelkezések címzettje.⁸⁹

A 3218/2016. (XI. 14.) végzés kimondja egy szerencsejátékkal kapcsolatos ügyben, hogy többek között a „Nemzeti Hitvallás felhívott tételei nem tekinthetők az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogának.”⁹⁰

A 3127/2017. (V. 30.) végzés szerint a Nemzeti Hitvallás „az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint nem tekinthető Alaptörvényben biztosított jognak.”⁹¹

Tehát körülbelül 50 ügyben alkalmazta a Nemzeti Hitvallás különböző részeit az Alkotmánybíróság az ítélezési gyakorlatában, ám elenyésző azon ügyek száma, ahol sikeresen tudott az indítványozó erre hivatkozni, inkább kivételesnek tekinthető a Nemzeti Hitvallás gondolataira való hivatkozás. Vannak azonban olyan részei a preambulumnak, amely esetekben elfogadja a testület az érvelést, utalhatunk itt „az állam szolgálja polgárait, ügyeiket méltányosan, visszaélés és részrehajlás nélkül intézi” gondolatra.

79 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).

80 21/2013. (VII. 19.) AB határozat [32].

81 21/2013. (VII. 19.) AB határozat [33].

82 35/2014. (XII. 18.) AB határozat [47].

83 3070/2017. (IV. 19.) AB határozat [42].

84 3070/2017. (IV. 19.) AB határozat [44].

85 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).

86 27/2013. (X. 9.) AB határozat Indokolás 1.

87 3160/2013. (VII. 24.) AB végzés [20].

88 3074/2015. (IV. 23.) AB végzés [22].

89 3081/2015. (V. 8.) AB határozat [31].

90 3218/2016. (XI. 14.) AB végzés [14].

91 3127/2017. (V. 30.) AB végzés [19].

Ha azt vizsgáljuk, volt-e hivatkozás a Nemzeti Hitvallás történeti részére, netalán a jövő nemzedékekre az Alkotmánybíróság gyakorlatában, a következőket láthatjuk:

„Felelőséget viselünk utódainkért.”

Ez a kijelentés fordul elő leggyakrabban az Alkotmánybíróság gyakorlatában. A 27/2013. (X. 9.) AB határozat a már említett szülőtartással kapcsolatosan említi az utódokért való felelőséget, ugyanis a tartási kötelezettség nem sértheti a tartásra kötelezhető gyermeket a saját utódaival szembeni kötelezettségeit mellőzve.

A 3024/2014. (II. 11.) AB végzés esetében egy szélerőmű lebontása kapcsán hivatkoztak az indítványozók fenti rendelkezésre, mivel úgy vélték, hogy a megújuló energiaforrás hozzájárul a fenntartható fejlődéshez, ami a szomszédait érő zajhatás miatt a pihenéshez való joggal került kollízióba. Végül az utóbbi került ki győztesen.⁹²

A 3024/2015. (II. 9.) határozatában az Alkotmánybíróság a tankönyvpiac szűkítése miatti panasz ügyében említi a vizsgált alkotmányos rendelkezések között a fenti részét a Nemzeti Hitvallásnak, csak az érvelésnél nem fejt ki ehhez kapcsolódóan gondolatmenetet.

A 16/2015. (VI. 5.) határozat esetében az indítványozó a köztársasági elnök volt, aki közjogi érvénytelenséget vélt felfedezni az állami földvagyonról szóló törvényekben. Az Alkotmánybíróság ebben az esetben a Nemzeti Hitvallás vonatkozó részét más alaptörvényi elemekkel együtt arra használta, hogy bizonyítsa, az Alaptörvény kiszélesítette az állam környezetvédelmi felelőségét,⁹³ és bizonyos rendelkezések tekintetében megállapította a vizsgált jogszabályhelyek alaptörvény-ellenességét.

„Nem ismerjük el történeti alkotmányunk idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüggesztését. Tagadjuk a magyar nemzet és polgárai ellen a nemzetiszocialista és a kommunista diktatúra uralma alatt elkövetett embertelen bűnök elévülését.”⁹⁴

A 3038/2016. (III. 3.) határozatban az merült fel kérdésként, hogy korlátozza-e az önkormányzati autonómiát, ha az MTA állapítja meg, hogy a közterületek, intézmények elnevezésekor mely személyek minősülnek XX. századi önkényuralmi politikai rendszerhez tartozóknak. A testület érvelése során felhasználta a Nemzeti Hitvallás vonatkozó részét annak bizonyítására, hogy ezt az önkormányzatoknak figyelembe kell venniük feladataik teljesítése során, és egy ilyen jellegű korlátozás az elnevezések során nem alaptörvény-ellenes.⁹⁵

„Büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot, és hazánkat a keresztény Európa részévé tette.”⁹⁶

A 6/2013. (III. 1.) AB határozat a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény

több rendelkezését is megsemmisítette alaptörvény-ellenesség miatt, mivel nem biztosította megfelelően a vallásszabadsághoz való jogot. A testület érvelésének meglapozása során felhasználta a fenti Nemzeti Hitvallás-részletet is, többek között annak bizonyítására, hogy az egyházak jelentős szereppel rendelkeznek hosszú idő óta Magyarország történetében.⁹⁷

A rendszer, amely az eddig kiadott alkotmánybírósági döntésekből kirajzolódik, korántsem elegendő ahhoz, hogy lezárhassuk a kérdés vizsgálatát. További ügyekre van szükség ahhoz, hogy tovább finomodjon a kép. Annyit kijelenthetünk, hogy már vannak olyan ügyek, amelyekben jelentősége lett a Nemzeti Hitvallás vonatkozó részének.

Látható, hogy a testület visszafogottan bánik ezzel az értelmezési lehetőséggel, minimális esetben alapította erre érvelését, de akkor sem önmagában a Nemzeti Hitvallás valamely részére, hanem más alaptörvényi rendelkezésekkel együtt, ahogy azt az R) cikk harmadik bekezdése kötelező erővel meghatározza. Dicséretes a testület önmérséklete és óvatossága ezen a területen, hiszen a Nemzeti Hitvallás rendelkezései lehetőséget biztosíthatnak a további értelmezésre, akár újabb következtetésekre, amelyek túlgondolásra komoly veszélyekkel járhat.

Az Alkotmánybíróság dönti el, hogy mely rendelkezésnek milyen értelemet és kötőerőt tulajdonít, tehát változhat az eddigi gyakorlat (például mert módosul a testület összetétele, vagy abban az esetben is megtörténhet, ha megváltozik a többség véleménye egy adott kérdésben).

Álláspontom szerint ingoványos terület az Nemzeti Hitvallás szövegének bevonása az alkotmánybírósági értelmezési gyakorlatba, könnyen vezethet arra az eredményre, mint az USA-ban, ahol a pillanatnyi elhatározás és bírósági testületi összetétel eredményeként hol szűkítő, hol tágító hatása volt az alkotmányi megfogalmazásnak.⁹⁸ Viszont olyan esetekben, amikor az Alaptörvény valamely rendelkezése méltánytalanságot okozna, vagy hallgat kérdésben, a rendezésben a preambulum rendelkezései segíthetnek, plusz érveket szolgáltatva az Alkotmánybíróság számára. Ez persze felvetheti az aktivista alkotmánybíráskodás vádját.

6. ÖSSZEGZÉS

Látható, hogy a preambulumok szerepe komolyabb lehet, mint ami első ránézésre a rendelkezéseknek tulajdonítható. A magyar Alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlata azt bizonyítja, hogy bevonható az alkotmányjogi érvelésbe a bevezető, azonban sohasem alkalmas arra, hogy önmagában jogosultság alapját képezze, hanem mindig más alkotmányos elvekkel együtt érvényesülhet az értelmezés során. Óvatosan kell bánni ezekkel a rendelkezésekkel, mert nem fogadható el a jogszűkítés vagy a kötelezettség-tágítás, illetve a túl tágra nyitott kapu veszélyeket is hordoz magában, ahogy Vörös Imre a történeti alkotmány vívmányaival kapcsolatban megjegyezte, kétélű fegyver.⁹⁹

92 3024/2014. (II. 11.) AB végzés [2].

93 16/2015. (VI. 5.) AB határozat [87]–[91].

94 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).

95 3038/2016. (III. 3.) AB határozat [25]–[26].

96 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).

97 3038/2016. (III. 3.) AB határozat [122].

98 VARGA i. m. pp. 221–222.

99 VÖRÖS i. m. pp. 53–55.

Bár egyes álláspontok szerint a preambulum az alkotmány legfontosabb része,¹⁰⁰ az ilyen kijelentéseket érdemes szimbolikusan kezelni, mivel a preambulum szerepéből fakadóan nem rendelkezik olyan tulajdonságokkal, mint a szöveg „normatív/rendes” része, ám értéktani jelentőségéből adódóan alkalmas arra, hogy bevonjon olyan szinteket az elemzésbe, amelyet a normaszöveg nem tesz lehetővé, ezzel biztosítva végül a méltányos döntést, ahogy az a szülőtartási ügyben is látható volt.

Az Európai Unió tagállamainak alkotmányos bevezetőiben a múltra és jövőre tett utalások is kaphatnak a magyaréhoz hasonló szerepet, ha az alkotmányt értelmező szerv ezt lehetővé teszi számukra: az interpretáció elősegíti az alkotmány sta-

bilitásának erősítését, ha az állampolgárok úgy érzik, méltányos velük szemben az alkotmány, „megvédi” őket. Nagyobb valószínűséggel fogják tisztelni a polgárok a szöveget, melynek eredménye lehet az alkotmány hosszabb ideig való hatályban maradása. A múltra és a jövőre utaló rendelkezések más európai uniós tagállamok alkotmány-preambulumaiban is elősegíthetik az értelmezést, hiszen „*a kifosztott polgár számára a preambulum olyan kincsesláda, amelynek kulcsával más rendelkezik*”,¹⁰¹ és ha a kulcs tulajdonosa önmérsékletet tanúsítva, de néha kinyitja a ládát, azzal megerősítheti az alkotmány stabilitását.

100 Sanford LEVINSON: *Our Undemocratic Constitution*, Oxford University Press, 2006. 13. p.

101 Jean F. AUBERT: La constitution française de 4 octobre 1968 *Zeitschrift für Schweizerisches Recht*, 1960/1. pp. 44–45., idézi VARGA i. m. 229. p.

Jogértelmezés*

SZEMELVÉNYEK A MAGÁNJOG TERÜLETÉRŐL

A FOGYASZTÓNAK NYÚJTOTT HITELRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY ALKALMAZHATÓSÁGA RESTRUKTURÁLÓ HITELEK ESETÉBEN

Egy kereskedelmi bank azzal a kérdéssel kereste meg az Igazságügyi Minisztériumot, hogy a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény (a továbbiakban: Fhtv.) 1. § (2) bekezdés g) pontjának¹ értelmezése alapján a törvény rendelkezéseit kell-e alkalmazni a fizetőképességet helyreállító, másként restrukturálási hitelre. A megkereső bank szerint ugyanis felmerült, hogy összhangban a jövedelemarányos törlesztőrészlet és a hitelfedezeti arányok szabályozásáról szóló 32/2014 (IX. 10.) MNB rendelet, valamint a körültekintő lakossági hitelezés feltételeiről és hitelképesség vizsgálatáról szóló 361/2009. (XII. 31.) Korm. rendelet rendelkezéseivel – amely jogszabályok hatálya nem terjed ki a fizetőképesség helyreállításával indokolt mértékű eladósodottságot eredményező restrukturálási hitelkonstrukciókra –, ezen hitelek vonatkozásában az Fhtv. rendelkezései sem irányadóak.

A válaszhoz kapcsolódóan előjáróban fontos rögzíteni, hogy a megkereső által irányadónak vélt, hivatkozott rendeletek az Fhtv. értelmezése kapcsán nem jelenthetnek kiindulási alapot, figyelemmel arra, hogy azok a jogszabályi hierarchia alacsonyabb szintjén helyezkedő, az Fhtv.-től szabályozási tárgykörüket tekintve is eltérő jogszabályok.

Az Fhtv. 1. § (2) bekezdés g) pontjában foglalt normatétel a fizetőképességet helyreállító hitelre, annak hitel-restrukturáló jellegére tekintettel történő alkalmazhatósága kapcsán az alábbi álláspontra helyezkedtünk:

Az Fhtv. implementálta a fogyasztói hitelmegállapodásokról szóló 2008/48/EK irányelv (a továbbiakban: irányelv) rendelkezéseit. Az irányelv célja, hogy a fogyasztót megóvja a felelőtlen hitelügyletekben való részvételtől, illetve annak biztosítása, hogy az előzetes hitelképesség-vizsgálat megfelelő módon kerüljön elvégzésre a hitelező részéről.

Az irányelv tételesen felsorolja, hogy mely hitelmegállapodások esetében nem kell alkalmazni a fogyasztóvédelmi rendelkezéseit. E körben nevesíti többek között az *olyan hitel-*

megállapodásokat, amelyek alapján a hitel mentes a kamattól és egyéb díjaktól, valamint azon hitelmegállapodásokat, amelyeknek értelmében a fogyasztónak három hónapon belül és kizárólag jelentéktelen összegű díjakkal kell a hitelt visszafizetnie [2. cikk f) pont], továbbá az *olyan hitelmegállapodásokat is, amelyek meglévő adósság díjmentes, halasztott megfizetésére vonatkoznak* [2. cikk j) pont].

Az Fhtv. normarendszere az irányelv rendelkezéseivel összhangban az aránytalan terhekkel járó hitelszerződésekkel szemben kívánja védelemben részesíteni a gyengébb fél helyzetében lévő fogyasztót. A törvény hatálya ennek érdekében kifejezetten széles körben került megállapításra, a törvény által taxatíván meghatározott feltételek és hiteltípusok kivételével a fogyasztóval kötött valamennyi hitelszerződésre kiterjed főszabályként.

A normaszöveg 1. § (2) bekezdésének g) pontja alapján nem kell alkalmazni a törvényt „*olyan hitelre, amely fennálló tartozás kamat- és egyéb ellenszolgáltatás-mentes átütemezésére vonatkozik*”.

A fogyasztó által a hitel kapcsán megfizetett ellenszolgáltatások körének meghatározása az Fhtv. 3. § 10. pontjára tekintettel a teljes hiteldíj mutató elemeinek alapulvételével lehetséges. A rendelkezés alapján a hitel teljes díjának fogalmába beletartozik a hitelező által ismert minden olyan – a teljes hiteldíj mutató számításánál a külön jogszabály szerint figyelembe veendő – ellenszolgáltatás, amelyet a fogyasztó a hitelszerződés kapcsán megfizet.

A teljes hiteldíj mutató meghatározásáról, számításáról és közzétételéről szóló 83/2010. (III. 25.) Korm. rendelet (a továbbiakban: THM r.) 3. §-a alapján a teljes hiteldíj mutató számításánál figyelembe kell venni a fogyasztó által a hitelszerződés kapcsán fizetendő összes díjat (ideértve a kamatot, díjat, jutalékot, költséget és adót), valamint a hitelhez kapcsolódó szolgáltatások költségeit, ha a hitelező számára ismertek, továbbá a szolgáltatás igénybevételét a hitelszerződés megkötéséhez vagy ajánlat szerinti megkötéséhez a hitelező előírja. A THM r. 3. § (3) bekezdése felsorolja, hogy a THM számításánál fentiekől eltérően mely elemek nem vehetők figyelembe. Ezek a következők:

- a) a prolongálás (futamidő hosszabbítás) költsége,
- b) a késedelmi kamat, ide nem értve a kézizálog fedezete mellett nyújtott hitel esetében a hitelszerződés megkötését követő 30 napon belül fizetendő késedelmi kamatot,
- c) egyéb olyan fizetési kötelezettség, amely a hitelszerződésben vállalt kötelezettség nem teljesítéséből származik, ide nem értve a kézizálog fedezete mellett nyújtott hitel esetében a hitelszerződés megkötését követő 30 napon belül teljesítendő fizetési kötelezettséget,
- d) a közjegyzői díj,

* Az Igazságügyi Minisztérium állásfoglalásai, jogértelmezései az Alkotmánybíróság 60/1992. (XI. 17.) AB határozata értelmében kizárólag szakmai tájékoztatás érdekében készültek, azoknak bíróságra vagy más hatóságra nézve kötelező ereje nincs.

1 Nem kell alkalmazni a törvény rendelkezéseit olyan hitelre, amely fennálló tartozás díj- és költségmentes átütemezésére, kiváltására vonatkozik.

- e) kereskedelmi kölcsön vagy kapcsolt hitelszerződés esetén a fogyasztó által a termékek vagy szolgáltatások megvételéért fizetett – a vételáron felüli – díj függetlenül attól, hogy készpénzzel vagy hitelből fizeti, valamint
- f) a számlavezetés és a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz használatának költségei és a fizetési műveletekkel kapcsolatos egyéb költségek, ha a számla fenntartását a hitelező nem írja elő az adott hitelszerződéshez és költségeit a fogyasztóval kötött hitelszerződésben egyértelműen és külön feltüntették.

Előbbiek alapján kamat- és egyéb ellenszolgáltatás-mentes átütemezésről csak abban az esetben lehet szó, ha a THM r. szerinti kivételek jelen esetben – tehát a helyreállító hitellel összefüggésben – értelmezhető halmazától eltekintve nem merül fel a fogyasztó terhére olyan költség, amely szükséges a restrukturáláshoz.

Fenti rendelkezések összességét figyelembe véve az Fhtv. 1. § (2) bekezdés g) pontja a teljes mértékben ingyenesen nyújtott hitelt veszi ki a törvény hatálya alól. Ezen jogszabályi kivétel indoka vélhetően abban is kereshető, hogy az ingyenes hitelek vonatkozásában nem nyernek tartalmat az Fhtv. által előírt egyes részkötelezettségek, úgymint a díj- és hitelmutatók elkészítésére és az erről való tájékoztatás megtörténte irányadó szabályok. A fizetőképességet helyreállító hitel, amennyiben annak nyújtása ingyenesen (kamat- és egyéb ellenszolgáltatás-mentesen) történik, a piacon megjelenő versengő hiteleknél kedvezőbb feltételeket biztosít, célja a fizetési hajlandósággal rendelkező adós teljesítésének biztosítása és nem új versengő hiteltermék fogyasztó részére történő ajánlása.

Ebben az esetben a hitel-restrukturáló konstrukció elemeként a megszűnt korábbi hiteljogviszonyból származó követelés átütemezésével létrejövő új hitel megfelelhet az Fhtv. 1. § (2) bekezdés g) pontja szerinti kivételnek.

Az Fhtv. rendelkezéseinek mellőzhetősége tehát álláspontunk szerint kizárólag az adósság ingyenes átütemezésének esetére vonatkozik, ekként nem alkalmazható olyan restrukturálási hitelre, amely bármilyen módon vagy mértékben további terhet ró a fogyasztóra. Ingyenes átütemezésről pedig csak abban az esetben lehet szó, ha a THM számítás során figyelembe nem vehető szűk kivételi körtől eltekintve nem merül fel a fogyasztó terhére más olyan költség, amely a restrukturálás következtében bármilyen módon jelentkezik.

A HIBÁS TELJESÍTÉSSEL ÖSSZEFÜGGŐ BIZONYÍTÁSI KÉRDÉSEK, VALAMINT A PERBELI BIZONYÍTÁS ELJÁRÁSJOGI ASPEKTUSAINAK VIZSGÁLATA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A SZAKÉRTŐI BIZONYÍTÁSRA

Az Igazságügyi Minisztériumhoz figyelemfelkeltő megkeresés érkezett, amely a vállalkozás hibás teljesítésével összefüggésben a bizonyítás anyagi jogi, illetve a szakértői bizonyítás eljárásjogi kérdéseinek értelmezése kapcsán kért tájékoztatást. A megkereső a Polgári Törvénykönyvről szóló

2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:158. §-ával, illetve a fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés keretében eladott dolgokra vonatkozó szavatossági és jótállási igények intézésének eljárási szabályairól szóló 19/2014. (IV. 29.) NGM rendelet (a továbbiakban: NGM rendelet) egyes rendelkezéseinek értelmezésével, valamint a szakértői bizonyításhoz kapcsolódó perjogi szabályozással összefüggésben kérte tárcánk állásfoglalását.

Előjáróban tisztázni szükséges, hogy a bizonyítási szabályok kapcsán a peren kívüli, illetve a peres eljárás szakaszát el kell különíteni egymástól. A peres eljárás előtt a szerződő feleknek lehetőségük van megállapodni, a közöttük felmerült vitás kérdéseket elsődlegesen peren kívül rendezni. Erre a szakaszra a bizonyítás szükségességét, módját vagy eszközét tekintve nincsenek egzakt szabályok, a felek bármely bizonyítékot megkötés nélkül felhasználhatnak annak érdekében, hogy a saját álláspontjukat hitelt érdemlően igazolják.

A fogyasztó és vállalkozás közötti jogviszony magánjogi szabályozása kapcsán a Ptk. 6:158. §-ával összefüggésben merült fel jogértelmezési kérdés a bizonyítás módja és szükségessége vonatkozásában. A Ptk. 6:158. §-a állítja fel a hibás teljesítés törvényi vélelmét, amely alapján a főszabálytól eltérően fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés esetén a bizonyítási terhet hat hónapig megfordul. A Ptk. 6:158. §-a értelmezése ugyanis, ha a hiba a teljesítést követő hat hónapon belül felismerhetővé válik, akkor nem a jogosult fogyasztónak kell bizonyítania, hogy a hiba oka már a teljesítés időpontjában fennállt, hanem a kötelezett vállalkozásnak kell bebizonyítania, hogy a hiba oka a teljesítés időpontja után keletkezett. Ezzel a jogalkotó tartalmilag a jótálláshoz hasonló jogi helyzetet teremt, a fogyasztó lényegében ezen időtartamra a jótállás kedvezményezettjének pozíciójába kerül a kellékszavatossági és a hibás teljesítésből eredő kártérítési igény érvényesítése tekintetében egyaránt.² A kivételt jelentő szabály a gyengébb fél védelme érdekében vélelmezi a vállalkozás hibás teljesítését, ugyanakkor ezt a fordított bizonyítási terhet időbeli korlát közé szorítja és lehetőséget ad a vélelem megdöntésére is. A vélelem megdöntésének módja, illetve eszköze kapcsán korlátozó rendelkezést nem tartalmaz, erre figyelemmel a vállalkozás a hibás teljesítési vélelem megdöntése érdekében szabadon felhasználhat minden olyan bizonyítási eszközt, amellyel igazolni tudja azt, hogy a hiba oka a teljesítés időpontja után keletkezett. Az adott bizonyítási eszköz alkalmasságát minden esetben a konkrét ügy egyedi körülményei határozzák meg, ezért szükségtelen és célszerűtlen a bizonyítás módja tekintetében egzakt részletszabályok meghatározása.

A fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés esetén az eladott ingó dolog hibája miatt keletkezett kellékszavatossági, termékszavatossági vagy jótállási igényt az NGM rendelet szabályai szerint kell rendezni. Az NGM rendelet 4. § (1) bekezdése értelmében a vállalkozás a nála bejelentett szavatossági vagy jótállási igényről jegyzőkönyvet köteles felvenni, amelynek egyik kötelező tartalmi eleme a 4. § (1) bekezdés g) pontja szerinti fogyasztói igény rendezésének módja vagy elutasítása esetén ennek indoka. A gyakorlatban könnyen előfordulhat, hogy a vállalkozás a dolog hibájáról – akár annak rejtett jellege miatt – a fogyasztói igénybejelentés alkalmával nem tud azon-

² 1/2004. (XII. 2.) PK vélemény 2. pont

nal nyilatkozni, ezért az NGM rendelet 4. § (5) bekezdése lehetőséget ad a vállalkozás számára az öt munkanapon belül történő indokolt válaszára. E rendelkezéssel a jogszabály biztosítja a hiba okának – akár szakértő igénybevétele útján történő – pontos feltárását, ezáltal a kötelezett esetleges mentesülését a hibás teljesítés jogkövetkezményei alól.

A felek az egymás között felmerült vitás kérdések peren kívüli rendezéséhez igénybe vehetik a fogyasztóvédelmi intézményrendszer fórumait is. A fogyasztói jogok peren kívüli érvényesítésével összefüggésben kiemelt érdemmel a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény békéltető testületekre vonatkozó szabályozása. E törvény értelmében a békéltető testület hatáskörébe tartozik a fogyasztói jogvita bírósági eljárás peren kívüli rendezése a felek közötti egyezség létrehozásával a fogyasztói jogok egyszerű, gyors, hatékony és költségkímélő érvényesítésének biztosítása érdekében. A békéltető testületi eljárás megindításának feltétele, hogy a fogyasztó az érintett vállalkozással közvetlenül megkísérelje a vitás ügy rendezését. A békéltető testület saját maga által – törvényi keretek között – meghatározott, független szabályzati eljárásrend alapján működik, amelyből következően mindig az adott szabályzat jelöli ki a bizonyítási eljárás lefolytatásával kapcsolatos kereteket.³

Amennyiben a szerződő feleknek nem sikerül peren kívül megegyezésre jutni, azaz nem születik közöttük vitát lezáró megállapodás, illetve az igénybevett békéltető testületi eljárás sem vezet eredményre, lehetőség van az igényeik bíróság előtti érvényesítésére a peres eljárásra vonatkozó szabályoknak megfelelően, jogilag szabályozott keretek között.

A magyar polgári perjog egyik vezérfonala a szabad bizonyítás elve. A bíróság a polgári perben – ha törvény másképpen nem rendelkezik – alakszerű bizonyítási szabályokhoz, a bizonyítás meghatározott módjához vagy meghatározott bizonyítási eszközök alkalmazásához nincs kötve, szabadon felhasználhatja a felek előadásait, valamint felhasználhat minden egyéb bizonyítékot, amely a tényállás felderítésére alkalmas.⁴ Ebből következően a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: hatályos Pp.) csak példálózó jelleggel sorolja fel a bizonyítási eszközöket, amely azt jelenti, hogy a bíróság az ott felsorolt bizonyítási eszközökön felül a perben bármely más bizonyítékot is felhasználhat a tényállás teljes körű felderítése érdekében. Az alakszerű bizonyítási szabályokat illetően megállapítható, hogy a bizonyítási szabályok abban az értelemben mindig alakszerűek, hogy a bizonyítási eszköz bejelentése, a bizonyítás elrendelése, a kérelem elutasítása, a bizonyítás felvétele, továbbá eredményének, illetve lefolytatásának jegyzőkönyvi rögzítése perjogilag kötött rendben történik. A bizonyítás meghatározott módját illetően a perjog már rugalmasabb, ami pedig a meghatározott bizonyítási eszköz alkalmazását illeti, egyetlen kötelező előírást tartalmaz. Eszerint, ha a perben jelentős tény vagy körülmény megállapításához, vagy megítéléséhez olyan különleges szakértelem szükséges, amellyel a bíróság nem rendelkezik, a bíróság szakértőt rendel ki.⁵

A 2018. január 1. napjától hatályos polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: új Pp.) 267. §-ában a bizonyítás módját illetően kifejezetten rögzíti, hogy a tényállás szabad megállapításának elvéből következően nemcsak a nevesített bizonyítási módok igénybevitelére van lehetőség, hanem bármely más, nem nevesített (atipikus) bizonyítási mód felhasználására is. A szakértővel történő bizonyítás a hatályos Pp.-vel egyezően továbbra is akkor nélkülözhetetlen, ha releváns tények észlelése vagy értékelése speciális, tehát nem köznapi és nem jogi ismereteket kíván. Újításként azonban a törvény a gyakorlati igényeket törvényi szintre emelve a szakértő alkalmazásának másik eseteként előírja a jogvita kereteinek meghatározását is, hiszen számos esetben előfordul, hogy szakismeret nélkül az sem állapítható meg, hogy az érvényesített jog alapjául feltüntetett tényeket a fél milyen alapon vitatja.⁶

A hatályos Pp. 183/A. §-a szerint a perbeli bizonyítás sikerességének előmozdítása érdekében a félnek lehetősége van arra, hogy már a peres eljárást megelőzően szakértői véleményt szerezzen be. Ez esetben a perben felmerülő szakkérdéssel azonos szakkérdésre adott szakvélemény ugyanolyan bizonyítási eszköznek minősül, mintha a szakvéleményt a perben kirendelt szakértő terjesztette volna elő.⁷ Az új Pp. értelmében a szakértő nemcsak a hatályos Pp. által is ismert kirendelés, hanem a fél megbízása útján is igénybe vehető. A törvény a magánszakértői bizonyítás⁸ intézményesítésével – a magánszakértői véleménynek a bizonyításban betöltött szerepét tekintve – egyértelmű helyzetet teremt, mivel azzal összefüggésben a bírói gyakorlat nem tekinthető egységesnek. A szabályozás szerint a bizonyító fél választhat a megbízott és a kirendelt szakértő alkalmazása között, sőt az sem feltétlenül szükséges, hogy a szakértőt a bíróság rendelje ki, ugyanis a bizonyítás más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményével is megtörténhet. Az alkalmazás módjától függetlenül a szakértő csak az igazságügyi szakértőkről szóló törvény szerinti szakértő, vagy az ott meghatározott feltételek szerint eseti szakértő lehet. A szakértői bizonyítás során irányadó eljárási szabályokat, amelyeket az igazságügyi szakértőkről szóló törvény is tartalmaz – arra történő utalás nélkül is – értelemszerűen alkalmazni kell.

A bizonyítás sikerességét segítheti elő az előzetes bizonyítás intézménye is, amely valamilyen bizonyítási szükséglet kezelésére szolgál. Előzetes bizonyításról akkor beszélünk, ha olyan időben kell valamely polgári per lefolytatásához szükséges bizonyítási eljárást fogantatni, amikor a per rendes menete szerint arra még nem került volna sor, a jogvita során azonban olyan váratlan vagy előre

⁶ Lásd új Pp. 300. § (1) bekezdés.

⁷ A törvény ezen szakasza a nemperes eljárásban kirendelt igazságügyi szakértő által adott szakvéleménynek az esetleg a szakvélemény kézhezvételét követően megindított perben történő felhasználhatóságát szabályozza. Az igazságügyi szakértő kirendelésére jogosult a bíróság a 2005. évi XLVIII. törvény rendelkezései szerint, illetve a közjegyző is a 2008. évi XLV. törvény szabályai alapján (lásd hatályos Pp. 183. §-ához kapcsolódó kommentár).

⁸ A törvény valamennyi polgári perben általánosan lehetővé teszi a magánszakértő igénybevitelét, viszont kifejezésre juttatja azt, hogy jogszabály megtilthatja a magánszakértő alkalmazását, ha azt a perben érvényesített igény, vagy a szakkérdés jellege megkívánja (lásd új Pp. 302. §-ához fűzött indokolás).

³ Lásd a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 18. § (1) bekezdés, 27. §, valamint 37. §.

⁴ Lásd hatályos Pp. 3. § (6) bekezdés, valamint 166. §.

⁵ Lásd hatályos Pp. 177. § (1) bekezdés.

nem látott körülmények is felmerülhetnek, amelyek szükségessé tehetik a bizonyítás felvételének előbbre hozatalát. A hatályos Pp. 207. §-ában pontosan meghatározza az előzetes bizonyítás lehetséges eseteit, a c) pontban külön nevesíti a szavatosság esetére irányadó szabályt. Eszerint „*az érdekelt fél kérelmére akár a per megindítása előtt, akár annak folyamatban léte alatt előzetes bizonyításnak van helye, ha valamely dolog hiányaiért a felet szavatosság terhel*”. Azt, hogy a hiba vagy a hiány fennállásának a megállapításával a szavatossági kötelezettség megvalósulna, vagy ellenkezőleg, a hiba vagy a hiány fenn nem állásának a megállapításával a kötelezettség kizárható volna, valószínűsíteni kell. Az új Pp. az előzetes bizonyítás elrendelésének feltételei tekintetében a hatályos Pp. 207. §-ában rögzített szabályokat követi azzal az egyetlen eltéréssel, hogy nem nevesíti külön a 207. § c) pontjában foglaltakat. E feltétel mellőzésének indoka az, hogy a szavatossági felelősség ilyen módon történő kiemelése és nevesítése szükségtelen, mert a szavatosság körében a jogérvényesítés jellege, szigorú határidőhöz kötöttsége miatt az új Pp. 334. § a) pontjában nevesített esetkörbe sorolható. E szabály alapján helye van előzetes bizonyításnak

„*ha a bizonyítás a per folyamán, illetve annak későbbi szakaszában nem lenne sikeresen lefolytatható, vagy az jelentős nehézséggel járna.*”

Fentebb kifejtettekre figyelemmel megállapítható, hogy a vitában álló feleknek mind peren kívül, mind peres eljárásban lehetőségük van a közöttük felmerült vitás kérdések rendezésére. A bírósági út igénybevétele megelőzően a szavatossági igények érvényesítésének szabályait teljes körűen rendezik a Ptk., valamint az NGM rendelet részletszabályai, valamint a békéltető testületi eljárás sajátos szabályai. Mindezek sikertelensége esetén, az igények – így a szavatossági igények – peres eljárásban való érvényesítésének lehetősége is nyitva áll, amelyben a szabad bizonyítási rendszer törvényben meghatározott keretei között zajlik a bizonyítás. A perbeli bizonyítás vonatkozásában tehát általánosságban kimondható, hogy törvényben meghatározott kivételektől eltekintve nem áll fenn a bizonyítékokkal összefüggő olyan formai kötöttség, vagy a bizonyítékok hitelességét kizárólagosan garantáló olyan eljárási rend, amelynek mellőzése önmagában maga után vonná a benyújtott bizonyíték hitelességének megkérdőjelezését.

* * * Az Igazságügyi Minisztérium állásfoglalásai, jogértelmezései az Alkotmánybíróság 60/1992. (XI. 17.) AB határozata értelmében kizárólag szakmai tájékoztatás érdekében készültek, azoknak bíróságra vagy más hatóságra nézve kötelező ereje nincs. * * *

Konferencia-összefoglaló

I. NEMZETI KIVÁLÓSÁGI JOGÁSZÖSZTÖNDÍJASOK SZAKMAI NAPJA AZ IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUMBAN

Az Igazságügyi Minisztérium 2017. november 6-án szakmai napot szervezett, amelyen az öt vidéki jogi karon a 2017/2018. tanév I. félévében Nemzeti Kiválósági Jogászösztöndíjat elnyert hallgatók vettek részt. A rendezvényen Trócsányi László miniszter is köszöntötte a hallgatókat és további kiváló eredmények elérésére buzdította őket, hiszen felkészült és elhivatott fiatal jogászokra az egész országnak szüksége van.

Vízkelety Mariann igazságügyi kapcsolatokért felelős államtitkár a rendezvény megnyitóján elmondta, hogy a Kormány döntésének köszönhetően az igazságügyi tárca nemcsak szakmailag, hanem pénzügyileg is hozzá tud járulni a hazai jogászképzés színvonalának emeléséhez. Ennek a célnak az elérését az Igazságügyi Minisztérium félmilliárd forinttal támogatja, aminek jelentős részét a hallgatói kiválóság növelésére fordítja a jogászösztöndíjakon keresztül.

A hallgatók félévenként pályázhatnak a 2016 óta létező Nemzeti Kiválósági Jogászösztöndíjra az öt vidéki jogi karon (Debrecen, Győr, Miskolc, Pécs, Szegeden). A program keretében a jogi karok a tanulmányi eredmény és a szakmai többletjeljesítmények alapján döntenek arról, hogy ki legyen az a tanulmányi félévenként 250 hallgató, aki havi szinten ötvezer forintnyi ösztöndíjban részesülhet.

A szakmai napon előadást tartott Kecsmár Krisztián európai uniós és nemzetközi igazságügyi együttműködésért felelős államtitkár is, aki a tagállamok és az uniós jog viszonyáról, a hatáskörmegosztásról beszélt, kiemelve a tagállamok szuverenitásfelfogását, mely döntően befolyásolja a nemzeti és az uniós jog viszonyát. Az uniós tagsággal az egyes államok szuverenitásuk egy részét átruházták az unióra, ám az EU minden hatásköre a tagállamok által átengedett hatáskör.

A több mint száz joghallgatónak lehetősége nyílt egy-egy szekcióban az Igazságügyi Minisztérium munkatársaitól olyan tematikus előadásokat hallgatni – jogalkotás, jogállamiság, a nemzetközi jog és igazságszolgáltatás témakörökben – amelyek nemcsak tanulmányaikhoz kapcsolódtak szorosan, hanem bepillantást engedtek a minisztérium keretein belül folyó szakmai munkába is.

II. A MAGYAR KÖZIGAZGATÁSI BÍRÁSKODÁS 120 ÉVE

A közigazgatási bírászkodás szorosan összekapcsolódik a jogállammal, a közigazgatási perrendtartás elfogadása az első lépés a közigazgatási bírászkodás „újrapozicionálása” terén – mondta Trócsányi László igazságügyi miniszter a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen (NKE) tartott konferencián, Budapesten, 2017. október 26-án.

A miniszter kiemelte: egyik legnagyobb eredményének tartja, hogy megszületett az önálló közigazgatási perrendtartás, amely 2018. január 1-jén lép életbe.

„Sajnálom, hogy az ellenzéki pártok viszont nem voltak partnerek abban, hogy a Közigazgatási Felsőbíróság felállítására még ebben a kormányzati ciklusban sor kerülhessen” – jegyezte meg Trócsányi László.

A miniszter Boér Elek, 20. század első felében alkotó magyar jogtudós nyomán kifejtette: a közigazgatási bírászkodásnak kettős célja van. Egyfelől „jogi garancia az állam mindenhatóságával szemben, amire szükség van a mai államban, ahol óriási tetterő fejlődik ki, mely könnyen túlcsaphat a megengedhető határokon, és ezáltal veszélyeztetheti a szabadságot”. Másfelől az állam számára is biztosítékul szolgál, hogy az egyéni érdek se jusson korlátlan uralomra a közérdek felett. Csak a bírói ellenőrzésnek alávetett közigazgatás biztosíthatja az egyén szabadságát az államban, és ez a jogállamnak legfőbb követelménye.

Trócsányi László felidézte: 1896-ban született és 1949-ben a kommunista hatalomátvétel után semmisítették meg az első, közigazgatási bírászkodást szabályozó törvényt.

A jövőre hatályba lépő új, önálló közigazgatási perrendtartás új jogintézményeit sorolva a miniszter beszélt többek között a differenciált hatáskör-telepítésről, a tanácsban eljáró

bíráskodásról, a nemperes, illetve egyszerűsített eljárásokról az időbeli hatékonyság javítását szolgáló azonnali jogvédelmi eszközökről, az egyezség és a közvetítés lehetőségeiről és az új jogorvoslati rendről.

„A közigazgatási bíráskodás megalkotásánál különösen is látszott, hogy a kodifikáció – csakúgy, mint az állam helyes működtetése – valójában művészet, amennyiben inspirációt, eszmét, fegyelmet és arányérzékelt feltételez. Ez az a jogág, ahol a végrehajtó és bírói hatalom elválasztása és találkozása egyszerre a legérzékenyebb egyensúlyok keresését kívánja. A bírói kontroll elmaradása vagy lazasága igazságtalansághoz, a jogállam csorbulásához, túl szorosra fűzése a közigazgatás megbénításához vezethet” – fejtette ki Trócsányi László.

Boér Eleket idézve rámutatott: „A törvényesség védelmében csak odáig szabad elmenni, hogy a közigazgatási bíráskodás a cselekvő közigazgatás szabad mozgását ne korlátozza, mert egyetlen jog sem válhat erőssé az államhatalom kellő közreműködése nélkül.”

A miniszter szerint még nem befejezett a közigazgatás feletti bírósági kontroll ügye, és szükség lehet még a közigazgatási bíráskodás szervezeti függetlenséget érintő döntésekre is a jogállam tökéletesítése érdekében.

Darák Péter, a Kúria elnöke előadásában felidézte Wlassics Gyula, az 1997-ben felállított Királyi Közigazgatási Bíróság egyik elnökének életútját. Kiemelte, hogy Wlassics Gyula mindig kiállt a bírói függetlenség mellett, hitvallása szerint „az alkotmányosság bástyája a független bíróság”. Darák Péter előadásában köszönetet mondott Patyi Andrásnak, az NKE rektorának a közigazgatási bíráskodás iránt tanúsított figyelméért és Trócsányi Lászlónak, hogy az önálló közigazgatási perrendtartás megalkotása mellé állt.

A magyar közigazgatási bíráskodás 120 éve elnevezésű konferencia alkalmából reprint formában jelent meg – az Államtudományi klasszikusok című sorozat részeként – Boér Elek 1907-ben kiadott Közigazgatási bíráskodás című munkája.

III. XL. JOGÁSZ VÁNDORGYŰLÉS SZEGED, 2017. OKTÓBER 26–28.

Trócsányi László nyitotta meg a Magyar Jogász Egylet által szervezett XL. Jogász Vándorgyűlést Szegeden, 2017. október 26-án. A miniszter előadásában leszögezte, hogy az elmúlt négy év tapasztalatai alapján szükség van az önálló igazságügyi tárcára, ha a jognak nagyobb szerepet akarunk biztosítani és alkotmányossági érveinket hatékonyabban érvényre kívánjuk juttatni.

Az elmúlt években elvégzett jogalkotási feladatok közül a miniszter kiemelte, hogy hosszú előkészítő munka eredményeként elkészültek az új eljárási kódexek, valamint új ügyvédi és választottbírói törvény került elfogadásra. Elkezdődött a bírósági végrehajtók, illetve az igazságügyi szakértők helyzetének rendezése, de ez a munka még nem ért a végére.

A miniszter a jogalkotás folyamatát bemutatva hangsúlyozta, hogy erősíteni kell a törvények elfogadását követően az utólagos hatásvizsgálatot, figyelemmel kísérve a jogérvényesülést, nyomon követve a különböző vitás kérdéseket.

A tárcát érintő legkomolyabb problémának a miniszter a szakemberek fluktuációját látja, ugyanis erős a lényegesen magasabb jövedelmet kínáló versenyszféra elszívó hatása. Trócsányi László hangsúlyozta: meg kell becsülni a jó jogalkotókat, a fiataloknak pedig minden segítséget meg kell adni ahhoz, hogy gyarapíthassák tudásukat. Ezért szükség lenne arra, hogy a kodifikátor-képzés – amely jelenleg kizárólag a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen folyik – valamennyi jogi karon meginduljon.

Trócsányi László kitért arra is, hogy az elmúlt időszakban az Igazságügyi Minisztériumnak nagyon jó szakmai kapcsolatot sikerült kiépítenie a jogász hivatásrendekkel, és az alkotmányos dialógus motorja volt szakmai előrehaladásuknak.

Vékás Lajos nyitóelőadásában az új Ptk. eddigi tapasztalatairól beszélt. A háromnapos programban szerepelt az új nemzetközi magánjogi törvény, a választottbíróiságról szóló törvény, az új ügyvédi törvény és a büntetőeljárás kódex. A minisztériumi Kollégák közül előadást tartott Nemessányi Zoltán és Bogdán Tibor. Külön szekcióülések keretében az érdeklődők felszólalásokat hallgathattak továbbá a környezetvédelem jogi problémáiról és az új Btk. első négy esztendejének jogalkalmazói tapasztalatairól.

Közéleti események (2017. október–december)

Az európai uniós polgárok érdekében a tagállamoknak közösen kell fellépniük a szervezett bűnözés és a terrorizmus ellen

A magyar kormány képviselőjében Trócsányi László igazságügyi miniszter és Kecsmár Krisztián európai uniós és nemzetközi igazságügyi együttműködésért felelős államtitkár vett részt a Bel- és Igazságügyi Tanács 2017. december 8-i ülésén, Brüsszelben. Az elmúlt időszak intenzív és hatékony tárgyalásainak köszönhetően az Igazságügyi Tanács több jogalkotási javaslattal kapcsolatban is olyan általános megközelítést fogadott el, amelyet Magyarország támogatott. A bűncselekményből származó vagyon befagyasztását, illetve elkobzását elrendelő határozatok kölcsönös elismeréséről szóló rendelet-javaslatról Trócsányi László elmondta, hogy ez az eszköz nagyban hozzá járul a szervezett bűnözés elleni harc megerősítéséhez. A magyar kormány álláspontja szerint az elérni kívánt célok irányelv formájában megfelelőbben biztosíthatók, és a tervezet elfogadása esetén sem tekinthetjük precedens értékűnek a rendeleti forma alkalmazását a jövőbeli, büntetőjogi együttműködés kialakításakor.

Az Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer (ECRIS) módosításáról folytatott tárgyalásokon a magyar politikusok elmondták, hogy határozottan elkötelezettek vagyunk a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelemben. Európának egységesen és aktívan kell fellépnie annak érdekében, hogy garantálható legyen az uniós polgárok biztonsága. Ennek egyik kiemelkedően fontos eszköze lesz a központi rendszer, amely elősegíti a harmadik országbeli állampolgárok teljes bűnügyi előéletének megismerését és az ezzel kapcsolatos információk cseréjét.

Trócsányi László több kétoldalú megbeszélést is folytatott. Cecka Caceva bolgár igazságügyi miniszterrel a soron következő bolgár elnökség prioritásairól és az ukrán nyelvtörvény kérdéséről egyeztetett. Utóbbival kapcsolatban a bolgár miniszter támogatásáról biztosította a magyar törekvéseket. Wolfgang Brandstetter osztrák igazságügyi miniszterrel a közelmúltban elfogadott, a házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat közötti különbségtételt diszkriminatívnak találó alkotmánybírói határozatról folytatott rövid eszmecserét. Holland partnerével, Ferdinand Grapperhaus miniszterrel pedig az Eurojust jövőjének fontosságáról egyeztetett.

(2017. december 9.)

Elengedhetetlen a nemzetközi együttműködés az emberkereskedelem elleni küzdelemben,

hiszen gyakran több országot is behálózó bűnszervezetek állnak a cselekmények mögött – mondta az Igazságügyi Minisztérium parlamenti államtitkára az emberkereskedelemlről rendezett konferencián 2017. november 4-én, Budapesten. Az emberkereskedelem aktuális kérdéséről az ERGO Európai Regionális Szervezet az Igazságügyi Minisztériummal és a nagy-britanniai The Centre for the Study of New Security Challenges Ltd-vel szervezett konferenciát. Völner Pál köszöntőjében úgy fogalmazott, az emberkereskedelem még a súlyos bűncselekmények közül is az egyik legsötétebb, legkegyetlenebb, az emberkereskedő a legelesettebbeket veszi célba, és emberi mivoltukkal egyáltalán nem törődve, használati tárgyként kezeli őket. Vízkelety Mariann igazságügyi kapcsolatokért felelős államtitkár előadásában arról beszélt, az áldozatsegítés hazai intézményrendszere képes azonosítani, befogadni és oltalmazni az emberkereskedelem áldozatait, működésüket az azonnali, személyre szabott segítség, az embermentés gondolata vezérli.

(2017. december 4.)

Versenyképességi tanácsülés Brüsszelben

Belső piaci és iparpolitikai kérdésekről tanácskoztak a versenyképességért felelős miniszterek 2017. november 30-án, Brüsszelben. A tanácsülésen Lepsényi István, a Nemzetgazdasági Minisztérium gazdaságfejlesztésért és -szabályozásért felelős államtitkára, illetve Kecsmár Krisztián, az Igazságügyi Minisztérium európai uniós és nemzetközi ügyekért felelős államtitkára képviselte Magyarországot.

(2017. december 1.)

Elfogadta az Emberi Jogok Európai Bírósága a börtönzsúfoltságra adott magyar választ

Az Emberi Jogok Európai Bírósága 2017. november 23-án közzétette azon határozatát, amellyel elfogadta a Magyarország által a börtönzsúfoltság megszüntetése, illetve az ezzel kapcsolatos kompenzáció érdekében tett intézkedéseket. A határozat ezen az ügycsoporton túlmutató jelentőséggel bír, hiszen a Magyarországgal szemben indított ügyek számának drasztikus csökkenését eredményezi.

(2017. november 24.)

Nyitott kérdések vannak az unió előtt, és ezekre a válaszok még nem egyértelműek

– jelentette ki az igazságügyi miniszter 2017. november 23-án, Szegeden. Trócsányi László a Europe Direct Szeged által szervezett, Párbeszéd a kohéziós politikáról és a szociális jogok európai pilléréről című konferencián azt mondta: a szociális kérdések szorosan összefüggnek a versenyképességgel, szabályozásuk pedig a tagállami szuverenitással.

A Szegedi Tudományegyetem (SZTE) professzoraként is dolgozó politikus közölte, komoly viták várhatók arról, hogy egy ország a foglalkoztatáspolitikában vagy a munkajog területén milyen hatásköröket kíván átadni vagy megtartani. Ezek a kérdések, amelyekben a tagállamoknak – így Magyarországnak is – állást kell foglalniuk, nagyon fontos választóvonalat jelentenek, eldől, milyen irányban halad az uniós integráció – közölte a miniszter. Trócsányi László hangsúlyozta, rendkívül nehéz feladat lesz a versenyképesség és a szociális Európa összhangját megteremteni.

(2017. november 23.)

Elismerés övezi a közjegyzők munkáját

Elismerés övezi a közjegyzői hivatásrend tevékenységét, és élvezi a jogalkotó bizalmát is, mert a rájuk bízott feladatokat magas színvonalon és hatékonyan tudják ellátni – mondta az Igazságügyi Minisztérium parlamenti államtitkára egy konferencián.

Völner Pál a 29. Közép-európai Közjegyzői Kollokviumon, illetve a közjegyzőség fennállásának 25 éves jubileumi konferenciáján arról beszélt, folyamatosan bővült a közjegyzők feladatköre az elmúlt 25 évben, a jogalkotónak ugyanis az volt a célja, hogy a bíróságok tehermentesítésével az átadott eljárásokban gyorsuljon az ügyintézés.

(2017. november 17.)

A magas szintű közigazgatási bírászkodás feltétele a szakismerettel rendelkező közigazgatási bíró

A magas szintű közigazgatási bírászkodás egyik alapvető feltétele a közigazgatási szakismerettel rendelkező közigazgatási bíró, a tárca ezért olyan pályázattal kívánt kialakítani, amely alapvetően a szaktudást helyezi előtérbe, és objektívebb, átláthatóbb pontozást biztosít – írta az igazságügyi miniszter a figyelo.hu-n. Trócsányi László hozzátette: a közigazgatási bírák megfelelő kiválasztásához szükséges jogszabályi környezet megteremtése reményeik szerint hozzájárul a bírászkodás fejlődéséhez és a közigazgatási bírászkodásba vetett bizalom növekedéséhez.

A miniszter írásában hangsúlyozta: az önálló közigazgatási perrendtartásról szóló törvény elfogadásával az Országgyűlés kinyilvánította, hogy a közigazgatási perek jelentősen eltérnek a magánjogi perekétől, ez megmutatkozik mind a felek eltérő, alá-fölrendeltségi pozíciójában, mind az ügyeket elbíráló bírói testületekkel szemben felállított sajátos szakmai követelményekben. Mint írta, a rendszerváltás óta átmeneti jelleggel működő közigazgatási bírászkodás helyett – a közigazgatási perjogi kódex megalkotásával és a hozzá kapcsolódó jogszabályok módosításával – olyan professzionális közigazgatási bírósági rendszer létrehozása volt a cél, amely egyrészt a jogállamiság jegyében teljes körű bírói kontrollt biztosít a közigazgatás tevékenysége felett, másrészt hozzájárul ahhoz, hogy az ítélkezési gyakorlat egységessé váljon, szakmai színvonala emelkedjen.

(2017. november 17.)

Az ENSZ-ben elismerik, hogy a migrációs politika nemzeti hatáskör

– mondta Trócsányi László igazságügyi miniszter az MTI-nek a világszervezet New York-i székházában folytatott tárgyalásai után, helyi idő szerint 2017. november 16-án, csütörtökön. Háromnapos látogatása során Trócsányi László tárgyalta Miguel de Serpa Soaressel, az ENSZ jogi ügyekért felelős főtitkárhelyettesével, Louise Arbour asszonnyal, az ENSZ-főtitkár nemzetközi migrációért felelős különleges képviselőjével és Ivan Simonovicssal, aki a „védelmi felelősség” elvével kapcsolatos ügyekben tanácsadója António Guterres ENSZ-főtitkárnak. A miniszter emellett eszmecsere-t folytatott Naszír Abdulaziz al-Naszerral, a Civilizációk Szövetségének (AOC) főképviseelőjével is, valamint előadást tartott ENSZ-ben akkreditált nagyköveteknek és a világszervezet más vezetőinek Magyarország Európai Unióban és a globális folyamatokban betöltött szerepéről.

Megbeszélései után a tárcavezető arról tájékoztatta az MTI-t: Louise Arbour migrációs különmegbízott is egyértelművé tette, hogy a migráns és a menekült között különbséget kell tenni. A genfi konvenció pontosan meghatározza, hogy menekült az, aki üldöztetésnek van kitéve. Az MTI-nek arra a kérdésre, hogy ha ez ilyen egyértelmű és nemzetközi konvenció is meghatározza, akkor például az Európai Unió migránsokkal és menekültekkel kapcsolatos politikájában ez miért nem tükröződik, Trócsányi László kifejtette: „az a baj, hogy a fogalmak összekeveredtek, s a migrációs hullám 2015-ben történt megindulása óta egészen 2017 nyaráig a nemzetközi relációban sem volt tiszta és világos a két fogalom közti különbség, s az ennek megfelelő politika”. A miniszter hozzátette: „mi, magyarok mindig azt mondtuk, hogy a migrációs politika nemzeti hatáskör”.

(2017. november 17.)

Alapjaiban megváltozott a magyar jogrendszer

Trócsányi László miniszter felszólalt a tizedik alkalommal megrendezett „Ügyvédek Napján”, 2017. november 11-én, a Kúria Dísztermében. Az igazságügyi miniszter szerint a kormányzati ciklus végén elmondható, hogy a magyar jogrendszer alapjaiban megváltozott: megújultak az anyagi és eljárásjogi kódexek.

Trócsányi László a magyar ügyvédek napja alkalmából rendezett szombati ünnepségen a mostani kormányzati ciklus jogalkotási tevékenységéről tartott előadásában arról beszélt, a nagyobb horderejű törvények komoly kihívás elé állítják a jogalkalmazókat, és kérdés, hogy ezeknek a jogszabályoknak a megalkotása milyen tapasztalatokat eredményez a jogalkotónál és a jogalkalmazónál. Hangsúlyozta: a jogállamiság egyszerre ténymegállapítás és program, az Igazságügyi Minisztérium (IM) pedig ennek szellemében igyekezett munkálkodni az elmúlt években. Elmondta, az új kódexek nemcsak a jogrendszer önmagáért való megújulását célozzák, hanem hozzájárulnak a jogi versenyképesség növeléséhez is. Megítélése szerint a 2018-2022-es kormányzati ciklus egyik vezérmotívuma az igazságügyi tárca szempontjából a versenyképesség lesz.

(2017. november 11.)

(Trócsányi László jelenlegi kormányzati ciklust értékelő, elvi jellegű felszólalásának szerkesztett változatát lapunk 2018. évi 1. számában közöljük.)

A vidéki jogi karok teljesítménye fontos a jogászság számára

A vidéki jogi karok teljesítménye fontos a jogásztársadalom számára, az Igazságügyi Minisztérium (IM) pedig szakmailag és anyagilag is támogatja a jogászképzést – hangoztatta Trócsányi László igazságügyi miniszter a nemzeti kiválósági jogászösztöndíjasok szakmai napján, 2017. november 7-én, Budapesten. A vidéki jogi karokról az IM épületébe látogató több mint száz ösztöndíjas jogászhallgatónak Trócsányi László bemutatta a minisztérium felépítését és működését, amely – mint mondta – létszámát tekintve a kisebbek közé tartozik, ám a végrehajtó hatalomban betöltött szerepét jelzi, hogy a kormányüléseken két miniszternek van vétójoga: a pénzügyekért felelős miniszternek és az igazságügyi miniszternek.

Vízkelety Mariann igazságügyi kapcsolatokért felelős államtitkár a rendezvény megnyitóján elmondta: egy 2014-es kormánydöntés nyomán az igazságügyi tárca erősebb felhatalmazást kapott a jogászképzésben, főként a szakmai színvonal emelése terén. Az államtitkár kiemelte: az ösztöndíjprogram eddigi sikere is bizonyítja, hogy Magyarországon is, és különösen vidéken, szükség van a jogászképzésre. A hallgatói létszámok demográfiai folyamatokból is következő csökkenését pénzügyi és szakmai ösztönző rendszerekkel is ellensúlyozni próbálják. Ezekre a célokra az IM költségvetésében

évi félmilliárdot különítettek el, melynek jelentős részét a kiválóan teljesítő jogászhallgatók ösztöndíjára fordítják.

A 2016 óta élő Nemzeti Kiválósági Jogászösztöndíj program keretében az öt vidéki jogi karról – Szeged, Debrecen, Pécs, Miskolc, Győr – tanulmányi félévenként összesen 250 hallgató részesül ösztöndíjban. Az ösztöndíjprogram szabályai szerint a pályázatokról az egyes jogi karok döntenek a tanulmányi eredmény és a szakmai többleteljesítmények alapján. Akik bekerülnek a programba, azok fél évi havi 50 ezer forintos ösztöndíjban részesülnek.

Kecsmár Krisztián európai uniós és nemzetközi igazságügyi együttműködésért felelős államtitkár a tagállamok és az uniós jog viszonyáról, a hatáskörmegosztásról tartott előadásában kiemelte: döntően befolyásolja a nemzeti és az uniós jog viszonyát az adott tagállam szuverenitásfelfogása. Az uniós tagsággal az egyes államok szuverenitásuk egy részét átruházták az unióra, ám az EU minden hatásköre a tagállamok által átengedett hatáskör.

(2017. november 7.)

Szükség van az önálló igazságügyi minisztériumra

Az elmúlt négy év tapasztalatai alapján szükség van az önálló igazságügyi minisztériumra – jelentette ki Trócsányi László október 26-án, Szegeden. Amennyiben a jognak nagyobb szerepet akarunk adni, alkotmányossági érveinket jobban érvényre kívánjuk juttatni, szükség van az önálló igazságügyi tárcára – mondta a miniszter a Negyvenedik Jogász Vándorgyűlés háromnapos programját megnyitó előadásán. Az elmúlt években elvégzett feladatok közül a miniszter kiemelte, hogy többéves munka eredményeként elkészültek az új eljárási törvények, megszületett az új ügyvédi és választottbírói törvény. Elkezdődött a végrehajtók, illetve az igazságügyi szakértők helyzetének rendezése – közölte Trócsányi László, hozzátéve azonban, ez a munka még nem ért a végére. A miniszter a jogalkotás folyamatát bemutatva hangsúlyozta, a törvények elfogadását követően az utólagos hatásvizsgálatot erősíteni kell, figyelemmel kísérve a jogérvényesülést, nyomon követve a különböző vitás kérdéseket.

(2017. október 26.)

A közigazgatási bíraskodás szorosan összekapcsolódik a jogállammal

A közigazgatási bíraskodás szorosan összekapcsolódik a jogállammal, a közigazgatási perrendtartás elfogadás az első lépés a közigazgatási bíraskodás „újrapozicionálása” terén – mondta Trócsányi László igazságügyi miniszter a Nemzeti Köszolgálati Egyetemen (NKE) tartott konferencián, Budapesten, csütörtökön. A miniszter kiemelte: egyik legnagyobb

eredményének tartja, hogy megszületett az önálló közigazgatási perrendtartás, amely 2018. január 1-jén lép életbe. A miniszter Boér Elek, a 20. század első felében alkotó magyar jogtudós nyomán kifejtette: a közigazgatási bírászkodásnak kettős célja van. Egyfelől „jogi garancia az állam mindenhatóságával szemben, amire szükség van a mai államban, ahol óriási tetterő fejlődik ki, mely könnyen túlcsaphat a megengedhető határokon, és ezáltal veszélyeztetheti a szabadságot”. Másfelől az állam számára is biztosítékul szolgál, hogy az egyéni érdek se jusson korlátlan uralomra a közérdek felett. Csak a bírói ellenőrzésnek alávetett közigazgatás biztosíthatja az egyén szabadságát az államban, és ez a jogállamnak legfőbb követelménye.

(2017. október 26.)

A cél az ügyfélbarát, jelenleginél gyorsabb, hatékonyabb, átláthatóbb eljárás

A jövőre életbe lépő új perrendtartások célja az ügyfélbarát, jelenleginél gyorsabb, hatékonyabb, átláthatóbb eljárás – mondta Völner Pál, az Igazságügyi Minisztérium parlamenti államtitkára az Országos Bírósági Hivatallal (OBH) közös sajtótájékoztatón. Handó Tünde, az OBH elnöke kifejtette: nagy odafigyelést kívánnak a bíróktól, ügyvédektől, ügyészeketől és a bírósághoz fordulóktól egyaránt az új kódexek.

(2017. október 24.)

A kárpátaljai magyarok különös tiszteletet érdemelnek, amiért megőrizték anyanyelvüket és önazonosságukat

A kárpátaljai magyarok voltak a leginkább elzárva a többi magyar nemzetrésztől a szovjet időkben, ezért különös tiszteletet érdemelnek részünkről, hogy a rendkívül nehéz körülmények között is megőrizték anyanyelvüket és önazonosságukat – jelentette ki Trócsányi László igazságügyi miniszter, a kárpátaljai magyarság központi '56-os megemlékezésén, Ungváron.

(2017. október 23.)

Ma is ugyanazok az értékek fontosak, mint 1956-ban

A körülmények változnak, de az igazi értékek állandóak, és ezek szükségesek a sikerhez és megbecsüléshez minden nemzet, így a magyarság számára a harmadik évezred elején is – mondta Trócsányi László igazságügyi miniszter az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékére a Műegyetemi emlékműnél tartott ünnepségen. A tárcavezető a megemlékezésen mondott beszédében kiemelte: az 1956-osoknak sokat köszönhet nemcsak Magyarország, hanem egész Európa, sőt a világ is. Az 56-os magyar szabadságharcosokat is be lehetne

sorolni az egyesülő Európa alapító atyái közé, ha ugyanis győztek volna, a kontinenst kettészelő vasfüggöny és fal előbb leomlott volna – mondta. Hozzátette: erkölcsileg így is győztek, a kommunizmus mítoszának lerombolása nélkül ugyanis nem lett volna lehetséges a szabad Európa.

(2017. október 22.)

1956 alapfogalmai máig érvényes értékek, ahogy a magyar–lengyel barátság is az

Az 1956-os forradalom alapfogalmai még mindig érvényes értékek, ahogyan a magyar–lengyel barátság is az – hangsúlyozta Trócsányi László igazságügyi miniszter pénteken Varsóban, a forradalom és szabadságharc 61. évfordulója alkalmából, a varsói Királyi Várban rendezett fogadáson mondott köszöntőjében. A magyar alkotmány Nemzeti Hitvallását idézve Trócsányi László aláhúzta: a mai szabadság az 1956-os magyar forradalomból sarjadt ki. Kifejtette: 1956 alapfogalmai az emberi jogok és az alapvető szabadságok, a demokrácia, a jogállamiság, a szolidaritás és a nemzeti szuverenitás voltak. Meggyőződését fejezte ki, hogy még mindig érvényes értékekről van szó, és máig érvényes a magyar–lengyel barátság is, amelynek jelszavaival vonultak utcára a tüntetők 1956 októberében.

Emlékeztetve több mai politikai gondolkodó véleményére, miszerint a globalizáció pusztító lesz, amennyiben „csak a piacok, a pénzügyek és a távközlés globalizációját jelenti”, leszögezte: a globalizációnak szüksége van a szellem embeire. Trócsányi szerint az egyik legnagyobb ilyen személyiség Szent II. János Pál pápa volt. „Ő a szolidaritásra és a szeretetre szólított fel bennünket, és azt is elmondta, hogy minden nemzet hivatása valami rendkívülit felajánlani a többieknek” – idézte fel a lengyel pápa tanítását. „A körülmények megváltoznak, az igazi emberi eszmék viszont állandóak” – folytatta a miniszter. Hozzátette: az '56-os szabadságharcosokat „nem fegyvereik ereje miatt csodáljuk, hiszen alig voltak felfegyverzve”, hanem „reményük és hitük ereje miatt”.

(2017. október 20.)

Együttműködési megállapodást írt alá Trócsányi László igazságügyi miniszter és Spyridon Flogaitis, az Európai Közjogi Szervezet igazgatója 2017. október 16-án, Budapesten.

Az Európai Közjogi Szervezet igazgatója magyarországi látogatása alkalmával aláírt háromoldalú megállapodás a Szervezet és Magyarország Igazságügyi Minisztériuma, valamint a Szervezet és a Szegedi Tudományegyetem között jött létre.

(2017. október 16.)

A felsőoktatás és az idegen nyelvű képzés kiemelt fontosságú a kormány számára

– jelentette ki Trócsányi László a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) Frankofón Egyetemi Központjának tanévnyitó ünnepe előtt. A kormány azzal a céllal hozta létre a központot, hogy megeremtsé a magyarországi francia nyelvű felsőoktatás intézményi kereteit – mondta az igazságügyi miniszter a tanévnyitó előtt tartott sajtótájékoztatóján. A világon 270 millió ember beszél franciául és a nemzetközi kapcsolatokban ez a második legfontosabb nyelv – mondta a Szegeden professzorként is oktató miniszter. Hozzátette: az egyetem az évente érkező 40 millió forintos kormányzati támogatást saját forrásaival egészíti ki, emellett frankofón szervezetek, a francia kormány is hozzájárul a központ működéséhez.

Trócsányi László kifejtette, a szolidaritást számon kérve Magyarországot méltatlan támadások érik. Az ország azonban szolidaritását a központ négyéves sikeres munkájával is bizonyítja. A Szegedre különböző országokból, köztük Nyugat-Afrikából érkező diákok Európáról tanulnak, közben a magyar hallgatók és oktatók is jobban megismerhetik Afrikát.

(2017. október 6.)

15 éves a SOLVIT

Kecsmár Krisztián, az Igazságügyi Minisztérium európai uniós és nemzetközi igazságügyi együttműködésért felelős államtitkára 2017. október 5-én nyitotta meg a SOLVIT 43. munkacsoport ülését, melynek ez alkalommal Budapest adott otthont. A SOLVIT egy informális panaszkezelő hálózat, amely akkor tud segíteni, ha egy tagállami hatóság az eljárása során belső piacot szabályzó uniós jogot sért. A hálózat 15 éve működik, Magyarország a 2004-es Uniós csatlakozása óta tagja. Kecsmár Krisztián kiemelte a belső piaci eszközök közül a SOLVIT jelentőségét, mely kiváló példája az eredményes adminisztratív együttműködésnek. A SOLVIT nagyban hozzájárul az uniós jog helyes alkalmazásához, és évente több ezer uniós állampolgár és cég problémájának orvoslásában nyújt segítséget.

(2017. október 5.)

Völner Pál az ügyvédi tevékenységről szóló jogszabály változtatásáról

Jövő januártól változik az ügyvédi tevékenységről szóló törvény, az előterjesztés ezzel összefüggésben változtat azokon az előírásokon, amelyek a jogtanácsosok és az ügyvédek eljárására, a jogi képviselőre, valamint az okiratok ellenjegyzésére vonatkoznak – mondta expozéjában az igazságügyi tárca államtitkára 2017. október 3-án, az Országgyűlésben.

(2017. október 4.)

Oszták–magyar igazságügyi miniszteri találkozó Budapesten

Wolfgang Brandstetter oszták igazságügyi miniszter és alkancellár 2017. október 3-ai, budapesti látogatása során tárgyalásokat folytatott Trócsányi László igazságügyi miniszterrel. Az oszták miniszter a találkozó keretében tájékoztatást adott az oszták belpolitikai helyzetről két héttel az országgyűlési választásokat megelőzően. A miniszterek egyetértettek abban, hogy Ausztria és Magyarország között az igazságügyi együttműködés tekintetében vitás kérdés nem áll fenn, továbbá abban, hogy Közép-Európa érdekeit hangsúlyosan kell megjeleníteni az EU-s szintéren.

(2017. október 3.)

Javulhat a jogalkotás minősége a jogi hivatások együttműködésével

A hatalmi ágak klasszikus szétválasztása hatályos alkotmányos elv marad, de semmi nem tilthatja meg az együttműködést, az amúgy független ágak között. Ellenkezőleg, kölcsönösen egymást támogató kapcsolatban kellene állniuk. Egy ilyen kapcsolatból a jogalkotás minősége csak profitálni tud – jelentette ki Trócsányi László igazságügyi miniszter a Közép-Európai Országok Ügyvédi Kamaráinak elnöki találkozásán 2017. október 2-án, Budapesten.

(2017. október 3.)

*** A Közéleti hírek rovat zárása: 2017. december 12. ***

Kihirdetett törvények és az Igazságügyi Minisztérium tevékenységét közvetlenül érintő fontosabb egyéb jogszabályok

(2017. október 1.–december 6.)

KIHIRDETETT TÖRVÉNYEK

- **2017. évi CVII. törvény** a felelősségnek a belvízi hajózásban való korlátozásáról szóló strasbourgi egyezmény (CLNI 2012) kihirdetéséről
- **2017. évi CVIII. törvény** a Kanada, valamint az Európai Közösség és tagállamai közötti légiközlekedési megállapodásnak a Horvát Köztársaság Európai Unióhoz való csatlakozása figyelembevétele céljából történő módosításáról szóló Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **2017. évi CIX. törvény** az egyrészről az Európai Unió és tagállamai, másrészről Izrael Állam Kormánya közötti euromediterrán légiközlekedési megállapodásnak a Horvát Köztársaság Európai Unióhoz való csatlakozása figyelembevétele céljából történő módosításáról szóló Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **2017. évi CX. törvény** az egyrészről az Európai Unió és tagállamai, és másrészről a Vietnami Szocialista Köztársaság közötti átfogó partnerségi és együttműködési keretmegállapodáshoz csatolt, a Horvát Köztársaság Európai Unióhoz történő csatlakozásának figyelembevétele céljából készült Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **2017. évi CXI. törvény** az egyrészről az Európai Unió és tagállamai, másrészről az Afganisztáni Iszlám Köztársaság közötti partnerségi és fejlesztési együttműködési megállapodás kihirdetéséről
- **2017. évi CXII. törvény** a Magyar Köztársaság és az Északi Köztársaság között a kettős adóztatás elkerüléséről és az adóztatás kijátszásának megakadályozásáról a jövedelem- és a vagyonszerzés területén, Budapesten, 2002. szeptember 11-én aláírt Egyezmény módosításáról szóló Jegyzék kihirdetéséről
- **2017. évi CXIII. törvény** a Magyarország Kormánya és a Lengyel Köztársaság Kormánya között a diplomáciai ingatlanok jogi helyzetének kölcsönös rendezéséről szóló Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **2017. évi CXIV. törvény** a Magyarország Kormánya és Maryland Állam között a felsőoktatás területén történő együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **2017. évi CXV. törvény** a Magyarország Kormánya és a Bolgár Köztársaság Kormánya között a minősített adatok cseréjéről és kölcsönös védelméről szóló egyezmény kihirdetéséről
- **2017. évi CXVI. törvény** a Magyarország Kormánya és a Ciprusi Köztársaság Kormánya között a minősített adatok cseréjéről és kölcsönös védelméről szóló egyezmény kihirdetéséről
- **2017. évi CXVII. törvény** a Magyarország Kormánya és az Olasz Köztársaság Kormánya között a minősített adatok cseréjéről és kölcsönös védelméről szóló egyezmény kihirdetéséről
- **2017. évi CXVIII. törvény** a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról
- **2017. évi CXIX. törvény** a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény és egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításáról
- **2017. évi CXX. törvény** a használati minták oltalmára vonatkozó szabályozás módosításáról
- **2017. évi CXXI. törvény** az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóságnak a Magyar Államkincstárba történő beolvasásához szükséges törvénymódosításokról
- **2017. évi CXXII. törvény** az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény és a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény módosításáról
- **2017. évi CXXIII. törvény** a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCIX. törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról

- **2017. évi CXXIV. törvény** az egyrészről az Európai Közösségek és tagállamaik, másrészről az Albán Köztársaság közötti stabilizációs és társulási megállapodáshoz a Horvát Köztársaság Európai Unióhoz történő csatlakozásának figyelembevételéről készült Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **2017. évi CXXV. törvény** a közigazgatási szabályszegések szankcióiról
- **2017. évi CXXVI. törvény** a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény jogharmonizációs célú módosításáról
- **2017. évi CXXVII. törvény** a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény és a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény módosításáról szóló 2017. évi XXV. törvény módosításáról
- **2017. évi CXXVIII. törvény** a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról
- **2017. évi CXXIX. törvény** a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény, valamint az azzal összefüggő egyes törvényi rendelkezések módosításáról
- **2017. évi CXXX. törvény** a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról
- **2017. évi CXXXI. törvény** a környezetvédelmi termékdíjról szóló 2011. évi LXXXV. törvény módosításáról
- **2017. évi CXXXII. törvény** egyes állam által nyújtott támogatások és ösztöndíjak adómentességéről
- **2017. évi CXXXIII. törvény** az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény módosításáról
- **2017. évi CXXXIV. törvény** a belügyi feladatokat érintő és más kapcsolódó törvények módosításáról
- **2017. évi CXXXV. törvény** a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény módosításáról
- **2017. évi CXXXVI. törvény** az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények és egyéb igazságügyi tárgyú törvények módosításáról
- **2017. évi CXXXVII. törvény** a nemzeti versenyképesség növeléséhez szükséges egyes törvényt módosításokról
- **2017. évi CXXXVIII. törvény** az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény módosításáról
- **2017. évi CXXXIX. törvény** a Kormánytisztviselői Döntőbizottság elnevezésének megváltoztatásával összefüggő egyes törvények módosításáról
- **2017. évi CXL. törvény** az egyrészről az Európai Közösségek és tagállamaik, másrészről Bosznia és Hercegovina közötti stabilizációs és társulási megállapodáshoz a Horvát Köztársaság Európai Unióhoz történő csatlakozásának figyelembevétele céljából készült Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **2017. évi CXLI. törvény** a Magyarország és az Osztrák Köztársaság között a Magyar Köztársaság és az Osztrák Köztársaság között a határokat átlépő bűnözés megelőzése és leküzdése érdekében folytatandó együttműködésről szóló, Heiligenbrunnban, 2004. június 6-án aláírt Szerződés módosításáról szóló Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **2017. évi CXLII. törvény** a Magyarország Kormánya és a Szlovák Köztársaság Kormánya között a közös államhatáron lévő közúti határhidak és határút-szakaszok üzemeltetéséről, fenntartásáról és rekonstrukciójáról szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **2017. évi CXLIII. törvény** az egyes migrációs tárgyú törvények módosításáról
- **2017. évi CXLIV. törvény** a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, egyes büntető tárgyú törvények, valamint az európai uniós és a nemzetközi bűnügyi együttműködést szabályozó törvények módosításáról
- **2017. évi CXLV. törvény** egyes törvények biztosítási, illetve pénzforgalmi tárgyú jogharmonizációjával kapcsolatos módosításáról
- **2017. évi CXLVI. törvény** az átmeneti bányászjáradékban részesülők közérdekű nyugdíjas szövetkezeten keresztül történő foglalkoztatása érdekében egyes törvények módosításáról
- **2017. évi CXLVII. törvény** a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2016. évi egységes költségvetésének végrehajtásáról
- **2017. évi CXLVIII. törvény** a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2018. évi egységes költségvetéséről
- **2017. évi CXLIX. törvény** egyes törvényeknek a gyermekek fokozottabb védelme érdekében szükséges módosításáról
- **2017. évi CL. törvény** az adózás rendjéről
- **2017. évi CLI. törvény** az adóigazgatási rendtartásról

- **2017. évi CLII. törvény** az uniós vámjog végrehajtásáról
- **2017. évi CLIII. törvény** az adóhatóság által foganatosítandó végrehajtási eljárásokról
- **2017. évi CLIV. törvény** a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. törvény módosításáról
- **2017. évi CLV. törvény** a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény módosításáról
- **2017. évi CLVI. törvény** a szociális hozzájárulási adó csökkentéséről és a kapcsolódó törvények módosításáról
- **2017. évi CLVII. törvény** a kisadózó vállalkozások tételes adójáról és a kisvállalati adóról szóló 2012. évi CXLVII. törvény módosításáról
- **2017. évi CLVIII. törvény** az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény módosításáról
- **2017. évi CLIX. törvény** az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény hatálybalépésével összefüggő törvények és egyes egyéb törvények módosításáról
- **2017. évi CLX. törvény** az országgyűlési képviselők választása kampányköltségeinek átláthatóvá tételéről szóló 2013. évi LXXXVII. törvény módosításáról
- **2017. évi CLXI. törvény** az egyszerűsített foglalkoztatásról szóló 2010. évi LXXV. törvény módosításáról
- **2017. évi CLXII. törvény** a sportról szóló 2004. évi I. törvény módosításáról
- **2017. évi CLXIII. törvény** a sportvállalkozásokat érintő egyes adózási tárgyú törvények módosításáról
- **2017. évi CLXIV. törvény** a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény módosításáról
- **2017. évi CLXV. törvény** a Magyar Művészeti Akadémiáról szóló 2011. évi CIX. törvény módosításáról
- **2017. évi CLXVI. törvény** a Waclaw Felczak Alapítványról
- **2017. évi CLXVII. törvény** az egyrészt az Európai Közösség és tagállamai, másrészt a Libanoni Köztársaság közötti társulás létrehozásáról szóló euro-mediterrán megállapodás, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyvek kihirdetéséről
- **2017. évi CLXVIII. törvény** a megtakarításokból származó kamattörlesztés adóztatásáról szóló 2003/48/EK tanácsi irányelvben előírt kötelezettségek végrehajtása céljából a Magyar Köztársaság, valamint a Csatorna-szigetek, a Man-sziget és a függő vagy társult karibi területek között aláírt Megállapodások megerősítéséről és kihirdetéséről szóló 2005. évi LII. törvényben kihirdetett Megállapodásokhoz kapcsolódó módosításokról
- **2017. évi CLXIX. törvény** az áruk ideiglenes behozatali eljárás alá vonására vonatkozó A.T.A. igazolványról szóló Vámegegyezmény és módosítása kihirdetéséről

IGAZSÁGÜGYI MINISZTERI RENDELETEK

- **13/2017. (X. 20.) IM rendelet** a Végrendeletek Országos Nyilvántartásáról szóló 4/2009. (III. 6.) IRM rendelet módosításáról
- **14/2017. (X. 31.) IM rendelet** a bírói álláspályázatok elbírálásának részletes szabályairól és a pályázati rangsor kialakítása során adható pontszámokról szóló 7/2011. (III. 4.) KIM rendelet módosításáról
- **15/2017. (XI. 30.) IM rendelet** az ügyvédi tevékenység gyakorlására jogosultak arcképes igazolványáról

*** Kihirdetett törvények és az Igazságügyi Minisztérium tevékenységét közvetlenül érintő fontosabb egyéb jogszabályok rovat zárása: 2017. december 6. ***

